

PL ISSN 0033-202X

POLSKA AKADEMIA NAUK — BIBLIOTEKA W WARSZAWIE
STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

przeгляд biblioteczny

Rok założenia 1927

ROCZNIK 66

zeszyt

2/3

1998

REDAKCJA

BARBARA SORDYŁOWA — redaktor naczelny
MARIA LENARTOWICZ — zastępca redaktora naczelnego
KRYSTYNA BEŁKOWSKA — sekretarz redakcji
Członkowie: **HALINA KOZICKA-BOGUNIOWSKA, HANNA ZASADOWA**

RADA REDAKCYJNA

BARBARA BIEŃKOWSKA — przewodnicząca
KRYSTYNA BEŁKOWSKA, STANISŁAW CZAJKA, MARTA GRABOWSKA,
JANINA JAGIELSKA, MIROŚŁAWA KOCIĘCKA, HALINA KOZICKA-BOGUNIOWSKA,
MARIA LENARTOWICZ, HANNA ŁASKARZEWSKA, JADWIGA ŁUSZCZYŃSKA,
ALINA NOWIŃSKA, BARBARA SORDYŁOWA, EWA STACHOWSKA-MUSIAŁ,
KORDULA SZCZUCHURA, HANNA ZASADOWA, ELŻBIETA ZYBERT,
ZBIGNIEW ŻMIGRODZKI

Stały dodatek do Przeglądu Bibliotecznego

**BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA
I INFORMACJI NAUKOWEJ**

Opracowanie

Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej
Redaktor **ALINA NOWIŃSKA**

Adres redakcji:

Biblioteka PAN w Warszawie, 00-901 Warszawa, Pałac Kultury i Nauki,
VI p., tel. 656-66-00, tel./fax 620-33-02

Czasopismo dofinansowane ze środków Komitetu Badań Naukowych

W niniejszym zeszycie zamieszczamy pierwszą pracę z cyklu *Z warsztatów badawczych* przeznaczonego na prezentację prac naukowo-badawczych z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej prowadzonych w polskich ośrodkach akademickich.

Chcemy też w ramach tej rubryki umożliwić publikowanie dobrych i ciekawych prac magisterskich po odpowiednim ich przygotowaniu do druku.

Zwracamy się do uczelni (instytutów i katedr bibliotekoznawstwa i informacji naukowej uniwersytetów i wyższych szkół pedagogicznych) z prośbą o przesyłanie do redakcji *Przeglądu Bibliotecznego* informacji o takich pracach. Zgłaszane propozycje dotyczące prac naukowo-badawczych i magisterskich powinny zawierać tematy prac i krótkie omówienia ich zawartości, czyli informacje na podstawie których redakcja będzie mogła podjąć decyzję o ich opublikowaniu.

Za sugestię zapoczątkowania takiej rubryki redakcja bardzo dziękuje prof. dr hab. Marii Dembowskiej.

Redakcja



TREŚĆ

Artykuły

- BARBARA SORDYŁOWA: Bibliologia a naukoznawstwo 129
- ANNA OGONOWSKA: Biblioteki w społeczeństwie informacyjnym na przykładzie Unii Europejskiej i jej państw członkowskich 135
- BARBARA LEYTNER-ZEMANEK: Struktura organizacyjna biblioteki głównej w szkole wyższej jako instrument zarządzania 149

Opinie. Poglądy. Propozycje

- MARIA WROCLAWSKA: Dura lex sed lex? Godziny nadliczbowe w pracy bibliotecznej . . 169

Z warsztatów badawczych

- ANNA SZABAT: Biblioteka Stacji Naukowej PAN w Rzymie 175

Sprawozdania

- IV Międzynarodowa Konferencja „Edukacja permanentna bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej w kontekście badań nad potrzebami społeczeństwa informacyjnego Unii Europejskiej” (Kraków, 3-4 czerwca 1998 r.) (*Anna Gruca*) 191
- Konferencja naukowa „Świat biblioteki elektronicznej w klasycznej bibliotece naukowej” (Poznań, 19-20 marca 1998 r.) (*Halina Ganińska*) 194

Recenzje i przeglądy piśmiennictwa

Historia cenzury w Polsce

- Paulina Buchwald-Pelcowa: Cenzura w dawnej Polsce. Warszawa 1997 (*Barbara Bieńkowska*) 197

O czytaniu

- Janusz Dunin: Pismo zmienia świat. Czytanie. Lektura. Czytelnictwo. Warszawa, Łódź: Wydaw. Nauk. PWN 1998 (*Jacek Wojciechowski*) 201

Prawo biblioteczne

- Tadeusz Zarzębski: Prawo biblioteczne w okresie zaborów 1795-1918, 1939-1945. Warszawa 1997 (*Andrzej Gwiżdż*) 203

25 lat „Polskiej Bibliografii Naukoznawstwa”

- Polska Bibliografia Naukoznawstwa i Ruchu Naukowego. Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. 1963-1988 (*Marianna Banacka*) 207

- Przegląd piśmiennictwa krajowego (*Hanna Zasadowa*) 212

- Z lektur zagranicznych (*Jacek Wojciechowski*) 218

Z prac Biblioteki PAN w Warszawie

Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie w 1997 r. (*Halina Kozicka-Boguniowska*) . 223

Z życia SBP

Program Krajowego Zjazdu Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (Warszawa-Miedzeszyn, 14-15 czerwca 1997 r.)	231
Wystąpienie przewodniczącego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich dra Stanisława Czajki (Warszawa-Miedzeszyn, 14 czerwca 1997 r.)	232
Sprawozdanie Głównej Komisji Rewizyjnej SBP za okres od 16 maja 1993 r. do 14 czerwca 1997 r.	235
Uchwały KZD SBP 1997 r.	238
Program działania Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 1997-2001	238
Nowi członkowie honorowi SBP	241
Nowe władze Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich wybrane na Krajowym Zjeździe Delegatów SBP (Warszawa-Miedzeszyn, 14-15 czerwca 1997 r.)	242
Odnaczenia państwowe z okazji 80-lecia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich	242
Laureaci Nagrody Naukowej im. Adama Łysakowskiego za lata 1994-1995	243
Regulamin nadawania Medalu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich „W dowód uznania”	243
Sprawozdania z działalności Stowarzyszenia w 1997 r.	
Sprawozdanie z działalności Zarządu Głównego SBP za okres 15 czerwca — 31 grudnia 1997 r. (<i>Janina Jagielska</i>)	244
Sprawozdanie z działalności sekcji, komisji i zespołów problemowych ZG SBP w 1997 r. (<i>Ewa Stachowska-Musiał</i>)	249
Sprawozdanie z działalności okręgów SBP w 1997 r. (<i>Andrzej Kempa</i>)	251

Z żałobnej karty

Helena Jarecka (1924-1998) (<i>Wanda Pindłowa</i>)	265
Irena Komasa (1939-1998) (<i>Janusz Kapuścik</i>)	267
Kronika krajowa	271
Kronika zagraniczna	275
Wydawnictwa otrzymane	280
Autorzy	281

CONTENTS

Articles

BARBARA SORDYŁOWA: Bibliology and science of science (Summary — s. 133)	129
ANNA OGONOWSKA: Libraries in information society: the example of European community and its member states (Summary — s. 148)	135
BARBARA LEYTNER-ZEMANEK: Organizational structure of central academic library as a management factor (Summary — s. 160)	149

Opinions. Views. Suggestions**MARIA WROCLAWSKA: Dura lex sed lex? Overtime work in libraries 169****Research works****ANNA SZABAT: Library of the Scientific Centre of the Polish Academy of Sciences in Roma 175****Reports****4th International Conference „Continuous education for librarians and scientific information workers in the context of research on European Community information society needs (Cracow, June 3-4, 1998) (*Anna Gruca*) 191****Electronic library in the structure of classical science library. Scientific conference (Poznań, March 19-20, 1998) (*Halina Ganińska*) 194****Reviews 197****Activities of the Library of Polish Academy of Sciences in Warsaw 223****News from Polish Library Association 231****Obituary 265****News from the country 271****News from abroad 275****Publications received 280****Contributors 281**

BARBARA SORDYŁOWA

BIBLIOLOGIA A NAUKOZNAWSTWO

Analiza powiązań bibliologii z naukoznawstwem. Szersze i węższe pojmowanie obu dyscyplin. Stosowane metody badania piśmiennictwa naukowego, informacja pochodna oraz systemy klasyfikowania rzeczowego dokumentów głównymi punktami stycznymi zainteresowań poznawczych bibliologów i naukoznawców.

Rozważania, które zamierzam pokrótce przedstawić w niniejszym opracowaniu, mieszczą się w nurcie problemów teoretycznych poruszanych we wcześniejszych moich publikacjach, jak: *Informacja naukowa wśród innych dyscyplin*¹, *Wzajemne relacje między dyscyplinami: informacja naukowa, bibliologia, bibliotekoznawstwo*². Pewną inspirację stanowiły też opracowania zbliżone tematycznie do tego wątku refleksji badawczej, a więc przede wszystkim napisany 25 lat temu artykuł Marii Dembowskiej pt. *Informatologia a naukoznawstwo*³, poruszający zagadnienie związków pomiędzy nauką o informacji (informatologią) a nauką o nauce (naukoznawstwem).

Nie mniej inspirujące okazały się opracowania przedstawiające powiązania bibliologii (nauki o książce, księgoznawstwa) z historią nauki. Tu w szczególności wymienić należy prace Krzysztofa Migonia⁴, Anny Żbikowskiej-Migoń⁵, Barbary Bieńkowskiej⁶. Można powiedzieć, że związki księgoznawstwa historycznego z historią nauki zostały dość dobrze rozpracowane i znajdują odpowiednie odbicie w literaturze przedmiotu. Fakt ten nasuwa więc naturalne ograniczenie dla rozważań tu prezentowanych, które powinny skupić się na aktualnych powiązaniach obu dyscyplin.

¹ „Prz. Bibl.” 1984 z. 1 s. 3-16.

² *Tamże*, 1989 z. 4 s. 309-315.

³ „Aktual. Probl. Inf. Dok.” 1974 nr 6 s. 3-5.

⁴ *Księgoznawstwo wobec historii nauki*. „Rocz. Bibl. Nar.” 1972 T. 8 s. 25-36; *Nauka o książce*. Zarys problematyki. Wrocław 1984.

⁵ *Książka naukowa w kulturze polskiego Oświecenia*. Warszawa 1977.

⁶ *Metody bibliologiczne w badaniach dziejów nauki*. „Kwart. Hist. Nauki” 1989 nr 2 s. 331-342.

Trzeba też zwrócić uwagę na okoliczność, że obie dyscypliny mogą być rozpatrywane w szerszym lub węższym rozumieniu. Dla uniknięcia więc nieporozumień należy wyjaśnić, że bibliologię traktuję w tym wypadku w węższym zakresowo znaczeniu jako jedną z nauk o komunikacji społecznej — a nie federację dyscyplin księgo- i bibliotekoznawczych, natomiast naukoznawstwo jako dyscyplinę funkcjonalną skłaniającą się ku polityce naukowej — a nie jako kompleks dyscyplin o nauce.

Bibliologia, której początki lokowane są w XIX w., a nawet wcześniej⁷, przeszła dość długą drogę rozwoju: będąc najpierw częścią bibliografii — nauki uniwersalnej — włączyła z kolei bibliografię w przedmiot swoich badań i przyjęła równocześnie jako metodę opisywania i rozpoznawania ksiąg. W XX w. — mimo rozwoju nowych dyscyplin, głównie informacji i dokumentacji naukowej — nie dała się usunąć w cień i właśnie w ostatnim 20-leciu tego stulecia przeżywa swój renesans na arenie międzynarodowej. Po szeregu konferencji naukowych, nazywanych kolokwiami bibliologicznymi, doszło w 1988 r. do powołania Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliologicznego (l'Association Internationale de Bibliologie — AIB). Głównymi jego animatorami byli znani bibliolodzy francuscy, Robert Estivals i Jean Meyriat; AIB została powołana na kolokwium bibliologicznym francusko-tunezyjskim (Tunis, 24-26.03.1988 r.)⁸.

W statucie nowo powołanej organizacji zdefiniowano bibliologię jako „naukę o piśmie i komunikacji piśmienniczej” („science de l'écrit et communication écrite”), przy czym trzeba zaznaczyć, że w języku francuskim wyraz „l'écrit” oznacza zarówno pismo, jak i piśmiennictwo.

Przedmiotem bibliologii jest książka w jej różnorodnych postaciach oraz procesy bibliologiczne obejmujące powstawanie książek i innych piśmienniczych form przekazu, ich cyrkulację w społeczeństwie oraz czytelnictwo.

Sama książka stanowi „zespół treści psychicznych utrwalonych w tekście, elementów materialnych oraz funkcji społecznej polegającej na oddziaływaniu tych treści na życie umysłowe i społeczne” (według *Encyklopedii wiedzy o książce*⁹). „Na pojęcie książki składają się: forma materialna, zapis graficzny, treść i funkcja” (według *Encyklopedii współczesnego bibliotekarstwa polskiego*¹⁰). W definicjach książki zwraca się uwagę na potrójny aspekt pojęcia „książka”, a mianowicie na treść, której nośnikiem jest tekst graficzny, postać fizyczną książki oraz na jej funkcję społeczną. Książka stanowi produkt końcowy wieloetapowego wysiłku ludzkiego: autora, wydawcy, poligrafa, a także księgarza, dzięki któremu książka wchodzi w obieg społeczny i uczestniczy w komunikacji społecznej.

Zjawiska te zostały już dawno zauważone i naukowo opisane przez naszych czołowych bibliologów (Jana Muszkowskiego, Karola Głombiowskiego, Krzysztofa Migonia i innych). Książka — główny obiekt zainteresowania bibliologii — jest przekątnikiem różnych zawartości treściowych: artystycznych, ideologicznych,

⁷ A. Żbikowska-Migoń: *Historia książki w XVIII wieku. Początki bibliologii*. Warszawa 1989.

⁸ Por. B. Sordylowa: *Współpraca międzynarodowa w bibliologii i naukach pokrewnych*. „Prz. Bibl.” 1989 z. 3 s. 251-259.

⁹ Wrocław 1971 szp. 1260.

¹⁰ Wrocław 1976 s. 180.

naukowych, informacyjnych; może być nośnikiem dzieła: naukowego, literackiego, popularnonaukowego, dydaktycznego itp. W związku z tym książka może przybierać różnorodne formy piśmiennicze: powieści, monografii naukowej, podręcznika, poradnika, słownika, encyklopedii, bibliografii itp. Z tej wielofunkcyjności biorą się związki bibliologii z innymi dyscyplinami: literaturoznawstwem, bibliotekoznawstwem, informacją naukową, naukoznawstwem.

Mimo rozwoju nowych form komunikowania, zwłaszcza wizualnych i audiowizualnych, książka nie straciła swej prestiżowej pozycji społecznej, a prognozy nie przewidują rychłego końca książki. Wręcz przeciwnie, doskonalona jest forma graficzna i szata zewnętrzna książki, na co pozwalają nowe techniki poligraficzne. Stąd i zapewne bierze się żywotność bibliologii.

Naukoznawstwo z kolei może być rozpatrywane z różnych punktów widzenia, jako że jego przedmiot, a więc nauka, nie jest pojęciem jednoznacznym. Niemiecki badacz, Alwin Diemer, trawestując znane określenie D. J. de Solla Price'a („Nauką jest to, co publikuje się w czasopismach uznawanych za naukowe”) zauważa, że: „z nauką mamy do czynienia tam, gdzie ci, którzy uznani są za naukowców, zajmują się pracą badawczą według kryteriów uznawanych powszechnie za naukowe”¹¹. Badacz ten, pod względem formalnym, wyróżnił trojaki rozumienie nauki, które odpowiada coraz węższemu ujmowaniu pojęcia „nauka” — od kulturowego poprzez antropologiczne do propozycjonalnego.

W ujęciu kulturowym nauka jest traktowana jako system w ramach szeroko rozumianej kultury — obok takich dziedzin, jak sztuka, religia, prawo itp. — do którego należą ludzie nauki, instytucje, infrastruktura przekazywania komunikatów naukowych i, oczywiście, zbiór twierdzeń naukowych. Węższe pod względem zakresu jest podejście antropologiczne, gdzie nauka jest ujmowana jako działalność ludzi zajmujących się pracą badawczą. W najwęższym i najściślejszym rozumieniu pojęcia „nauka” — propozycjonalnym — stanowi ona po prostu system twierdzeń naukowych, tzw. scientemów, które są prawdziwe i wewnątrznie niesprzeczne.

Nie oznacza to jednak, że nauka — w ujęciu propozycjonalnym — ograniczona ma być do nauk ścisłych i przyrodniczych, jak to się interpretuje w niektórych środowiskach naukowych, głównie na Zachodzie. Istnieje przecież niekwestionowane pojęcie nauk humanistycznych, które rządzą się także obiektywnymi prawami.

Na wieloznaczność pojęcia i terminu „nauka” zwraca uwagę wielu badaczy¹². Wyznacznikami nauki są: język naukowy, metody (naukowe) poznawania rzeczywistości, a także samo poznawanie jako proces niekiedy twórczy. Do nauki — obok twierdzeń naukowych będących rezultatem pracy badawczej — należą także osiągnięcia praktyki powstające w trakcie działalności społecznej ludzi. Połączenie wyników badań naukowych z rezultatami praktyki kreuje nową wiedzę. Reasumując, można zatem powiedzieć, że nauka jest dziedziną kultury obejmującą system uporządkowanej wiedzy będącej wynikiem twórczej działalności poznawczej oraz praktyki społecznej.

¹¹ A. Diemer: *Nauka jako problem współczesności*. „Zag. Naukozn.” 1972 z. 3 s. 344-366.

¹² Por. m.in. S. Kamiński: *Pojęcie nauki i klasyfikacji nauk*. Wyd. 3 uzup. Lublin 1981.

Nauka — w tym rozumieniu — sama stała się przedmiotem nowego poznania naukowego, w wyniku którego wykreowane zostały nauki o nauce, a należą do nich: ogólna historia nauki¹³, teoria nauki, logika nauki, metodologia nauki, psychologia nauki, socjologia nauki, ekonomika nauki oraz polityka naukowa (tu m.in. organizacja nauki).

Jeśli chodzi o termin „naukoznawstwo”, to może być on rozpatrywany w sensie szerszym jako tożsamy z nauką (naukami) o nauce lub w węższym jako nauka praktyczna, ale oparta na teorii i najbardziej zbliżona do szeroko rozumianej polityki naukowej. Osobiście przychyliam się do drugiego stanowiska.

Wypada przejść do ukazania punktów styecznych pomiędzy bibliologią a naukoznawstwem.

Przedmiotem zainteresowania obu dyscyplin jest książka, w szczególności jedna z jej odmian: książka naukowa lub — szerzej rzecz ujmując — piśmiennictwo naukowe. Bibliologia rozpatruje książkę, również naukową, jako wytwór materialny, ale także nośnik określonych komunikatów treściowych. Przedmiotem badań bibliologa jest m.in. forma zewnętrzna książki jako materialna realizacja zamierzenia autorskiego (strona graficzna, szata zewnętrzna, materiał ilustracyjny, papier, aparat pomocniczy). Bibliologia interesuje, czy dzieło naukowe zostało zrealizowane w odpowiedniej formie fizycznej, a więc czy powstała książka naukowa, która w sposób optymalny oddaje myśli (poglądy) autora.

Przedmiotem penetracji naukoznawstwa są np. prawa rozwoju różnych parametrów nauki, w tym piśmiennictwa naukowego (np. wzrost liczby książek naukowych i czasopism).

W związku z rewolucją naukowo-techniczną w XIX w. i eksplozją informacyjną polegającą m.in. na wykładniczym wzroście liczby czasopism naukowych i książek, powstaniem nowych typów dokumentów (jak patenty, literatura firmowa) zaistniała konieczność upowszechnienia tych informacji i dokumentów. Zaczęły rozwijać się bibliografie specjalne poszczególnych dziedzin, dyscyplin, zagadnień — w celu zarejestrowania tej lawiny materiałów informacyjnych — a także powstawały pierwsze przeglądy dokumentacyjne zawierające streszczenia (abstrakty) artykułów z czasopism.

Źródła informacji pochodnej — do których należą bibliografie, katalogi, przeglądy dokumentacyjne — są przedmiotem zainteresowania obu dyscyplin. Wiedza instruktywna dotycząca sporządzania bibliografii — na temat metod, norm bibliograficznych opisu dokumentów, budowy bibliografii, spisów pomocniczych, układu — stanowi część bibliologii. Naukoznawstwo interesuje się bibliografiami i innymi dokumentami pochodnymi ze względu na ich rolę w upowszechnianiu informacji o piśmiennictwie naukowym. Obecnie prawie każda dyscyplina posiada własne bibliografie i bazy danych o dokumentach.

Obie dyscypliny wykorzystują metody statystyczne do badań piśmiennictwa różnych dziedzin wiedzy w rozmaitych celach, m.in. aby ustalić liczby cytowań autorów na podstawie międzynarodowych bibliografii i indeksów cytowań bibliograficznych, aby ocenić kierunki rozwoju literatury naukowej, wychwycić prefero-

¹³ Historia poszczególnych nauk wchodzi w zakres tych nauk.

wane tematy badawcze. Metody te określane są jako naukometria (lub scientometria), bibliometria, informetria. Dwie ostatnie metody mają zastosowanie do badań piśmiennictwa z zakresu bibliologii i informacji naukowej. Naukometria może być wykorzystywana do badań liczbowych piśmiennictwa z różnych dziedzin wiedzy.

Dalszym punktem zbieżnym są systemy klasyfikacji nauk znajdujące zastosowanie przy klasyfikacji piśmiennictwa i zbiorów bibliotecznych, a także przy opracowywaniu bibliografii i katalogów rzeczowych w bibliotekach. Systemy klasyfikacji nauk są dorobkiem nauk o nauce, m.in. teorii nauki. Korzystają z nich bibliolodzy (bibliografowie) przy klasyfikowaniu materiałów bibliograficznych i tworzeniu schematów rzeczowych w bibliografiach naukowych, a także do klasyfikowania piśmiennictwa naukowego w bibliotekach.

Reasumując, można stwierdzić, że bibliologia i naukoznawstwo mają własny przedmiot badań i odrębne zadania do spełnienia. Ich zainteresowania epistemologiczne spotykają się w obszarze szeroko rozumianego piśmiennictwa naukowego obejmującego różne rodzaje publikacji naukowych oraz dzieł nieopublikowanych, a także w zakresie informacji pochodnej o tym piśmiennictwie. Bibliologia i naukoznawstwo zwracają uwagę na inne aspekty poznawcze dotyczące piśmiennictwa naukowego, wykorzystując wyniki badań do innych celów. Niemniej, pola badawcze obu dyscyplin niejednokrotnie się krzyżują i zazębiają, zarówno w zakresie treści, jak i metod naukowych, co pokrótce starano się zasygnalizować.

Na zakończenie chciałam zwrócić uwagę, że w ramach Komitetu Naukoznawstwa przy Prezydium PAN, który integruje naukoznawców z różnych środowisk naukowych i o różnej proweniencji dyscyplinowej, działa Sekcja Komunikacji Naukowej. W programie prac Sekcji znajdują się zagadnienia nie tylko naukoznawcze, ale także z pokrewnej bibliologii.

BARBARA SORDYŁOWA

BIBLIOLOGY AND RESEARCH IN SCIENCE

The paper contains an analysis of interrelations of bibliology and science of science based on definitions of both scientific disciplines. Both wide and narrow scopes of respective definitions are discussed. The author suggests that the both disciplines analyze scientific literature and secondary information with the use of statistics and use of systems of classification of science to subject classification of the scientific literature.

Maszynopis wpłynął do redakcji 30 lipca 1998 r.

ANNA OGONOWSKA

BIBLIOTEKI W SPOŁECZEŃSTWIE INFORMACYJNYM NA PRZYKŁADZIE UNII EUROPEJSKIEJ I JEJ PAŃSTW CZŁONKOWSKICH

Potrzeba opracowania Zielonej księgi poświęconej roli bibliotek w europejskim społeczeństwie informacyjnym. Stan bibliotek oraz budowanie społeczeństwa informacyjnego w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Prawo dostępu do informacji i usługi uniwersalne. Normalizacja praw autorskich a biblioteki.

ZIELONA KSIĘGA

W marcu 1997 r. Parlament Europejski debatował¹ nad raportem pt. *Społeczeństwo informacyjne, kultura i edukacja*², przygotowanym przez parlamentarny Komitet ds. Kultury, Młodzieży, Edukacji i Mediów. Efektem tej debaty była uchwalona przez Parlament Europejski rezolucja³ na temat społeczeństwa informacyjnego, kultury i edukacji. W rezolucji tej Parlament Europejski wezwał Komisję Europejską do opracowania Zielonej księgi (Green Paper) na temat roli bibliotek w europejskim społeczeństwie informacyjnym, otwierającą dyskusję na temat praw autorskich, promocji czytelnictwa książek i czasopism, publicznego dostępu do informacji elektronicznej, prawa wypożyczeń publicznych⁴ oraz potrzeby szkolenia bibliotekarzy. Wezwał ponadto państwa członkowskie Unii Europejskiej do zastosowania nowych technologii w bibliotekach, przeniesienia swoich narodowych zbiorów kultury na nośniki elektroniczne w celu umożliwienia bezpłatnego publicznego dostępu do nich oraz działań umożliwiających dysponowanie przez biblioteki CD-ROM-ami.

Zielone księgi są narzędziem często stosowanym przez instytucje Wspólnot Europejskich. Mają one na celu określenie stanu obecnego w danej dziedzinie.

¹ *Information society, culture and education*. "Official Journal of the European Communities. Debates of the European Parliament" 1997 no. 4-497 s. 39-46.

² *Report on the information society, culture and education*. 1996, 14 s. Dostępny: <http://www.europarl.eu.int/dg1/a4/en/a4-96/a4-0325.htm>.

³ *Resolution on the Commission's Green Paper on living and working in the information society*. People first "Official Journal of the European Communities" 1997 C 115 s. 36-39.

⁴ Prawo wypożyczeń publicznych (public lending rights) oznacza, że autor, redaktor, tłumacz, ilustrator itp. mają prawo do honorarium za wypożyczanie materiałów ich autorstwa przez biblioteki (*Public lending rights*. 1 s. Dostępny: <http://www.webguides.com/authors/society/authors/PLR.html>. — *About the public lending right (PLR) scheme*. 1998, 2 s. Dostępny: <http://www.dca.gov.au/ahubd/aboutplr.html>. — P.G. Leonard: *Beyond the future — multimedia and the law*. 1995, 11 s. Dostępny: <http://snazzy.ann.edu.au/CNASI/pubs/OnDiscs95/docs/ONL10.html>).

Kolejnym krokiem (czasami dopiero po kilku latach od wydania Zielonej księgi) są Białe księgi (White Papers), które nakreślają kierunki polityki w danej dziedzinie oraz wyznaczają konkretne zadania. Następnym krokiem mogą być programy Komisji Europejskiej w danej dziedzinie albo propozycje konkretnych aktów prawnych wynikające ze wskazówek zawartych w Białych księgach.

Obecne działania mają na celu przygotowanie materiałów do Zielonej księgi na temat roli bibliotek w społeczeństwie informacyjnym. Jak dotąd ustalono ogólne informacje o bibliotekach i ich sytuacji w państwach członkowskich Unii Europejskiej, jak również zebrano bardziej szczegółowe dane dotyczące bibliotek publicznych w tych państwach.

Poniżej zaprezentowano sytuację bibliotek w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej.

STAN BIBLIOTEK NAUKOWYCH I PUBLICZNYCH ORAZ BUDOWANIE SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO W PAŃSTWACH CZŁONKOWSKICH UNII EUROPEJSKIEJ

Pozycja bibliotek w poszczególnych państwach jest bardzo zróżnicowana. W większości przypadków podjęto automatyzację bibliotek: w niektórych bibliotekach są to pierwsze kroki, w innych wyznaczane są i realizowane jej kolejne etapy.

Znaczenie bibliotek w społeczeństwie informacyjnym w większości państw członkowskich Unii Europejskiej nie jest dostatecznie dostrzegane. Brak na ogół centralnych inicjatyw zmierzających do wprowadzenia nowych technologii do bibliotek.

Dla bibliotek publicznych główną przeszkodą we wprowadzaniu nowych technologii są finanse. Zmniejszenie nakładów na biblioteki powoduje redukcję zatrudnienia oraz koncentrację działań na głównych zadaniach biblioteki. Rozwój technologiczny bibliotek umożliwia natomiast świadczenie przez nie zupełnie nowych usług. Ich koszty to nie tylko początkowe wydatki na zakup sprzętu, lecz również późniejsze na jego eksploatację (np. na telekomunikację) oraz odnawianie kompatybilności sprzętu z nowymi aplikacjami (najczęściej wiąże się to z koniecznością kupna nowszych modeli sprzętu lub przynajmniej jego części). Wprowadzenie nowych technologii do bibliotek wymaga również szkolenia bibliotekarzy. Jest to tym trudniejsze, że nie mogą oni być zwolnieni z wykonywania swoich dotychczasowych obowiązków.

Większość bibliotek nie posiada autonomii finansowej, co oznacza, że nie mogą samodzielnie dysponować powierzonymi im funduszami, a co za tym idzie, decydować o priorytetach działania biblioteki. Biblioteki stoją przed dylematem wprowadzenia opłat za pewne nowe usługi, co nie jest dobrze widziane w bibliotekach publicznych, lub pozostania przy tradycyjnym zestawie usług, co nie znajduje już społecznej akceptacji.

Przygotowywana Zielona księga na temat roli bibliotek w społeczeństwie informacyjnym ma odpowiedzieć m.in. na pytanie, czy możliwa jest koordynacja na poziomie Unii Europejskiej, np. dostępu obywateli do zasobów informacji czy też

zaspokajanie przez biblioteki potrzeb obywateli (propozycje odpowiedniej infrastruktury, schematu szkoleń).

Nie mniej ważnym tematem przygotowywanej Zielonej księgi jest udział bibliotek w rozwiązywaniu społecznych problemów społeczeństwa informacyjnego, takich jak:

— zapewnienie każdemu obywatelowi możliwości czerpania korzyści ze społeczeństwa informacyjnego poprzez zorganizowanie dostępu do informacji dla tych, którzy nie zapewniają sobie tego dostępu sami,

— zapewnienie swobodnego dostępu do informacji i wiedzy z jednoczesnym respektowaniem praw autorskich i praw pokrewnych,

— zapewnienie dostępu do informacji mieszkańcom regionów, w których infrastruktura telekomunikacyjna jest mniej rozwinięta,

— niebezpieczeństwo ograniczenia dostępu do komercyjnych źródeł informacji dostępnych tylko dla tych, których na to stać,

— koszt rozszerzenia usług bibliotecznych przy utrzymaniu dostępu do tradycyjnych zasobów bibliotecznych, jak również i elektronicznych.

A u s t r i a⁵. W 1993 r. Austria liczyła 7,9 mln mieszkańców (94 osoby na km kw.). W 1990 r. wydała 0,14% swojego produktu krajowego brutto na biblioteki. W 1990 r. Austria miała 2374⁶ biblioteki publiczne i 248 bibliotek szkół wyższych.

W kwietniu 1997 r. grupa robocza austriackiego rządu federalnego przygotowała raport na temat społeczeństwa informacyjnego. Zagadnienia bibliotek pojawiają się w tym raporcie w związku z dwiema kwestiami: edukacji i prawa. W raporcie podkreśla się szczególną rolę bibliotek i archiwów w realizacji zasad demokracji oraz w polityce kulturalnej. Zwrócono tam uwagę na nowe funkcje, jakie będą musiały pełnić biblioteki. Powinny one ułatwiać dostęp do dziedzictwa kulturalnego w całej jego różnorodności. Mówi się w raporcie również o usługach uniwersalnych społeczeństwa informacyjnego, tzn. o prawie do otrzymywania informacji z określonego zakresu po przystępnej dla każdego cenie.

W raporcie tym zaleca się utworzenie krajowej infrastruktury integrującej instytucje edukacyjne, takie jak: szkoły, muzea i biblioteki. Miałyby one współpracować ze środowiskami naukowymi i przemysłowymi w celu utworzenia sieci instytucji szkoleniowych, promując jednocześnie nowe formy uczenia (na odległość, teleuczenie) oraz wykorzystując edukacyjne produkty multimedialne.

W raporcie uważa się, że w związku z narastającą liczbą wydawnictw elektronicznych potrzebna jest weryfikacja prawa o egzemplarzu obowiązkowym. Nie jest to jednak jedyne zagadnienie prawne, które należy przedyskutować. Do następnych kwestii należą warunki dostępu do informacji oraz warunki jej wykorzystywania, ochrona danych osobowych i prawo do prywatności, wykorzystywanie materiałów objętych prawem autorskim w celach komercyjnych, zaskarżanie naruszenia praw dotyczących multimedialnych.

⁵ Na podstawie: *Information society. Report of the Austrian Federal Government Working Group. Vienna 1997*, 87 s. Dostępny: [http://www2.echo.lu/libraries/en/FOM20.A\)2](http://www2.echo.lu/libraries/en/FOM20.A)2) [1998-02-21]. — P. Ransdale: *Library economics in Europe. An update 1981-1990*. Luxembourg 1995 s. 131, 133, 189. — *Basic statistics of the European Community*. Luxembourg 1994 s. 115.

⁶ Podana liczba bibliotek publicznych i akademickich obejmuje również samodzielne oddziały tych bibliotek.

Belgia⁷. W 1993 r. Belgia miała ok. 10 mln mieszkańców (329 osób na km kw.). W 1990 r. Belgia wydała 0,18% swojego dochodu narodowego brutto na biblioteki. Belgijska bibliografia narodowa w 1966 r. zarejestrowała 8962 nowe pozycje. W 1990 r. w Belgii było 140 bibliotek szkół wyższych oraz 1151 bibliotek publicznych. W większości biblioteki te były zależne od funduszy państwowych. Biblioteki w Belgii podlegają wielu ministerstwom i władzom lokalnym. Zaawansowanie automatyzacji bibliotek belgijskich ocenia się na 50%.

W grudniu 1996 r. rozpoczęto realizację projektu BOLD (Belgian Online Libraries Directory) mający na celu utworzenie elektronicznego informatora o belgijskich bibliotekach dostępnych w WWW. Większość bibliotek wykorzystuje źródła informacji na CD-ROM-ach.

Animoszje między Flamandami i Walonami doprowadziły do istotnego podziału także bibliotek na francuskojęzyczne i flamandzkie. Tylko biblioteki flamandzkie posiadają katalog centralny. Od 1987 r. istnieje jednak wspólny centralny katalog czasopism bieżących bibliotek szkół wyższych, instytutów badawczych i bibliotek specjalnych umieszczony na Uniwersytecie Antwerpskim. W bibliotekach flamandzkich sprawy automatyzacji pozostawiono samym bibliotekom, co doprowadziło do zaimplementowania różnych systemów. We francuskojęzycznej części Belgii nowa ustawa biblioteczna kładzie nacisk na współpracę i połączenie bibliotek siecią telematyczną.

Belgijskie biblioteki biorą aktywny udział w programach bibliotecznych Komisji Europejskiej (projekty: Sprintel, Reactive, Mobile i ostatnio Publica)⁸.

W 1994 r. zawiązała się grupa robocza ds. bibliotek, która zajmuje się bibliotekami i centrami dokumentacji świadczącymi usługi informacji elektronicznej i której zadaniem jest utworzenie biblioteki wirtualnej.

Dania⁹. W 1996 r. Dania liczyła 5,3 mln mieszkańców (121 osób na km kw.). W 1990 r. Dania wydała na biblioteki 0,41% swojego produktu krajowego brutto. Duńska bibliografia narodowa w 1996 r. zarejestrowała 16 908 nowych pozycji. W Danii w 1990 r. istniało 18 bibliotek szkół wyższych i 1031 bibliotek publicznych. Szacuje się, że automatyzacja podstawowej działalności bibliotek została już zakończona. Nie istnieje jednak katalog centralny zbiorów bibliotecznych, lecz biblioteki kupują rekordy bibliograficzne w Ośrodku Bibliotek Duńskich.

W 40% bibliotek szkół wyższych i 34% bibliotek publicznych pobierane są opłaty za korzystanie z baz danych. Około 50% bibliotek publicznych ma dostęp do Internetu. Podstawowe usługi biblioteczne świadczone są bezpłatnie, lecz duńskie prawo biblioteczne nie zalicza dostępu do Internetu do usług podstawowych. W 1995 r. 30% bibliotek publicznych i 76% bibliotek akademickich korzystało z baz danych na CD-ROM-ach.

⁷ P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5). — Na podstawie: *Belgium — background information*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-be.html> [1998-02-21]. — *Extracts from country studies: Belgium*. 1997, 2 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/plis/belgium.html> [1998-03-24].

⁸ Por.: A. Ogonowska: *Biblioteki w działalności Unii Europejskiej*. „Prz. Bibl.” 1995 z. 3/4 s. 372-376. — *Telematics for libraries — project*. 2 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/project.html>.

⁹ P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5). — Na podstawie: *Denmark — background information*. 1997, 4 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-dk.html> [1998-02-21]. — *Extracts from country studies: Denmark*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/plis/denmark.html> [1998-03-24]. — *Information on public libraries in Denmark*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www.croydon.gov.uk/publica/pbliden.htm> [1998-03-28].

Duńska Biblioteka Narodowa w l. 1996-1997 podejmowała działania nad połączeniem bibliotek siecią komputerową. Duńskie Ministerstwo Kultury wspiera finansowo projekty, których celem jest udostępnianie w Internecie duńskich zasobów informacji.

W 1994 r. rząd duński opublikował raport pt. *Spółeczeństwo informacyjne 2000*. W 1995 r. Minister ds. Badań i Technologii Informacyjnych przedstawił parlamentowi raport pt. *Od wizji do działania — społeczeństwo informacyjne 2000*, który zarysował plan działań w kierunku budowy społeczeństwa informacyjnego. W 1996 r. powstał szczegółowy plan *Spółeczeństwo informacyjne dla wszystkich — model duński*. Rząd duński zalecił, aby władze lokalne umieściły zakup nowych technologii do bibliotek w budżetach swoich bibliotek publicznych.

Duńskie Ministerstwo Kultury utworzyło komitet ds. bibliotek w społeczeństwie informacyjnym. Komitet ten ma na celu zbadanie zadań i warunków pracy bibliotek w dobie społeczeństwa informacyjnego, a zwłaszcza stosunku do wydawnictw elektronicznych, prawa autorskiego, egzemplarza obowiązkowego wydawnictw elektronicznych oraz metod finansowania nowych mediów w bibliotekach. Obecnie Ministerstwo Kultury uważa dążenie do osiągnięcia bezpłatnego dostępu do każdej informacji za swój priorytet.

Za główne bariery w rozwoju duńskich bibliotek publicznych uważa się:

- brak zrozumienia roli bibliotek w społeczeństwie informacyjnym,
- nieświadczanie przez biblioteki nowych usług informacyjnych,
- niechęć do zmian,
- brak postępu w umiejętnościach zawodowych bibliotekarzy,
- duńskie prawo autorskie powstrzymujące rozwój bibliotek publicznych.

F i n l a n d i a ¹⁰. W 1993 r. Finlandia miała 5,1 mln mieszkańców (15 osób na km kw.). W tym samym roku wydała 0,28% swojego produktu krajowego brutto na biblioteki. Fińska bibliografia narodowa w 1996 r. zarejestrowała 60 000 nowych pozycji. W 1990 r. Finlandia miała 30 bibliotek szkół wyższych i 457 punktów usługowych z nimi związanych, 327 innych bibliotek naukowych, 61 bibliotek specjalnych oraz 1383 biblioteki publiczne.

W Finlandii istnieje 19 centralnych bibliotek regionalnych, które koordynują wypożyczenia międzybiblioteczne oraz służą mniejszym bibliotekom pomocą w rozwoju oraz w szkoleniach.

W 1995 r. 84% bibliotek publicznych było zautomatyzowanych; 5% bibliotek szkół wyższych i publicznych umożliwiała dostęp do baz danych online; w 68% był to dostęp bezpłatny, w 32% odpłatny. W 1995 r. 24% bibliotek publicznych udostępniało bazy danych na CD-ROM-ach, 55% miało bazy danych na CD-ROM-ach tylko do użytku bibliotekarzy, 21% bibliotek publicznych wypożyczało CD-ROM-y do domu (większość użytkowników baz danych nie zezwala na to).

¹⁰ P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5). — Na podstawie: *Finland — background information*. 1997, 4 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-fi.html> [1998-02-21]. — *Finland's way to the information society*. 1996, 7 s. Dostępny: <http://www.ncb.gov.sg/uii/96scan1/finland.html> [1998-03-24]. — *Extracts from country studies: Finland*. 1997, 4 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/plis/finland.html> [1998-03-24]. — *Information on public libraries in Finland*. 1997, 6 s. Dostępny: <http://www.croydon.gov.uk/publica/pblfin.htm> [1998-03-28].

Wszystkie biblioteki szkół wyższych oraz 60% bibliotek publicznych mają dostęp do Internetu. Tylko małe biblioteki miały dostęp do Internetu poprzez łącza komutowane, pozostałe poprzez łącza dzierżawione podłączone do serwerów władz lokalnych. Ponad 70 jednostek władz lokalnych udostępnia publicznie swoje terminale, umożliwiając tym samym bezpłatny dostęp do Internetu. W 1997 r. 108 bibliotek publicznych miało własną stronę w WWW.

Biblioteki publiczne są finansowane zarówno przez władze centralne, jak i lokalne. Dostęp do bibliotek jest bezpłatny, jednak za niektóre usługi pobiera się opłaty (rezerwacja, kary za przetrzymanie, wypożyczenia międzybiblioteczne, wyszukiwanie w bazach danych online). Biblioteki zdobywają fundusze także przez sprzedaż starych książek, jak również wynajem sal. Dochody te są zwolnione z podatku.

W Finlandii Minister Edukacji przygotował plan rozwoju społeczeństwa informacyjnego, natomiast Minister Finansów opracował w 1994 r. strategię zarządzania narodową informacją (*Towards Finnish Information Society*). W strategii tej media, szkoły i biblioteki zajmują centralne miejsce. Celami fińskiej polityki wobec społeczeństwa informacyjnego są m.in.:

- wzrost produkcji i eksportu produktów i usług fińskiego przemysłu informacyjnego, komunikacyjnego i multimedialnego,
- zapewnienie każdemu obywatelowi dostępu do usług informacji elektronicznej oraz umożliwienie zdobycia potrzebnych w tym celu umiejętności,
- zapewnienie każdemu obywatelowi prawa dostępu do informacji,
- poprawa dostępu do informacji pochodzącej z sektora publicznego w sieciach rozległych i bibliotekach.

W stosunku do zasobów informacji planuje się podjąć następujące działania:

- poprawę dostępu i wykorzystania rejestrów informacyjnych oraz baz statystycznych,
- jasny podział odpowiedzialności za świadczenie krajowych usług informacyjnych (podział źródeł finansowania i ustalenie zasad opłat),
- pomoc bibliotekom publicznym we włączeniu się w sieci rozległe.

Finlandia aktywnie uczestniczy w rozwiązywaniu problemu praw autorskich w odniesieniu do informacji elektronicznej.

F r a n c j a¹¹. W 1993 r. Francja liczyła 57,5 mln mieszkańców (104 osoby na km kw.). W 1990 r. Francja wydała 0,09% swojego produktu krajowego brutto na biblioteki. Francuska bibliografia narodowa w 1995 r. zarejestrowała 42 304 nowe pozycje. W 1990 r. było we Francji 200 bibliotek szkół wyższych i 2740 bibliotek publicznych.

W 1995 r. istniało we Francji 38 różnych sieci bibliotek. Większość tych sieci miała na celu prowadzenie wspólnych katalogów lub zapewnienie wspólnego dostępu do różnych katalogów, wspólną politykę w zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych oraz gromadzenia i katalogowania.

¹¹ P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5). — Na podstawie: *France — background information*. 1998, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-fr.html> [1998-02-21]. — *Information on public libraries in France*. 1997, 6 s. Dostępny <http://www.croydon.gov.uk/publica/pblfra.htm> [1998-03-28].

W 1995 r. 38% bibliotek publicznych było zautomatyzowanych. W tym samym roku katalogi 258 bibliotek udostępniano w Minitelu (system bardzo rozpowszechniony we Francji, umożliwiający dostęp do umieszczonych w nim informacji nawet z domu). W 1994 r. 43 biblioteki posiadały od 1 do 10 baz danych na CD-ROM-ach, 12 bibliotek — od 10 do 50 CD-ROM-ów, 8 bibliotek — od 50 do 100 CD-ROM-ów, a 7 bibliotek miało ich ponad 100.

Od 1983 r. biblioteki publiczne we Francji podlegają władzom lokalnym. Jednak to państwo jest odpowiedzialne za równy dostęp wszystkich obywateli do dóbr kulturalnych. Państwo subsydiuje budowę nowych bibliotek publicznych i automatyzację już istniejących.

W styczniu 1998 r. premier Francji ogłosił plan działań dotyczących rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Zakłada się w nim digitalizację zbiorów francuskiej Biblioteki Narodowej oraz umożliwienie dostępu poprzez Internet do ponad 50 000 prac nie objętych prawami autorskimi.

G r e c j a¹². W 1993 r. Grecję zamieszkiwało 10,4 mln mieszkańców (79 osób na km kw.). W 1989 r. Grecja wydała 0,3% swojego produktu krajowego brutto na biblioteki. W 1990 r. było zarejestrowanych w Grecji 680 bibliotek publicznych i 70 bibliotek szkół wyższych.

Biblioteki publiczne w Grecji nie współpracują ze sobą w zakresie prowadzenia katalogów centralnych, wypożyczeń międzybibliotecznych ani usług dostarczania dokumentów.

Grecja realizowała kilka programów w ramach programu bibliotecznego Komisji Europejskiej. W ostatnich latach powstały w Grecji dwie instytucje wspierające rozwój bibliotek: Narodowy Ośrodek Dokumentacji oraz Narodowy Ośrodek Książki. Narodowy Ośrodek Dokumentacji przy współpracy 200 greckich bibliotek tworzy centralny katalog czasopism dostępnych w greckich bibliotekach naukowych i technicznych. Narodowy Ośrodek Książki zajmuje się przede wszystkim współpracą greckiej Biblioteki Narodowej z innymi dużymi bibliotekami, a także tworzeniem zbioru materiałów elektronicznych oferujących dostęp do nich poprzez sieć rozległą.

Największymi problemami bibliotek w Grecji są rozproszenie i niski poziom automatyzacji.

H o l a n d i a¹³. W 1993 r. Holandia liczyła 15,3 mln mieszkańców (374 osoby na km kw.). W 1990 r. wydała 0,28% swojego produktu krajowego brutto na biblioteki. Holenderska bibliografia narodowa w 1996 r. zarejestrowała 48 952 nowe pozycje. W Holandii istniało w 1990 r. 1039 bibliotek szkół wyższych, a w 1992 r. istniały 1192 biblioteki publiczne.

W Holandii 46 bibliotek publicznych, 5 regionalnych i 4 z funkcjami biblioteki narodowej miały w 1997 r. swoją stronę w WWW. Holenderski system informacji

¹² P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5). — Na podstawie: *Greece — background information*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-gr.html> [1998-02-21]. — *Information on public libraries in Greece*. 1997, 4 s. Dostępny: <http://www.croydon.gov.uk/publica/pblgre.htm> [1998-03-28]. — *Study on accessing the present situation of the markets for electronic information services in Greece*. Athenes 1995, 122 s.

¹³ Na podstawie: *The Netherlands — background information*. 1997, 2 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-nl.html> [1998-02-21]. — P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5).

jest bardzo rozwinięty. Dodatkowe wysiłki są czynione w celu lepszego udostępniania informacji historycznej. Podejmowane są również działania w celu digitalizacji archiwów.

Rząd holenderski uważa, że każda informacja powinna być dostępna w bibliotekach w formie elektronicznej lub tradycyjnej.

H i s z p a n i a¹⁴. W 1993 r. Hiszpania miała 39,5 mln mieszkańców (78 osób na km kw.) i wydawała 0,08% swojego produktu krajowego brutto na biblioteki. Hiszpańska bibliografia narodowa w 1996 r. zarejestrowała 83 345 nowych pozycji. W 1990 r. w Hiszpanii było 1028 bibliotek szkół wyższych i 3635 bibliotek publicznych.

Biblioteki w Hiszpanii można podzielić na 3 grupy według zależności od władz na:

- biblioteki państwowe,
- biblioteki zależne od władz regionalnych (Comunidades Autonomas),
- biblioteki miejskie.

Biblioteki państwowe podlegają Ministerstwu Edukacji i Kultury (a dokładniej Dyrekcji ds. Książek, Archiwów i Bibliotek). Państwo wspomaga automatyzację tych bibliotek, lecz za budżet i pracowników odpowiadają władze regionalne. Każdy autonomiczny region (Comunidad Autonoma) posiada własne ustawodawstwo biblioteczne.

Od 15 do 20% tych bibliotek jest skomputeryzowanych. W 1997 r. 32 biblioteki publiczne udostępniały swoje katalogi w Internecie. Jeszcze w 1994 r. wykorzystanie baz danych na CD-ROM-ach w bibliotekach publicznych było niewielkie, lecz liczba używanych CD-ROM-ów stale rośnie. W Hiszpanii istnieje narodowa polityka wprowadzania technologii komputerowych w bibliotekach.

Od 1987 r. Ministerstwo Edukacji i Kultury wspomaga projekt mający na celu połączenie siecią telekomunikacyjną główne biblioteki państwowe (publiczne).

W przyszłości biblioteki mają zamiar rozszerzyć swoje usługi o zapewnienie dostępu do Internetu.

I r l a n d i a¹⁵. W 1996 r. Irlandia liczyła 3,6 mln mieszkańców (50 osób na km kw.). W 1990 r. Irlandia wydała 0,17% swojego produktu krajowego brutto na biblioteki. W 1990 r. były w Irlandii 33 biblioteki szkół wyższych, natomiast w 1994 r. bibliotek publicznych było 516.

Biblioteki publiczne w Irlandii podlegają władzom lokalnym. Są one zobowiązane do przygotowania i uchwalenia programu rozwoju bibliotek. W 1997 r. 22 biblioteki publiczne miały zautomatyzowane katalogi, 3 biblioteki publiczne miały

¹⁴ P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5). Na podstawie: *Spain — background information*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-es.html> [1998-02-21]. — *Extracts from country studies: Spain*. 1997, 4 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/plis/spain.html> [1998-03-24]. — *Information on public libraries in Spain*. 1997, 17 s. Dostępny: <http://www.croydon.gov.uk/publica/pblspa.htm> [1998-03-28].

¹⁵ P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5). — Na podstawie: *Ireland — background information*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-ie.html> [1998-02-21]. — *Projects to develop a national policy on libraries and information services in Ireland*. 1997, 4 s. Dostępny: <http://homepage.iol.ie/~libcounc/policy.htm> [1998-03-24]. — *Extracts from country studies: Ireland*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/plis/ireland.html> [1998-03-24]. — *Information on public libraries in Ireland*. 1997, 6 s. Dostępny: <http://www.croydon.gov.uk/publica/pblire.htm> [1998-03-28].

swoje strony w WWW. Większość bibliotek wykorzystuje bazy danych na CD-ROM-ach.

W 1996 r. po wydaniu dokumentu pt. *Information society. Ireland strategy for action: report of Ireland's Information Steering Committee* utworzono komisję ds. społeczeństwa informacyjnego.

L u k s e m b u r g ¹⁶. W 1993 r. Luksemburg liczył 395 tys. mieszkańców (153 osoby na km kw.). W 1990 r. wydawał 0,12% swojego produktu krajowego brutto na biblioteki. Luksemburska bibliografia narodowa w 1994 r. zarejestrowała 523 nowe pozycje. W 1990 r. istniała w Luksemburgu tylko jedna biblioteka szkoły wyższej oraz 5 bibliotek publicznych. Tylko jedna biblioteka publiczna ma swoją stronę w WWW.

Luksemburg nie prowadzi żadnej wyraźnej polityki mającej na celu rozwój techniczny bibliotek.

N i e m c y ¹⁷. W 1993 r. Niemcy liczyły 80,9 mln mieszkańców (227 osób na km kw.). W 1990 r. w Niemczech Zachodnich wydano 0,08% produktu krajowego brutto na biblioteki. Niemcy Wschodnie wydawały w 1988 r. na biblioteki 0,41% swojego produktu krajowego brutto. Niemiecka bibliografia narodowa w 1995 r. zarejestrowała 98 546 nowych pozycji. W 1990 r. istniało w Niemczech 490 bibliotek szkół wyższych i 10 962 biblioteki publiczne. W Niemczech wszystkie biblioteki akademickie są publicznie dostępne.

Biblioteki szkół wyższych współpracują ze sobą w zakresie prowadzenia katalogów centralnych. Inicjatywą ostatnich lat jest tworzenie katalogu centralnego przez biblioteki publiczne Północnej Nadrenii i Westfalii. W Niemczech 850 bibliotek publicznych jest zautomatyzowanych, 72 mają swoje strony w WWW, 12 udostępnia swoje katalogi w Internecie.

W Niemczech nie istnieje jedna centralna instytucja odpowiedzialna za biblioteki. Biblioteki podlegają władzom lokalnym. Nie istnieje również ogólnokrajowe prawodawstwo dotyczące bibliotek oraz brak jednolitej polityki wobec bibliotek. To poszczególne landy odpowiedzialne są za prowadzenie takiej polityki i działań. Rząd niemiecki opracował natomiast program „Informacja naukowa i techniczna w XXI wieku”, który ma na celu rozwój usług informacji elektronicznej zapewniających dostarczanie dokumentów elektronicznych do bibliotek, jak również umożliwienie sektorowi prywatnemu zaopatrywanie instytucji akademickich i biznesowych w usługi i produkty informacyjne.

Największą przeszkodą w rozwoju technologicznym bibliotek niemieckich są problemy finansowe.

Federalne Ministerstwo Sprawiedliwości rozważa zmiany, jakie powinny być wprowadzone w niemieckim prawie autorskim w odniesieniu do dokumentów elektronicznych.

¹⁶ P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5). — Na podstawie: *Luxembourg — background information*. 1997, 2 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-lu.html> [1998-02-21].

¹⁷ Na podstawie: *Germany — background information*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-de.html> [1998-02-21]. — *Extracts from country studies: Germany*. 1997, 2 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/plis/germany.html> [1998-03-24]. — P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5). — *Information on public libraries in Germany*. 1997, 10 s. Dostępny: <http://www.croydon.gov.uk/publica/pblger.htm> [1998-03-28].

Portugalia¹⁸. W 1993 r. Portugalia liczyła 9,8 mln mieszkańców (106 osób na km kw.). W 1990 r. wydawała 0,07% produktu krajowego brutto na biblioteki. Portugalska bibliografia narodowa w 1996 r. zarejestrowała 5766 nowych pozycji. W Portugalii istniały w 1990 r. 264 biblioteki szkół wyższych i 234 biblioteki publiczne.

Pomimo postępu w automatyzacji poszczególnych bibliotek, w Portugalii biblioteki nie współpracują ze sobą w dziedzinie wypożyczeń międzybibliotecznych. Wspólne katalogowanie bywa podejmowane na poziomie regionalnym. Główne inwestycje czynione są w bazy danych na CD-ROM-ach.

W Portugalii 124 biblioteki publiczne należą do sieci bibliotek publicznych, w tym 44 są zautomatyzowane. Natomiast aż 89 miast nie ma biblioteki publicznej. 4 biblioteki publiczne mają dostęp do Internetu, jedna biblioteka ma swoją stronę w WWW. Obok Biblioteki Narodowej istnieje portugalski Instytut Biblioteki i Książki.

W rozwoju bibliotek Portugalia jest wyraźnie opóźniona. Nie istnieje tam żadna wyraźna polityka w tym zakresie.

Szwecja¹⁹. W 1993 r. Szwecja miała 8,7 mln mieszkańców (19 osób na km kw.) i wydawała 0,36% swojego produktu krajowego brutto na biblioteki. Szwedzka bibliografia narodowa w 1996 r. zarejestrowała 13 656 nowych pozycji. W 1990 r. 32 szkoły wyższe w Szwecji posiadały 142 oddziały biblioteczne. W tym samym roku w Szwecji istniało 1975 bibliotek publicznych.

W 1995 r. ok. 77% bibliotek publicznych było zautomatyzowanych. W 48% bibliotek szkół wyższych oraz 10% bibliotek publicznych pobiera się opłaty za korzystanie z baz danych online. Wszystkie biblioteki akademickie i 65% bibliotek publicznych ma dostęp do baz danych na CD-ROM-ach. Wszystkie biblioteki szkół wyższych oraz 44% bibliotek publicznych posiadają dostęp do Internetu. W 1997 r. 75 bibliotek publicznych miało swoje strony w WWW.

Szwecja nie posiada ogólnego ustawodawstwa bibliotecznego, jednak bibliotekarstwo w tym kraju utrzymuje się na dobrym poziomie. Biblioteki podlegają Ministerstwu Edukacji i Kultury. Ustawa o bibliotekach z początku 1997 r. usankcjonowała stan faktyczny bibliotek publicznych w Szwecji, tzn. obowiązek istnienia biblioteki publicznej w każdym mieście oraz prawo do bezpłatnego do niej dostępu przysługujące każdemu obywatelowi. Biblioteki publiczne mają za zadanie promowanie czytelnictwa, prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej. Powinny one również pracować nad możliwością udostępniania każdemu informacji pochodzących z elektronicznych baz danych.

Zarówno parlament szwedzki, jak i rząd, biorą udział w wyznaczaniu narodowej strategii dotyczącej wprowadzania nowych technologii w bibliotekach. Zdają sobie również sprawę z konieczności rewizji prawa autorskiego, zasad uczenia na odległość oraz prawa dotyczącego dokumentów elektronicznych.

¹⁸ P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5). — Na podstawie: *Portugal — background information*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-de.html> [1998-02-21]. — *Extracts from country studies : Portugal*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/plis/portugal.html> [1998-03-24].

¹⁹ P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5). — Na podstawie: *Sweden — background information*. 1997, 4 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-se.html> [1998-02-21]. — T. Stenström: *Public libraries in the information society*. Sweden. 1997, 8 s. Dostępny: <http://www.croydon.gov.uk/publica/sweplis.htm> [1998-03-21].

Wielka Brytania²⁰. W 1993 r. Wielka Brytania liczyła 57,9 mln mieszkańców (237 osób na km kw.). W 1990 r. wydawała 0,23% swojego produktu krajowego brutto na biblioteki. Brytyjska bibliografia narodowa w 1996 r. zarejestrowała 65 915 nowych pozycji. W 1990 r. istniało w Wielkiej Brytanii 860 bibliotek szkół wyższych i 23 463 biblioteki publiczne.

Około 90% bibliotek w Wielkiej Brytanii jest zautomatyzowanych. W 1996 r. 53% bibliotek publicznych miało dostęp do Internetu, w tym 2 udostępniały w nim swoje katalogi. W 1997 r. 77 bibliotek publicznych miało swoje strony w WWW. W 1993 r. 77% bibliotek publicznych miało dostęp do baz danych na CD-ROM-ach.

Biblioteki publiczne podlegają w Wielkiej Brytanii władzom lokalnym. Finansowanie bibliotek publicznych w 48% pochodzi z funduszy rządowych, a w 52% z podatku lokalnego.

Szacuje się, że ok. 6 mln dorosłych Brytyjczyków ma trudności z czytaniem i pisaniem.

W Wielkiej Brytanii podejmuje się wiele inicjatyw dotyczących bibliotek. W 1996 r. Departament Handlu i Przemysłu rozpoczął program dotyczący społeczeństwa informacyjnego. Jednym z ostatnich posunięć rządu brytyjskiego było zobowiązanie do podłączenia do sieci rozległych wszystkich budynków użyteczności publicznej (także bibliotek) oraz digitalizacja materiałów publicznie dostępnych. Rząd rozważa również włączenie dokumentów elektronicznych do prawa o egzemplarzu obowiązkowym.

Za główne bariery rozwoju bibliotek publicznych w Wielkiej Brytanii uważa się:

- brak zrozumienia dla korzyści, jakie przyniesie telematyka w bibliotekach,
- brak odpowiedniego oprogramowania dla bibliotek umożliwiającego współdziałanie różnych systemów informacyjnych,
- duży wybór i gwałtowny rozwój oprogramowań utrudniający ustalenie i realizowanie długoterminowej strategii rozwoju bibliotek,
- brak ścisłej współpracy i koordynacji w udostępnianiu informacji o bibliotekach w sieci rozległej.

W ł o c h y²¹. W 1993 r. Włochy liczyły 57,1 mln mieszkańców (190 osób na km kw.). W 1990 r. Włochy wydawały na biblioteki 0,07% produktu krajowego brutto. Włoska bibliografia narodowa w 1996 r. zarejestrowała 20 937 nowych pozycji (35 297 pozycji — razem z dysertacjami i drukami muzycznymi). W 1990 r. istniało we Włoszech 10 bibliotek szkół wyższych i 2366 bibliotek publicznych.

Około 1000 włoskich bibliotek publicznych jest zautomatyzowanych. 22 biblioteki posiadają swoje strony w WWW, a 30 ma dostęp do Internetu. 20 bibliotek publicznych udostępnia bazy danych na CD-ROM-ach i ich liczba stale rośnie.

We Włoszech już od końca lat 70. istniał projekt wprowadzania w bibliotekach nowych technologii, lecz brak ustawy o bibliotekach na poziomie krajowym oraz

²⁰ P. Ransdale: *Library economics...* (por. przyp. 5)). — Na podstawie: *United Kingdom — background information*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-uk.html> [1998-02-21]. — Ch. Batt: *Public libraries in the information society*. United Kingdom. 1997, 9 s. Dostępny: <http://www.croydon.gov.uk/publica/ukplis.htm> [1998-03-21].

²¹ Na podstawie: *Italy — background information*. 1997, 3 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/green-it.html> [1998-02-21]. — *Extracts from country and regional studies: Italy*. 1997, 4 s. Dostępny: <http://www2.echo.lu/libraries/en/plis/italy.html> [1998-03-24].

brak współpracy bibliotek z władzami lokalnymi jest przyczyną niezbyt silnej pozycji bibliotek we Włoszech. Fundusze przeznaczane na biblioteki nie są wystarczające i wpływają nieregularnie.

PRAWO DOSTĘPU DO INFORMACJI I USŁUGI UNIWERSALNE

Zagadnienia bibliotek w społeczeństwie informacyjnym wiążą się nierozdzielnie z dwiema kwestiami: prawem dostępu do informacji oraz usługami uniwersalnymi. Zagwarantowanie dostępu do informacji każdemu obywatelowi jest podstawowym warunkiem uzyskania korzyści ekonomicznych i społecznych z istnienia społeczeństwa informacyjnego.

W komunikacie²² Komisji Europejskiej na temat społecznego wymiaru społeczeństwa informacyjnego oraz jego wpływu na rynek pracy zauważa się, że na dostęp do informacji składa się kilka czynników. Pierwszym jest dostępność rozumiana dwojako, a mianowicie jako istnienie odpowiedniej infrastruktury telekomunikacyjno-informatycznej, która umożliwia dostęp do źródeł informacji, oraz jako dostęp do tych źródeł bez względu na przynależność do określonych grup użytkowników. Następnymi warunkami są: ciągłość, świadomość możliwości wykorzystania dobrodziejstw społeczeństwa informacyjnego dla własnej i społecznej korzyści oraz ustalenie cen dostępu do informacji na poziomie, który jest dla każdego obywatela osiągalny. Ciągłość oznacza, że musi istnieć pewność, iż pewne źródła informacji będą udostępniane w określonym czasie. W komunikacie Komisji Europejskiej zwraca się uwagę, że świadomość możliwości wykorzystania nowych technologii jest szczególnie niska wśród kobiet, bezrobotnych i osób nie pracujących w biurach oraz że należy temu przeciwdziałać.

Usługi uniwersalne oznaczają także usługi określonej jakości dostępne dla każdego po przystępnej cenie. Usługi uniwersalne w społeczeństwie informacyjnym dotyczą przede wszystkim telekomunikacji. Jednak zapewnienie samej infrastruktury telekomunikacyjnej nie jest wystarczające do osiągnięcia celów społeczeństwa informacyjnego. Realizatorzy już teraz zastanawiają się nad usługami, które powinny być dostępne przy użyciu nowych technologii. Do tych usług zalicza się edukację i szkolenie, opiekę zdrowotną oraz dostęp do informacji publicznej. Już teraz podkreśla się różnicę pomiędzy kosztami świadczenia tych usług poprzez sieci rozległe, a kosztami świadczenia samych tych usług. Pytania dotyczące usług uniwersalnych dotyczą następujących zagadnień: zakresu tych usług, sposobu ich finansowania, jakości oraz kosztów dodatkowych, takich jak kupno sprzętu komputerowego, oprogramowań, okablowania budynków, szkolenia personelu itp.

Oprócz Zielonej księgi poświęconej roli bibliotek w społeczeństwie informacyjnym, Komisja Europejska przygotowuje również Zieloną księgę dotyczącą dostępu i możliwości wykorzystania informacji sektora publicznego. Ma ona zapoczątkować dyskusję na temat dostępu do informacji będącej w posiadaniu administracji publicznej oraz wpływów jej komercjalizacji.

²² *Communication from the Commission on the social and labour market dimension of the information society.* Luxembourg 1997, 18 s.

HARMONIZACJA PRAW AUTORSKICH A BIBLIOTEKI

W grudniu 1997 r. Komisja Europejska przedstawiła projekt nowej dyrektywy mającej na celu harmonizację praw autorskich i praw pokrewnych w tworzonej społeczności informacyjnej²³. Dyrektywa ma na celu ochronę interesów właścicieli praw autorskich i praw pokrewnych przed niewłaściwym użyciem ich własności intelektualnej w nowych typach usług w społeczności informacyjnej. Dyrektywa ma zapewnić ochronę własności intelektualnej w tych dziedzinach, których ochrony nie przewiduje obecnie obowiązujące prawo. Dotyczy ona zarówno prawa reprodukcji, prawa podania do publicznej wiadomości, prawa dystrybucji oraz ochrony przed jakimikolwiek działaniami mającymi na celu łamanie tych praw.

Jeżeli jednak projekt tej dyrektywy zostanie uchwalony w formie zaproponowanej przez Komisję Europejską, uniemożliwi to wyraźnie bibliotekom zapewnienie dostępu do zasobów kulturalnych, naukowych i edukacyjnych. Zgodnie z tą propozycją w bibliotekach, muzeach i archiwach nie wolno byłoby przeglądać, czytać, używać, kopiować bez zezwolenia lub dodatkowej opłaty materiałów zapisanych elektronicznie.

Emanuella Giavarra²⁴, dyrektor Europejskiego Forum Użytkowników Materiałów Objętych Prawem Autorskim i Prawami Pokrewnymi (European Copyright User Platform — ECUP+), uważa, że należy bibliotekom, archiwom i muzeom zagwarantować prawo dostępu do tych materiałów na z góry ustalonych zasadach, w przeciwnym bowiem razie instytucje te będą zmuszone negocjować warunki dostępu dla swoich użytkowników z każdym dostawcą materiałów lub usług objętych prawem autorskim lub prawami pokrewnymi. Pokreśla ona również fakt, że w takich negocjacjach dostawcy informacji będą na uprzywilejowanych pozycjach i mogą narzucać swoje rozwiązania.

Europejskie Biuro Stowarzyszeń Bibliotecznych, Informacyjnych i Dokumentacyjnych (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations — EBLIDA) opracowało również wniosek²⁵ poprawek do propozycji Komisji Europejskiej, w którym żąda przyznania wszelkiego typu bibliotekom statutowego prawa do:

- wyświetlania, przeglądania, czytania i kopiowania zdigitalizowanych materiałów do celów prywatnych, edukacyjnych i badawczych,
- robienia elektronicznej kopii dokumentu w celu archiwizacji lub zabezpieczenia przed zniszczeniem,
- kopiowania na papierze lub na dyskietkę ograniczonej liczby stron dla użytkowników bibliotek,
- robienia kopii materiałów dźwiękowych, wizualnych lub audiowizualnych do celów prywatnych z zakazem ich komercyjnego wykorzystywania.

²³ *Proposal for a European Parliament and Council directive on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society*. Luxembourg 1997, 54 s.

²⁴ E. Giavarra: *Copyright, libraries and the digital environment*. 1997, 9 s. Dostępny: <http://www.kaapeli.fi/ebliida/ecup/docs/1997/ECUP97.htm> [1998-01-16].

²⁵ *Save future to information now!* 1998, 11 s. Dostępny <http://www.kaapeli.fi/~ebliida/posharmo.htm> [1998-04-04].

ANNA OGONOWSKA

**LIBRARIES IN INFORMATION SOCIETY: THE EXAMPLE OF EUROPEAN
COMMUNITY AND ITS MEMBER STATES**

The article describes the actions of the institutions of the European Communities in relation to the libraries i.e. resolution of the European Parliament on libraries in information society and the European Commission's proposals of new legal acts relating to libraries. The paper presents state of public and academic libraries in the member states of the European Union as a part of information collected to complete the Green Paper on the role of libraries in information society. Policies and actions of these European countries to implement new technology in their libraries are described. The position of the European Bureau of Library, Information and Documentation Associations in connection of the European Commission's proposal on harmonization of copyright law finishes the paper.

Maszynopis wpłynął do redakcji 27 kwietnia 1998 r.

BARBARA LEYTNER-ZEMÁNEK

STRUKTURA ORGANIZACYJNA BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ W SZKOLE WYŻSZEJ JAKO INSTRUMENT ZARZĄDZANIA

Podstawowe cechy charakteryzujące dobrą strukturę organizacyjną. Kompetencje, odpowiedzialność i propozycje podziałów w strukturze głównej biblioteki uczelnianej. Zastosowanie opisanych założeń i projekt schematu nowej struktury Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie.

PODSTAWOWE CECHY STRUKTURY GŁÓWNEJ BIBLIOTEKI UCZELNIANEJ

Z założenia, że każda jednostka organizacyjna została powołana w jakimś celu i ma komuś czy też czemuś służyć, wynika, że struktura organizacyjna winna odzwierciedlać:

- miejsce tej jednostki w środowisku;
- cele i zadania, czyli potrzeby użytkowników aktualnych i przyszłych;
- zakres i sposób realizacji zadań;
- technikę pracy;
- uwarunkowania przestrzenne;
- uwarunkowania finansowe.

Przez strukturę organizacyjną należy rozumieć „układ elementów organizacji oraz więzi łączących je w zorganizowaną całość”¹. Skonstruowanie poprawnej struktury organizacyjnej wymaga uzmysłowienia sobie, co ta struktura powinna zapewnić. Najogólniej wymagania te można określić następująco:

- skuteczne realizowanie celów i zadań poprzez odpowiednio adresowany i zsynchronizowany podział wszelkich środków (finansowych, kadrowych i in.);
- warunki do podejmowania jasnych, wykonalnych i szybko przekazywanych decyzji poprzez funkcjonalny podział odpowiedzialności i kompetencji oraz odpowiednie środki łączności;
- elastyczność w razie nagłych sytuacji kryzysowych i wobec zachodzących przekształceń, m.in. w zakresie obsady zastępstw, wakatów i wymiany kadr w obrębie instytucji oraz przesuwania środków finansowych;
- warunki do efektywnego wykorzystania czasu pracy i umiejętności pracowników poprzez odpowiednią organizację, usytuowanie i wyposażenie poszczególnych stanowisk pracy oraz ich optymalną obsadę.

Struktura organizacyjna jest instrumentem strategicznym i określa możliwości i skuteczność zarządzania.

¹ *Zarządzanie. Teoria i praktyka*. Wyd. 3 popr. rozsz. Warszawa 1997 s. 395.

Podziały strukturalne mogą być przeprowadzane według:

- grup czynności,
- zakresu wykonywanych zadań,
- grup użytkowników,
- układu przestrzennego,
- rodzaju świadczonych usług.

Struktura może być płaska — pozioma lub smukła — wielostopniowa, ale powiązania powinny zawsze przebiegać krótkimi, prostymi liniami. Podstawowe typy struktur organizacyjnych to:

- struktury hierarchiczne (o pionowym układzie więzi),
- struktury macierzowe (o pionowym i poziomym układzie więzi),
- struktury paralelne (o równoległym układzie jednostek),
- struktury diagonalne (niezależne od struktury podstawowej powiązania biegnące po przekątnej)².

Struktura może zakładać współuczestnictwo (szczególnie diagonalna lub macierzowa) albo opierać się na wydawaniu poleceń (hierarchiczna). W bibliotekach powszechnie spotykana jest hierarchiczna struktura funkcyjna według grup czynności (gromadzenie, opracowanie, przechowywanie, udostępnianie). W wielu sytuacjach jest to rozwiązanie optymalne, ale przy stosowaniu nowoczesnych metod zarządzania większymi organizmami nie spełnia wszystkich oczekiwań. Od kilku lat, wobec ekspansji elektronicznych środków przekazu i związanej z tym ekspansywnej modernizacji technologii procedur bibliotecznych, sygnalizowana jest potrzeba zmiany dotychczasowych modeli zarządzania i organizacji warsztatów pracy. Dotyczy to głównie dużych struktur bibliotecznych, a więc i bibliotek akademickich.

Kierunki przekształceń są różne, często nawiązują do dawno znanych rozwiązań, takich jak funkcjonujące już w XIX w. zespoły specjalistów dziedzinowych. Duże zainteresowanie budzą też struktury macierzowe, zaliczane do szerszej klasy nowoczesnych struktur elastycznych, szczególnie użytecznych w procesie zarządzania zmianami. Struktura macierzowa to taki układ organizacji, który wyodrębnia stałe, powtarzalne funkcje oraz zmienne (okresowe) zadania, projekty lub przedsięwzięcia (np. komputeryzację) i wprowadza podwójne podporządkowanie pracowników. Każda komórka organizacyjna ma wtedy co najmniej 2 ośrodki decyzyjne: kierownika funkcji i kierownika zadania. Najczęściej spotyka się struktury mieszane: hierarchiczno-macierzowe lub hierarchiczno-diagonalne. Te ostatnie zakładają podział kompetencji po przekątnej w zwykłej strukturze hierarchicznej.

Modele relacji: biblioteka główna — biblioteki wydziałowe w uczelniach określane są przeważnie jako „horizontal integration”, „vertical integration” lub „joint ventures”.

Biblioteka główna w szkole wyższej jest częścią większego organizmu jakim jest uczelnia, a więc dobrze skonstruowana struktura powinna jasno określać powiązania służb bibliotecznych z innymi służbami informacyjnymi i stwarzać warunki do współdziałania, a nawet współzarządzania całym systemem biblioteczno-infor-

² M. L i n e : *Trends in library management*. Lectures on seminar at National Library, Warsaw, October 1993.

macyjnym uczelni; powinna też jasno określać związane z tym obszary odpowiedzialności, tak aby podjęcie decyzji doprowadzało wprost do realizacji zamierzonych celów.

W Polsce biblioteka główna szkoły wyższej, według Ustawy z dnia 12.09.1990 r. o szkolnictwie wyższym³, „jest ogólnouczelnianą jednostką organizacyjną o zadaniach naukowych, dydaktycznych i usługowych. Biblioteka główna stanowi podstawę jednolitego systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni, tworzonego na zasadach określonych w statucie, pełni funkcję ogólnodostępnej biblioteki naukowej, jest ogniwem ogólnokrajowej sieci dokumentacji i informacji naukowej oraz ogólnokrajowej sieci bibliotecznej” (art. 65). Dalsze zapisy Ustawy dotyczące struktury bibliotecznej to art. 67: „1. W uczelni działa rada biblioteczna jako organ opiniodawczy rektora. 2. Skład i kompetencje rady bibliotecznej oraz tryb jej powoływania określa statut uczelni” oraz art. 68.1: „Uczelnia może posiadać ośrodek dokumentacji i informacji naukowej. W przypadku jego powołania, odpowiedniej zmianie ulega zakres zadań biblioteki głównej”. Takie sformułowania stwarzają wiele różnych możliwości organizacyjnych i — mimo wprowadzonych przed laty sztywnych struktur dla poszczególnych głównych bibliotek szkół wyższych⁴ — życie narzuciło niezbędne przekształcenia.

Przedstawione tu rozwiązania opierają się na podziale kompetencji i obszarów odpowiedzialności z uwzględnieniem określonych na wstępie uwarunkowań. Podział kompetencji wprowadza wyraźne rozróżnienie uprawnień do:

- podejmowania decyzji;
- opiniowania (wniosków, projektów, decyzji i ich realizacji);
- przedstawiania wniosków;
- realizacji decyzji.

W podziale kompetencji udział biorą:

- rektor i senat uczelni;
- rada biblioteczna;
- komisja senacka ds. systemu biblioteczno-informacyjnego;
- dyrekcja biblioteki;
- kierownicy oddziałów i zespołów w bibliotece głównej;
- kierownicy pozostałych bibliotek uczelni.

Kompetencje te rozkładają się następująco:

1) rektor i senat — najwyższe władze uczelni — mają uprawnienia decyzyjne w stosunku do całego systemu biblioteczno—informacyjnego;

2) rada biblioteczna — ogólnouczelniany organ doradczy rektora — ma uprawnienia do podejmowania uchwał i przedstawiania wniosków oraz opiniowania spraw dotyczących systemu biblioteczno-informacyjnego, w których decyzje podejmuje rektor. Do spraw takich należą m.in.:

- zatwierdzanie kandydatur na stanowiska dyrektorów i kierowników,

³ Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym. „Dz. U.” nr 65 poz. 385.

⁴ Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 stycznia 1964 roku (DP-III-7/2/64) w sprawie zatwierdzania struktury organizacyjnej bibliotek głównych szkół wyższych, podległych Ministrowi Szkolnictwa Wyższego. „Dz. Urz. Min. Szk. Wyż.” nr 1 poz. 6.

- opiniowanie kwalifikacji do stopni i stanowisk bibliotekarskich,
- określanie metodyki i organizacji pracy bibliotecznej w zakresie realizacji polityki gromadzenia i udostępniania zbiorów, współpracy przy opracowywaniu zbiorów, wytwarzaniu i rozpowszechnianiu informacji naukowej w uczelni,
- zatwierdzanie planów i sprawozdań z działalności bibliotek.

Rada wypełnia swoje zadania w trakcie obrad plenarnych oraz poprzez komisje stałe i doraźne. Podstawowymi komisjami stałymi rady są: komisja ds. organizacyjno-prawnych i komisja ds. kwalifikacji zawodowych. Ze względu na powyższe kompetencje w skład rady powinni wchodzić profesjonaliści-bibliotekarze posiadający doświadczenie z zakresu zarządzania, metodyki i nowych technik pracy;

3) komisja senacka ds. systemu biblioteczno-informacyjnego — ciało opiniodawcze senatu uczelni reprezentujące interesy użytkowników bibliotek — ma uprawnienia do podejmowania uchwał i przedstawiania wniosków oraz opiniowania spraw dotyczących systemu biblioteczno-informacyjnego, w których decyduje senat uczelni. Do spraw takich należą m.in.:

- powoływanie, znoszenie i przekształcanie bibliotek,
- zasady podziału budżetu na przedsięwzięcia biblioteczne,
- polityka gromadzenia zbiorów w uczelni i zakres świadczonych przez biblioteki usług,
- regulacje prawne dotyczące zasad udostępniania zbiorów oraz współpracy wewnątrz systemu biblioteczno-informacyjnego.

Pożądane jest, aby wśród członków komisji znajdowali się m.in. specjaliści z zakresu zarządzania, informatyki i prawa;

4) dyrekcja biblioteki głównej

a) dyrektor

- ustala cele i zadania zgodne z deklaracją programową uczelni,
- dokonuje podziału zadań oraz zapewnia środki na ich realizację,
- podejmuje decyzje dotyczące biblioteki głównej,
- inspiruje projekty strategiczne dotyczące systemu biblioteczno-informacyjnego uczelni,

b) zastępcy dyrektora

- uczestniczą w podejmowaniu wszystkich decyzji dyrektorskich,
- nadzorują realizację zadań w powierzonych sobie obszarach odpowiedzialności;

5) kierownicy oddziałów i zespołów w bibliotece głównej realizują decyzje dotyczące celów, zadań i sposobu funkcjonowania biblioteki, przedstawiają wnioski w tym zakresie, ustalają (w porozumieniu z dyrekcją) tryb realizacji zadań;

6) rada biblioteki głównej — ciało doradcze dyrektora — przedstawia wnioski i opinie odnośnie spraw i projektów dotyczących biblioteki głównej, w których decyzje podejmuje dyrektor; optymalnym rozwiązaniem jest, aby w skład rady wchodziłi wszyscy kierownicy oddziałów;

7) rada bibliotek wydziałowych — ciało doradcze dyrektora biblioteki głównej w sprawach dotyczących bibliotek wydziałowych, w których dyrektor sprawuje nadzór — przedstawia wnioski i opiniuje; w skład rady powinni wchodzić kierownicy bibliotek wydziałowych.

Taki podział kompetencji wprowadza powiązania macierzowe i diagonalne na poziomach przedstawiania wniosków, opiniowania i podejmowania decyzji oraz zachowuje prostą hierarchiczną strukturę na poziomie realizacji decyzji. Proponowany podział wyczerpuje potrzeby konsultowania wszystkich podejmowanych decyzji przez kolegalne ciała doradcze i jest zalecany dla dużych, rozbudowanych systemów bibliotecznych, złożonych z luźno (jak ma to miejsce w Uniwersytecie Warszawskim) powiązanych jednostek. Stosunkowo niewielkie i hierarchicznie powiązane systemy biblioteczne mogą się oczywiście ograniczyć nawet do jednej rady łączącej w sobie zadania zarówno komisji senackiej, jak i rad bibliotecznych, jednakże pod warunkiem zachowania odpowiedniej reprezentacji profesjonalnej. Powoływanie i ustalanie składu ciała doradczego powinno być zawsze pochodną analizy związanych z tym ciałem oczekiwań. Celowość i skuteczność działania każdej rady są wprost proporcjonalne do umiejętności stawiania i odpowiedniego adresowania pytań, inaczej nie uzyska się bezpośrednich i kompetentnych odpowiedzi czy opinii. Powoływanie rad i komisji bez merytorycznego klucza, w myśl często spotykanej reguły: kto chce, niech zasiądzie, a nade wszystko niewłaściwe adresowanie zadań i pytań, powoduje stratę czasu i frustrację po obu stronach (pytającej i odpowiadającej), nie przysparza autorytetu a obniża skuteczność wszelkiego działania.

Ramowy podział obszarów odpowiedzialności wynika z następującej logiki podziału zadań:

- zarządzanie strategiczne;
- zasoby/zbiory, czyli zadania wynikające z odpowiedzialności za przyjętą politykę gromadzenia i gospodarki zbiorami (tworzenie, kształtowanie kolekcji, selekcja wpływu i ewentualnie starego zasobu), ewidencja majątkowa i kontrola zbiorów, zadania związane z przechowywaniem, zabezpieczeniem i konserwacją zbiorów;
- użytkownik/usługi, czyli zadania związane z przygotowaniem dla użytkowników odpowiedniego do deklaracji programowej zakresu informacji (w tym opracowanie katalogowe, czyli wytwarzanie szczegółowej informacji o zbiorach własnych, organizowanie dostępu do serwisów informacji naukowej wytwarzanej w świecie) oraz bezpośrednia obsługa użytkowników;
- narzędzia zarządzania, czyli: planowanie, finanse, kadry, szkolenie, automatyzacja procesów bibliotecznych, promocja („marketing”, „public relations”, obsługa wydawnictw własnych) — a więc zadania organizacyjno-rozwojowe zapewniające sprawne zarządzanie, realizację zadań związanych z obsługą zbiorów i użytkowników oraz zadań wynikających z kompetencji dyrektora biblioteki głównej do sprawowania wspólnie z radą biblioteczną nadzoru merytorycznego nad organizacją i metodami pracy wszystkich bibliotek uczelni (patrz Tablica 1).

Obszar odpowiedzialności związany z realizacją zadań merytorycznych wymaga od kadry kierowniczej bardzo dobrej, dogłębnej znajomości zawodu. Obszar odpowiedzialności związany z zarządzaniem, koncepcją organizacji i rozwoju wymaga ponadto wiedzy z zakresu zarządzania strategicznego i umiejętności jej stosowania, szczególnie umiejętności wyciągania wniosków i podejmowania decyzji. Taki podział kompetencji i odpowiedzialności oznacza, że zarządzanie na

szczeblu dyrekcyjnym, tj. związane z podejmowaniem decyzji strategicznych, powinno być skoncentrowane na celach i pracy koncepcyjnej oraz zapewnianiu środków na realizację zadań. Dyrektor jest przede wszystkim menedżerem i jeśli sprawuje bezpośrednią pieczę nad oddziałami, to raczej nad koncepcyjnymi jednostkami w pionie narzędzia zarządzania, zostawiając nadzór nad innymi jednostkami swoim zastępcom. Znajomość umiejętności i procedur związanych z realizacją funkcji i zadań biblioteki — niezbędna do podejmowania decyzji i tworzenia koncepcji — może być w wystarczającym stopniu oparta na przedstawionych dyrektorowi analizach ekspertów. Niezbywalną funkcją dyrektora jest natomiast określenie i rozwiązywanie problemów organizacyjnych, formułowanie i podział zadań, ocena rachunku kosztów w powiązaniu z całością realizowanych celów oraz podejmowanie decyzji. Należy jednak pamiętać, że przedstawione do oceny analizy w żadnym razie nie stanowią narzędzia, które może zastąpić intuicję i zdolność osądzania, niezbędne przy zarządzaniu. Należy też pamiętać, by cenny czas dyrektora nie był rozmienny na drobne przy rozsądzaniu cząstkowych, codziennych spraw wynikających z procesu realizacji zadań. Delegowanie (tj. upoważnienie połączone z przekazaniem środków umożliwiających wykonanie) obowiązków codziennych w dół jest podstawową cechą struktury organizacyjnej w każdej prawidłowo działającej instytucji.

Optymalna struktura oparta jest także na założeniu, że kadra kierownicza wyższego szczebla (dyrekcja, kierownicy oddziałów i zespołów) nie powinna przekraczać 6-8%, a kadra kierownicza niższego szczebla (kierownicy sekcji i pracowni) 10-12% zatrudnienia. Szeregowi pracownicy merytoryczni (bibliotekarze) powinni stanowić ok. 40-44%, a pozostali pracownicy (informatycy, konserwatorzy, introligatorzy, magazynierzy, pomocnicy biblioteczni, pracownicy administracyjni) ok. 40% personelu. Zakres zadań oraz zakres i powtarzalność czynności określają rodzaj i liczbę stanowisk pracy. W każdym razie jednak zespoły nie powinny liczyć mniej niż 10-11 osób i więcej niż 30-35 osób. Proporcje te umożliwiają osiągnięcie optymalnej sprawności zarządzania grupą pracowników. Kolejnym założeniem jest, że kierownicy zespołów mają, poza merytorycznymi, także (a czasem przede wszystkim) obowiązki menedżerskie: dbają o zapewnienie możliwości płynnego funkcjonowania i bieżące sprawy organizacyjno-administracyjne swoich oddziałów. Przemawia to za strukturą organizacyjną złożoną z większych jednostek, gdyż rozdrobnienie obowiązków menedżerskich na szefów jednostek 3 a nawet 8-osobowych stwarza każdemu z nich podobne obciążenia, powodując marnotrawienie czasu i kwalifikacji merytorycznych na rzecz powielania czynności administracyjnych. Mniejsza liczba i większa liczebność zespołów tworzy ścisłą kadrę menedżerską wspierającą zarządzanie instytucją przez dyrektora w bardziej efektywny sposób. Równocześnie osiąga się warunki lepszego wykorzystania kwalifikacji merytorycznych wysokiej rangi specjalistów (bibliografów, specjalistów w zakresie starych druków, rękopiśmiennictwa itd.), gdyż w takiej strukturze kierownicy niższego szczebla (sekcji, pracowni) będą wyłącznie kierownikami merytorycznymi. Na tych zasadach skonstruowana struktura organizacyjna chroni też przed często objawiającą się w dużych bibliotekach tendencją do zamykania się

w małych enklawach żyjących odrębnym życiem, luźno powiązanych i słabo zorientowanych w pracy całej instytucji.

PROJEKT PRZEKSZTAŁCEŃ STRUKTURALNYCH BUW

Prezentowane założenia znalazły zastosowanie w projekcie przekształceń struktury organizacyjnej Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Organizacja wewnętrzna systemu biblioteczno-informacyjnego i jego usytuowanie w strukturze Uniwersytetu Warszawskiego jest inne niż w większości uczelni wyższych w Polsce i za granicą, gdzie najczęściej spotykany jest najprostszy system filialny. Cechą podstawową struktury wewnętrznej Uniwersytetu Warszawskiego jest decentralizacja zarządzania. Wydziały są dysponentami środków zapewniających ich funkcjonowanie, a władze centralne Uczelni pełnią rolę nadzorczo-koordynacyjną. Biblioteka główna zarówno w zakresie swej działalności merytorycznej, jak i sytuacji finansowej, jest na prawach wydziału. Biblioteki wydziałów, instytutów i katedr są jednostkami wydziałowymi, co oznacza, że zbiory są własnością wydziałów, bibliotekarze są pracownikami wydziałów i wszelkie środki niezbędne do funkcjonowania bibliotek (lokale, wyposażenia, finanse) zapewnia wydział lub inna jednostka macierzysta. Wyjątek stanowi DOT przyznawany Uczelni na prenumeratę czasopism zagranicznych, który zgodnie z zaleceniami ministerialnymi jest wydatkowany centralnie i rozliczany przez bibliotekę główną; pokrywa on ok. 25% kosztów prenumeraty wydawnictw gromadzonych przez biblioteki wydziałowe.

W tej sytuacji zapis w Ustawie o szkolnictwie wyższym dotyczący „jednolitego systemu biblioteczno-informacyjnego”⁵ w Uniwersytecie Warszawskim oznacza wyłącznie jednolitość w zakresie kompetencji dyrektora biblioteki głównej do sprawowania wspólnie z radą biblioteczną nadzoru merytorycznego nad organizacją i metodami pracy bibliotek oraz polityką zatrudnienia. Kompetencje te są realizowane w trybie składania wniosków i opiniowania. Dyrektor biblioteki głównej ma ponadto prawo i obowiązek organizowania szkoleń przywarsztatowych dla pracowników i użytkowników bibliotek uczelni. Biblioteki istniejące w ramach poszczególnych jednostek organizacyjnych uczelni mają prawo zwracania się do dyrektora biblioteki głównej i do rady bibliotecznej we wszystkich sprawach ich dotyczących. Taki układ powiązań wpływa zasadniczo na rozwiązania strukturalne w bibliotece głównej, choć niektóre propozycje mogą znaleźć zastosowanie także i w innych układach środowiskowych.

W Uniwersytecie Warszawskim bodźcem do szukania nowych rozwiązań strukturalnych była potrzeba lepszego dostosowania zarządzania główną biblioteką uczelnianą do nowych zmieniających się zadań i warunków (nowy tryb finansowania i rozliczeń, nowe techniki pracy, nowe usługi, nowy gmach, odmienny niż przed laty układ powiązań między bibliotekami uczelni). W wyniku rozważań i dyskusji oraz po przeprowadzeniu szczegółowej analizy systemowej Komisja Organizacyjno-Prawna Rady Bibliotecznej UW opracowała prezentowany w załączeniu schemat struktury. Tryb i metodę pracy Komisji opisano w *Przeglądzie Bibliotecznym*⁶.

⁵ Ustawa... (por. przyp. 3), art. 65.

⁶ B. Leytner-Zemánek: *Planowanie strategiczne w bibliotece uczelnianej*. „Prz. Bibl.” 1995 z. 1 s. 63-69.

Proponowane rozwiązania wprowadzają (a może tylko przywracają) podział kompetencji, w którym zadanie łączy się z odpowiedzialnością za jego realizację. Przykładem może być Oddział Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów odpowiedzialny za realizację polityki gromadzenia, tj. za tworzenie i kształtowanie kolekcji. W nowym układzie jest to miejsce pracy dla specjalistów dziedzinowych, odpowiedzialnych merytorycznie i finansowo za jednostkowe decyzje dotyczące: zakupów, prenumeraty i wymiany, włączania darów do zbiorów stałych, gospodarki dubletami i zbiorami zbędnymi, zastępowania ubytków nowymi nabytkami, przeprowadzania wszelkich selekcji przed i po (np. w księgozbiornie dydaktycznym) włączeniu do zbiorów. Tu prowadzona jest też pełna ewidencja majątkowa wraz z wyceną poszczególnych egzemplarzy.

Reorganizacja zapisana w proponowanym schemacie nie oznacza prostego łączenia jednostek i stanowisk, lecz polega na przemieszczaniu niektórych zadań i funkcji oraz na eliminowaniu lub nowym kształcie pewnych czynności, w miarę wprowadzania nowej metodyki i nowych technik pracy bibliotecznej. Przykładem takich przekształceń jest Oddział Opracowania Książek Nowych. Dotychczasowy taśmowy system pracy angażował w opracowanie każdej książki (od przejęcia jej z Oddziału Gromadzenia do przekazania Oddziałowi Przechowywania Zbiorów) ok. 10 osób:

- sporządzającą opis bibliograficzny,
- korektora opisu bibliograficznego,
- sporządzającą opis egzemplarza i częściowo opracowującą technicznie poprzez odpowiednie oznakowanie (do niedawna także z wpisem do inwentarza, od 1997 r. inwentarz jest pochodną opisu komputerowego),
- tematującą w języku haseł przedmiotowych,
- korektora opisu przedmiotowego,
- sporządzającą tematy złożone do KHW OPAC oraz przedstawiającą propozycje nowych terminów do zwalidowania i wprowadzenia do CKHW jhp KABA, wprowadzającą hasła do pozycji katalogowych,
- korektora proponowanych haseł wzorcowych,
- wprowadzającą symbole klasyfikacji i tematy przejmowane do pozycji w katalogu BUW z Biblioteki Kongresu w Waszyngtonie,
- klasyfikującą i nadającą symbol miejsca według przyjętej klasyfikacji rzeczowej.
- korektora klasyfikacji.

Układ ten — z chwilą rozpoczęcia pracy w systemie komputerowym — pokazał, że niektóre czynności są niepotrzebnie powtarzane przez osoby opracowujące książkę na poszczególnych etapach, np. wielokrotne przeszukiwanie tego samego źródła (bazy na CD, OPAC katalogu własnego i innych bibliotek VTLS-owych, katalogu Biblioteki Kongresu w Waszyngtonie, katalogu BN OPALE w Paryżu itp.) celem sprawdzenia bądź uzupełnienia różnych elementów opisu tej samej książki. Ponadto — dopóki fizycznie istnieją katalogi kartkowe — w proces opracowania zaangażowane są osoby zajmujące się tymi katalogami. Przy takim rozkładzie czynności niezbędni są też pracownicy techniczni pilnujący drogi książki między poszczególnymi zespołami opracowującymi.

Nowa organizacja pracy zakłada, że każda książka przechodzi przez 3-4 stanowiska:

— jedna osoba opracowuje i wprowadza do bazy cały rekord bibliograficzny, tzn. sporządza (lub przejmuje z innej bazy) opis bibliograficzny oraz niezbędne hasła formalne i uzupełnia go charakterystyką rzeczową, wpisując symbole klasyfikacji oraz hasła przedmiotowe zaczerpnięte z zasobu kartoteki wzorcowej,

— w przypadku braku odpowiednich terminów w bazie przedmiotowych haseł wzorcowych, katalogujący zgłasza potrzebę ich opracowania osobie prowadzącej kartotekę propozycji i haseł czekających na zwalidowanie i wprowadzenie do CKHW jhp KABA; w przyszłości, gdy większość pozycji katalogowych będzie składała się z elementów kopiowanych z innych baz, zakłada się opracowywanie propozycji nowych wzorcowych haseł przedmiotowych przez osobę katalogującą,

— jedna osoba przeprowadza korektę i zatwierdza cały rekord (zarówno część bibliograficzną, jak i charakterystykę rzeczową),

— rekordy egzemplarza i rekordy zasobu są sporządzane w dotychczasowym trybie.

Zarówno osoby katalogujące, jak i korektorzy (administratorzy bazy) mają przydzielone sobie dziedziny lub grupy dziedzin, z których opracowują książki. Taki układ organizacyjny powoduje istotne zwiększenie wymagań kwalifikacyjnych w stosunku do osób katalogujących (co powinno być także powiązane z korzystniejszym sposobem wynagradzania), zmienia jakość i liczbę poszczególnych stanowisk pracy, ale także znacznie ją uatrakcyjnia i skraca czas opracowania poszczególnych pozycji. Podobne modele organizacji opracowania zbiorów nie są rzadkością w dużych bibliotekach naukowych na świecie. Można by powiedzieć, iż komputer przywraca bibliotekarzowi dawne zadania intelektualne, gdyż uwalniając go od wykonania wielu czynności technicznych, pozwala ogarnąć odpowiedzialnością i kształtować cały proces wytwarzania informacji o książce.

Kolejnym przykładem reorganizacji wpisanej w omawiany projekt jest ustawienie na innym poziomie zakresu i trybu pracy Oddziału Informacji Naukowej i Oddziału Udostępniania. Pracownicy informacji naukowej mają koncentrować się na:

— gromadzeniu, porządkowaniu, selekcji i organizowaniu dystrybucji informacji (w tym bibliograficznych i tekstowych baz danych) zarówno na nośnikach tradycyjnych, jak i elektronicznych,

— wytwarzaniu serwisów informacji tematycznej stosownie do przyjętych celów i potrzeb (w tym informacji bibliotekoznawczej i informacji o uczelni).

Kompetencje związane z informacją biblioteczną dotyczącą zbiorów i korzystania z biblioteki (łącznie z posługiwaniem się OPAC i dostępnymi w bibliotece serwisami informacji elektronicznej oraz korzystaniem ze zbiorów w wolnym dostępie) przejmują pracownicy udostępniania prezencyjnego.

Struktura zaproponowana dla Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, została rozbudowana na poziomie podstawowym przez dodanie pionu zbiorów specjalnych, w których zgrupowano zadania związane z uzupełnianiem i przechowywaniem kolekcji oraz tworzeniem i udostępnianiem informacji o tych zbiorach. W każdej dużej bibliotece naukowej zbiory specjalne są wyodrębniane, im większe i cenniejsze

tym trudniej poddają się schematom. Wydzielenie ich w strukturze jako dużego oddziału bądź zespołu, a zarazem odrębnego pionu przyjęto jako optymalne w sytuacji, gdy zbiory te stanowią ok. 20-25% stanu posiadania biblioteki. Ponadto wzięto pod uwagę zakres odpowiedzialności i prac związanych z właściwą opieką nad zbiorami, konieczność wydzielenia obsługi ich użytkowników ze względu na wartość i rzadkość zbiorów, a także konieczność połączenia udostępniania z wysoce wyspecjalizowaną informacją o poszczególnych obiektach. Zbiory specjalne obejmują w tej strukturze także kolekcje wydawnictw XIX-wiecznych, które wymagają szczególnie troskliwego opisanie jako zbiory często unikatowe.

Do czasu usamodzielnienia się lub połączenia z Biblioteką Narodową w strukturze BUW wpisane są też:

- Centrum Formatów i Kartotek Haseł Wzorcowych,
- Centralny Katalog Książek Bibliotek Naukowych (w systemie VTLs?).

Obsada związanych z tymi jednostkami stanowisk jest osobno ustalana i finansowana w drodze porozumienia z Ministerstwem Edukacji Narodowej, jako przedsięwzięcie nie objęte zadaniami statutowymi BUW.

W schemacie struktury organizacyjnej operuje się pojęciem obszarów odpowiedzialności za realizację celów strategicznych, a wyodrębnione w ich ramach grupy zadań i czynności odpowiadają w zasadzie planowanym jednostkom organizacyjnym: oddziałom, zespołom, sekcjom, pracownikom. Poddana analizie systemowej struktura Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie składała się z 23 oddziałów zatrudniających od 1 do 24 pracowników. (W stosunku do struktury ustalonej we wspomnianym wyżej Zarządzeniu z 1964 r.⁷ struktura BUW została w ciągu 30 lat rozbudowana przez dodanie 5 oddziałów, a niektóre wcześniej istniejące zmieniły swój charakter).

Po ustaleniu założeń optymalnych w danej sytuacji przewidziano powołanie 12 oddziałów (zespołów), zmniejszając przy tym liczbę sekcji (pracowni) w obrębie oddziałów do 24, tj. o ok. 30%. Ogólna liczba stanowisk pracy wyniosłaby ok. 250, cała kadra kierownicza stanowiłaby ok. 16%, w tym kadra kierownicza wyższego szczebla (dyrekcja, kierownicy oddziałów czy zespołów) ok. 6%. Nowa struktura wzmacnia rolę oddziałów i zakłada duży zakres kompetencji i samodzielności kierowników oddziałów i sekcji w realizowaniu zadań. Opis i liczba stanowisk pracy w poszczególnych jednostkach powinny być wpisane w schemat struktury przed ostatecznym wprowadzeniem zmian. Pozwoli to określić szczegółowo stan zatrudnienia stosownie za zakresów odpowiedzialności i prognozowanych wskaźników liczbowych. Obsługa wszystkich planowanych w ramach tej struktury zadań i czynności, czyli obsada stanowisk pracy, nie łączy się jednak z prostym programem oszczędności etatowych. Zarówno rozwiązania przestrzenne (wolny dostęp do większości zbiorów), jak i poszerzenie zakresu zadań (głównie związanych z informacją) nie oznaczają prostego przełożenia modernizacji, czyli nowej jakości pracy biblioteki, na ograniczenie liczby pracowników. Zmieni się natomiast znacznie zakres wymagań kwalifikacyjnych niezbędnych do wykonywania czynności przypisanych poszczególnym zadaniom i stanowiskom pracy. Zmieni się także struktura zatrudnienia.

⁷ Zarządzenie... (por. przyp. 4), s. 5.

Tryb wprowadzania przekształceń Komisja opisała i przedstawiła w trzech wariantach, które można określić następująco: 1 — zmiany wprowadza się etapowo, 2 — zmiany dopiero po przeprowadzce do nowej siedziby (głównie ze względów lokalowych), 3 — zmiany zostaną wprowadzone w całości w ciągu 1/2 roku, tj. po przeprowadzeniu niezbędnych formalności związanych z nowym trybem obsadzania i zmniejszoną liczbą stanowisk kierowniczych, a także po przeprowadzeniu podstawowych szkoleń. Rada Biblioteczna UW i Dyrekcja Biblioteki przyjęły wariant pierwszy, tj. wprowadzanie zmian etapowo. Pierwszy etap zapoczątkowano w październiku 1995 r. Zmniejszono, poprzez scalenie, liczbę oddziałów z 23 do 20 (połączono w jeden Oddział Konserwacji i Zabezpieczania Zbiorów trzy dotychczasowe: Oddział Mikroform, Pracownię Reprograficzną i Pracownię Konserwacji i Zabezpieczania Zbiorów, a Oddział Katalogów wcielono do Oddziału Opracowania Książek Nowych). Zmniejszono także ogólną liczbę sekcji o ok. 15%. Kolejne etapy wyznaczono na l. 1998 i 1999.

Zmiany strukturalne, jak wszystkie przekształcenia dotyczące zakresu i trybu pracy, będą wymagały od pracowników odnalezienia się w nowych warunkach i tu tkwi ogromne zadanie dla dyrekcji: przygotowanie nie tylko zbiorów, ale i pracowników do przejścia na nowy tryb wykonywania funkcji bibliotecznych poprzez zorganizowanie intensywnych szkoleń. Przekształcenia strukturalne często budzą lęk przed naruszeniem status quo. Wprowadzanie zmian często spotyka się też z niechęcią, a niechęć do zmian połączona jest z lękiem przed popełnieniem błędu, z ryzykiem utraty pozycji, stanowiska czy autorytetu w środowisku zawodowym. Najlepszym sposobem na uniknięcie nie tylko oporu, ale i ogólnej frustracji, jest poprzedzenie zmian akcją edukacyjną. Pracownicy powinni z góry poznać, zrozumieć i zaakceptować logikę i potrzebę zmian, a równocześnie poprzez program szkoleń przywarsztatowych mieć pełną szansę zobaczenia swej przyszłości zawodowej w nowym kształcie. Przekształcenie i aktualizowanie struktury organizacyjnej należy do ważkich i trudnych elementów zarządzania, wymaga wielu przygotowań i przemyśleń, gdyż wiąże się ze szczególnym rodzajem odpowiedzialności, która dotyczy kierowania nie tylko sprawami instytucji, ale kształtowania kwalifikacji pracowników i kierowania zespołami ludzkimi.

Podobnie jak i w innych zakresach zarządzania strategicznego, nie ma jednego rozwiązania wszystkich zawiłości strukturalnych całkowicie pasującego do każdej biblioteki głównej w szkole wyższej, zawsze trzeba uwzględniać indywidualne cele, potrzeby i możliwości. Trzeba też zawsze pamiętać, że struktura organizacyjna, szczególnie w okresie dynamicznie zachodzących przemian, musi sprostać zarówno aktualnym, jak i przyszłym potrzebom.

Artykuł jest podsumowaniem przemyśleń i dyskusji w Komisji Organizacyjno-Prawnej Rady Bibliotecznej Uniwersytetu Warszawskiego, za które serdecznie dziękuję wszystkim Kolegom, a szczególnie: Ewie Bagieńskiej, Marii Burchard i Zofii Czapelskiej z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, Alinie Michalak z Instytutu Historycznego UW i Januszowi Siekowi z Wydziału Filozofii i Socjologii UW.

BIBLIOGRAFIA

1. *Academic library management*. Ed. by M.B. Line. London 1990.
2. *Advances in library administration and organization*. Ed.: G.B. McCabe, B. Kreissman. Vol. 10. Greenwich 1992.
3. *Biblioteka naukowa. Automatyzacja, organizacja, zarządzanie. Materiały z konferencji naukowej „Organizacja i zarządzanie bibliotekami naukowymi w procesie automatyzacji”*, Poznań, 15-17 listopad 1994 r. Warszawa 1995.
4. L.J. Butler, R. Garcha: *Organizational structuring in academic libraries*. „*Journal of Library Administration*” 1992 Vol. 17 no. 3 s. 1-21.
5. W. Fisher, B.L. Brin: *Parallel organization, a structural change theory*. „*Journal of Library Administration*” 1991 Vol. 14 no. 1 s. 51-66.
6. R.W. Griffin: *Podstawy zarządzania organizacjami*. Warszawa 1996.
7. R.M. Hayes: *Strategic management for academic libraries. A handbook*. New York 1993.
8. P. Johnson: *Matrix management: an organizational alternative for libraries*. „*Journal of Academic Librarianship*” 1990 Vol. 16 no. 4 s. 222-229.
9. B. Leytner-Zemánek: *Planowanie strategiczne w bibliotece uczelnianej*. „*Prz. Bibl.*” 1995 z. 1 s. 63-69.
10. M.B. Line: *Library management styles and structures: a need to rethink?* „*Journal of Librarianship and Information Science*” 1991 Vol. 23 no. 2 s. 97-104.
11. J.A.F. Stoner, Ch. Wankel: *Kierowanie*. Warszawa 1996.
12. M. Śliwińska: *Zmiany organizacyjne w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu*. „*Prz. Bibl.*” 1994 z. 1/2 s. 79-87.
13. G. Tetela: *Uniwersyteckie sieci biblioteczne*. „*Prz. Bibl.*” 1995 z. 1 s. 55-61.
14. *Zarządzanie. Teoria i praktyka*. Red. nauk. A.K. Koźmiński, W. Piotrowski. Wyd. 3, popr. i rozsz. Warszawa 1997.

BARBARA LEYTNER-ZEMÁNEK

ORGANIZATIONAL STRUCTURE
AS AN ACADEMIC LIBRARY MANAGEMENT INSTRUMENT

Organizational structures should help to achieve the fulfilment of library's objectives. The article describes briefly the main characteristics of the structure applied to academic libraries. As an illustration the currently transformed structure of the University Library in Warsaw is presented.

Maszynopis wpłynął do redakcji 20 marca 1998 r.

STRUKTURA ORGANIZACYJNA
BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ W WARSZAWIE

Opracowana według założeń zatwierdzonych przez Radę Biblioteczną UW w kwietniu 1995 r. przez Komisję w składzie: Ewa Bagieńska, Maria Burchard, Zofia Czapelska, Barbara Leytner-Zemánek (przewodnicząca), Alina Michalak, Janusz Siek⁸.

Założenia wstępne:

— w strukturze przewidziane są następujące jednostki: oddział lub zespół przedmiotowy na prawach oddziału, sekcja lub pracownia w oddziale, samodzielne stanowisko poza oddziałem;

— przewiduje się łącznie: 1 stanowisko dyrektora, 3 (nie więcej) stanowiska wicedyrektorów, 11 stanowisk kierowników oddziałów, 1 samodzielne stanowisko poza oddziałem, 24 stanowiska kierowników sekcji lub pracowni;

— oddział w nowej strukturze jest dużą jednostką liczącą przeciętnie ok. 20 pracowników; struktura wewnętrzna oddziału dopuszcza podział na sekcje liczące przeciętnie ok. 6 pracowników;

— obsada stanowisk dyrektorskich i kierowników oddziałów następuje w drodze konkursu na okres 5-letni; kandydatów zatwierdza Rada Biblioteczna; podział kompetencji wśród członków Dyrekcji ustala dyrektor w porozumieniu z Radą Biblioteczną i Radą BUW;

— w strukturze nie są wyodrębnione stanowiska związane z systemem komputerowym i jego funkcjonowaniem w systemie biblioteczno-informacyjnym UW: bibliotekarz systemowy i menedżer systemu; zakłada się, że menedżerem systemu będzie kierownik lub pracownik Oddziału Komputeryzacji wyposażony w odpowiednie kompetencje, tj. odpowiedzialny za rozwój i funkcjonowanie zintegrowanego systemu komputerowego obsługującego system biblioteczno-informacyjny Uczelni; zakres obowiązków bibliotekarza systemowego, jako inspiratora i sprawującego nadzór nad wykorzystaniem systemu komputerowego do wszystkich procedur bibliotecznych oraz nad zawartością merytoryczną i spójnością obsługiwanych przez system baz jest na tyle rozległy, że powinien być wpisany w kompetencje jednego z wicedyrektorów.

Podział kompetencji:

- | | |
|--|--|
| — podejmowanie decyzji | — Rektor UW, Senat UW, Dyrektor BUW, |
| — opiniowanie (projektów i realizacji zadań) | |
| a) dla Rektora UW | — Rada Biblioteczna UW i Dyrekcja BUW, |
| b) dla Senatu UW | — Komisja Senacka ds. Systemu Biblioteczno-Informacyjnego, |
| c) dla Dyrekcji BUW | — Rada BUW i Rada Bibliotek Wydziałowych, |
| — realizacja decyzji | — zastępcy dyrektora i kierownicy oddziałów BUW, |
| — przedstawianie wniosków | — wszystkie podmioty wchodzące w skład systemu biblioteczno-informacyjnego UW. |

Tablice (A-E) obrazują schemat powiązań, wyliczając podstawowe cele i zadania. Przełożenie na realizujące te zadania jednostki organizacyjne jest następujące:

Z a r z ą d z a n i e — podmioty uprawnione do podejmowania i opiniowania decyzji
Z a s o b y / z b i o r y

⁸ Tekst zawiera uzupełnienia i autopoprawki naniesione jesienią 1997 r.

1. Oddział Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów:
 - sekcja wydawnictw ciągłych,
 - sekcja książek i innych materiałów bibliotecznych,
 - sekcja selekcji, rezerwy i zbiorów zbędnych.
2. Oddział Przechowywania Zbiorów:
 - sekcja obsługi zbiorów w magazynach zamkniętych,
 - sekcja obsługi zbiorów w wolnym dostępie.
3. Oddział Zabezpieczania i Konserwacji Zbiorów:
 - pracownia konserwatorska,
 - pracownia intrologatorska,
 - pracownia reprograficzna.
4. Samodzielne stanowisko ds. kontroli zbiorów.

Użytkownik / usługi

5. Oddział Opracowania Książek Nowych:
 - sekcja opracowania wpływu bieżącego BUW,
 - sekcja melioracji i retrokonwersji zbiorów BUW,
 - sekcja ds. zbiorów bibliotek UW.
6. Oddział Opracowania Wydawnictw Ciągłych:
 - sekcja opracowania bibliograficznego zbiorów UW,
 - sekcja opracowania zasobu BUW (rekordy zasobu i egzemplarza).
7. Oddział Informacji Naukowej:
 - sekcja informacji,
 - sekcja dokumentacji.
8. Oddział Udostępniania Zbiorów:
 - sekcja wypożyczeń,
 - sekcja udostępniania prezencyjnego.

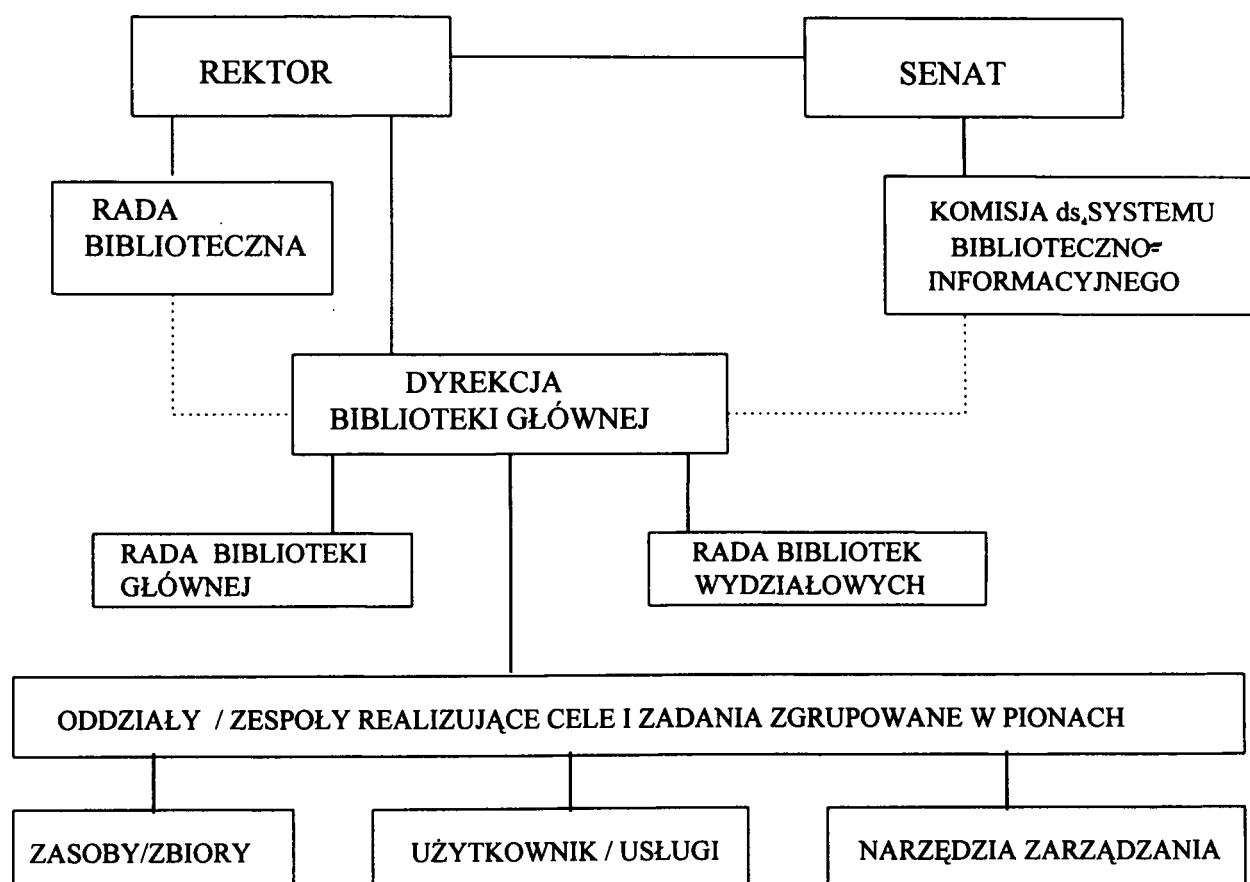
Zbiory specjalne

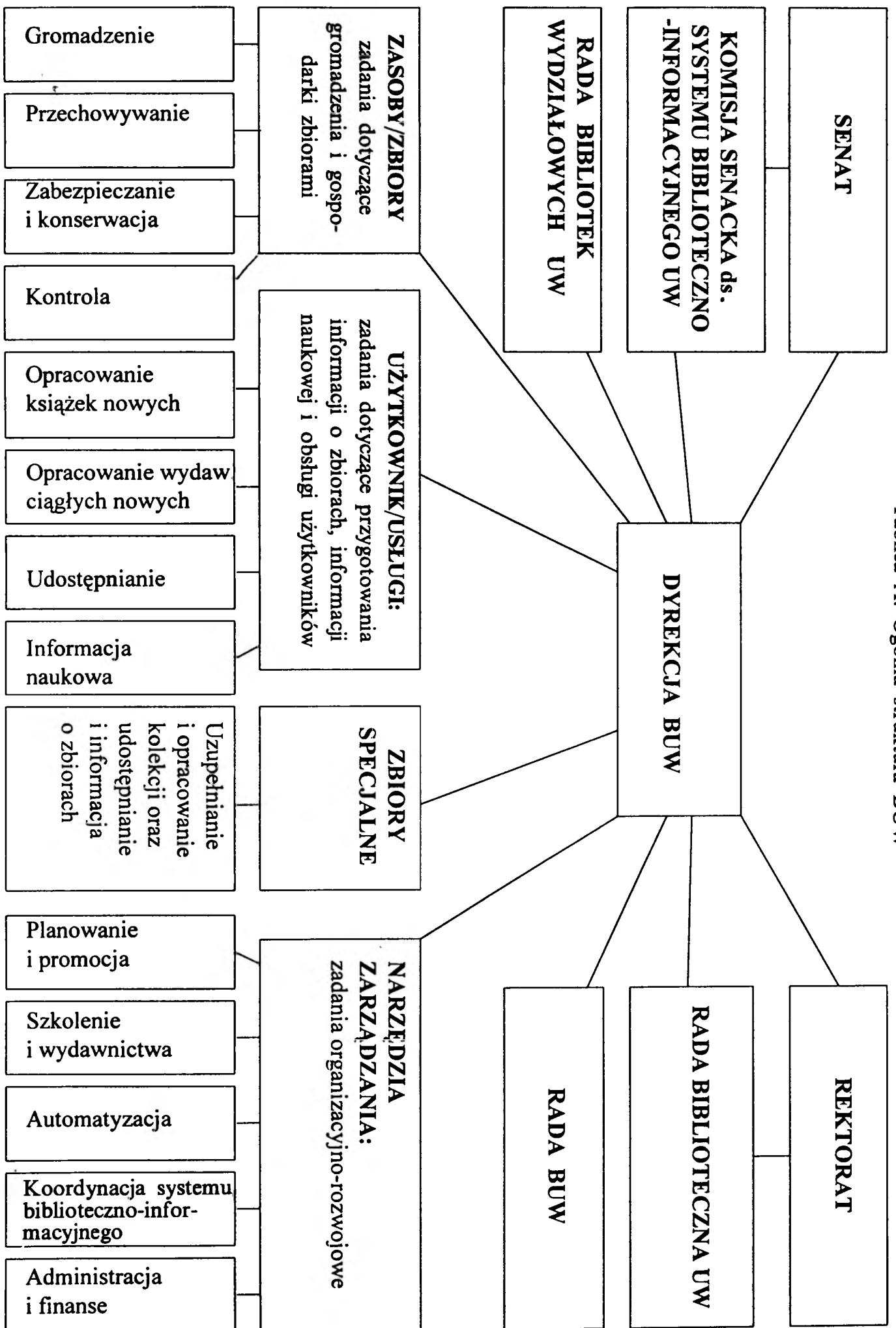
9. Zespół Zbiorów Specjalnych:
 - Gabinet Starych Druków,
 - Gabinet Książki XIX w.,
 - Gabinet Rycin,
 - Gabinet Rękopisów,
 - Gabinet Kartografii,
 - Gabinet Zbiorów Muzycznych,
 - Gabinet Dokumentów Życia Społecznego.

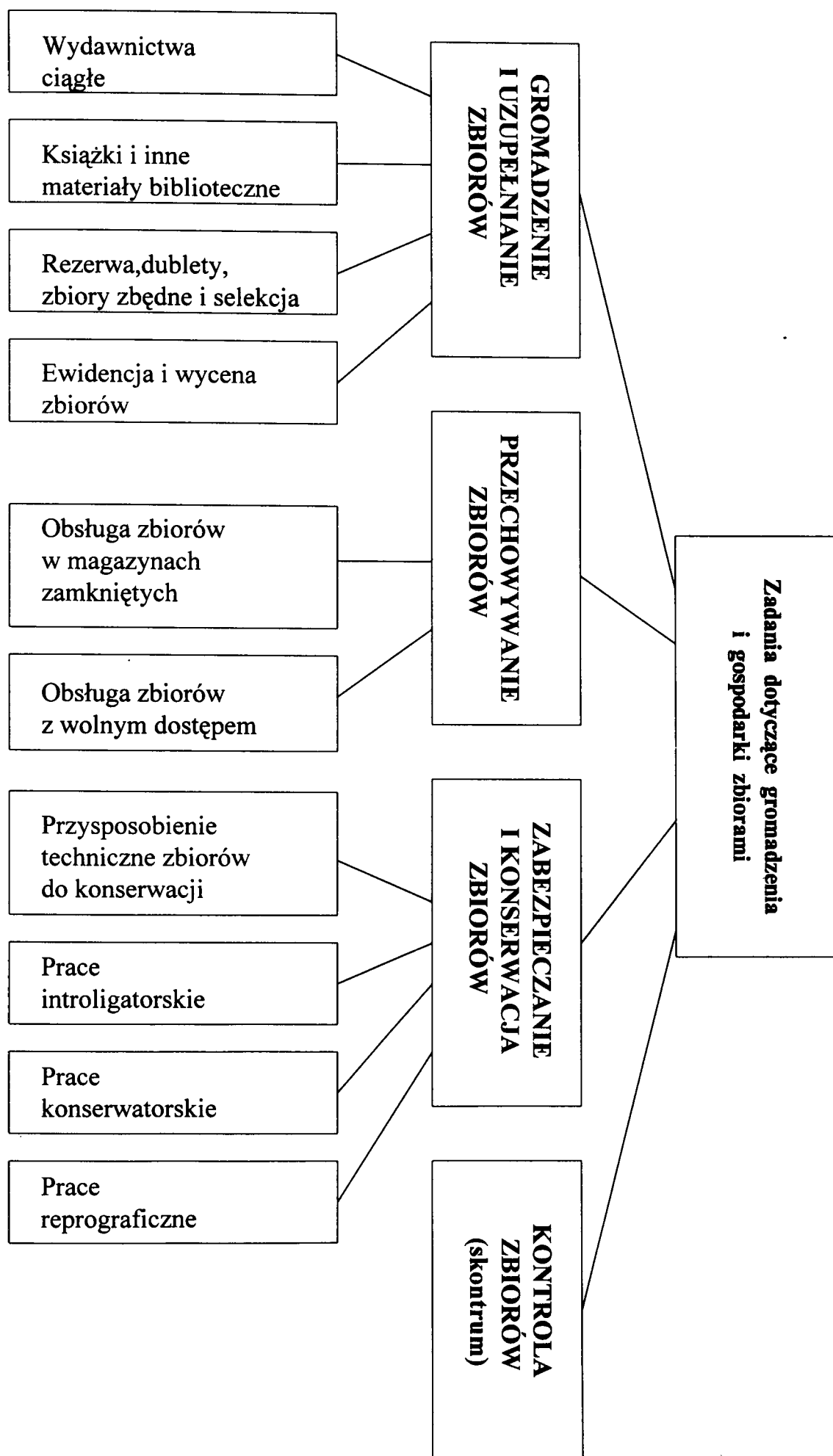
Narzędzia zarządzania

10. Zespół ds. Badawczo-Rozwojowych:
 - stanowisko ds. koordynacji systemu biblioteczno-informacyjnego,
 - stanowisko ds. analiz i planowania,
 - stanowisko ds. promocji i wydawnictw,
 - stanowisko ds. szkoleń zawodowych.
11. Oddział Komputeryzacji
12. Dział Administracyjny:
 - stanowisko ds. finansowych,
 - stanowisko ds. pracowniczych,
 - stanowisko ds. gospodarczych,
 - sekretariat Biblioteki (w tym sekretariat Dyrektora).

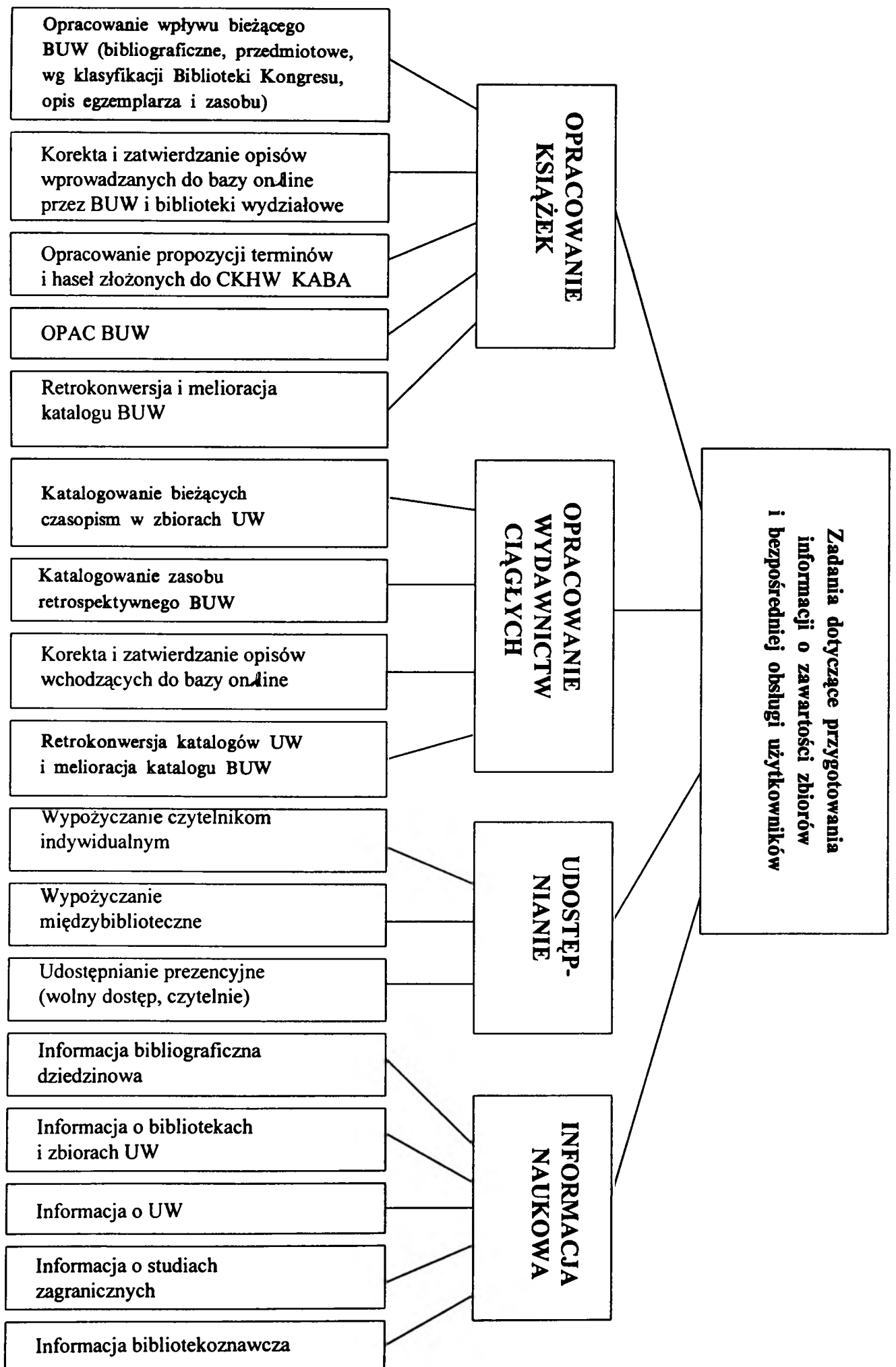
Tablica 1. Schemat struktury biblioteki





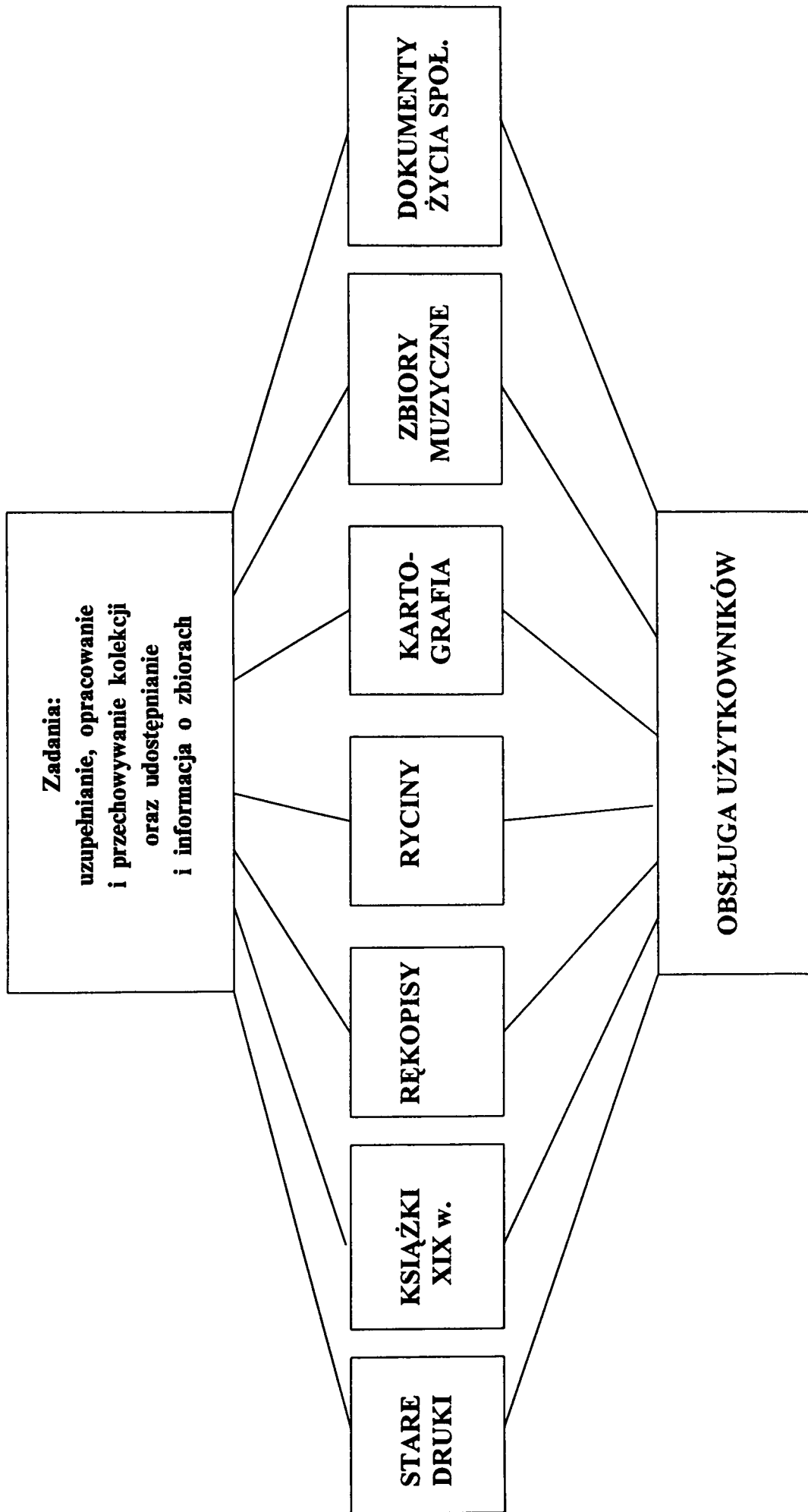


Tablica B. Zasoby / zbiory

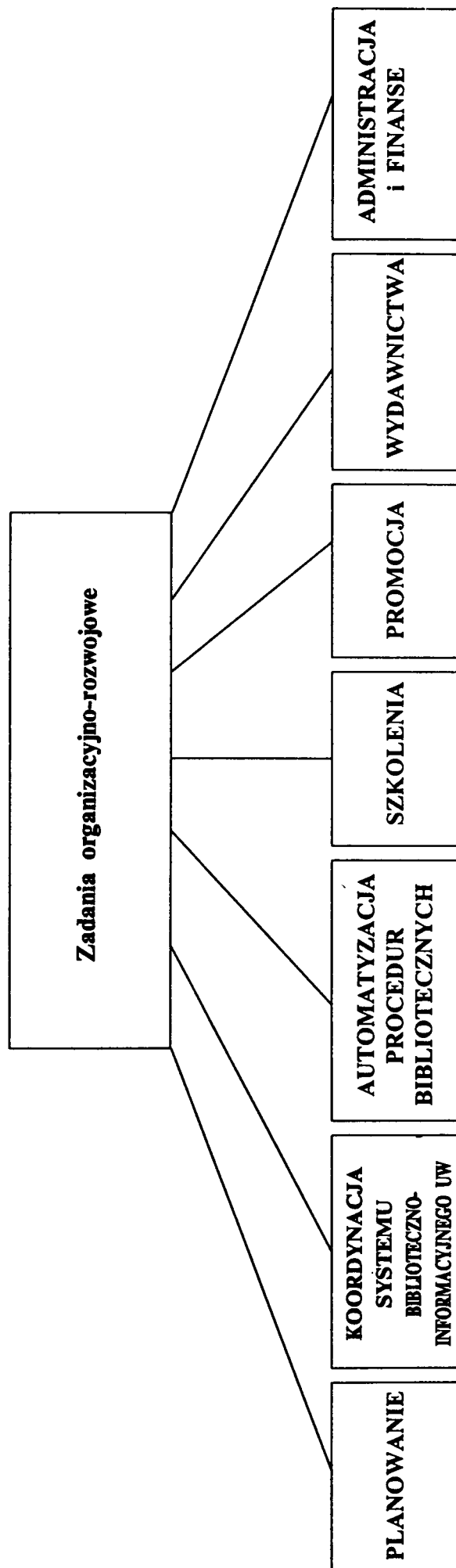


Tablica C. Użytkownik / usługi

Tablica D. Zbiory specjalne



Tablica E. Narzędzia zarządzania



MARIA WROCŁAWSKA

DURA LEX SED LEX?
GODZINY NADLICZBOWE W PRACY BIBLIOTECZNEJ

Do podstawowych zadań biblioteki należy: (...) obsługa użytkowników (...). Biblioteki publiczne organizowane są w sposób zapewniający mieszkańcom dogodny dostęp do materiałów bibliotecznych i informacji.

(Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, art. 1 ust. 2 i art. 19 ust. 1)

Biblioteka powinna udostępniać swoje zbiory i świadczyć usługi w czasie dogodnym dla czytelników. Temu przesłaniu jest podporządkowana organizacja pracy wszystkich działów bibliotek bezpośrednio pracujących z czytelnikiem.

W Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi Działy Informacji i Udostępniania oraz Wypożyczalnia Lektur Studenckich pracują więc od poniedziałku do piątku w godzinach od 8⁰⁰ do 20⁰⁰ i w soboty od 8⁰⁰ do 15⁰⁰. Działy zaś zbiorów wydzielonych: muzycznych, specjalnych i regionalnych są czynne dla odwiedzających w poniedziałki, środy i piątki od 13⁰⁰ do 20⁰⁰, a we wtorki i czwartki od 8⁰⁰ do 15⁰⁰. Średnia odwiedzin dziennych w 1998 r. przekracza 500 osób. Ruch czytelniczy nasila się w ciągu dnia dwukrotnie: w południe i około godz. 17⁰⁰, kiedy osiąga kulminację, i ten stan utrzymuje się już do końca dnia.

Taki rytm pracy działów udostępniania stosują prawie wszystkie większe biblioteki publiczne i akademickie w Polsce; mniejsze biblioteki pracują z reguły tak, jak omawiane działy zbiorów wydzielonych: co drugi dzień po południu, co drugi — rano. Bibliotekarze nazywają potocznie taki harmonogram pracą dwuzmianową, choć w rzeczywistości z taką pracą, stosowaną w przemyśle, nie ma to nic wspólnego. W naszym systemie:

— pierwszego dnia (pierwszej doby kalendarzowej) pracownik rozpoczyna pracę np. o godzinie 12⁰⁰ i kończy ją o godzinie 20⁰⁰;

— następnego dnia (drugiej doby kalendarzowej) pracownik ten — po 11 godzinach i 30 minutach odpoczynku — rozpoczyna pracę o 7³⁰ i pracuje 8 godzin, do 15³⁰;

— trzeciego dnia (trzeciej doby kalendarzowej) pracownik po 20 godzinach 30 minutach odpoczynku rozpoczyna znów pracę o 12⁰⁰ i kończy o 20⁰⁰.

Tydzień pracy osoby pracującej w takim rytmie jest zawsze 40-godzinny i czas pracy w dobie kalendarzowej wynosi 8 godzin, co jest w pełni zgodne z art. 129 kodeksu pracy. Państwowa Inspekcja Pracy uznała jednak, że w WiMBP w Łodzi pracownicy pracujący danego dnia rano (np. od 7³⁰), jeśli — zgodnie z opisanym harmonogramem — pracowali dnia poprzedniego w godzinach 12⁰⁰-20⁰⁰, pracują od 7⁰⁰ do 12⁰⁰ w godzinach nadliczbowych. Wydaje się, że jest to nadinterpretacja przepisów prawa pracy i nie znajduje ona uzasadnienia w żadnym artykule *Ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. — Kodeks pracy* ani w późniejszych zmianach.

Pojęcie godzin nadliczbowych powstało jako termin określający pracę w czasie przekraczającym dopuszczalny prawnie czas normatywny. Odnosi się więc ono do czasu pracy przedłużonej ponad ten czas, bez dostatecznego wypoczynku pozwalającego zregenerować siły. Ustawodawca obecnie dopuścił w art. 133 § 2 kodeksu pracy przedłużenie czasu pracy co najwyżej o 4 godziny na dobę (ograniczając łączną roczną liczbę godzin nadliczbowych do 150) i to przedłużenie nazwał godzinami nadliczbowymi. Kryterium prawne ograniczenia czasu pracy jest w rzeczywistości kryterium ergonomiczne, choć jest sformułowane językiem prawniczym. Prawo pracy chroni pracownika przed nadmiernym obciążeniem, które może być dla niego szkodliwe. Zatrudnianie w godzinach nadliczbowych jest z definicji art. 133 kodeksu pracy dopuszczalne, tylko w razie:

- 1) konieczności prowadzenia akcji ratowniczej dla ochrony życia lub mienia ludzkiego albo dla ochrony mienia lub usunięcia awarii,
- 2) szczególnych potrzeb pracodawcy''.

Z litery i ducha przepisu kodeksu pracy, praca w godzinach nadliczbowych ma charakter wyjątkowy, sporadyczny i może być spowodowana tylko szczególnymi okolicznościami. Wymiar czasu pracy jest wówczas ograniczony przepisem prawnym, ale w istocie jest to prawniczy zapis ergonomicznego kryterium: pracownik nie może być obciążony ponad siły. Miarą tego obciążenia jest czas, bo jest to miara łatwa do wyznaczenia i do sprawdzenia, czytelna dla pracodawcy i pracownika oraz zgodna z systemem wynagradzania, który jest oparty nie na włożonym wysiłku pracownika, lecz na czasie użytym do wykonania pracy.

Zgodnie z wyrokiem z dnia 16 grudnia 1987 r. (OSNCP z 1989 r. nr 10 poz. 164) praca w godzinach nadliczbowych jest wykonywana w warunkach określonego już zmęczenia pracownika. Sąd Najwyższy w tym wyroku w pełni uznał kryterium ergonomiczne — zmęczenie — jako kryterium podstawowe „nadliczbowości” czasu pracy. Państwowa Inspekcja Pracy zastosowała natomiast do oceny opisanego systemu pracy wykładnię art. 134 kodeksu pracy podaną w komentarzu do tego artykułu zawartym w opracowaniu Jerzego Pacho z 1979 r.¹ i powtórzoną np. w opracowaniu Adama Stefaniaka: „za początek doby należy przyjąć godzinę rozpoczęcia pracy na tej zmianie, na której pracownik został zatrudniony zgodnie z ustalonym przez pracodawcę harmonogramem”². Wykładnia ta pasuje do typowych systemów dwu- i trójzmianowej pracy w przemyśle, gdzie godziny

¹ *Kodeks pracy. Przepisy wykonawcze i związkowe. Wyjaśnienia i orzecznictwo.* Pod red. J. Pacho. Stan prawny na dzień 15 maja 1978 r. Warszawa 1979 s. 507.

² *Nowy kodeks pracy.* Stan prawny na 10 lipca 1997 r. Warszawa 1997 s. 200.

nadliczbowe są naturalnym przedłużeniem normalnych godzin pracy, nie powinna być jednak stosowana do godzin pracy po nocnym, ponad 11-godzinnym odpoczynku. W świetle tej wykładni Państwowej Inspekcji Pracy pracownik od 7³⁰ do 12⁰⁰ w drugiej dobie kalendarzowej — po 11 godzinach i 30 minutach przerwy w pracy w kodeksowej porze nocnej — jest ciągle w tej samej pierwszej dobie, w której pracę zakończył o godzinie 20⁰⁰, a która to — rzekomo — rozpoczęła się o godzinie 12⁰⁰ poprzedniego dnia.

Według tej wykładni pracownik po ponad 11-godzinnym odpoczynku rozpoczyna pracę od godzin nadliczbowych, pracuje tak przez 4,5 godziny, zaś „normalnych” godzin ma zaledwie 3,5.

Zastosowanie opisanej interpretacji do systemu pracy przyjętego w bibliotekach wprowadza istotne komplikacje rozliczeniowe i bardzo poważne konsekwencje finansowe — praktycznie uniemożliwia pracę bibliotek sposobem dotychczasowym wynikającym z potrzeb czytelniczych i stosowanym zwyczajowo w WiMBP w Łodzi od 80 lat. Ponadto interpretacja ta nie wynika z przesłanek ergonomicznych, które leżały u podstaw ograniczenia nieprzerwanego czasu pracy do 8 godzin i wprowadzenia pojęcia godzin nadliczbowych; nie wynika też z litery i ducha przepisu art. 134 kodeksu pracy.

Problem, który tu przedstawiono dotyczy wszystkich bibliotek publicznych i uczelnianych, a pewnie i wielu innych w Polsce. Takież system pracy obowiązuje też w innych placówkach kultury (np. muzeach) oraz w służbie zdrowia (w aptekach) i w usługach.

Przeprowadzę w odniesieniu do wykładni przejętej mechanicznie przez Państwową Inspekcję Pracy od J. Pacho *reductio ad absurdum*. Według tej wykładni w pełni zgodny byłby z literą art. 134 kodeksu pracy następujący przypadek. Weźmy wyimaginowany (ale taki może sobie wymyślić pracodawca) system pracy przerywanej, w której pracownik rozpocząłby pracę np. o godz. 6⁰⁰ rano, pracowałby 2 godziny, następnie miałby przerwę 4 godziny, znów pracowałby 2 godziny i znów przerwa 4 godziny, ponownie 2 godziny pracy, 4 godziny przerwy i ostatecznie 2 godziny pracy — razem 8 godzin pracy i 12 godzin przerw; łącznie zajęłoby to pracownikowi 20 godzin i pozostawiło zaledwie ostatnie 4 godziny doby na odpoczynek dla regeneracji sił przed rozpoczęciem następnej, tak obliczonej doby. Otóż taki wyimaginowany system byłby w pełni zgodny z literą artykułów 129 i 129⁴ kodeksu pracy i wykładnią J. Pacho, choć byłby całkowitym absurdem z punktu widzenia ergonomii (i, oczywiście, organizacji pracy). Oznacza to, że doktryna prawnicza, przeniesiona mechanicznie z innego systemu rozkładu czasu pracy (np. w zakładach przemysłowych), musi być w stosowaniu w innych instytucjach weryfikowana nadrzędnym kryterium merytorycznym, którym w tym przypadku jest kryterium ergonomiczne.

Ani litera, ani duch art. 133 § 1 i § 2 kodeksu pracy nie daje podstaw do wykładni, jaką zastosowała Państwowa Inspekcja Pracy. Każda wykładnia w poszczególnym indywidualnym przypadku podlega ocenie sądu, nie ma więc uniwersalnej mocy wiążącej, jaką nadała jej Państwowa Inspekcja Pracy. Jerzy Pacho podaje przykład: „Jeżeli więc (...) pracownik wykonujący pracę na III zmianie (w godzinach 22⁰⁰-6⁰⁰)

otrzymał polecenie pozostania w zakładzie pracy w celu dalszego wykonywania pracy po zakończeniu swej zmiany, pracą w godzinach nadliczbowych będzie dla niego praca wykonywana w wymiarze ponad 8 godzin — w 24 godzinnym przedziale czasu, którego początek należy liczyć od rozpoczęcia przez pracownika pracy na III zmianie, tj. od godziny 22⁰⁰ (pismo Departamentu Prawa Pracy z dnia 2 lipca 1976 r., PP-501-598/76)''³. Zatem warunkami uprzednimi wymaganymi według J. Pachy, aby zastosować taką wykładnię, są:

- 1° — otrzymanie polecenia pozostania w zakładzie pracy,
- 2° — w celu dalszego wykonywania pracy,
- 3° — po zakończeniu swej zmiany.

W przypadku rozkładu czasu pracy stosowanego w bibliotekach te 3 warunki nie są spełnione, nie może więc być stosowana oparta na nich wykładnia. Po pierwsze — pracownik nie otrzymuje polecenia pozostania w bibliotece; kończy on swą pracę w czasie ustalonym w regulaminie pracy i nie pozostaje w instytucji, lecz udaje się na ponad 11-godzinny odpoczynek. Po drugie — pracownik rozpoczyna pracę w następnej dobie na swojej zmianie zgodnie ze swoim regulaminowym rozkładem czasu pracy. Nie jest to kontynuacja pracy na zmianie poprzedniego dnia, lecz praca zaplanowana na dany dzień, rozpoczynająca się o innej godzinie niż dnia poprzedniego. Po trzecie — pracownik przystępuje do pracy nie po zakończeniu swej zmiany, lecz następnego dnia, po 11,5-godzinnym odpoczynku w porze nocnej. Ponadto wobec wykładni, którą przyjęła bezkrytycznie Państwowa Inspekcja Pracy, nasuwa się pytanie: kiedy pracownik przepracował swój czas pracy wynikający z ponadzakładowego układu zbiorowego i umowy o pracę (tj. 40 godzin tygodniowo), skoro ponad połowa czasu pracy przepracowanego na I zmianie to rzekome godziny nadliczbowe? Wobec tego pracownik przepracowałby w tygodniu „normalnych” godzin jedynie 31 (trzydzieści jeden), zaś naliczbowych 9 (dziewięć)! Jest to jawna sprzeczność interpretacyjna z kodeksem pracy.

Należy jeszcze przypomnieć, że § 3 punkt *Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 15 maja 1996 r. w sprawie sposobu usprawiedliwiania nieobecności w pracy oraz udzielania pracownikom zwolnień od pracy*⁴ dopuszcza czas potrzebny na regenerację sił w wielkości nie przekraczającej 8 godzin. Znowu jest to kryterium ergonomiczne, zastosowane wprawdzie w innym przypadku, ale podobnym ze względu na wysiłek i potrzebę regeneracji sił pracownika. Ten przepis jest wiążący dla obu stron stosunku pracy: pracownika i pracodawcy oraz dla sądów. Wykładnia Państwowej Inspekcji Pracy jest więc interpretacją doktrynalną kodeksu pracy, nie ma podstawy ani w literze, ani w duchu żadnego artykułu kodeksu pracy i jest absurdalna z punktu widzenia ergonomii.

Omawiana sprawa dotyczy — jak już wskazano na początku — nie tylko wszystkich bibliotek w Polsce, ale i innych instytucji kultury w kraju. W samej tylko WiMBP w Łodzi wprowadzenie wykładni wskazanej przez Państwową Inspekcję Pracy spowodowałoby doraźną potrzebę wypłaty wynagrodzeń za nadgodziny w wysokości ponad 300 000 nowych złotych. W Łodzi i Województwie Łódzkim jest

³ *Kodeks pracy* (por. przyp. 1).

⁴ „Dz. U.” Nr 60 poz. 281.

— poza naszą Biblioteką — 146 bibliotek publicznych pracujących w systemie takim jak nasz; w Województwie Katowickim jest ich ok. 700, w Warszawskim — ponad 300. Konieczność wypłaty wynagrodzeń za nadgodziny tylko przez wszystkie biblioteki publiczne kraju spowodowałoby katastrofę finansową; pozostają jeszcze biblioteki akademickie i biblioteki innych sieci oraz inne instytucje kultury, służba zdrowia i usługi. W interesie społecznym leży więc szybkie rozwiązanie tego problemu na drodze prawnej.

Miejmy nadzieję, że Państwowa Inspekcja Pracy będzie stosować prawo rozumnie.

Maszynopis wpłynął do redakcji 20 lipca 1998 r.

ANNA SZABAT

BIBLIOTEKA STACJI NAUKOWEJ PAN W RZYMIE

Biblioteki naukowe stanowią nieocenione źródło wiedzy i podstawowe zaplecze dla badań naukowych, dlatego na temat ich historii, tradycji, zbiorów i działalności napisano i mówi się bardzo dużo, a słynne kolekcje doczekały się wielu opracowań. Podstawowym warunkiem efektywnego wykorzystywania tych zasobów jest kompletna i rzeczowa informacja. W przypadku bibliotek zagranicznych stacji naukowych Polskiej Akademii Nauk warunek ten nie został spełniony i stąd wziął się temat mojej pracy.

Artykuł ten przybliży historię i zbiory Biblioteki Stacji Naukowej PAN w Rzymie. Jest streszczeniem pracy magisterskiej¹ napisanej przez autorkę w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Łodzi pod kierunkiem pani profesor Barbary Sordylowej. Wobec braku obszerniejszych informacji o tej Bibliotece, chciałabym w skrócie przedstawić jej losy, scharakteryzować zbiory, kładąc nacisk na cenne i ciekawsze pozycje, oraz ukazać, w jaki sposób placówka funkcjonuje w środowisku rzymskim.

Biblioteka Stacji Naukowej PAN w Rzymie w sieci bibliotek naukowych

Biblioteki PAN są częścią ogólnokrajowej sieci bibliotecznej i stanowią, pod względem zbiorów i zakresu usług, drugą (po bibliotekach szkół wyższych) grupę bibliotek naukowych kraju. Są to głównie biblioteki specjalne, nastawione na zaspokajanie potrzeb wynikających z prowadzenia badań naukowych, a oprócz tego

¹ A. Szabat: *Biblioteka Stacji Naukowej PAN w Rzymie*. Praca magisterska. Uniwersytet Łódzki. Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej 1996. Maszyn.

samodzielnie prowadzące prace naukowo-badawcze, bibliograficzne i wydawnicze. Na sieć biblioteczną PAN składają się obecnie 3 grupy bibliotek naukowych: biblioteki samodzielne, biblioteki placówek naukowych PAN oraz biblioteki stacji naukowych PAN za granicą (w Paryżu, Rzymie i Wiedniu), których głównym zadaniem jest rozpowszechnianie polskiej nauki i kultury oraz pomoc polskim stypendystom i uczonym w kontaktach z instytucjami naukowymi i uczonymi zagranicznymi. Księgozbiory stacji zagranicznych mają raczej humanistyczny profil zbiorów. Zdecydowanie najbogatszy i na bieżąco uzupełniany jest księgozbiór Stacji rzymskiej.

Miejsce książki w tradycji polskiej kolonii w Rzymie

W bogatym i wielostronnym obrazie polskiej kolonii w Rzymie książka odgrywała zawsze bardzo znaczącą rolę. Pierwszą przyczyną tego zjawiska jest niepowtarzalna, intelektualna atmosfera Rzymu nasycona przeszłością i świadectwami myśli oraz działań ludzkich wielu epok. Drugą — szczególny osobowy skład kolonii polskiej, ludzi, dla których książka stanowiła nieodłączną towarzyszkę studiów, instrument wymiany myśli czy środek oddziaływania i propagandy wśród cudzoziemców. Polaków przyciągały do Rzymu potrzeby duchowe i intelektualne i już same motywy ich przyjazdów rzutowały na specyficzny charakter kolonii polskiej, z której tradycji i potrzeb wyrosły polskie instytucje kulturalne i naukowe na gruncie rzymskim, m.in. polskie księgozbiory zaspokajające intelektualne, rekreacyjne i duchowe potrzeby Polaków zamieszkałych lub czasowo tam przebywających.

Rok 1484 to data wydania pierwszej polskiej książki w Rzymie — almanachu historycznego na 1485 r. *Stellarum ad hunc mundum inferiorem pro anno 1485 recollecti effectus* (b.m. i r.) profesora Uniwersytetu Krakowskiego Pawła z Zalesia. Druk ten zapoczątkował dość obfitą a mało znaną serię druków polskich wytoczonych w Rzymie, których tylko nieznaczną część zdołała uchwycić *Bibliografia polska* Estreichera.

Pierwsza polska biblioteka powstała w II poł. XVI w. i była związana z istniejącym od 1575 r. Hospitio Nationis Polonae przy via Botteghe Oscure. Hospicjum to zostało stworzone z myślą o pielgrzymach, ale z czasem stało się oparciem również dla polskich uczonych, artystów i poetów przebywających w Rzymie. Podstawą księgozbioru pierwszej polskiej biblioteki był dar jednego z twórców Hospicjum Stanisława Reszki, uzupełniany później o książki innych ofiarodawców i nowe zakupy. Księgozbiór ten, o dość przypadkowej zawartości, miał charakter ogólny z wydzielonymi działami: podróżniczo-informacyjnym, pomocy naukowych i szkolnych, słowników, klasyków starożytnych, historycznym, prawniczym, literatury pięknej i najobszerniejszym — teologicznym, Biblioteka ta przez przeszło 200 lat (do ostatniego rozbioru Polski) służyła pielgrzymom, studentom, turystom, zakonnikom i spełniała pożyteczną rolę w kształceniu polskiej młodzieży i przybliżaniu jej do kultury włoskiej².

² H. Barycz: *Spojrzenia w przeszłość polsko-włoską*. Wrocław 1965 s. 301-310.

Drugim pomnikiem kultury polskiej w Wiecznym Mieście były Muzeum Kopernika i Biblioteka Polska, organizowane z wielkim trudem od 1873 r. przez polskiego uczonego Artura Wołyńskiego. Istniejące do dziś Muzeum Kopernika w Obserwatorium Astronomicznym na Monte Mario zawiera wspaniały zbiór cymeliów dotyczących astronoma, stare rękopisy, broszury, książki, przyrządy astronomiczne, obrazy, rzeźby i medale. Organizowana przy Muzeum Biblioteka Polska o profilu historyczno-artystycznym składała się z książek A. Wołyńskiego, darów licznych ofiarodawców i pozycji specjalnie sprowadzanych z polskich bibliotek. Stan księgozbioru, umieszczonego po śmierci bibliotekarza w 1893 r. w Bibliotece Casanateńskiej, określono na ponad 6000 wol.³ Część książek (ok. 2000 wol.) z zakresu historii i literatury polskiej pozostała do dziś w Muzeum Kopernikańskim⁴.

Na przełomie XIX i XX w. w kawiarni literacko-artystycznej Antico Caffè Greco, do której schodzili się artyści i poeci całego świata, mieściły się Koło Polskie, Biblioteka Polska i Czytelnia Czasopism Polskich. Resztki tej biblioteki, którymi opiekował się Stefan Okuń, zachowały się do ostatniej wojny, ale w latach powojennych uległy rozproszeniu, a wisząca do niedawna tablica z napisem Czytelnia Czasopism Polskich znalazła się w rękach zbieraczy polskich pamiątek⁵.

Geneza Biblioteki

Można powiedzieć, że geneza Biblioteki Stacji Naukowej PAN w Rzymie tkwi w wypowiedzianym w 1881 r. przez papieża Leona XIII brzemieniem w skutki zdaniu: „Non abbiamo paura della publicite dei documenti”⁶. Do tego czasu poszukiwania w zbiorach Watykanu spotykały się z niechęcią, były bardzo utrudniane i ograniczane, toteż otwarcie archiwów zostało przyjęte przez uczonych z całego świata z wielką radością i ściągnęło do Rzymu ekipy naukowców różnych narodów.

Dla Polski politycznie podzielonej na 3 zabory, ale wciąż twórczej tak naukowo, jak i kulturalnie, stworzyło to szczególną okazję do wprowadzenia polskich badań historycznych na forum międzynarodowe. Po przeprowadzeniu badań rekonesansowych postanowiono zorganizować wyjazd grupy polskich uczonych w celu penetracji rzymskich bibliotek i archiwów, nazwany oficjalnie *Expeditio Romana*. Wieloletnie i owocne poszukiwania tej ekspedycji dały początek publikacji *Monumenta Poloniae Vaticana*, zawierającej znaczną część dorobku polskiej nauki historycznej. Po 12 latach działań ekspedycji Stanisław Smolka wystąpił z ideą założenia w Rzymie polskiej stacji naukowej i niezbędnej tam biblioteki.

W 1912 r. hrabia Józef Michałowski, prawnik, historyk, wybitny erudyta, z myślą o przyszłej stacji naukowej, zaproponował Akademii swoją, składającą się wówczas z 1500 tomów bibliotekę. Dało to nowy impuls do starań o powołanie placówki

³ N. Canova: *Muzeum Kopernika i Biblioteka Polska w Rzymie*. „Rocz. Bibl.” 1962 z. 1/2 s. 136.

⁴ *Tamże*, s. 138.

⁵ B. Biliński: *Rzymska Stacja Naukowa PAN i polskie tradycje naukowe w Rzymie*. „Nauka Pol.” 1963 nr 1 s. 97

⁶ Nie obawiamy się upublicznienia posiadanych dokumentów.

i stanowiło w tych staraniach ważki argument. Na razie, szukając lokalu, w którym można byłoby księgozbiór zdeponować, nawiązano kontakt z Hospicjum św. Stanisława przy via Botteghe Oscure. Tymczasem nadszedł rok 1918 i Polska odzyskała niepodległość, a Akademia Umiejętności (już pod nazwą Polskiej Akademii Umiejętności) stała się ogólnopolską instytucją naukową. Józef Michałowski w 1920 r. zdeponował bibliotekę w polskim Hospicjum. Jego dar stał się początkiem rzymskiej placówki, która w 1927 r. pod nazwą Biblioteca di Roma rozpoczęła nowy, trwający po dzień dzisiejszy, okres swojej historii na gruncie rzymskim. Jej bibliotekarzem i de facto dyrektorem został J. Michałowski.

Kształtowanie się księgozbioru (1927-1939)

Lata 1927-1939 stanowią bardzo ważny etap w kształtowaniu się księgozbioru i ugruntowaniu kontaktów nauki polskiej z włoską. Stacja w okresie międzywojennym działała w zakresie nauk humanistycznych, nawiązywała kontakty z uczonymi i instytucjami naukowymi, służyła swą Biblioteką, użyczała swych sal na spotkania i odczyty.

Biblioteka pod opieką J. Michałowskiego rozwijała się znakomicie. Podjęto czynności opracowywania, oprawiania i dalszego gromadzenia zbiorów, które wraz z czytelnią zajmowały w Hospicjum trzy obszerne sale. O sercu i pracy, jakie hrabia włożył w organizację biblioteki można się przekonać, przeglądając dokumenty z tych lat zachowane w Archiwum Stacji. Są to grube teki korespondencji bibliotekarza z wydawnictwami, księgarniami, towarzystwami naukowymi, instytucjami, redakcjami czasopism, bibliotekami, fundacjami i osobami prywatnymi dotyczących prenumerat, wymiany wydawnictw, dotacji i darów na rzecz Biblioteki.

Biblioteka powiększała się również dzięki mniejszym i większym darom licznych ofiarodawców. W 1930 r. hrabia Karol Lanckoroński ofiarował Stacji fototekę⁷, która w Bibliotece stała się podstawą do organizowania działu historii sztuki. Dział ten został w niedługim czasie uzupełniony o dar hrabiego Stanisława Badeniego, zakupiony przez niego wcześniej, liczący ok. 2000 wol. księgozbiór austriackiego historyka sztuki Maxa Dvoraka⁸. W 1932 r. rodzina włoskiego historyka Alessandro d'Ancona ofiarowała Stacji cenny dar: archiwum włoskiego erudyty i polityka związanego z Polską Scypiona Piattolego. W 1934 r. Biblioteka wzbogaciła się o dar Karoliny Lanckorońskiej (500 wol.) oraz księgozbiór polonistyczny prof. Bronisława Gubrynowicza⁹. Księgozbiór malarza Henryka Siemiradzkiego został przekazany Stacji przez jego spadkobierców Marię i Leona Siemiradzkich, i tak w 1935 r. biblioteka liczyła 12 000 wol.

Na IV Zjeździe Bibliotekarzy Polskich (31.05-2.06.1936 r.) J. Michałowski, zasiadając w Komitecie Honorowym Zjazdu, reprezentował Bibliotekę Stacji Naukowej PAN w Rzymie.

Ostatnie 2 lata przed wybuchem wojny nie były łatwe: problemy polityczne, brak funduszy, coraz słabsza stabilność murów Hospicjum i konflikty z jego zarządem,

⁷ *Rocznik PAU 1929/1930 s. 57.*

⁸ *Tamże.*

⁹ *Tamże, 1931/1932 s. 40.*

brak miejsca — to wszystko spowodowało decyzję o zmianie lokalu. Rysowały się dwie możliwości: budowa nowej, własnej siedziby na terenach przeznaczonych przez rząd włoski na akademie zagraniczne lub pozostanie w dawnym centrum historycznym i przeniesienie się do któregoś z rzymskich pałaców. Wybrano wariant drugi i zaadaptowano lokal w pobliskim Palazzo Doria. Od lipca do listopada 1938 r. trwała przeprowadzka oraz ustawienie, liczącej wówczas ok. 20 000 wol. Biblioteki w nowym lokalu przy via della Fede 2 (przemianowanej później na vicolo Doria). Nowa siedziba dawała Stacji i Bibliotece lepszą reprezentację, pozostanie w centrum Rzymu miało dobre strony, ale zamknęło jej możliwości rozwojowe i do dziś Stacja z tego powodu boryka się z ciągłym brakiem miejsca. W dniu 9.01.1939 r. miała miejsce oficjalna, bardzo uroczysta inauguracja nowej siedziby Stacji z udziałem ambasadora Bolesława Wieniawy-Długoszowskiego, jednak II wojna światowa nie pozwoliła Stacji w pełni rozwinąć działalności na nowym miejscu.

Inter arma silent musae (1939-1947)

Siłą rzeczy prace Biblioteki i Stacji ograniczono, zaś po zajęciu Włoch przez Niemców ustały one zupełnie. W latach wojennych Stacja narażona była na różne niebezpieczeństwa i tylko dzięki przedsiębiorczości i stosunkom J. Michałowskiego udało się uratować księgozbiór, deponując najcenniejsze jego partie w zaprzyżnionych placówkach. W czerwcu 1940 r. ok. 2000 wol. ulokowano w Bibliotece Watykańskiej pod opieką członka zagranicznego PAU, Giovanniego Mercati, w lipcu 1000 wol. i większą część fototeki złożono w Akademii Amerykańskiej¹⁰, a w lutym tego roku Biblioteka została oficjalnie zamknięta.

Po wejściu do Rzymu wojsk alianckich w czerwcu 1944 r. sytuacja się zmieniła i Stacja na nowo stała się punktem zebrań przyjaciół włoskich i przedstawicieli innych instytutów. Biblioteka, do której powrócił depozyt watykański, została otwarta i korzystali z niej członkowie II Korpusu, nie miała jednak stałej opieki, a jej sytuacja finansowa była krytyczna. W tych okolicznościach J. Michałowski oddał Stację wraz z całym dobytkiem pod zarząd brytyjski Interim Treasure i to posunięcie wywołało protesty PAU, która wysłała do Rzymu specjalną komisję w celu ponownego jej przejęcia. Po długich, czasami kłopotliwych pertraktacjach, przy pomocy ambasadora Stanisława Kota, 4.11.1946 r. Akademia oficjalnie przejęła Stację i Bibliotekę w swoje posiadanie. Biblioteka rozpoczęła normalne funkcjonowanie, skupiono się na uzupełnianiu braków spowodowanych wojną.

„Il decennio difficile” (1947-1957)

Dzięki wysiłkom J. Michałowskiego oraz innych życzliwych osób Biblioteka Stacji PAU nie poniosła w czasie wojny większych strat. Kierownictwo Stacji przejął 16.04.1947 r. archeolog Kazimierz Bulas, a bibliotekarzem został ks. Edmund Winkler. Sale Biblioteki zapełniały się czytelnikami, ale działalność Stacji nadal

¹⁰ B. Biliński: *Biblioteca e Centro di Studi a Roma dell' Accademia Polacca delle Scienze*. Nel 50° anniversario della fondazione 1927-1977. Wrocław 1977 s. 97.

cechowała niepewność spowodowana trudnościami politycznymi. Rozpoczął się okres, nazwany później przez Bronisława Bilińskiego „il decennio difficile”, czyli trudnym dziesięcioleciem. Stacja starała się odrobić straty wojenne, Bibliotekę porządkowano, uzupełniano wydawnictwami krajowymi, rozpoczęto wymianę wydawnictw z instytucjami naukowymi włoskimi i obcymi w Rzymie. Rozpoczęto prace nad katalogiem rzeczowym i kontynuowano inwentaryzację fotografii. Za pozwoleniem włoskiego Ministerstwa Oświaty skopiowano katalog zbioru A. Wołyńskiego w Bibliotece Casanateńskiej i uwzględniono go w katalogu rzeczowym celem ułatwienia czytelnikom dotarcia do tych pozycji. Frekwencja wynosiła w tym czasie ok. 100 osób miesięcznie, Biblioteka powiększała swe zbiory, przeprowadzała różnego rodzaju kwerendy, udzielała informacji bibliotecznych i bibliograficznych.

Gospodarze włoscy wciąż nie darzyli Stacji zaufaniem, w trudnych latach tzw. zimnej wojny (1951-1955) pozostawała ona pod opieką attaché kulturalnego ambasady, a Biblioteka — choć oficjalnie otwarta — właściwie była nieczynna. Do 1956 r. Stacja pozostawała właściwie bez żadnej opieki, będąc tylko pod ogólnym nadzorem Ambasady PRL w Rzymie. Z dniem 1.01.1953 r. instytucje PAU przejęła Polska Akademia Nauk, ale ta zmiana nie dotyczyła placówek działających za granicą. W 1955 r. Prezydium PAN podjęło decyzję o przejęciu spraw finansowych i realizacji krajowych potrzeb Stacji (w szczególności zamówień na książki i czasopisma). Oznaczało to w praktyce jej przejęcie przez PAN i rozpoczęło nowy rozdział jej historii.

Reorganizacja Biblioteki (1957-)

Lata 1956-1957 zainauguowały nowy rozdział w historii działalności Stacji. Po przejęciu jej przez PAN przybyła do Rzymu nowa ekipa pracowników, zastając Stację „zamkniętą, opuszczoną i nieczynną”¹¹. Kierownikiem Stacji został filolog klasyczny i historyk kultury antycznej B. Biliński, a bibliotekarką i sekretarką Maria Reczek. Rozpoczęto intensywne prace nad uporządkowaniem zbiorów bibliotecznych, uzupełnianiem braków i nawiązywaniem nowych kontaktów. W latach 1957-1960 rozpoczął się nowy polsko-włoski dialog naukowy. Dzięki ogromowi pracy włożonej w postawienie Stacji obok innych zagranicznych instytutów i akademii, przywrócono jej dawny status, a nauka polska stopniowo nawiązywała kontakty z innymi tego rodzaju placówkami. W 1957 r. poszerzono tematykę zainteresowań Stacji na wszystkie nauki społeczne i w tym duchu zreformowano również Bibliotekę, starającą się od tej chwili gromadzić pozycje reprezentatywne dla nauk społecznych.

W latach 1966-1968 przeprowadzono skontrum księgozbioru, które wykazało tylko niewielkie ubytki, dokonano jego wyceny, wprowadzono nowy regulamin Biblioteki oraz wyselekcjonowano 3000 pozycji zbędnych na terenie rzymskim i wykraczających poza profil księgozbioru. Dający się Bibliotece we znaki ciągły brak miejsca spowodował decyzję o zwiększeniu selekcji zbiorów. W 1969 r.

¹¹ Sprawozdanie z działalności Stacji Naukowej PAN. Za rok 1973, s. 2, maszyn.

przygotowano do wysyłki fototekę i ok. 2500 wol. W 1970 r. wprowadzono pewne zmiany w inwentaryzacji, powołano w Stacji Komisję Przyjmowania i Wyceny Zbiorów Bibliotecznych, a Bibliotekę wizytował dyrektor Biura Wydawnictw i Bibliotek PAN i po zapoznaniu się z jej stanem i problemami, oficjalnie przejął opiekę nad jej zbiorami¹².

Biblioteka prosiła się o generalne uporządkowanie, lecz prace te ze względu na niefachowe jej prowadzenie wymagałyby ok. 3 lat pracy dla 3 osób. Postanowiono zaradzić temu, wykonując tylko najniezbędniejsze prace i rozpoczął się kilkuletni okres wielkiej przebudowy Biblioteki. W tym celu w 1975 r. przybyli do niej na okres 6 miesięcy Bernard Olejniczak i Wiesław Tyszkowski. Przeprowadzono intensywne porządkowanie katalogów, założono nowy inwentarz, przestawiono zbiory, wprowadzając wolny dostęp do półek, przeprowadzono selekcję, przesygnowano księgozbiór. Opracowano koncepcję gromadzenia, rozszerzając profil o podstawowe wydawnictwa z zakresu nauk ścisłych i technicznych, opracowano zasady dalszej selekcji, regulamin, instrukcje pracy dla pracowników Biblioteki, założono katalog topograficzny¹³.

Ciągły brak miejsca zmusił w tym czasie Bibliotekę do dość intensywnej i kontrowersyjnej selekcji zbiorów, która jednak ze względu na niemożność zwiększenia powierzchni lokalu była jedynym wyjściem z sytuacji. Poza tym w rocznych sprawozdaniach z pracy Stacji i Biblioteki podkreślano wielokrotnie, że przesłane zbiory traktuje się jako depozyt — do chwili rozwiązania problemu lokalowego. W 1980 r. Stacja wzbogaciła się o dodatkową powierzchnię — kompleks pomieszczeń przeznaczonych do odczytów, wystaw i innych uroczystości, ale mimo przeniesienia dużej części czasopism do jednej z tych sal miejsce uzyskane w ten sposób tylko rozluźniło nieco zbiory i dało trochę rezerwy na nowe nabytki.

W tym kilkuletnim okresie bardzo intensywnych prac nad reorganizacją Biblioteki skonstruowano zrąb jej obecnej postaci, a następnii bibliotekarze, w latach 80. i 90., wprowadzając tylko niewielkie zmiany, kontynuowali prace rozpoczęte w latach 70.

Charakterystyka zbiorów

Biblioteka Stacji PAN w Rzymie jest, obok paryskiej Biblioteki Polskiej, największą i najważniejszą polską biblioteką naukową za granicą, na bieżąco zaopatrywaną w aktualną literaturę naukową. Biblioteka ma charakter humanistyczny, zakres jej zbiorów obejmuje historię Polski, dzieje języka i literatury polskiej, historię sztuki, wiedzę o starożytności, archeologię, filozofię, prawo oraz historię religii i Kościoła. Nauki ścisłe i techniczne są reprezentowane tylko przez wydawnictwa podstawowe. Księgozbiór uzupełnia bogata i cenna kolekcja czasopism naukowych i literackich, polskich i obcych. Biblioteka posiada ponadto ciekawy dział zbiorów specjalnych. Są to stare druki, część fototeki hrabiów

¹² Toż. Za rok 1970, s. 23, maszyn.

¹³ J. Dużyk, B. Olejniczak, W. Tyszkowski: Sprawozdanie z wykonania podstawowych prac bibliotecznych w Stacji Naukowej PAN w Rzymie w czasie od 10.X.1975 do 9.IV.1976. Maszyn.

Lanckorońskich zawierającej fotografie zabytków architektury i sztuki europejskiej, archiwum współtwórcy Konstytucji 3 maja Scipione Piattolo oraz niewielki zbiór mikrofilmów. Obecnie na księgozbiór Stacji składa się 29 865 jedn. bibliotecznych i ok. 500 czasopism (w tym 187 bieżących), głównie w językach polskim i włoskim¹⁴.

Kompletując księgozbiór, szczególny nacisk położono na opracowania syntetyczne, monograficzne i wydawnictwa źródłowe.

Biblioteka posiada bogaty zbiór wydawnictw encyklopedycznych włoskich i polskich. Obok monumentalnych: *Enciclopedia italiana*, *Encyklopedia powszechna* Samuela Orgelbranda znajdują się tam m.in.: *Lessico universale italiano*, *Dizionario enciclopedico italiano*, Rizzoli — Larouse: *Enciclopedia universale*, *Enciclopedia universale dell'Arte*, *Encyklopedia staropolska ilustrowana* Zygmunta Glogera, *Wielka encyklopedia powszechna PWN* oraz wiele leksykonów i słowników dziedzinowych. Ważną pozycję stanowi *Dizionario biografico degli Italiani* — odpowiednik naszego *Polskiego słownika biograficznego*, którego również nie brak na półkach Biblioteki. Bardzo rozbudowana część księgozbioru dotycząca historii Polski zawiera wiele opracowań i ważnych wydawnictw źródłowych, jak np. *Acta Historica Poloniae*, *Monumenta Medii Aevi Historica*, *Scriptores rerum polonicorum*, *Monumenta Poloniae Vaticana*, *Akta sejmikowe województwa krakowskiego 1572-1620, 1621-1660, 1661-1673*, *Opera omnia* Jana Długosza, *Monumenta Poloniae Historica*, *Acta Tomiciana* i wiele innych. W dziale nauk pomocniczych historii oprócz innych pozycji znajdujemy bogaty zbiór polskich herbarzy, m.in.: *Herby średniowiecznego rycerstwa polskiego* Józefa Szymańskiego, *Herbarz polski* Adama Bonieckiego, *Herby rycerstwa polskiego* Bartosza Paprockiego oraz *Herbarz polski* Kaspra Niesieckiego. Okazały dział literaturoznawczy zawiera głównie pozycje dotyczące literatury polskiej (m.in. *Elementa ad fontium editiones*, *Antemurale*) oraz historii literatury włoskiej. W dziale językoznawczym znajdujemy podręczniki do nauki języków, opracowania gramatyczne oraz wiele słowników polskich i obcych. Wyodrębnione obszernie działy prawniczy i naukoznawczy, oraz działy religioznawczy, nauk filozoficznych, nauk o starożytności, archeologii, pedagogiki, socjologii i nauk technicznych, zawierają odpowiednie komplety dzieł, encyklopedii, bibliografii, słowników, opracowań i źródeł. Biblioteka posiada również zbiór podstawowych bibliografii polskich i niektórych włoskich (m.in. *Polską Bibliografię Bibliologiczną*, *Bibliografię Bibliografii i Nauki o Książce*, *Przewodnik Bibliograficzny 1878-1881* (Lwów), *Polską bibliografię prawniczą*, *Bibliografię historii polskiej* Ludwika Finkla oraz inne¹⁵). Poza tym księgozbiór zawiera spory zbiór pamiętników i szczególnie cennych wydawnictw emigracyjnych. Są wśród nich pozycje z serii *Biblioteka Kultury*, *Kultura* (Paryż 1948), seria *Biblioteka Polska* wydawana w Londynie nakładem Katolickiego Ośrodka Wydawniczego Veritas oraz szereg pozycji wydanych staraniem Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie.

Odrębną część zbiorów Biblioteki stanowi według numerus currens księgozbiór Bronisława Gubrynowicza, profesora Uniwersytetów Lwowskiego

¹⁴ Stan księgozbioru z dnia 30.06.1995 (według inwentarzy).

¹⁵ *Bibliografia polska* Estreicherów została przekazana w 1976 r. do Biblioteki Kómińskiej.

i Warszawskiego. Zgodnie z jego wolą, kolekcja ta została ofiarowana Stacji rzymskiej i w listopadzie 1934 r. rodzina donatora, pokrywając część kosztów transportu¹⁶, przesała ze Lwowa do Rzymu część biblioteki profesora w liczbie 3500 wol.¹⁷ Księgozbiór ten, o charakterze polonistycznym, zawierający cenne publikacje z zakresu historii literatury polskiej, teksty literackie, przekłady, opracowania, monografie autorów, bibliografie, czasopisma, słowniki i encyklopedie stał się doskonałą bazą dla poważnych badań filologicznych i literackich. Jako cenniejsze pozycje tego księgozbioru należy wymienić pierwsze wydania dzieł A. Mickiewicza: *Sonety* (Moskwa 1826) i *Poezye*, t. 2 zawierający *Grażynę* i *Dziady* wileńsko—kowieńskie (Wilno 1823).

Biblioteka posiada ok. 500 c z a s o p i s m naukowych i literackich, polskich i obcych, głównie z zakresu historii Polski, literatury, historii sztuki, archeologii, filozofii, prawa i religii. Jako jedyna w Rzymie posiada szereg ważnych i kompletnych czasopism dziewiętnastowiecznych i międzywojennych (także obcojęzycznych). Z cenniejszych kompletów znajdujących się w zbiorach warto wymienić: *Kwartalnik Historyczny* (Lwów 1887), *Biblioteka Warszawska* (Warszawa 1841-1914), *Biblioteka Ossolińskich* (Lwów 1862-1869), *Przegląd Polski* (Kraków 1866-1911), *Przegląd Historyczny* (Warszawa 1905-), *Pamiętnik Literacki* (Lwów 1902-). Aktualnie zbiory Biblioteki zasila 187 tytułów polskich i obcych czasopism pochodzących głównie z prenumeraty, a także z darów i wymiany.

Biblioteka posiada cenny, liczący 343 pozycje, zbiór s t a r y c h d r u k ó w . Są wśród nich m.in. z XVII-XVIII w. przewodniki po miastach i zabytkach Rzymu, Wenecji, Florencji, Mediolanu, Rawenny, Pizy, Sieny, Padwy, Modeny i Bolonii, włoskie traktaty o malarstwie, życiorysy malarzy, rzeźbiarzy i architektów, zbiór polskich i litewskich statutów i konstytucji sejmowych oraz teksty dotyczące Konstytucji 3 maja. Najbardziej wartościowe stare druki zawarte w księgozbiorze Biblioteki wymienił K. Żaboklicki w artykule *Księgozbiór Stacji Naukowej PAN w Rzymie*¹⁸.

Biblioteka jest również w posiadaniu Archiwum Scypiona Piattolego — części papierów pozostałych po włoskim erudycie, zakulisowym polityku w służbie polskiej i rosyjskiej. Archiwum zostało ofiarowane Stacji w 1932 r. przez spadkobierców jego biografą, historyka Alessandro d'Ancona¹⁹, a zawiera *Diario* (dzienniki) i korespondencję — dotyczące głównie okresu „włoskiego” do 1782 r. — przed przybyciem do Polski i ostatnich lat działalności, 1804-1806 (współpracy z Adamem Czartoryskim). Dokumenty są napisane w 4 językach: włoskim, francuskim, niemieckim i łacinie. Ich opracowaniem ma zamiar zająć się wkrótce dyrektor Stacji, prof. K. Żaboklicki.

Biblioteka posiada część, rozproszoną obecnie, fototeki hrabiów Lanckorońskich, której osobliwość i ciekawa historia zasługują na nieco szersze przedstawienie. Jeden z największych tego typu zbiorów w Europie, został

¹⁶ Archiwum Stacji 36/1934.

¹⁷ B. Biliński: *Biblioteka e Centro...* (por. przyp. 10), s. 88.

¹⁸ „Prz. Bibl.” 1994 z. 1/2 s. 109-111.

¹⁹ Alessandro d'Ancona napisał o nim książkę pt. *Scipione Piattoli e la Polonia, con un appendice di documenti* (Firenze 1915).

zgromadzony w pałacu w Rozdole przez znanego mecenasa kultury i sztuki hrabiego Karola Lanckorońskiego²⁰. Zawierał początkowo ok. 70 000²¹ zdjęć dzieł sztuki włoskiej i europejskiej „w doskonałych ujęciach i technicznie bez zarzutu”²², wykonanych przez najlepsze firmy specjalizujące się wówczas w fotografowaniu zabytków i innych dzieł sztuki²³. W czasie dotkliwego splądrowania pałacu we wrześniu 1914 r. fototeka szczęśliwie prawie w całości ocalała (zdjęcia zostały chaotycznie porzrzucone)²⁴ i została przewieziona do siedziby Lanckorońskich w Wiedniu. W 1930 r. hrabia Karol ofiarował fototekę Stacji Rzymskiej, „z warunkiem, że zbiór będzie pomieszczony w Stacji pod opieką osobnego kustosa, który by tam kierował pracą naukową stypendystów oddających się studiom historii sztuki”²⁵. Pod koniec 1929 r. fototeka została przywieziona z Wiednia do Rzymu i stała się podstawą działu, który uzupełniono później o bibliotekę podręczną. Przez kilka kolejnych lat zdjęcia bezinteresownie porządkowała i opisywała córka donatora, doc. historii sztuki Karolina Lanckorońska²⁶. Praca nad katalogowaniem nie została zakończona, niemniej fotografie opisano, posegregowano i umieszczono w specjalnych pudłach.

Okres pożogi wojennej fototeka, tak jak i cały zbiór Stacji, przetrwała nietknięta. Biblioteka stopniowo powiększała się i już w latach 50. zaczęto odczuwać dotkliwy brak miejsca. Fakt ten, przeciążenie stropów oraz niewykorzystywanie zbioru fotografii spowodowały, że już w 1965 r. kierownik Stacji prof. B. Biliński w „Notatce o Stacji Naukowej w Rzymie” doszedł do wniosku, iż „fototeka ta, która nigdy nie była w pełni uporządkowana i skatalogowana (...) w Rzymie nie spełnia swego zadania. W kraju natomiast byłaby nieocenionym, wedle zdania specjalistów, instrumentem w pracach wstępnych dla poznania materiału ikonograficznego. Stacja zamierza oddać w depozyt dużą część tej fototeki do Instytutu Sztuki PAN lub do Muzeum Narodowego — w ten sposób będzie fototeka właściwie wyzyskana a stacja odciąży stropy i uzyska miejsce na nowe nabytki²⁷. Zamiar zrealizowano i w l. 1972-1976, w trzech transportach, przekazano 45 000 fotografii i fragmenty inwentarza oraz katalogu topograficznego dzieł przedstawionych na fotografiach do Biblioteki Kórnickiej, wyznaczonej przez władze PAN do gromadzenia dzieł wyselekcjonowanych w zagranicznych stacjach naukowych²⁸. Słuszność założeń tej decyzji potwierdzają słowa pana doc. Ryszarda Marciniaka, pracownika Biblioteki Kórnickiej, który po przyjęciu części zbioru stwierdził, że: „wielkie, dobrze zachowane fotografie będą stanowiły po opracowaniu indeksów pierwszorzędny warsztat pracy naukowej nad sztuką europejską”²⁹.

²⁰ R. Taborski: *Karol Lanckoroński — wiedeński mecenas i kolekcjoner sztuki*. „Prz. Hum.” 1969 s. 159-161.

²¹ E. Chwalewik: *Zbiory polskie*. Warszawa 1916 s. 153.

²² R. Marciniak: *Zbiór rzymski i paryski w Bibliotece Kórnickiej*. „Pam. Bibl. Kór.” 1979 z. 15 s. 262.

²³ Wiele fotografii posiada numery katalogowe znanych firm fotograficznych, m.in. Alinari, Brogi, Moscioni, Paganori i Hanfstaengl.

²⁴ E. Chwalewik: *Zbiory Polskie*. T. 2. Warszawa 1927 s. 159.

²⁵ *Rocznik PAU 1928/1929* s. 57.

²⁶ *Tamże*, 1929/1930 s. 57.

²⁷ Notatka o Stacji Naukowej w Rzymie. Warszawa 1965, maszyn.

²⁸ R. Marciniak: *Zbiór rzymski...* (por. przyp. 22) s. 264.

²⁹ L. Łoś: *Biblioteka Polskiej Akademii Nauk*. Zarys kształtowania sieci i stan aktualny. Wrocław 1973 s. 97.

Sprawa wywołała jednak oburzenie tak środowiska rzymskiego, jak i zamieszkałej w Rzymie, kierującej Polskim Instytutem Historycznym prof. Karoliny Lanckorońskiej. Zbiór fototeki został rozproszony, część zdjęć przesłanych do Kórnika przekazano następnie Instytutowi Sztuki PAN w Warszawie³⁰. W Rzymie pozostało ok. 15 000 fotografii i 2 egzemplarze inwentarza.

Biblioteka posiada skromny, liczący 28 sztuk, zbiór m i k r o f i l m ó w, zamawianych na potrzeby czytelników z Biblioteki Narodowej, Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, Biblioteki PAN w Krakowie, Biblioteki Jagiellońskiej, British Museum oraz bibliotek we Florencji, Pesaro, Bolonii i Sewilli. Są wśród nich mikrofilmy dzieł: Marcin Kromer: *De origine et rebus gestis Polonorum* (Basileae 1555); Albert Bassai: *Epitome Xenodochii M. Alberti Bassaei Scebresiensis...* (Cracoviae 1570); Cicero: *Aratus ad Graecum exemplar expensus, locis mancis restitutus. Per Ioannem Cochanoivium...* (Cracoviae 1579); Krzysztof Warszewicki: *Venecia* (Kraków 1574); Andrzej Wargocki: *O Rzymie pogańskim i chrześcijańskim* (Kraków 1648) oraz dzienniki i wspomnienia z podróży do Włoch różnego autorstwa.

Katalogi

Biblioteka prowadzi katalog alfabetyczny druków zwartych, katalog alfabetyczny czasopism i wydawnictw seryjnych oraz katalog starych druków. Zamiast katalogu rzeczowego istnieje katalog topograficzny odpowiadający układowi książek w działach. Katalog ten został sporządzony w celu uniknięcia dublowania sygnatur w poszczególnych działach, zawiera bardzo skrócone opisy (bez miejsca i roku wydania) oraz nie obejmuje księgozbioru ustawionego według numerus currens, niemniej jest bardzo przydatny przy skontrum księgozbioru. Istnieje również załączek katalogu rzeczowego, zainicjowanego przez Józefa Dużyka, jedyne kwalifikowanego bibliotekarza w historii obsady Stacji. Książki są katalogowane zgodnie ze *Skróconymi przepisami katalogowania alfabetycznego*. Karty katalogowe są większe od formatu międzynarodowego i dlatego, tak samo jak szafki katalogowe, muszą być specjalnie zamawiane.

Ustawienie zbiorów

Większa część księgozbioru ustawiona jest działowo według 22 działów dostosowanych do specyfiki i charakteru zbiorów: I. Encyklopedie i informatory, II. Nauki pomocnicze historii, III. Polska od 1945 r., IVa. Historia Polski — źródła, IVb. Historia Polski — opracowania, V. Bibliografie, VI. Językoznawstwo, VII. Literaturoznawstwo, VIII. Nauki filozoficzne (filozofia, logika, psychologia, etyka, estetyka), IX. Nauki o starożytności, X. Religioznawstwo, XI. Prawo, XII. Pedagogika i oświata, XIII. Socjologia, kultura, etnografia, XIV. Nauki ekonomiczne, XV. Naukoznawstwo, XVI. Historia powszechna (wydzielona historia Włoch), XVIIa. Sztuka polska, XVIIb. Sztuka obca, VIIc. Przewodniki, XVIII. Archeologia, XIX. Pamiętniki, XX. Wydawnictwa emigracyjne, XXI. Stare druki, XXII. Nauki

³⁰ K. Żaboklicki: *Księgozbiór...* (por. przyp. 18), s. 110.

techniczne. Układ ten nie jest konsekwentny i logiczny, krzyżuje się w nim podział dziedzinowy z układem przedmiotowym, a kilka działów wyodrębniono na zasadzie formalnej.

Pozostała część księgozbioru (pozycje nie kwalifikujące się do wyszczególnionych działów, broszury, odbitki oraz księgozbiór profesora B. Gubrynowicza) jest ustawiona według numerus currens. Część czasopism została wcielona do odpowiednich działów, a część przeniesiona do Audytorium. Fototeka Lanckorońskich znajduje się w dolnych pomieszczeniach magazynowych. Papiery Scypiona Piatolego — w Archiwum Stacji.

Lokal i wyposażenie

Biblioteka Stacji Naukowej PAN w Rzymie jest funkcjonowanie związana ze Stacją Naukową PAN — stanowi dla niej bazę i warsztat naukowy i wraz z nią reprezentuje polską naukę i kulturę na terenie całej Italii.

Biblioteka i Stacja znajdują się w samym sercu starożytnego Rzymu, tuż przy Placu Weneckim, niedaleko od Panteonu i Kapitolu. Siedziba Stacji mieści się w XIX-wiecznym skrzydle, słynącego ze wspaniałej galerii obrazów Palazzo Doria Pamphili. Zajmuje ona 12 pokoi na pierwszym piętrze pałacu, w którym znajdują się gabinety pracowników Stacji, sekretariat, biblioteka i czytelnia oraz komplet pomieszczeń zwany Audytorium z oddzielnym wejściem na parterze, przeznaczony do odczytów i uroczystości. Mimo, iż zbiory znajdują się we wszystkich pomieszczeniach Stacji, lokal — wobec wciąż narastającej liczby książek — jest zbyt mały. Jak już powiedziano wyżej, ten brak miejsca zawsze dokuczał Bibliotece i wymusił przeprowadzenie w latach 70. obszernej i kontrowersyjnej selekcji zbiorów. Cały wystrój Biblioteki — białe mury, na czarno pomalowane regały, stylowe meble i przedmioty dekoracyjne — tworzą przyjemny i sprzyjający pracy naukowej nastrój.

Personel

Obsada Biblioteki jest jednoosobowa, funkcję bibliotekarza Stacji pełni od sierpnia 1995 r. historyk sztuki, dr Hanna Podgórska. Do obowiązków bibliotekarza należy wykonywanie wszelkich prac związanych z gromadzeniem, opracowaniem i udostępnianiem zbiorów, udzielanie informacji ustnych i pisemnych, obsługa kserografu i inne prace związane z działalnością Stacji. Przy jednoosobowej obsadzie bardzo utrudnione jest wykonywanie wielu prac zaległych, zatrudnienie pomocnika bibliotekarza ułatwiłoby sytuację ogromnie, ale większość bibliotekarzy Stacji musiała sobie radzić w pojedynkę.

W historii obsady tego stanowiska zanotowano tylko jednego bibliotekarza o pełnych kwalifikacjach zawodowych. Jest to na pewno przyczyną wielu uchybień, jakie możemy znaleźć w inwentarzach, katalogach i na półkach Biblioteki, a przecież status i znaczenie tej Biblioteki wymagałyby wzorowego i fachowego opracowania

i opieki nad zbiorami. Przyczynę tej sytuacji można odnaleźć w podejściu do zawodu bibliotekarza w ogóle i w specyficznej sytuacji Stacji rzymskiej, borykającej się wciąż ze zbyt małą obsadą pracowniczą. Wieloletni kierownik Stacji, prof. B. Biliński uważał, że etat bibliotekarza powinien zajmować młody pracownik naukowy, który oprócz własnej pracy naukowej w Stacji, zajmowałby się dodatkowo Biblioteką. Postulował uwolnienie się od „fetyszyzacji zawodowej specjalności bibliotekarskiej, która polega na znajomości kilkunastu zabiegów technicznych, do których w istocie sprowadza się praca bibliotekarza i stąd nie można poświęcać odrębnego etatu dla zajęć bibliotekarskich na placówce zagranicznej”³¹. Kłóciło się to ze stanem opracowania i organizacji zbiorów w Bibliotece i z wnioskiem ekipy przeprowadzającej reorganizację w latach 70. o zapewnienie 2-osobowej obsady o pełnych kwalifikacjach bibliotekarskich wobec specyficznego charakteru Biblioteki, rozmiaru zbiorów i ogromu pracy do wykonania. Ten postulat z tych samych powodów jest aktualny również dzisiaj.

Gromadzenie

Księgozbiór Biblioteki Stacji jest na bieżąco uzupełniany pozycjami z zakresu ustalonego humanistycznego profilu oraz podstawowymi wydawnictwami dotyczącymi nauk ścisłych i technicznych. Z zakresu nauk humanistycznych i społecznych gromadzona jest literatura ukazująca się w kraju, ze szczególnym nastawieniem na opracowania syntetyczne i monografie. W szczególności gromadzi się wydawnictwa dotyczące historii Polski, językoznawstwa, literaturoznawstwa, sztuki polskiej, historii powszechnej, archeologii, prawa, ekonomii, kulturoznawstwa, religioznawstwa oraz nauk o starożytności. We Włoszech zakupuje się głównie polonica związane tematem lub osobą autora z Polską i publikacje omawiające stosunki polsko-włoskie.

Książki z kraju sprowadzane są od 21.07.1975 r. za pośrednictwem Biblioteki PAN w Warszawie, do której wysyła się zamówienia. Zbiory Biblioteki są powiększane również drogą wymiany oraz darów i tu trzeba zaznaczyć, że w ostatnich latach liczba pozycji uzyskanych w ten sposób przeważa liczbę zakupów, a to nie zawsze sprzyja właściwemu, profilowemu kształtowaniu księgozbioru. Dary nadchodzą głównie od autorów publikacji, polskich uczelni i instytucji naukowych, od instytucji i wydawnictw zagranicznych i czasem od ofiarodawców indywidualnych. Rocznie Biblioteka powiększa się o kilkaset pozycji.

Udostępnianie zbiorów

Biblioteka jest otwarta dla czytelników codziennie z wyjątkiem sobót, niedziel i świąt w godz. 9³⁰-13⁰⁰; w poniedziałki, środy i piątki również w godz. 16⁰⁰-19⁰⁰. W lipcu jest czynna tylko do południa, a w sierpniu zamknięta dla czytelników. Ze zbiorów mogą korzystać wszyscy zainteresowani. Rocznie Bibliotekę odwiedza kilkuset czytelników.

³¹ Sprawozdanie z działalności Stacji Naukowej PAN w Rzymie za rok 1981 s. 18, maszyn.

Zbiory udostępniane są na miejscu w czytelni, większość z nich jest ustawiona na półkach z wolnym dostępem. Biblioteka w zasadzie ogranicza się do wypożyczania międzybibliotecznego, ale w wyjątkowych przypadkach wypożycza się książki czytelnikom poza Bibliotekę, z wyjątkiem dzieł cennych i rzadkich. Poza tym Biblioteka pośredniczy w sprowadzaniu książek z kraju dla włoskich uczonych i instytucji naukowych oraz przesyła rocznie na zamówienia kilka tysięcy kserokopii ze swoich zbiorów do ośrodków w kraju i za granicą.

Działalność informacyjno-bibliograficzna

Biblioteka udziela wielu różnorodnych, pisemnych i ustnych informacji, odpowiedzi na telefoniczne i listowne zapytania. Dla ośrodków naukowych, uczonych i innych zainteresowanych we Włoszech, w Polsce i za granicą przeprowadza rocznie ponad 100 kwerend faktograficznych i bibliograficznych, czasami bardzo czasochłonnych. Wśród tematów poszukiwań dominują zagadnienia dotyczące aktualnej sytuacji społeczno-politycznej i ekonomicznej w Polsce, polskiej historii, nauki, sztuki, literatury, prawa, architektury, rozwoju urbanistycznego wybranych miast Polski i wiele innych. Na życzenie czytelników Biblioteka podejmuje poszukiwania żądanych pozycji w polskich zbiorach graficznych, numizmatycznych i rękopiśmiennych. Często zgłaszają się do Biblioteki ekipy filmowe w poszukiwaniu informacji dotyczących realiów historycznych, ubioru, wystroju wnętrz i plenerów w Polsce. Dla stypendystów z Polski jest źródłem informacji o włoskich archiwach, bibliotekach i instytucjach naukowych.

W celu upowszechniania informacji o zbiorach Biblioteka współpracuje z Regionalnym Stowarzyszeniem Bibliotek, Stowarzyszeniem Akademii Zagranicznych i Komisją Bibliotek Unii Instytutów Archeologii, Historii i Historii Sztuki w Rzymie. Poza tym utrzymuje kontakt z szeregiem włoskich instytutów naukowych, przesyłając im m.in. informacje o posiadanym zasobie czasopism.

Z myślą o czytelnikach wydano 2 informatory *Profilo storico e attivita* (Wrocław 1991), *Biblioteca e Centro di Studi a Roma* (Varsovia-Roma 1993).

Czytelniczy

Naukowy charakter zbiorów Biblioteki Stacji Naukowej PAN oraz fakt, iż jest ona w Rzymie głównym ośrodkiem informacji o Polsce, rzutuje na jej środowisko czytelnicze. Najczęściej z zasobów Stacji korzystają: stypendyści polscy przybywający do Włoch, szukający tu oprócz interesujących ich publikacji, informacji nt. innych bibliotek, archiwów i instytucji naukowych; slawiści i poloniści włoscy zainteresowani tekstami literackimi i opracowaniami poszczególnych postaci i zagadnień; studenci slawistyki rzymskiej przygotowujący się do egzaminów z literatury polskiej; magistranci uniwersytetów włoskich piszący prace nt. polskiej literatury, historii, gospodarki, prawa, oświaty itp.; historycy, historycy Kościoła, historycy sztuki, filolodzy klasyczni poszukujący przede wszystkim prac z tego zakresu drukowanych na łamach polskich czasopism naukowych; architekci, urbaniści

interesujący się m.in. zabytkowymi zespołami miast polskich; redaktorzy i dziennikarze prasy i telewizji włoskiej poszukujący konkretnych materiałów o Polsce do ich publikacji prasowych i audycji; tłumacze; duchowni; redakcje wydawnictw encyklopedycznych poszukujące wiadomości nt. poszczególnych osobistości i zagadnień polskich oraz duża grupa polskich emigrantów we Włoszech.

Współpraca Biblioteki ze stowarzyszeniami bibliotekarskimi

Biblioteka Stacji PAN w Rzymie prowadzi szeroko zakrojoną współpracę ze stowarzyszeniami bibliotekarskimi i instytucjami naukowymi na terenie Rzymu i całych Włoch. W 1966 r. zaproponowała Bibliotece członkostwo wspomniana wcześniej Komisja Bibliotek Unii Instytutów Archeologii, Historii i Historii Sztuki w Rzymie. W ramach tej Unii biblioteki współpracują w zakresie wymiany dubletów i informacji, opracowywania zbiorów, a ostatnio rozpoczęto działania koordynujące komputeryzację bibliotek instytucji członkowskich. Stowarzyszenie to wydaje centralny katalog czasopism znajdujących się w bibliotekach rzymskich, w którym znajdują się informacje nt. zasobów czasopiśmienniczych tych bibliotek (w tym również Biblioteki Stacji PAN).

Biblioteka działa również w Regionalnym Stowarzyszeniu Bibliotek i tutaj współpracuje z bibliotekami rzymskimi posiadającymi zbiory slawistyczne, służąc często radą przy ich opracowaniu. Poza tym bibliotekarz bierze udział w różnego rodzaju bibliotekarskich seminariach (np. poświęconemu problemom bibliotek gromadzących zbiory z historii sztuki, zorganizowanym przez Bibliotekę Watykańską).

W 1991 r. odbyło się w Stacji pierwsze spotkanie przedstawicieli polskich instytutów naukowych i ośrodków biblioteczno-archiwalnych we Włoszech, którego celami były: wzajemna prezentacja specyfiki i charakteru działalności poszczególnych placówek oraz ich zasobów, wymiana doświadczeń oraz ustalenie kierunków i form przyszłej współpracy.

Prace naukowe i działalność wydawnicza

Stacja i Biblioteka PAN są placówką prowadzącą prace naukowo-badawcze i naukowo-organizacyjne. Pole badań w dużej części jest zdeterminowane przez specyfikę instytucji, dotyczy zagadnień związanych z Polską i Włochami. Tematów dostarczają również ważne rocznice i wydarzenia oraz indywidualne preferencje pracowników Stacji. W pracach tych, jeśli chodzi o piśmiennictwo polskie, zbiory Biblioteki stanowią podstawowe narzędzie pracy.

Działalność wydawnicza Stacji i Biblioteki jest pochodną prowadzonych w nich prac naukowych. Wydawana od 1957 r. a licząca sobie dzisiaj już 103 pozycje, słynna seria *Conferenze* zawiera publikacje w językach włoskim, francuskim i angielskim. Są to przeważnie poszerzone odczyty wygłoszone w Stacji stanowiące nieraz obszerne opracowania monograficzne. Pozycje z tej serii doczekały się wielu przychylnych recenzji, a rozsyłane w Europie i Stanach Zjednoczonych stały się ważną platformą informacji i propagandy nauki polskiej.

Realizując ten szczytny cel, Stacja i Biblioteka stanowią główny ośrodek informacji i badań polskich w Rzymie, który wraz z włoskimi ośrodkami naukowymi, uniwersytetami i stowarzyszeniami tworzy płaszczyznę dla polsko-włoskich kontaktów naukowych i kulturalnych, organizują odczyty, konferencje, wystawy i w ten sposób propaguje polskie osiągnięcia w środowisku włoskim. Stacja służy oparciem wszystkim polskim pracownikom naukowym przebywającym we Włoszech oraz pośredniczy w wymianie informacji, m.in. w formie kwerend realizowanych przez Bibliotekę. W ciągu kilkudziesięciu lat swojej działalności okazała się niezastąpioną instytucją stymulującą polsko-włoskie życie naukowe.

Biblioteka Stacji Naukowej PAN w Rzymie jest obecnie najważniejszym polskim księgozbiorem naukowym za granicą; obok podstawowych funkcji bibliotecznych spełnia dodatkowo ważne role wynikające tak ze specyfiki Wiecznego Miasta, jak i jej funkcjonalnej przynależności do placówki naukowej.

Maszynopis wpłynął do redakcji 1 lipca 1998 r.

IV MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA
„EDUKACJA PERMANENTNA BIBLIOTEKARZY I PRACOWNIKÓW
INFORMACJI NAUKOWEJ W KONTEKŚCIE BADAŃ NAD POTRZEBAMI
SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO UNII EUROPEJSKIEJ”

(Kraków, 3-4 czerwca 1998 r.)

To czwarta już konferencja z cyklu poświęconego kształceniu bibliotekarzy zorganizowana przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej UJ. Licznie zgromadzonych w Sali Bobrzyńskiego Collegium Maius gości powitała prof. dr hab. Maria Kocójowa, główny organizator konferencji, a otwarcia konferencji dokonał prorektor UJ prof. dr hab. Marek Szymoński. Część pierwsza konferencji miała temat „Edukacja permanentna bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej: kontekst globalny”. Rozpoczęła się od odczytania referatu nieobecnej Moniki Segbert (eksperta Komisji Europejskiej DG XIII Sieci biblioteczne i wydawnictwa elektroniczne), omawiającego europejski program badawczy dla bibliotek stanowiący część ramowego programu badań i rozwoju technologicznego Komisji Europejskiej, oferujący bibliotekom możliwość wspólnego zbadania niedrogich modeli rozwoju nowoczesnych sieci bibliotecznych. Następnie głos zabrała Elisabeth Walle (Biblioteka Narodowa Francji, Paryż). Zaprezentowała najpierw 2 filmy poświęcone nowym gmachom Biblioteki Narodowej Francji w Paryżu. Pierwszy film przedstawiał historię budowy od koncepcji architekta do etapu końcowego. Drugi zaś był filmem instruktażowym, w przystępny sposób objaśniającym użytkownikom zasady korzystania z części Biblioteki stanowiącej bibliotekę publiczną. Następnie E. Walle omówiła sposób realizacji edukacji permanentnej w Bibliotece Narodowej Francji, zwracając uwagę na różne typy szkoleń tam organizowanych przez specjalnie do tego powołany dział. Szkolenia te mają kilka celów: rozwijanie umiejętności pracowników w związku z ewolucją zawodu i osiągnięciami technologicznymi oraz wzbogacenie kultury zawodowej i osobistej bibliotekarzy. W jaki sposób pogłębiają swoje umiejętności zawodowe bibliotekarze w Stanach Zjednoczonych i stają się przez to bardziej „widzialni” w społeczeństwie, uczestnicy sesji dowiedzieli się z referatu dr Barbary Feldman (visiting professor w IBiIN UJ) pt. „The visible librarian”. Referentka przedstawiła możliwości wykorzystania nowoczesnych środków technicznych w kształceniu bibliotekarzy: kursów internetowych, telekonferencji. Zwróciła też uwagę na

konieczność odpowiedniego wykorzystania ciągle poszerzanej wiedzy zawodowej, umiejętne zaprezentowanie swoich wiadomości, własnej biblioteki w środowisku. Z kolei problem kształcenia ustawicznego na Węgrzech przedstawił dr Mihály Pálvölgyi (Berzsenyi College, Szombathely) w referacie przygotowanym wspólnie z dr Gyula Tóth. Po omówieniu tradycji kształcenia bibliotekarzy na Węgrzech, zmian jakie zaszły w ostatnich dziesięciu latach, więcej uwagi poświęcili referenci najnowszym rozwiązaniom w tym zakresie. W myśl nowego prawa, które weszło w życie w grudniu 1997 r., bibliotekarze węgierscy mają obowiązek wykazania się raz na 7 lat 120-godzinnym uczestnictwem w różnego rodzaju kursach pogłębiających ich wiedzę zawodową. Tę część obrad zamknął referat prof. dra hab. Władysława Grabskiego pt. „Europa i europeizm jako wartość i problem edukacji permanentnej w polityce medialnej przełomu XX i XXI wieku”. Referent, przekazując pełny tekst swojego referatu do mających się ukazać drukiem materiałów pokonferencyjnych, skupił się jedynie na ogólniejszych problemach związanych z informacją i społeczeństwem informacyjnym, jak wciąż rozszerzająca się dzięki zastosowaniu nowoczesnych technologii przestrzeń informacyjna, już nie na instytucje, a na indywidualnych ludzi. Zastanawiał się również, czy istnieje międzynarodowy ład informacyjny oraz nad prawem każdego człowieka do informacji. Do tego ostatniego problemu nawiązał w dyskusji prof. dr hab. Eugeniusz Ścibor. Jego zdaniem, prawo do informacji jest prawem elit, a rozwój technologii informacyjnych powoduje podział na tych, którzy mają dostęp do informacji i tych, którzy tego dostępu nie mają.

Uzupełnieniem tego dnia konferencji był pokaz biblioteki wirtualnej i elektronicznych źródeł informacji o Unii Europejskiej w IBiIN UJ oraz prezentacja książek opublikowanych nakładem Wydawnictwa UJ, Oficyny Poetów i Malarzy w Londynie oraz stu najlepiej sprzedających się książek naukowych w Stanach Zjednoczonych.

Drugi dzień konferencji otworzyła prof. dr hab. Maria Kocójowa, która przekazała zebrany postanowienia zorganizowanego przez ALA i IFLA forum nt. „Społeczeństwo informacyjne 21 wieku. Rola stowarzyszeń bibliotekarskich” („21st century information society: the role of library associations”, Budapeszt, 10-13 maja 1998). W myśl postanowień forum, rolą tych stowarzyszeń powinno być zapewnienie pomocy bibliotekarzom w rozumieniu nowych technologii i dopilnowanie, aby eksperci techniczni jedynie doradzali bibliotekarzom, a nie narzucali im swoich rozwiązań. Należy również dążyć do lepszej współpracy między stowarzyszeniami skupiającymi ludzi o pokrewnych bibliotekarzom zawodach, aby wspólnie budować lobby zawodowe.

Po tym wystąpieniu powrócono już do głównego tematu tego dnia, jakim były „Studia podyplomowe bibliotekoznawstwa i informacji naukowej a potrzeby społeczeństwa informacyjnego Unii Europejskiej”. W programie tego dnia przewidziano dyskusję panelową przedstawicieli uczelni kształcących bibliotekarzy na Węgrzech i w Polsce. Dyskusję rozpoczęli goście z Węgier dr Róza Frank i dr Peter Murányi (Berzsenyi College, Szombathely), przedstawiając problemy związane z przekwalifikowaniem nauczycieli na bibliotekarzy szkolnych. Na podstawie ankiety przeprowadzonej wśród studentów przedstawili ogólne problemy związane z kształceniem dorosłych, a następnie skupili się nad programem studiów. Programu konkretnego kursu dotyczył też kolejny referat „Continuing professional education (CPE) management courses in Hungary” przedstawiony przez dr Agnes Téglási. Następnie przedstawiciele polskich uczelni, w których organizowane są podyplomowe studia bibliotekarskie zaprezentowali realizowane bądź projektowane programy tych studiów. W tej części głos zabierali: dr hab. Wanda Pindłowa (UJ), dr hab. Krystyna Bednarska-Ruszajowa (UJ), prof. dr hab. Anna Sitarska (Uniw. w Białymstoku), dr Diana Pietruch-Reizes i dr Zdzisław Gębołyś (UŚ), dr Kazimierz Warda (WSP, Kielce), dr Bogumił Karkowski (UŁ), prof. dr hab.

Bronisława Woźniczka-Paruzel (UMK), mgr Anna Radziejowska (UW), dr Krystyna Gieda (UWr). Ponieważ uczestnicy konferencji otrzymali programy wszystkich prowadzonych i projektowanych studiów podyplomowych, prelegenci mogli się skupić na ogólnych problemach związanych z tym rodzajem studiów i ich programach. W wielu ośrodkach studia podyplomowe powstawały zgodnie z konkretnym zapotrzebowaniem środowiska, np. dużą liczbą nauczycieli, zwłaszcza rusycystów, pragnących zmienić kwalifikacje (Białystok, WSP w Kielcach) czy koniecznością przeszkolenia pracowników bibliotek w związku z wprowadzeniem programu VTLIS (UJ). W większości ośrodków istnieją studia o zróżnicowanej specjalizacji. Zazwyczaj jest to informacja naukowa, biblioteki szkolne lub profil ogólny. Powstają też nowe specjalizacje, np. studium zarządzania wydawnictwami w UW czy automatyzacji bibliotek w UJ. Wszystkie ośrodki starają się również modernizować programy zgodnie z potrzebami środowiska i zmianami w zawodzie bibliotekarza. I tak w UJ planuje się wprowadzenie nauczania jednego przedmiotu w języku angielskim oraz przy pomocy Internetu, a w Białymstoku — uczenie organizacji i zarządzania zasobami informacyjnymi w małych społecznościach. W Toruniu zaś wprowadzono do programu problematykę obsługi czytelników niepełnosprawnych. Wiele problemów przy konstruowaniu programów stwarza konieczność pogodzenia interesów osób pragnących pogłębić swoją wiedzę zawodową i tych, którzy chcą się przekwalifikować. Zebrani byli zgodni, że idealnym rozwiązaniem byłoby tworzenie odrębnych studiów dla tych kategorii osób lub przyjmowanie na studia podyplomowe tylko osób z praktyką biblioteczną. Do niektórych wątków pojawiających się w wypowiedziach prelegentów wrócono w dyskusji. Doktor Henryk Hollender (BUW) powrócił do problemu jednakowych programów studiów podyplomowych dla osób doksztalających się i zmieniających zawód, co — jego zdaniem — nie powinno mieć miejsca. Zaprotestował też przeciwko anachronicznemu, według niego, dzieleniu w niektórych programach bibliotekarstwa na tradycyjne i nowoczesne. Dyskutanci zwrócili też uwagę na ciągle zwiększające się koszty studiów, które dla wielu osób pragnących podnieść swoje kwalifikacje zawodowe są za wysokie, a nie zawsze mogą liczyć na przynajmniej częściową refundację od macierzystych bibliotek. Wyraźnie niekorzystnie zaznacza się tutaj brak mecenatu państwowego (prof. dr hab. B. Woźniczka-Paruzel). Niektóre biblioteki pokrywają jednak częściowo koszty uczestnictwa swoich pracowników w doksztalaniu. Tak jest np. w Bibliotece Narodowej, o czym mówiła mgr Ewa Krysiak. Warunkiem są jednak odpowiednie motywacje pracownika i przydatność jego nowych umiejętności w bibliotece. Powrócono też w dyskusji do problemów poruszanych w pierwszym dniu sesji. Profesor dr hab. Jerzy Ratajewski zwrócił uwagę, że za mało mówiło się o drugiej części tematu konferencji — o badaniach nad potrzebami społeczeństwa informacyjnego. Mówił również o konieczności silniejszych odniesień do spraw Unii Europejskiej, m.in. w realizowanych programach studiów podyplomowych. Modyfikacja ta, typu proponowanej w UJ (osobny przedmiot), może przyczynić się do zharmonizowania doksztalania w Polsce z tendencjami w Europie, a tym samym, do uwzględnienia potrzeb społeczeństwa informacyjnego XXI w. Bibliotekarze powinni znać ogólne cele Unii Europejskiej, zwłaszcza że ich rolą jest m.in. współdziałanie w przemianie świadomości ludzi zgodnie z tymi celami. Zebrani postanowili też wystosować apel do Ministerstwa Edukacji Narodowej o zastąpienie anachronicznego terminu „informacja naukowo-techniczna”, używanym w oficjalnym nazewnictwie kierunku studiów terminem „informacja naukowa”, bardziej oddającym treści kształcenia.

Podsumowania konferencji dokonała dr hab. Małgorzata Komza (UWr). Podziękowała organizatorom za konsekwentne podejmowanie tematyki kształcenia bibliotekarzy. Położyła nacisk na różnorodność celów przyświecających ludziom podejmującym studia podyplomowe, a w związku z tym konieczność dostosowywania programów studiów pody-

plomowych do lokalnych potrzeb społeczeństwa. Uczelnie powinny dać nie tyle zasób wiedzy encyklopedycznej, która po pewnym czasie zdezaktualizuje się, ile narzędzia pozwalające dostosować się do zmieniającej się wiedzy i oczekiwań społeczeństwa informacyjnego przełomu wieków.

Anna Gruca

Maszynopis wpłynął do redakcji 29 czerwca 1998 r.

KONFERENCJA NAUKOWA
„ŚWIAT BIBLIOTEKI ELEKTRONICZNEJ
W KLASYCZNEJ BIBLIOTECE NAUKOWEJ”

(Poznań, 19-20 marca 1998 r.)

Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej — gospodarz i jednocześnie główny organizator konferencji — zaprosiła do uczestnictwa przedstawicieli bibliotek naukowych, przede wszystkim politechnik i uniwersytetów, a także środowisk naukowych z dziedziny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz niektóre firmy oferujące nowoczesną technologię dla bibliotek. Współorganizatorami byli: działająca od 10 lat w Polsce firma Stratus, Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych i Komisja Informacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk.

Organizatorzy wyznaczyli sobie podstawowy cel konferencji, którym była próba zdefiniowania i rozumienia biblioteki elektronicznej, jej pozycji w kształtowaniu w najbliższych latach modelu biblioteki naukowej, nie tylko jako księżnicy, ale także jako miejsca realizacji zadań szeroko pojętej służby informacyjnej oraz rozwoju środowiska informacyjnego.

Honorowy patronat nad konferencją objął JM Rektor Politechniki Poznańskiej, prof. dr hab. inż. Eugeniusz Mitkowski, który otworzył obrady.

Pierwszy referat, autorstwa dr hab. Wandy Pindlowej (IBiIN UJ) pt. „Biblioteka elektroniczna i wirtualna — co to znaczy dla bibliotekarzy i użytkowników?” przedstawił niezwykle ciekawą wizję rozwoju i był znakomitym wprowadzeniem do dwudniowej tematyki obrad.

Referaty i dyskusję zogniskowano wokół 4 grup zagadnień, nad którymi zastanawiano się w sesjach plenarnych. Pierwszą zatytułowano „Wokół rozumienia biblioteki elektronicznej. Ku bibliotece wirtualnej”; wysłuchano na ten temat 6 referatów. Przedmiotem rozważań było określenie biblioteki elektronicznej (formułowano i przytaczano różne charakterystyki i eksplikacje, a także zakresy znaczeniowe terminu), która zaistniała i zakorzeniła się w ostatnich latach w bibliotekach naukowych, a której rozwój ewoluuje ku bibliotece wirtualnej. Sesji przewodniczyła W. Pindlowa.

W sesji drugiej „Kształtowanie biblioteki elektronicznej” zadawano w referatach pytania, czy już i w jakim stopniu można mówić o bibliotece elektronicznej we współczesnej bibliotece

naukowej w Polsce oraz rozważano różne aspekty kształtowania takiej biblioteki (droga do biblioteki elektronicznej, biblioteka i elektroniczna racjonalizacja obsługi użytkownika, czasopisma elektroniczne — również z punktu widzenia firmy Swets and Zeitlinger, biblioteka elektroniczna i publikacje elektroniczne w programie Międzynarodowego Centrum Zarządzania Informacją). Sesję tę, na której wygłoszono 10 referatów, prowadzili: dr Dariusz Kuźmiński i dr inż. Henryk Szarski.

W godzinach późnowieczornych odbyło się spotkanie panelowe zatytułowane „W wiek XXI”, poświęcone Internetowi, spotkaniu przewodniczył mgr inż. Tomasz Kokowski, prezes stowarzyszenia Polska Społeczność Internetu. Wypowiedzi uczestników, w atmosferze klubowej, były bardzo ciekawe i zarazem kontrowersyjne, szczególnie na styku: fascynacja Internetem i usługi internetowe a źródło drukowane i rękopiśmienne.

Sesja trzecia „Projekty i serwisy elektroniczne” była przeznaczona na prezentację serwisu GABRIEL europejskich bibliotek narodowych, zadań na dziś i jutro Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych oraz ofert baz CD-ROM, baz pełnotekstowych i online, przedstawionych przez firmy zagraniczne: SilverPlatter i UMI the Answer Company oraz Stratus z Poznania. Sesję prowadził dr Jan Kaczmarek.

Na sesji czwartej „Uwarunkowania i ograniczenia” wskazywano na uwarunkowania psychologiczne, poziom szkolenia użytkowników biblioteki elektronicznej, ograniczenia występujące w procesie kształtowania środowiska informacyjnego bibliotek naukowych oraz tworzenia i rozwoju biblioteki elektronicznej. Sesji, w której przedstawiono 6 referatów, przewodniczył dr Mirosław Górný.

W czasie konferencji prezentowano także na sesji posterowej dorobek Biblioteki Głównej Politechniki Poznańskiej w zakresie kształtowania biblioteki elektronicznej oraz uwarunkowań i ograniczeń jej rozwoju, a także dostępu i korzystania z czasopism elektronicznych. Łącznie przedstawiono 32 referaty. Każdą sesję podsumowano dyskusją.

Konferencję zakończyła wystąpieniem podsumowującym mgr Halina Ganińska. Stwierdziła, że dwa dni obrad skłoniły do głębszej refleksji nad całym obszarem poruszanych zagadnień. Na postawione pytania starano się dać odpowiedź, która już dziś staje się pytaniem i stawia przed biblioteką naukową nowe wyzwania i nowe zadania.

Do dyspozycji referentów było 7 punktów dostępu do Internetu na sali konferencyjnej, a dla wszystkich uczestników konferencji dostęp do Internetu z kilku stanowisk w laboratorium komputerowym, usytuowanym w pobliżu tejże sali. Konferencja odbyła się w siedzibie Polsko-Niemieckiego Centrum Akademickiego Politechniki Poznańskiej, które powstało w 1996 r. z inicjatywy Politechniki Poznańskiej, a zostało sfinansowane przez Fundację Współpracy Polsko-Niemieckiej, Politechnikę Poznańską i Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Należy dodać, że materiały konferencyjne zostaną opublikowane przez Bibliotekę Główną Politechniki Poznańskiej przy wsparciu finansowym Komitetu Badań Naukowych i Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych.

Halina Ganińska

Maszynopis wpłynął do redakcji 14 maja 1998 r.

HISTORIA CENZURY W POLSCE

Paulina Buchwald-Pelcowa: *Cenzura w dawnej Polsce. Między prasą drukarską a stosem*. Warszawa: Wydaw. SBP 1997, 289 s. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 24.

Ukazała się książka ważna, bardzo potrzebna, która będzie mogła zapełnić puste miejsce w podręcznym księgozborze każdego znawcy i miłośnika staropolszczyzny. Cenzura jest bowiem zagadnieniem interdyscyplinarnym. Wkracza we wszystkie niemal dziedziny życia: politycznego, gospodarczego i administracyjnego, społecznego, intelektualnego, ideowego i obyczajowego. Dlatego zapewne wiedza o niej jest kluczem do wyjaśnienia wielu zjawisk z przeszłości, a równocześnie tak trudno o jej kompetentne ujęcie.

Jedyny dotychczas na polskim gruncie syntetyczny zarys tego problemu opublikowany został przez Bartłomieja Szynclera pt. *Dzieje cenzury w Polsce do 1918 roku* (Kraków 1993). Ma on jednak zupełnie inny zakres i sposób ujęcia od rozprawy przedstawionej przez P. Buchwald-Pelcowa.

Autorka dysponuje znakomitym przygotowaniem naukowym do podjęcia tak trudnego dzieła. Jest wybitną znawczynią starych druków, specjalistką w dziedzinie dawnej książki, ujmowanej w szerokim kontekście kulturalnym. W swoich rozlicznych pracach polonistycznych i księgoznawczych na różnych płaszczyznach spotykała się z działaniami cenzury i podejmowała już opracowanie niektórych fragmentów jej dziejów, co dokumentuje szesnaście pozycji bibliograficznych wymienionych w literaturze przedmiotu. Teraz zmierzyła się z całokształtem zagadnienia cenzury w dawnej Polsce. Trudno byłoby znaleźć dobitniejszy przykład przydatności metod księgoznawczych — zwłaszcza typograficznej i bibliograficznej — w badaniach historycznych. Dzięki dogłębnej wiedzy o dawnej książce Autorka swobodnie porusza się w całym obszarze staropolskiej kultury piśmienniczej, dostrzegła powiązania, prawidłowości i wyjątki, analogie i różnice, prostuje wiele zakorzenionych błędów wynikających z niedość dokładnej analizy samych druków przez Jej poprzedników. Nie tylko dobrze zna i przytacza źródła, lecz także umiejętnie je interpretuje, wydobywając całą gamę odcieni prawd, półprawd i zafalszowań. Jej sądy są dokładnie udokumentowane, docieklive, dalekie od schematów i powierzchownych uogólnień oraz od wszelkiej stronniczości. Kto spodziewałby się po tym temacie jakichś sensacji czy ciekawostek, będzie zawiedziony, napotkawszy rzeczowy, zobiiektywizowany wykład naukowy.

Tytuł: *Cenzura w dawnej Polsce* dobrze oddaje treść książki. Pisarka zajmuje się bowiem wszystkimi aspektami zjawiska cenzury, występującymi w okresie od XV do XVIII w. na terenie Rzeczypospolitej, w granicach jej władzy państwowej (z wyłączeniem więc lenn i ziem zabranych). Natomiast podtytuł: *Między prasą drukarską a stosem* sugeruje pewne zawężenie problemu — ograniczenie sfery zainteresowań tylko do gotowego, wydrukowanego produktu lub przynajmniej tej jego części, która została wytłoczona przed wstrzymaniem procesu typograficznego. Tymczasem, z korzyścią dla tematu, wiele miejsca w książce zajmują uwagi o cenzurze prewencyjnej, oraz o samoograniczeniach autorskich, dokonywanych w obawie przed ewentualnymi represjami, a więc o tym, co działo się w drodze między autorem a prasą drukarską.

Zakres i sposób ujęcia treści Autorka trafnie scharakteryzowała w *Próbie podsumowania* (s. 217). Pisze Ona: „W poprzednich rozdziałach ukazywałam podstawy prawne i organizacyjne cenzury w Polsce poprzez działania różnych instancji i instytucji, ich ustawy, uchwały, rozporządzenia, edykty, uniwersały, dekrety, ordynacje i obwieszczenia, rozkazy i polecenia, procesy i wyroki, ale i ich wykonywanie, egzekucje, karanie, zwłaszcza drukarzy, rzadziej autorów i bibliopolów, niszczenie książek aż do spektakularnego palenia ich na stosach. A więc cenzury świat wirtualny i świat rzeczywisty”.

Stosownie do wyłożonego programu książka składa się z jedenastu rozdziałów omawiających systematycznie i wyczerpująco działanie cenzury na wszystkich polach. Ich tytuły wskazują na zawarte tam treści. Są to: I. *Edykty i ingerencje królewskie* (s. 25-52); II. *Sprawy książek na sejmach i sejmikach* (s. 53-76); III. *Działania urzędów i urzędników w dziedzinie cenzury. Jurysdykcja marszałkowska* (s. 77-86); IV. *Orzeczenia Trybunału w sprawach książek i ich autorów* (s. 87-92); V. *Cenzorskie poczynania władz miejskich* (s. 93-110); VI. *Akademia Krakowska jako instytucja sprawująca cenzurę* (s. 111-122); VII. *Kościół katolicki wobec problemów cenzury książek* (s. 123-172); VIII. *Nowe kościoły reformowane a problemy cenzury* (s. 173-192); IX. *Księgi nieprawomyślne i zabronione przez kościół prawosławny* (s. 193-220); X. *Cenzura książek polskich za granicą i ingerencje zewnętrzne w Rzeczypospolitej* (s. 203-216); XI. *Próba podsumowania* (s. 217-237). Ten ostatni rozdział zasługuje na specjalną uwagę, zawiera bowiem kwintesencję rozważań Autorki i ważne wnioski dotyczące nie tylko samej cenzury, lecz również innych aspektów roli książki w okresie staropolskim (np. stosunku cerkwi prawosławnej do druku, polityki różnowierców wobec państwa i kościoła katolickiego).

Poza rozdziałem IV wszystkie inne składają się z podrozdziałów o nierównej randze spraw, niejasnych kryteriach wydzielenia i nie zawsze zrozumiałym następstwie tematycznym. Na przykład *Rola przywilejów królewskich* (s. 42-43) omawiana jest między działalnością w tym względzie Stefana Batorego, a Zygmunta III. *Sprawa Łyszczyńskiego* (s. 68-69) zajmuje miejsce między wolnością druku dla prawosławnych, a sejmami i sejmikami w XVIII w. Za podtytułem *Miasta Prus Królewskich* (s. 98-99) osobno plasują się następnie: *Gdańsk i Toruń. Unicki synod zamojski i cenzura u bazylianów* (s. 153-154) rozpoczyna kwestie, które szerzej omawiane są na s. 193-196. *Synody XVIII wieku* i kolejne podrozdziały (s. 155-170) obejmują również okres, który anonsuje inny tytuł osobnego podrozdziału: *Druga połowa XVIII wieku* (s. 170-171). Zresztą w ramach poszczególnych jednostek istnieje znaczne przenikanie się tematyki. Niektóre wątki powtarzają się, inne — rozpoczęte — kontynuowane są na dalszych stronach i tam dopiero uzyskują rozwinięcie bądź wyjaśnienie. Na przykład „sprawa Bolestraszyckiego”, jako ważna i symptomatyczna, przywoływana jest na s. 62, 64-67, 87-91, 219 i 228, ale dopiero z krótkich informacji na s. 67, 219 i 228 można mniej więcej zorientować się, o co rzecz się toczyła. Podobnie na s. 197 jest nawiasowa informacja: „spalenie książki Stawrowieckiego”, ale dopiero na s. 219 jest wyjaśnienie sytuacji,

z wyrażeniem przypuszczenia, że do spalenia prawdopodobnie nie doszło. Często jednak Autorka bez komentarza przytacza nazwiska i fakty, które znane są tylko wąskiej grupie specjalistów, natomiast dla ogółu czytelników wykształconych w innych, choćby pokrewnych kierunkach, pozostają one obce i dalekie.

Jak stwierdza p. Buchwald-Pelcowa, przy znacznej różnorodności decyzji oraz ich uzasadnień, najogólniej rzecz ujmując, w Polsce istniał zakaz druku pism wrogich religii katolickiej i państwu oraz dobrem obyczajom — czyli szeroko pojętej moralności i przyzwoitości, a także czci osobistej. Były to ogromnie rozciągliwe kryteria i różnorodnie bywały interpretowane. Najwyższe zainteresowanie cenzorów budziły książki religijne (w szerokim rozumieniu tego pojęcia) i one też najczęściej podlegały represjom. Nie wolne były również od kontroli dzieła historyczne, prawnicze, polityczne, publicystyczne i utwory literackie, zwłaszcza satyry i fraszki. Szczególnie tępienie były „paszkwile” (pod którą to kategorię można było podciągnąć wiele pism niewygodnych z zupełnie innych względów), utwory obsceniczne i swawolne oraz wróżbiarskie. Autorka zajmuje się więc głównie wymienionymi typami druków.

Analizując środowiska społeczne, również najwięcej uwagi poświęca wspólnotom religijnym wszystkich ważniejszych wyznań istniejących wówczas w granicach Rzeczypospolitej Trzech Narodów, następnie zaś szlachcie i magnaterii oraz mieszczaństwu. Umknęły jakoś z pola widzenia problemy cenzuralne zarówno polskich książek naukowych, jak też środowisk szkolnych i uczonych. Jest rozdział poświęcony Akademii Krakowskiej, ale tylko jako instytucji sprawującej cenzurę (s. 111-122), a nie jako ośrodkowi twórczemu. Są wzmianki o gimnazjach akademickich w Prusach Królewskich (przy okazji cenzorskich poczynaniach władz miejskich), jak też o szkołach różnowierczych związanych ze zborami, ale np. brak informacji o Akademii Zamojskiej z jej drukarnią, biblioteką i grupą piszących profesorów, o szkołach-koloniach Akademii Krakowskiej oraz o całej sieci szkół jezuickich i pijarskich, których problematyki nie wyczerpuje podrozdział *Postanowienia dotyczące cenzury w regulach i konstytucjach zakonnych* (s. 163-170; nb. chciałoby się tu upomnieć o pominiętych bernardynów, którzy wprawdzie nie prowadzili szkół dla młodzieży świeckiej, ale mieli znaczne wpływy wśród szlachty i mieszczaństwa oraz praktykowali na szeroką skalę własne sposoby cenzurowania zasobów bibliotecznych).

Chyba tylko temu odsunięciu uwagi od staropolskiego świata nauki można przypisać trudny skądinąd do wyjaśnienia fakt, że w tekście traktującym m.in. o cenzurze książek autorów polskich drukowanych poza krajem (s. 213-216) oraz o książce polskiej w indeksach ksiąg zakazanych (s. 204-206) nie ma wzmianki o dziele Mikołaja Kopernika *De revolutionibus*, które wszak tkwiło na indeksie rzymskim od 1616 do 1836 r. Przecież ten właśnie zakaz pociągnął za sobą najpoważniejsze konsekwencje, powodując długotrwałą, dramatyczny konflikt między Kościołem katolickim a nowożytną nauką. Zwłaszcza że na indeksie rzymskim do 1757 r. znajdowały się wszystkie dzieła propagujące heliocentryzm. Stanowiło to bardzo poważny problem, przy którym — z dzisiejszej perspektywy — mniejsze znaczenie miały lokalne swary.

Takich szczegółowych uzupełnień, czy też wątpliwości, nasuwa się wiele przy lekturze *Cenzury w dawnej Polsce*, ale jest to naturalna reakcja czytelnicza wobec tekstu poruszającego sprawy istotne i trudne. Raczej należy podziwiać Autorkę za ogrom wiedzy, jaką zawarła w swym dziele, imponującym i konstruktywnym, niż doszukiwać się braków.

Jednak właśnie wysoka wartość poznawcza książki zmusza do zwrócenia uwagi na jeden mankament zasadniczy: jest ona bardzo trudna w odbiorze. Jednym z czynników wpływających na ten stan rzeczy jest nadmierna skrótowość narracji, natłok informacji i niedostatek objaśnień rzeczowych, na co już powyżej zwracałam uwagę. Jednak zasadnicza przyczyna

tkwi — jak sędzę — w błędnej decyzji o rezygnacji z przypisów. Tekst specjalistyczny, faktograficzny, wysoce erudycyjny, bazujący na źródłach nie może być pozbawiony aparatu naukowego w postaci przypisów. Narzucenie takiej konwencji edytorskiej wyraźnie kłóci się z charakterem rozprawy. Autorka, a za nią czytelnicy borykają się z niezliczonymi trudnościami stylistycznymi i składniowymi. W toku wykładu przeważają zdania długie, złożone, pełne dopowiedzeń, cytatów i odesłań. Oto kilka przykładów raczej typowych niż wyjątkowych:

— „Kazimierza Zawadzkiego, wielokrotnego posła na sejmy, zamożnego szlachcica pomorskiego *Traktat o defektach Rzeczypospolitej*, wytłoczony w Krakowie w 1676 roku, ofiarowany przez autora nowo obranemu królowi Janowi III już w samym sformułowaniu tytułu: *Serenissimo ac potentissimo Ioanni III Poloniarum Regi orthodoxo, Exilis Tractatus super aduertentiam defectuum in capitibus Imperii Sarmatici, a Casimiro Zawadzki sub tempus comitiorum coronationis humillime eius Maiestatu oblatu anno [...]/M. DC. LXXVI. Tertia mensis Aprilis [...]* 13 maja 1676 roku został potępiony przez biskupa krakowskiego Andrzeja Trzebieckiego w liście okólnym.” (s. 159);

— „Waższejsze jednak od zakazu publikacji i sprzedaży tej właśnie *Refleksji* [...] było uogólnienie zakazu na inne podobne do tego wydawnictwa: »O projekcie pt. *Reflexio* wydrukowanym, stanęło:« otrąbić, aby egzemplarzów jego żaden in posterum [na przyszłość] drukarz wydawać i przedawać nie śmiał, ani żadnych in posterum paskwilów externis Principibus [zagranicznym książętom] uwłaczających nie drukować« [KLUCZYCKI 1881, I, 2 s. 1374].” (s. 60/61);

— „Wydany przez Zygmunta I zakaz szerzenia nowinek religijnych i książek tego typu (»novas doctrinas aut libros«), z powołaniem się na dawne prawa i przywileje, znalazł się wprawdzie w konstytucji z 1543 roku [VOLUMINA LEGUM I, s. 279], ale długo na sejmach unikano uchwalenia kategoriycznych postanowień tego typu, nie wpisywano ich do uchwał sejmowych, choć sprawy te mogły być rozważane na posiedzeniach, jak podczas sejmu 1648, gdy dysydenci zgłosili swoje skargi m.in. z powodu procesów wytaczanych im z powodu książek i domagali się większej dla siebie swobody w dostępie do myśli utrwalonej piśmem i drukiem.” (s. 53);

— „Dowodem, a właściwie powodem wszczęcia całej sprawy (ale nie wyroku) była książka (rękopis »De non existentia Dei« i zapis słów »A więc nie ma Boga« na marginesie *Teologii naturalnej* Alsteda), stąd można i trzeba włączyć i tę sprawę do dziejów polskiej cenzury, kontroli nad prywatną także lekturą (notabene, tak jak później w przypadku Unruga, w grę wchodziła kradzież tych świadectw pisanych, które miały być dowodem przestępstwa).” (s. 69).

Rezygnując z przedstawiania długiej listy błędów i uchybień edytorskich (np. zaniechanie wykazu skrótów, nie ujednolicenie pisowni i interpunkcji, zła organizacja tekstu i in.), należy ogólnie stwierdzić, że dotkliwie daje o sobie znać brak opracowania redaktorskiego. Jeśli ktokolwiek ma wątpliwości, czy praca fachowego redaktora jest w wydawnictwie potrzebna, powinien sięgnąć po omawianą publikację, aby się przekonać, że jest ona niezbędna.

Szkoda, że książka tak wartościowa, która całymi latami powinna służyć czytelnikom, i to czytelnikom wyrobionym — bo dla takich właśnie jest przeznaczona — nie uzyskała stosownej dla siebie formy wydawniczej. Tracą na tym i nauka, i dydaktyka, i praktyka bibliologiczna.

Barbara Bieńkowska

Maszynopis wpłynął do redakcji 28 lipca 1998 r.

O CZYTANIU

Janusz D u n i n : *Pismo zmienia świat. Czytanie. Lektura. Czytelnictwo*. Warszawa, Łódź: Wydaw. Nauk. PWN 1998, 238 s.

Profesor dr hab. Janusz Dunin od lat zajmuje się problematyką książki, czytelnictwa i bibliofilstwa, czemu poświęcił liczne publikacje, a m.in. stały cykl szkiców na łamach miesięcznika *Nowe Książki*. To pisanie dla szerokiej publiczności ma poza wszystkim i ten skutek, że każda z tych wypowiedzi jest klarowna i dobrze skonstruowana: to się doskonale czyta.

Z napisanych tekstów oraz z wykładów na temat czytelnictwa, prowadzonych na UŁ, powstała najnowsza książka — według mnie bardzo ciekawa. Tak wypadło, że zajmuję się tym samym i nawet napisałem skrypt do przedmiotu „Czytelnictwo”, więc łatwo mi o porównanie. Myślę mianowicie, że zająłem się problematyką bardziej elementarnie, podczas gdy J. Dunin spojrzął na zjawisko czytania i funkcjonowania książki z wyższego pułapu — z ogólniejszej perspektywy. Wydaje mi się to pomysłem produktywnym. Zwłaszcza wobec osób, które nie są profesjonalistami, ale także wobec studentów. Co do mnie, to zasugerowałem lekturę obu książek. Niektórzy twierdzą, że wymuszanie na studentach czytania aż dwóch książek do tego samego przedmiotu i w ciągu jednego roku, graniczy z okrucieństwem. No cóż: życie bywa niekiedy okrutne.

Nie akceptuję tylko szkicu *O badaniu czytelnictwa*, bo wyraźnie puszczony — oraz tytułu. To wszak prowokacja! Chciałbym, żeby tak było, ale pismo świata nie zmienia. Szarpie się z nim tylko, a to nie to samo.

Z czym wiąże się zresztą główna teza książki. Dunin sugeruje mianowicie, że pismo nie zostało wynalezione ale odkryte. Mam nadzieję, że sens tej błyskotliwej refleksji tłumaczy się jasno. Otóż tym samym proweniencja pisma jest naturalna, zatem ono samo nie może przeminać — jak to sugerują setki „naukowców”, którym w młodości uczyć się nie chciało. Więc pod tą tezą podpisałbym się obiema rękami, ale jest to hipoteza bezdowodowa. Zadowolony z konkluzji, pan Janusz na niej poprzestał; no więc to trochę za mało!

Sztuczność lub nienaturalność pisma określa się zwykle według jego abstrakcyjności oraz potrzeby uczenia się pisania oraz czytania. Ale w istocie sztuczności wcale nie dowodzi.

Strukturalnie natomiast pismo odpowiada strukturze języka mowy — litery mniej więcej odpowiadają fonemom — mowa zaś stanowi (wprawdzie w postaci przebudowanej) składnik synkretycznego języka myśli. Co więcej: treściowe wytwory abstrakcyjne, zbudowane w języku pisma, odpowiadają abstrakcyjnym konstruktom w języku myśli, mianowicie pojęciom i sądom. W sumie więc, za naturalnym charakterem języka pisma przemawia to oraz owo, ale należałoby to jeszcze porządnie usystematyzować i przeprowadzić staranny dowód prawdy. Naukowy! — nie felietonowy. Ale nie jest to moje zadanie. Dunin wymyślił, no to jeszcze trzeba wykonać czarną robotę.

W całym tekście nie podoba mi się forma wypowiedzi przez „my” — kto to jest „my”? — oraz bezokolicznikowa, zaserwowana zaraz na wstępie: zrobiono. Janusz Dunin zrobiono? Niedobra to konwencja.

Opisując z grubsza proces czytania, od psychofizycznego etapu po przyswojenie, dokonuje autor znacznego skrótu. Myślę jednak, że tak też można. Kiedy mowa o interioryzacji oraz eksterioryzacji treści, nigdzie nie ma wyjaśnienia, że są to fazy procesu, nazwanego przez Parsonsa internalizacją, a dokładniej — etapu inkluzji. Ale nie ma obowiązku referowania wszystkiego, zwłaszcza kiedy książka ma mieć objętość rozsądną.

Tak więc w tym opisie tylko jedno nie jest akceptowalne, mianowicie opinia, że suma czytań indywidualnych tworzy czytelnictwo. Gdyby z sumy zachowań indywidualnych powstawały zachowania zbiorowe, to socjologia mogłaby pójść na śmietnik.

Janusz Dunin po swojemu charakteryzuje funkcje piśmiennictwa oraz komentuje szeroko skutki kultury piśmienniczej, jak też absencji w czytaniu, zwanej analfabetyzmem. Osobiście — tak jak autor — nie żywię zaufania do różnych koncepcji dysleksji. Ciekawe, że objawiła się nam w zintensyfikowanej postaci wtedy, kiedy do pełnoletności doszło pokolenie od małego wychowane na telewizji. Większość dyslektyków (jak sądzę) to po prostu ludzie, którzy nigdy nie przemęczali się czytaniem.

Autor ma skonkretyzowany, ciekawy pogląd na historyczne losy czytania i na indywidualny rozwój czytelniczy. Trudno tu coś dodać. Natomiast zaskakuje bezkrytyczny stosunek do tzw. „biblioterapii”. To wszak przeważnie pseudonauka, a cytowana w tekście publikacja zawiera wręcz świadome przekłamania.

Janusz Dunin dobrze zna się na problematyce bibliofilstwa, na bibliologicznym kontekście obiegu piśmiennictwa i na jego edytorskim uwarunkowaniu — ten zespół refleksji jest szczególnie ciekawy. Ale także bez zastrzeżeń trzeba przyjąć to, co napisał o regułach funkcjonowania i obiegu literatury. Nawet jeśli w moim mniemaniu koncepcja różnych obiegu literatury - sformułowana przez S. Żółkiewskiego i J. Lalewicza — nie wydaje się najszcześniejsza. Ale można mieć inne zdanie.

Może zresztą powinienem wyrazić się jeszcze klarowniej? Wśród bibliologów, bibliotekoznawców, informatologów, świadomość odrębności literatury i komunikacji artystycznej jest praktycznie żadna. Wszyscy plotą o informacji, co im przyjdzie do głowy i to ma być niby podejście naukowe. Otóż Janusz Dunin doskonale wie co to jest literatura, należy więc do chlubnych wyjątków.

Natomiast chyba zbyt gorliwie akceptuje stary pomysł J.S. Bystronia, żeby do publiczności czytelniczej zaliczyć też twórców. To przecież nonsens, wykluczający w dodatku możliwość analiz! Bystron napisał tak kilka lat przed wojną, ale potem nigdy tej opinii nie potwierdził. No bo czy do publiczności restauracyjnej zaliczyłby ktoś kucharzy oraz pomywaczki?

Co do mnie byłbym też sceptyczny wobec sformułowań A.S. Kondka na temat cenzury — wiele tam bowiem uproszczeń — no i z palca pochodzi wiadomość, że w swoim czasie nie dopuszczano do bibliotek książek PAX-u. Tak? A J. Dobraczyński to gdzie publikował swoje czytała i gdzie potem ich obieg osiąga tak znaczne efekty? Nie trzeba demonizować przeszłości — bez tego była nieprzyjemna.

Zresztą nieco dalej J. Dunin interesująco komentuje istnienie — obok urzędowej — cenzury egzystencjalnej. A jeszcze ciekawsze są opinie na temat wolności słowa. To rzeczywiście wysoce złożona i subiektywna kwestia.

Za kompetentny i produktywny uważam cały zespół wypowiedzi na temat przekładów oraz imitacji translacyjnych, tego co w obiegu popularne a co masowe i jeszcze o publikacjach sugerujących idiotyzmy. Jeśli zastanowić się przez chwilę, to liczba tego rodzaju sugestii jest niepokojąco znaczna.

Dobra i trafna jest opinia o krytyce — o jej korzyściach oraz słabościach. Wpływ promocyjny może i niewielki, ale jest to przynajmniej jakaś tama dla piśmienniczego dziadostwa. Dopóki jest komu nazwać knot wydawniczy knotem, to jeszcze tych knotów nie jest tak dużo.

Ciekawe wydają się też uwagi o relacjach między księgarskim a bibliotecznym obiegiem książki, jak też o bibliotekarskiej etyce. Przy czym nie odmówił sobie autor przyjemności przywołania wszelkich złośliwości, jakie na ten temat powypisywał U. Eco.

Mniej spodobały mi się cierpkie komentarze do pracy z czytelnikiem, a zwłaszcza demagogiczna próba odwrócenia relacji — że jakoby także czytelnik musiał pracować z bibliotekarzem. W podobnym stylu zdanie „ojciec bije syna” dałoby się odwrócić jako „syn bije ojca”. Praca z czytelnikiem czy promocja, nie o nazwę wszak chodzi. Bibliotekarz ma być aktywnym pośrednikiem między zasobami a publicznością i o tej aktywności właśnie mowa.

Natomiast usunąłbym z książki tekst *O badaniu czytelnictwa* nawet nie dlatego, że pominięto w nim kilka technik badawczych. Generalnie techniki zostały pomyłone z metodami, a to tak jakby pomylić typy i rzędy w naukach biologicznych lub gatunki i rodzaje w literaturoznawstwie. Nie można tak charakteryzować eksperymentu ani obserwacji — mowa wszak o obserwacji naukowej — a jeszcze bardziej przeszkadzają mi mętne objaśnienia, dotyczące próby reprezentatywnej. Potem bywa, że bada się byle co i byle kogo, podając dociekania za naukowe. Otóż trzeba temu zapobiegać, dokładnie tłumacząc reguły postępowania.

Janusz Dunin mając pełną świadomość pożytków i charakteru komunikacji elektronicznej oraz audiowizualnej, jak też zagrożeń z ich strony, podtrzymuje przeświadczenie o dalszej koegzystencji pisma. Chętnie podpiszę się pod tym przekonaniem. Zachęcając kogo się da — nie tylko bibliotekarzy i bibliotekoznawców — do starannej lektury tej ciekawej książki. Jest z tego oczywisty pożytek.

Jacek Wojciechowski

Maszynopis wpłynął do redakcji 3 kwietnia 1998 r.

PRAWO BIBLIOTECZNE

Tadeusz Zarzębski: *Prawo biblioteczne w okresie zaborów 1795-1918, 1939-1945*. Warszawa: nakł. aut. 1997, 260 s.

Wiele lat temu miałem przyjemność rekomendować czytelnikom *Przeglądu Bibliotecznego* cenną publikację Tadeusza Zarzębskiego, będącą katalogiem polskiego prawa bibliotecznego za l. 1773-1983 *. Zwróciłem wówczas uwagę na pominięcie przez Autora okresu zaborów i okresu II wojny światowej w części historycznej tego katalogu. Przyznawałem Autorowi rację, gdy pominięcie to uzasadniał brakiem w tym okresie aktów normatywnych, stanowionych przez suwerenne organy państwa polskiego. „Możliwe byłoby jednak — pisałem wówczas — inne podejście, polegające na wprowadzeniu do katalogu tych aktów normatywnych państw zaborczych, które odnosiły się do polskich przecież nadal bibliotek oraz polskiego przecież nadal bibliotekarstwa”. I oto nowa książka T. Zarzębskiego przynosi (co zresztą i sam Autor uprzednio zapowiadał) zbiór aktów i dokumentów oznaczonych przez Autora mianem prawa bibliotecznego, które ustanowione zostały przez działające na ziemiach polskich niepolские organy państwowe w latach zaborów (1795-1918) i w latach II wojny światowej (1939-1945).

* *Polskie prawo biblioteczne 1773-1983: Katalog aktów normatywnych polskiego prawa bibliotecznego 1773-1983*. Warszawa 1985. Rec.: „Prz. Bibl.” 1986 z. 3/4 s. 335-340.

Sądę, że publikację T. Zarzębskiego powitać należy z uznaniem i z satysfakcją. Jest wynikiem ogromnej pracy, dobrej znajomości badanego materiału, a przede wszystkim wielkiej sumienności, wielkiej rzetelności badawczej Autora. Praca składa się z dwóch części: w części pierwszej Autor — po krótkim wstępie objaśniającym założenia metodologiczne opracowania — podejmuje analizę prawa bibliotecznego w objętych ramami wydawnictwa okresach, przeprowadzając ją raz „w układzie politycznym” (tj. według państw ustanawiających normy tego prawa) i ponownie — „w układzie przedmiotowym” (tj. według dziedzin przepisami tego prawa normowanych); w części drugiej zaś przedstawiony został, według słów Autora, „zbiór [obejmujący] opisy i teksty aktów normatywnych zawierających — w całości aktu lub w jego części — normy prawa bibliotecznego (wyłączne odniesienie do spraw bibliotecznych)” (s. 93). Opracowanie stanowi naturalne i chyba nawet konieczne uzupełnienie poprzedniego wydawnictwa Autora. Ma ono jednak także wartość samoistną jako dokument dziania się polskich spraw bibliotecznych pod rządami obcych władz państwowych, można by powiedzieć szerzej: jako dokument realizowania się na płaszczyźnie bibliotekarstwa dążeń kulturalnych społeczeństwa polskiego w splocie czy w konfrontacji z antypolską polityką kulturalną obcej władzy. W tym ujęciu stanowi cenny przyczynek „bibliotekarski” do dziejów walki Narodu Polskiego w obronie swojej tożsamości narodowej; przyczynek tym cenniejszy, że wyszedł spod pióra wytrawnego znawcy bibliotekarstwa polskiego.

Autor trafnie charakteryzuje zgromadzone przez siebie i poddane analizie, dokumenty jako „obraz nieustającego zmagania się społeczności polskiej z wolą zaborcy” (s. 45). Na antypolską politykę zaborców w sferze rozwoju i dostępności bibliotek (realizowaną zresztą z różną intensywnością w różnych okresach i pod rządami różnych obcych władz) społeczeństwo polskie odpowiadało w różny sposób, np. poprzez rozbudowę szkół prywatnych wyposażonych na ogół w powszechnie dostępne biblioteki, rozwój prywatnych wypożyczalni książek („bibliotek pożyczalnych” — jak czytamy w jednym z dokumentów) itp.; zaprezentowane w wydawnictwie dokumenty ukazują podstawy prawne i organizacyjne tych godnych pamięci przedsięwzięć, pełny opis ich działalności wykraczałby oczywiście poza przedmiotowy zakres wydawnictwa. W opinii Autora jeszcze jeden przejaw owych zmagani zasługiwać się zdaje na uwypuklenie: okazuje się bowiem oto, że w pewnej liczbie przypadków odnoszące się do bibliotek przepisy prawne państw zaborczych tworzone były z pewnym uwzględnieniem polskiego przedrozbiorowego dorobku legislacyjnego, pochodzącego zwłaszcza od Komisji Edukacji Narodowej. W jednym z dokumentów (z 1819 r.) Książę Namieśnik Królestwa Polskiego pisał o tym wręcz: „Ponawiając urządzenie dawniejszymi ustawami Polskimi przepisane (...) stanowiąmy co następuje (...)” (s. 128). Z takimi konstatacjami kojarzy się oczywiście fakt uczestniczenia w tym czasie w organizowaniu działalności bibliotekarskiej i edukacyjnej takich patriotycznych postaci, jak choćby Józef Lipiński, Adam Czartoryski czy Joachim Lelewel. Owe „dawniejsze urządzenia” świadczyć mają, w opinii Autora, o rozległości i nowoczesności polskiej, także dawniejszej, myśli bibliotekarskiej. Kilka cytatów (cechujących się, nawiasem mówiąc, niemałym wdziękiem językowym!) przybliżyć może dawność, ale i zaskakującą aktualność niektórych ówczesnych ustanowień. Oto np. kilka wyjątków z regulaminu biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego z 1819 r.: „2. Professor potrzebujący dzieła udaie się do Biblioteki. 3. Tam złoży na odebrane dzieło kwit, z należytem oznaczeniem tytułu, wyrażeniem roku i miejsca edycyi, formatu i oprawy; i podpisem swoim, wyrażając swoje mieszkanie. 4. Naidłuższy termin pożyczania iest cztery tygodnie (...). 7. Kosztowne dzieła, iako to z Rycinami, albo wiele tomów obeymujące, tudzież rzadkie (...) pożyczanemi bydź niemogą (...). 8. Gdyby który z pożyczających uchybił terminu [oddania dzieła], powinnością iest Kustosza Bibliotecznego przypominać mu termin ten listownie przez służącego Bibliotecznego, przy dalszych uchybieniach

utraca prawo pożyczania książek. 9. Kto książkę Biblioteczną splami, zepsuie lub zgubi, zapłacić musi, kto część dzieła zepsuie lub straci, całe dzieło zapłaci a uszkodzone sobie zatrzyma. (...). 11. Pożyczający książkę z Biblioteki nie iest mocen pożyczac iey komu innemu, ale sam winien oddać dzieło wzięte Bibliotekarzowi'' (s. 127). A czyż nie jest godna przypomnienia jedna z zasad, którą ustanowiono w 1814 r. dla Biblioteki „Imperatorskiego Uniwersytetu Wileńskiego’’: Bibliotekę oglądać i xięgi iey czytać, wolno bez wyłączenia wszystkim, stosującym się do porządku tu wyrażonego'' (s. 117), a więc nie tylko profesorom czy studentom tego uniwersytetu, ale wszystkim — w takich słowach ujęto jakże ważną (po dziś dzień) zasadę powszechnej, czyli publicznej, dostępności bibliotek naukowych. Albo takie, z tegoż regulaminu, jakże praktyczne, wskazówki: „Wszyscy do sal bibliotecznych i do gabinetu przychodzący, obowiązują się do ścisłego zachowania prawideł grzeczności, przystoyności i skromności. Czytelnicy zaś pilnując mieysc, sobie naznaczonych, obracać się grzbietami do stołów, przechadzać się po gabinecie, i żadnych rozmów wszczynać i prowadzić nie maia; a z powierzonymi do czytania xięgami powinni obchodzić się iak nayostrożniey, kart nie załamywać, nic na nich nie pisać ani ołówkiem, oprawy i samey xięgi nie plamić i w niczem oney nie psuć'' (s. 118). A oto wskazówki z 1820 r. dla bibliotek szkół wojewódzkich byłego zaboru rosyjskiego normujące korzystanie przez profesorów tych szkół z bieżących numerów czasopism i dzienników: „109. Która Szkoła abonuje dla siebie i utrzymuie pisma peryodyczne, w tey interessujące naukowe dzienniki i Gazety uczone, Professorom kolejno pożyczane będą w częściach, na raz iak tylko można naymniejszych, dla przyspieszenia kolei. 110. Na owinięciu lub okładce pożyczonego pisma, Bibliotekaryusz przepisuje czas, przez który współczłonek pakiecik sobie użyczony zatrzymać może. Kto od swego w czytaniu poprzednika w czasie przepisany nie odbierze, upomni się u niego, albo też Bibliotekaryusza o tey nieregularności uwiadomi. (...)'' (s. 130). A w gimnazjum Wołyńskim, w tych samych czasach — ok. 1818 r. (zapewne zresztą podobnie i w innych może szkołach) — tak m.in. określano „powinności Bibliotekarza i Pomocników’’: „Ciekawy lub szukający nauki znajdzie w nim [tj. w bibliotekarzu] uprzejmego przewodnika i radę, jeżeli jej potrzebować będzie'' (s. 126). No tak, ale to są wszystko przykłady z pierwszej połowy XIX w., gdy w sprawach edukacji i bibliotekarstwa mieli coś jeszcze do powiedzenia byli działacze Komisji Edukacji Narodowej. Choć i wtedy już zaczęły pojawiać się restrykcyjne postanowienia, np. co do bibliotek w pensjach i szkołach „dla Młodzieży Płci Żeńskiej'' (1821 r.): „Żadnych książek o którychby Ochmistrzyni pensyi nie wiedziała, pensyonarki czytać ani trzymać u siebie nie mogą'' (s. 133). Pięknie! Również i cesarz austriacki dał wyraz (w 1852 r. — wnet po Wiośnie Ludów) przekonaniu, że prawo o bibliotekach także i restrykcjami nasycać należy: „Za karygodnego szerzyciela uważanym i ukaranym będzie każdy (...), który pisma drukowe treści karze ulegającej (...) w (...) czytelnich, bibliotekach pożyczalnych itp. rozkłada, lub jakbądź celem dalszego rozszerzenia, odstępuię'' (s. 191).

Praca T. Zarzębskiego przypomina więc i piękne karty bibliotekarstwa polskiego w okresie zaborów (te oczywiście zazwyczaj przez samych Polaków inspirowane), i te karty, z których dobywały się groźne pomruki zakazów i restrykcji władz zaborczych, a w końcu — poprzez zacytowane dokumenty (lub niezależnie od nich) — przybliża się także obraz dramatycznych losów książki polskiej w różnych natrudniejszych okresach nowszej historii. Po powstaniu listopadowym „zlikwidowano — pisze więc Autor w uwagach wstępnych — i wywieziono wielkie biblioteki jak: Bibliotekę Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz (leżące poza terytorium Królestwa Polskiego) Biblioteki Uniwersytetu Wileńskiego i Liceum Krzemienieckiego. Z Biblioteki Publicznej przy Uniwersytecie Warszawskim zabrano wszystkie publikacje obcojęzyczne'' (s. 36). Czyż trzeba przypominać, co stało się z księgozbiorem warszawskimi po powstaniu 1944 r.? „Często — trafnie przypomina Autor

— (...) szkody w narodowym zasobie wyrządzano z żołdacką premedytacją i wbrew wcześniej zawartym umowom. Tak przecież stało się z największym zbiorem cymeliów, gromadzonych zgodnie z zarządzeniem władz niemieckich w Bibliotece Krasieńskich. Umowa kapitulacyjna (...) przewidywała ochronę dóbr kulturalnych w całkowicie ewakuowanej (po upadku powstania) Warszawie. Wtedy to właśnie żołnierze specjalnego „komanda” podpalili owe zbiory zgromadzone w gmachu Biblioteki Krasieńskich. Tylko wtedy, w ciągu kilku godzin, utraciliśmy na zawsze 50 000 rękopisów, 2 000 inkunabułów, 100 000 starych druków (...)” itd.; Autor z pełnym uzasadnieniem nazywa to wydarzenie „zbrodnią na książce polskiej” (s. 65). A przecież ciąg owych zbrodni zaczął się dużo wcześniej, wraz z rozbiorami, gdy cały księgozbiór sławnej Biblioteki Załuskich władze carskie wywiozły były do Rosji. Oto los książki polskiej, o którym dokumenty prawne mówią wiele, ale nie wszystko. Mówią jednak dostatecznie dużo, by warto je było wydobywać z niepamięci, zestawiać, systematyzować i publikować, tak jak to uczynił T. Zarzębski.

Dobrze więc, iż opracowanie to powstało. Przy całym szacunku dla rzetelnego wysiłku badawczego Autora i osiągniętych przezeń wyników, nie sposób przecież nie zauważyć, że niektóre metodologiczne założenia wydawnictwa mogą jednak prowokować do przedstawienia niejakich wątpliwości i zastrzeżeń. Sądzę więc przede wszystkim, że nadając swojemu *Zbiorowi* tytuł *Prawo biblioteczne* Autor powinien był ograniczyć się do objęcia *Zbiorem* tylko takich dokumentów, które istotnie należą do kategorii aktów prawo stanowiących. Nie są zaś nimi różnego rodzaju pomieszczone w *Zbiorze* instrukcje, okólniki, wytyczne, zalecenia itd., a już z całą pewnością nie są nimi projekty ustaw, które nie stały się ustawami (zob. np. poz. 160 na s. 152 i uwaga Autora na s. 153), sprawozdania z działalności związanej z bibliotekarstwem (np. poz. 51, 54, 57 na s. 111-114) ani statuty wewnętrzne organizacji społecznych (np. poz. 303 na s. 186, poz. 415 na s. 220). Prawdopodobnie trzeba by się zgodzić z Autorem, gdyby twierdził, że wszystkie te dokumenty mają istotne znaczenie dla historii bibliotekarstwa polskiego i wobec tego zasługują na przypomnienie; zgoda, ale nazwijmy zatem wydawnictwo *zbiorem* (czy: *wybozem*) dokumentów do historii bibliotekarstwa albo *zbiorem* przepisów prawnych i innych dokumentów lub podobnie (a nie *prawem bibliotecznym*), wówczas tytuł wydawnictwa lepiej odpowiadałby jego rzeczywistej zawartości. W przeciwnym razie pojęcie „prawa bibliotecznego” staje się zbyt rozciągliwe, niedookreślone, rozmywa się — zapewne wbrew intencjom Autora.

Innego rodzaju sprzeciw wywołuje przyjęty przez Autora (s. 60) schemat trzech porządków prawnych na ziemiach polskich w okresie II wojny światowej: po pierwsze — pochodzące od Rządu Polskiego na emigracji, po drugie — niemieckiego i po trzecie (na ziemiach wschodnich) — radzieckiego. Otóż równorzędne niejako potraktowanie tych trzech porządków jest nie do przyjęcia, każdy z nich był bowiem inaczej legitymowany. Władze okupacyjne — tak niemieckie, jak radzieckie — mogły legalnie ustanawiać nakazy i zakazy prawne tylko w granicach wyznaczonych dla wszelkich władz okupacyjnych przez umowy międzynarodowe; inne ich akty władcze były aktami przemocy, a nie prawa; natomiast rząd emigracyjny (i jego agendy krajowe) był, oczywiście, w pełni legitymowany do wszelkich przedsięwzięć prawotwórczych. To były istotne różnice, których nie powinno się zacierać, zwłaszcza gdy przecież w odbiorze społecznym te trzy porządki funkcjonowały całkiem odmiennie, i tego też nie powinno się zacierać.

Metodologicznie nietrafne wydaje mi się także całkowite pominięcie przez Autora problematyki ewentualnych przepisów prawnych (i innych dokumentów) odnoszących się do bibliotek i bibliotekarzy polskich, które zapewne musiały się jakoś pojawić na obszarach, na których po 17.09.1939 r. ustanowione zostało przemocą władztwo organów państwowych ZSRR. Autor tłumaczy ten brak niedostępnością źródeł (s. 61-62). Sądzę jednak, że kwerenda,

— (...) szkody w narodowym zasobie wyrządzano z żołdacką premedytacją i wbrew wcześniej zawartym umowom. Tak przecież stało się z największym zbiorem cymeliów, gromadzonych zgodnie z zarządzeniem władz niemieckich w Bibliotece Krasieńskich. Umowa kapitulacyjna (...) przewidywała ochronę dóbr kulturalnych w całkowicie ewakuowanej (po upadku powstania) Warszawie. Wtedy to właśnie żołnierze specjalnego „komanda” podpalili owe zbiory zgromadzone w gmachu Biblioteki Krasieńskich. Tylko wtedy, w ciągu kilku godzin, utraciliśmy na zawsze 50 000 rękopisów, 2 000 inkunabułów, 100 000 starych druków (...)” itd.; Autor z pełnym uzasadnieniem nazywa to wydarzenie „zbrodnią na książce polskiej” (s. 65). A przecież ciąg owych zbrodni zaczął się dużo wcześniej, wraz z rozbiorami, gdy cały księgozbiór sławnej Biblioteki Załuskich władze carskie wywiozły były do Rosji. Oto los książki polskiej, o którym dokumenty prawne mówią wiele, ale nie wszystko. Mówią jednak dostatecznie dużo, by warto je było wydobywać z niepamięci, zestawiać, systematyzować i publikować, tak jak to uczynił T. Zarzębski.

Dobrze więc, iż opracowanie to powstało. Przy całym szacunku dla rzetelnego wysiłku badawczego Autora i osiągniętych przezeń wyników, nie sposób przecież nie zauważyć, że niektóre metodologiczne założenia wydawnictwa mogą jednak prowokować do przedstawienia niejakich wątpliwości i zastrzeżeń. Sądzę więc przede wszystkim, że nadając swojemu *Zbiorowi* tytuł *Prawo biblioteczne* Autor powinien był ograniczyć się do objęcia *Zbiorem* tylko takich dokumentów, które istotnie należą do kategorii aktów prawo stanowiących. Nie są zaś nimi różnego rodzaju pomieszczone w *Zbiorze* instrukcje, okólniki, wytyczne, zalecenia itd., a już z całą pewnością nie są nimi projekty ustaw, które nie stały się ustawami (zob. np. poz. 160 na s. 152 i uwaga Autora na s. 153), sprawozdania z działalności związanej z bibliotekarstwem (np. poz. 51, 54, 57 na s. 111-114) ani statuty wewnętrzne organizacji społecznych (np. poz. 303 na s. 186, poz. 415 na s. 220). Prawdopodobnie trzeba by się zgodzić z Autorem, gdyby twierdził, że wszystkie te dokumenty mają istotne znaczenie dla historii bibliotekarstwa polskiego i wobec tego zasługują na przypomnienie; zgoda, ale nazwijmy zatem wydawnictwo *Zbiorem* (czy: *wybozem*) dokumentów do historii bibliotekarstwa albo *Zbiorem* przepisów prawnych i innych dokumentów lub podobnie (a nie *prawem bibliotecznym*), wówczas tytuł wydawnictwa lepiej odpowiadałby jego rzeczywistej zawartości. W przeciwnym razie pojęcie „prawa bibliotecznego” staje się zbyt rozciągliwe, niedookreślone, rozmywa się — zapewne wbrew intencjom Autora.

Innego rodzaju sprzeciw wywołuje przyjęty przez Autora (s. 60) schemat trzech porządków prawnych na ziemiach polskich w okresie II wojny światowej: po pierwsze — pochodzące od Rządu Polskiego na emigracji, po drugie — niemieckiego i po trzecie (na ziemiach wschodnich) — radzieckiego. Otóż równorzędne niejako potraktowanie tych trzech porządków jest nie do przyjęcia, każdy z nich był bowiem inaczej legitymowany. Władze okupacyjne — tak niemieckie, jak radzieckie — mogły legalnie ustanawiać nakazy i zakazy prawne tylko w granicach wyznaczonych dla wszelkich władz okupacyjnych przez umowy międzynarodowe; inne ich akty władcze były aktami przemocy, a nie prawa; natomiast rząd emigracyjny (i jego agendy krajowe) był, oczywiście, w pełni legitymowany do wszelkich przedsięwzięć prawotwórczych. To były istotne różnice, których nie powinno się zacierać, zwłaszcza gdy przecież w odbiorze społecznym te trzy porządki funkcjonowały całkiem odmiennie, i tego też nie powinno się zacierać.

Metodologicznie nietrafne wydaje mi się także całkowite pominięcie przez Autora problematyki ewentualnych przepisów prawnych (i innych dokumentów) odnoszących się do bibliotek i bibliotekarzy polskich, które zapewne musiały się jakoś pojawić na obszarach, na których po 17.09.1939 r. ustanowione zostało przemocą władztwo organów państwowych ZSRR. Autor tłumaczy ten brak niedostępnością źródeł (s. 61-62). Sądzę jednak, że kwerenda,

która objęłaby przynajmniej *Wiedomosti Wierchownowo Sowjeta Ukrainskoj SSR* oraz *Wiedomosti Wierchownowo Sowjeta Białoruskiej SSR*, a także ewentualnie inne urzędowe publikacje tych republik (a może także republiki litewskiej?), pozwoliłaby na wypełnienie powstałej luki. Nic to! Autor zasadnie zaprasza do uzupełniania Jego dzieła, sądzić więc należy, że i sam to uzupełnienie podejmie w przyszłości.

Konkludując: oceniam pozytywnie ukazanie się pracy T. Zarzębskiego, odnoszące się do pomników „prawa” bibliotecznego na ziemiach polskich w okresie rozbiorów i okupacji. Pragnę w tym miejscu powtórzyć za Autorem: „Posługując się prawem bibliotecznym tego okresu nie można zapominać, że wszystkie te przepisy zarówno pozytywne, jak i negatywne miały tak ważny udział w kształtowaniu dziejów bibliotek; że są trwałym zapisem zmagania się narodu z obcą przemocą; że stanowią istotną i nieodłączną część polskiego dziedzictwa kulturowego” (s. 92).

Andrzej Gwiżdż

Maszynopis wpłynął do redakcji 4 maja 1998 r.

25 LAT „POLSKIEJ BIBLIOGRAFII NAUKOZNAWSTWA”

Polska Bibliografia Naukoznawstwa i Ruchu Naukowego. Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Wrocław 1963 (wyd. 1966) — 1964 (wyd. 1968). — *Polska Bibliografia Naukoznawstwa*. Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Wrocław 1965/1967 (wyd. 1973) — 1968/1970 (wyd. 1973). — *Polska Bibliografia Naukoznawstwa i Technoznawstwa*. Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Wrocław 1971/1973 (wyd. 1975) — 1986/1988 (wyd. 1992).

W 1992 r. ukazał się 10 tom *Polskiej Bibliografii Naukoznawstwa i Technoznawstwa*, obejmujący materiał za l. 1986-1988. Wydawnictwo to opracowywane jest od 1963 r. w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Jak łatwo zauważyć, ten ostatni tom *Bibliografii* zamyka pierwsze 25-lecie istnienia publikacji. Wydaje się, że jest to dobra okazja do przesłedzenia ewolucji wydawnictwa i przeprowadzenia jego analizy, zarówno pod względem formalnym, jak i treściowym.

Koncepcja wydawania *Polskiej Bibliografii Naukoznawstwa* w okresie powojennym narodziła się w warszawskiej Bibliotece PAN¹, i była w dużym stopniu związana z rosnącym stopniowo zainteresowaniem sprawami nauki. Przedmiotem pierwszych dwóch roczników *Bibliografii* jest naukoznawstwo w szerokim ujęciu, a mianowicie jako wiedza o nauce, czyli „jako konglomerat dyscyplin badawczych i wiedzy o praktyce życia naukowego, wiedzy udokumentowanej w takich materiałach, jak opisy organizacji i działalności placówek naukowych, sprawozdania ze zjazdów i konferencji naukowych, informacje o programach

¹ Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, jako samodzielna placówka działająca od 1958 r., ma za zadanie gromadzenie piśmiennictwa specjalistycznego (polskiego i zagranicznego) z zakresu szeroko pojętego naukoznawstwa.

kształcenia pracowników nauki itp. Prócz tego do zakresu tak rozumianego naukoznawstwa mogą wchodzić przepisy prawne dotyczące nauki, publicystyka poruszająca problemy organizacji, zadań i roli społecznej nauki, a nawet literatura piękna dotycząca nauki (np. zbeletryzowane biografie uczonych)². W takim ujęciu *Bibliografia* — w zamierzeniu jej Autorów — miała nawiązywać do pierwszej bibliografii naukoznawczej w Polsce, ogłaszanej od 1930 r. w *Nauce Polskiej* (1963 s. VIII)³.

„(...) Zadaniem prezentowanej obecnie «Polskiej bibliografii naukoznawstwa i ruchu naukowego» — pisali Autorzy we *Wstępie* do tomu pierwszego (s. VIII) — jest dostarczenie możliwie pełnej informacji o krajowych publikacjach z tej dziedziny, a ściślej — z tych dziedzin. Materiał bowiem zawarty w bibliografii obejmuje wiele różnorodnych zagadnień związanych z nauką i życiem naukowym, poczynając od teorii nauki, metodologii ogólnej, socjologii i historii nauki oraz dziedzin pokrewnych do biografiki naukowej i ruchu naukowego, przejawiającego się w najbardziej nawet specjalistycznych konferencjach i sympozjach”.

W pierwszym roczniku *Bibliografii* zasadniczy zrąb materiału został podzielony na 4 części, oznaczone dużymi literami alfabetu łacińskiego: A. *Teoria i filozofia nauki*; B. *Organizacja nauki; działalność naukowa*; C. *Historia nauki i techniki (materiały i opracowania)*; D. *Biografica (biografie, autobiografie, biobibliografie, materiały i przyczynki biograficzne dotyczące pracowników nauki)*. Taki podział, jak i niżej omówione dalsze poddziały w ramach działów zasadniczych, przyjęto w wyniku analizy rejestrowanego materiału (s. IX). Od początku przyjęto założenie, że bibliografia rejestrować będzie wydawnictwa zwarte, artykuły i fragmenty o tematyce naukoznawczej wydane w Polsce lub w Polsce dotyczące. Opisy bibliograficzne sporządzano głównie na podstawie pozycji *Bibliografii Zawartości Czasopism i Przewodnika Bibliograficznego* oraz w dużej części — szczególnie w ostatnich tomach wydawnictwa — na podstawie autopsji.

W części A pierwszego tomu zgrupowano publikacje dotyczące ogólnych zagadnień naukoznawstwa, filozofii poszczególnych nauk (z podziałem na nauki społeczne, biologiczne, matematyczno-fizyczne, chemiczne, geologiczno-geograficzne, techniczne, rolnicze i leśne oraz medyczne). Zamieszczono tutaj również prace z dziedziny psychologii i socjologii nauki, terminologii naukowej, prakselologii. W poszczególnych działach części B umieszczono publikacje z zakresu ogólnych zagadnień organizacji nauki, planowania badań naukowych, statystyki nauki, stanu badań, kierunków i perspektyw rozwojowych w poszczególnych dyscyplinach naukowych. Zgrupowano tutaj także prace omawiające działalność instytucji, towarzystw i stowarzyszeń naukowo-technicznych w Polsce (m.in. Komitetu Nauki i Techniki, Polskiej Akademii Nauk, szkół wyższych, archiwów i bibliotek naukowych, wydawnictw naukowych) oraz prace dotyczące współpracy krajowej i międzynarodowej w zakresie nauki. W części tej znalazły się też prace omawiające sprawy kadr naukowych, nagród i odznaczeń naukowych oraz zagadnienia roli nauki w prawie, polityce i bezpieczeństwie zbiorowym, w gospodarce itp. Ostatnie działy omawianej części (XVI i XVII) zatytułowane są: *Popularyzacja nauki, upowszechnianie wiedzy i Literatura piękna o nauce i uczonych*. Trzecia część C grupuje prace z zakresu poszczególnych dziedzin nauki i techniki oraz materiały i opracowania z zakresu historii instytucji i towarzystw naukowych. W części D zawarto materiały biograficzne i biobibliograficzne dotyczące pracowników nauki. Tom uzupełniony jest indeksem nazw autorów i współpracowników, tłumaczy, wydawców, redaktorów i recenzentów oraz nazw osób i instytucji wymienionych w tytułach i informacjach

² M. Dembowska: *Stan i problemy polskiej bibliografii naukoznawstwa*. W: *Z problemów bibliografii*. Warszawa 1970 s. 271-272.

³ Tu i dalej odesłanie do stronic w omawianym tomie.

bibliograficznych. Ogółem w roczniku pierwszym zamieszczono 4113 pozycji bibliograficznych; artykuły pochodziły z 604 czasopism. Tom ten ukazał się w nakładzie 730 egz.

Drugi rocznik omawianego wydawnictwa, zawierający materiały za 1964 r., ukazał się w 1968 r. i w zasadzie powielał układ poprzedniego rocznika. Zmianie uległy jedynie tytuły niektórych działów; ponadto w obrębie 4 zasadniczych części wprowadzono nieliczne nowe działy, co uzasadniane było głównie szybkim rozwojem nauk. Jednocześnie Autorzy obiecali, że „Ewentualne zmiany zakresu, proponowane w rozpoczętej dyskusji nad pierwszym tomem *PBN*, zostaną wprowadzone w rocznikach następnych” (s. 7). Zgodnie z deklaracją Redakcji, zastosowano ostrzejsze kryteria selekcji, wyłączono bowiem wypowiedzi i doniesienia prasowe, ogólne artykuły publicystyczne oraz prace ściśle specjalistyczne, tematykę naukową uwzględniającą marginesowo (s. 7). Rocznik drugi zawiera 3055 pozycji bibliograficznych, wykorzystano 509 czasopism, a nakład, tak jak poprzedniego tomu, wyniósł 730 egz.

Kolejny tom, pod zmienionym tytułem *Polska Bibliografia Naukoznawstwa* ukazał się w 1973 r. i obejmował materiał za l. 1965-1967. We *Wstępie* do niego Maria Dembowska napisała: „W stosunku do tych roczników [poprzednich] tom obecny różni się nie tylko szerszym zasięgiem chronologicznym, lecz także odmienną pod pewnymi względami metodą opracowania. W tomie tym przyjęto ostrzejsze kryteria selekcji materiału oraz częściowo odmienną od poprzednich zasadę tego układu. Nowością jest również uzupełnienie «Bibliografii» indeksem rzeczowym (przedmiotowym)” (s. 7).

Przy ustalaniu zakresu *Bibliografii* przyjęto koncepcję naukoznawstwa jako zespołu dyscyplin, których przedmiotem jest nauka rozumiana z jednej strony jako system wiedzy, a z drugiej — jako działalność indywidualna lub zespołowa (s. 7). W związku z tym wyróżniono w *Bibliografii* 3 podstawowe działy: I. *Teoria nauki*; II. *Historia nauki*; III. *Organizacja nauki. Polityka naukowa. Ekonomia nauki*. Na początku wyodrębniono dział wstępny 0. *Ogólne zagadnienia naukoznawstwa*. W obrębie działów głównych, oznaczonych cyframi rzymskimi, wyodrębniono poddziały pierwszego stopnia oznaczone cyframi arabskimi i drugiego — małymi literami. W niektórych przypadkach pojawiły się dalsze poddziały wyróżnione nagłówkiem bez oznaczeń. Istotne jest to, że w obrębie poszczególnych poddziałów starano się szeregować pozycje według kryteriów rzeczowych lub chronologicznych. Ponadto doskonałym ułatwieniem dla korzystających z *Bibliografii* jest wspomniany indeks przedmiotowy, skupiający w jednym miejscu numery pozycji dotyczących poszczególnych tematów (dziedzin i zagadnień, instytucji, osób) ujmowanych w różnych aspektach: historycznym, teoretycznym, organizacyjnym. Opracowano także indeks alfabetyczny nazw autorów i tytułów prac zamieszczonych w *Bibliografii*. W tomie trzecim ogółem zamieszczono 2395 pozycji, wykorzystując 458 czasopism, nakład zaś wyniósł 520 egz.

Kolejny tom *Polskiej Bibliografii Naukoznawstwa*, obejmujący materiał za l. 1968-1970, ukazał się w 1973 r. Opracowany został „tą samą metodą, co tom 1965-1967” (s. 7). Tak jak w poprzednich tomach, „opisy prac dotyczących problematyki różnych działów naukoznawstwa powtarzano w formie odsyłaczy, unikając jednak zbyt częstego dublowania opisów, zwłaszcza w grupach materiałów blisko ze sobą sąsiadujących” (s. 8). Ogółem zamieszczono 2755 pozycji; do zebrania materiału wykorzystano 437 czasopism, a nakład wyniósł 520 egz.

Następny, piąty tom omawianego wydawnictwa ukazał się w 1975 r. pt. *Polska Bibliografia Naukoznawstwa i Technoznawstwa* i obejmował materiały za l. 1971—1973. Wprowadzono w nim dosyć istotne zmiany. Przede wszystkim zmienił się zakres *Bibliografii*, co wyraziło się w pominięciu materiałów z zakresu historii nauki, które w tomach poprzednich stanowiły ich część najobszerniejszą (s. 5). Ograniczenie Redakcja uzasadniała istnieniem od 1971 r. bibliografii historii nauki i techniki, publikowanej w kolejnych zeszytach *Kwartalnika*

Historii Nauki i Techniki. Swoją decyzję Redakcja motywowała również względami merytorycznymi: „historia nauki jest już w pełni ukształtowaną, samodzielną dyscypliną, wyodrębnioną zarówno pod względem metodologicznym, jak i organizacyjnym (instytucjonalnym)” (s. 5). Ponadto, naukoznawstwo jako dyscyplina naukowa, której zadaniem jest budowa podstaw teoretycznych dla polityki naukowej w coraz większym stopniu wiąże się z techniką, „obie te sfery działalności warunkują się nawzajem i współzależniają, stąd też bibliografia nasza w obecnym swoim kształcie jest «Bibliografią Naukoznawstwa i Technoznawstwa» i to jest druga zmiana dotycząca zakresu «Bibliografii»” — pisała M. Dembowska w *Przedmowie* do omawianego tomu (s. 5).

W związku ze zmianą zakresu *Bibliografii* zmieniła się też jej struktura. Tak więc wyróżniono w niej trzy działy główne: I. *Ogólne zagadnienia naukoznawstwa i technoznawstwa*; II. *Nauka*; III. *Technika*. W obrębie tych działów wyodrębniono dwie grupy oznaczone literami A i B, obejmujące — kolejno — zagadnienia teoretyczne i organizacyjne. W poszczególnych grupach wyróżniono poddziały oznaczone cyframi arabskimi i dalsze — małymi literami. W niektórych przypadkach zastosowano poddziały trzeciego stopnia, wyróżnione nagłówkami bez oznaczeń. W omawianym tomie zarejestrowano 2042 pozycje, z tego 460 dotyczy książek, 212 fragmentów z książek a ok. 2000 to prace zawarte w 387 czasopismach (liczba prac wykazanych w *Bibliografii* jest większa niż liczba pozycji numerowanych, w związku z tym, że *Bibliografia* zawiera pozycje zbiorowe oznaczone jednym numerem) (s. 6). Nakład tomu wyniósł 530 egz.

Następne tomy *Bibliografii* — od 6 do 10 — ukazujące się kolejno w latach: 1978, 1982, 1985, 1988 i 1992, obejmujące w 3-letnich okresach publikacje z l. 1974-1988 powielają piąty tom zarówno pod względem zakresu zebranego materiału, jak i metody rejestrowania zgromadzonych materiałów. W tomie z 1978 r. zarejestrowano 2456 pozycji, z których ok. 400 to książki, ok. 100 ich fragmenty oraz ponad 2100 to artykuły z 453 czasopism. Interesujący był wzrost literatury z zakresu technoznawstwa — w tomie piątym zarejestrowano 120 takich pozycji, natomiast w szóstym już 242 pozycje (s. 5). Nakład omawianego tomu wyniósł 800 egz.

W tomie za lata 1977-1979 znacznie większa różnica występuje przy podziale materiału na dyscypliny szczegółowe, a mianowicie z poddziału nauk przyrodniczych wyodrębniono nauki o Ziemi i nauki górnicze, tworząc odrębny poddział. Jak podkreślali Redaktorzy omawianego tomu, porównując kolejne tomy *Bibliografii*, zauważyć można systematyczne zwiększanie się liczby prac teoretycznych, tak więc w tomie za l. 1971-1973 było 675 pozycji w dziale *Teoria nauki*; w następnych za l. 1974-1976 — już 874 pozycje, za l. 1977-1979 — 1039 pozycji (s. 5). Ogółem w tomie za l. 1977-1979 zarejestrowano 2514 pozycji, w tym ok. 240 stanowiły książki, ok. 125 to fragmenty lub prace w wydawnictwach zwartych oraz ponad 2100 to artykuły z czasopism, których wykorzystano 386 (s. 5). Nakład omawianego tomu był niższy niż poprzedniego i wyniósł 500 egz.

W tomie ósmym natomiast zarejestrowano 2494 pozycje, z czego ok. 389 to książki, ok. 100 — fragmenty lub prace z wydawnictw zwartych, ok. 242 — recenzje i polemiki, zaś 1924 to artykuły z 384 czasopism (s. 5-6). Nowością w tym tomie było wprowadzenie w działach II A i II B poddziałów *Nauki metodologiczne*, skupiających takie dyscypliny, jak: matematyka, logika, semiotyka, teoria systemów, cybernetyka, innowatyka, inwentyka, prakseologia, metodologia projektowania, teoria informacji, teoria komunikowania się (s. 5-6). Nakład — tak jak tomu poprzedniego — wyniósł 500 egz.

W tomie przedostatnim zebrano opisy 2438 dokumentów, spośród których ok. 214 stanowią książki, ok. 61 fragmenty lub prace z wydawnictw zwartych, ok. 215 — recenzje i polemiki, a 2026 — artykuły z czasopism i innych opracowań (s. 5). W stosunku do tomu

poprzedniego wprowadzono niewielkie zmiany polegające na tym, że dział *Upowszechnianie nauki* włączono do działu *Nauka a społeczeństwo* i w tym ostatnim wyodrębniono materiał dotyczący socjologii wiedzy. W działach II B *Organizacja nauki. Polityka naukowa. Ekonomika nauki* i III B *Organizacja techniki. Polityka techniczna. Ekonomika techniki* rozdzielono efektywność badań naukowych i twórczości technicznej od ekonomiki nauki i techniki (s. 5). Nakład omawianego tomu wyniósł 470 egz.

Tom ostatni, rejestrujący publikacje z zakresu naukoznawstwa i technoznawstwa za l. 1986-1988, pod względem układu treści nie różni się zasadniczo od tomu poprzedniego. Zebrano w nim 2438 pozycje bibliograficznych, opisy artykułów sporządzono na podstawie 471 czasopism. Różnica w stosunku do poprzednich 9 tomów była natury formalnej i polegała na tym, że wydawcą *Bibliografii* stała się Biblioteka PAN w Warszawie. Barbara Sordylowa, dyrektor Biblioteki tak uzasadniła tę decyzję: „Kontynuujemy bibliografię mimo przejściowych kłopotów personalnych i finansowych. Uzyskana od Polskiej Akademii Nauk dotacja na działalność wydawniczą w ramach finansowania tzw. działalności ogólnotechnicznej pozwala nam, jakkolwiek z opóźnieniem, przystąpić do wydania 10 tomu bibliografii. Mając na uwadze względy ekonomiczne, Biblioteka zrezygnowała z usług Oficyny wydawniczej Ossolineum, sama stając się wydawcą” (s. 5). Nowy wydawca zastosował dwuszpaltowy układ materiału w tomie.

W ciągu całego okresu ukazywania się Autorzy *Bibliografii* starali się doskonalić metody opracowania materiału oraz uczynić wydawnictwo jak najbardziej dostępne użytkownikom, co — z uwagi na rozległość i różnorodność rejestrowanych publikacji z tego zakresu — nie było zadaniem łatwym.

Bibliografia od początku wzbudzała zainteresowanie środowiska naukowego, o czym świadczą ukazujące się sukcesywnie recenzje poszczególnych tomów⁴. Recenzenci podkreślali znaczenie wydawnictwa i jednocześnie wskazywali na jego niedoskonałości — różne w zależności od tego, kim był recenzent i jaką dyscyplinę nauki reprezentował. Niewątpliwie bardzo trudno jest opracować bibliografię dyscypliny tak rozległej jak naukoznawstwo, ponieważ obejmować ona musi różne, czasami bardzo odległe treściowo pozycje. Wiąże się z tym także problem umieszczania poszczególnych pozycji w określonych działach. W wielu przypadkach, trudno jest jednoznacznie zidentyfikować dokument i zaliczyć go do konkretnego, jednego działu czy poddziału; przynajmniej informacja o nim powinna znajdować się w różnych miejscach. Autorzy *Bibliografii* starali się postępować w ten sposób, jednak nie zawsze było to konsekwentne i trafne⁵.

Innym zagadnieniem jest formułowanie tytułów działów i poddziałów; niekiedy tytuły te mogły budzić pewne wątpliwości, przynajmniej z językowego punktu widzenia, np. w tomie pierwszym: (...) *kierownictwo pracą naukową* oraz *Historia nauki w zakresie poszczególnych dyscyplin naukowych*.

Niewątpliwie istotnym i cennym posunięciem Autorów *Bibliografii* było zastosowanie — stopniowo od tomu drugiego — ostrzejszych kryteriów selekcji materiału bibliograficznego, polegających m.in. na rezygnacji z uwzględniania niektórych rodzajów dokumentów. Tak więc, wyłączano stopniowo: wypowiedzi i doniesienia prasowe, ogólne artykuły publicystyczne, prace ściśle specjalistyczne, marginesowo uwzględniające tematykę naukoznawczą, czy materiały dotyczące historii nauk. Należy zaznaczyć, że układ materiału przyjęty

⁴ Zob. np. J. Różewicz, „*Kwart. Hist. Nauki*” 1967 z. 1 s. 170-173. — J. Gruczyński, „*Zag. Naukozn.*” 1968 z. 1 s. 146-148. — M. Dembowska: *Stan i problemy...* (por. przyp. 2). — Z. Kowalewski, „*Prz. Bibl.*” 1970 z. 79-82. — J. Majewska-Tronowicz: *Informacja naukowa w zakresie naukoznawstwa i prognostyki. Tamże*, 1985 z. 2 s. 289-294.

⁵ Tego typu wątpliwości można wysunąć do wielu pozycji w różnych tomach *Bibliografii*, np.: T. 1 poz. 167, 169, 171, 3162; T. 2 poz. 3041, 3055; T. 3 poz. 2395; T. 4 poz. 433, 438; T. 5 poz. 719, 720 itp.

w tomie trzecim, którego redaktorem naukowym była M. Dembowska, został zachowany — z niewielkimi tylko modyfikacjami — do ostatniego tomu. Począwszy też od tego tomu *Bibliografia* jest uzupełniana indeksem przedmiotowym, bardzo użytecznym narzędziem informacji, szczególnie w przypadku spisów bibliograficznych tak rozległych dziedzin, jak naukoznawstwo i technoznawstwo. Koncepcja bibliografii naukoznawstwa, a później również technoznawstwa, obowiązująca do ostatniego tomu uwzględnia dwojaki charakter tych dziedzin, a mianowicie wyróżnia prace będące wynikiem refleksji badawczej (piśmiennictwo naukowe) oraz materiały o charakterze organizacyjnym (w tym ograniczonym zakresie prace opisowe, sprawozdawcze i informacyjne).

Prześledzenie zawartości kolejnych tomów *Bibliografii* z jednej strony pozwala odnotować powstawanie i rozwój nowych dyscyplin wiedzy, z drugiej zaś — możemy zapoznać się z nazwiskami badaczy zajmujących się określonymi dziedzinami, zagadnieniami i problemami.

Systematyczne zwiększanie się liczby prac teoretycznych oraz pojawianie się nowych tematów badawczych i nowych rodzajów publikacji jest dla Autorów *Bibliografii* trudnym, ale interesującym problemem, wymagającym rozwiązania w momencie przygotowywania kolejnych tomów tego pożytecznego i potrzebnego wydawnictwa. Zapewne częściowo będą to rozważania życzeniowe, ale wydaje się, że w sytuacji tak lawinowo rosnącej liczby publikacji, związanej m.in. z rozwojem i powstawaniem nowych nauk, dziedzin i dyscyplin warto byłoby pomyśleć o zmianie nośnika i tego typu bibliografię opracowywać np. w formie elektronicznej. Istotne byłoby również, aby kolejne tomy nie ukazywały się z takim dużym opóźnieniem, ponieważ dla badaczy pozycje aktualne mają walor największy.

Marianna Banacka

Maszynopis wpłynął do redakcji 11 sierpnia 1998 r.

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

Przeгляд wydawnictw rozpoczniemy, jak zazwyczaj, od publikacji jubileuszowych. W 65-lecie urodzin i 40-lecie pracy naukowej prof. Jerzego Jarowieckiego ukazały się studia i szkice, ofiarowane Jubilatowi [1]. Praca składa się z dwóch części: cz. 1 poświęcona jest życiu i działalności naukowej prof. Jarowieckiego (wraz z bibliografią publikacji za l. 1956-1996 opracowaną przez Ewę Wójcik i Grażynę Wrone), w cz. 2 przedstawiono działalność Jubilata w takich dziedzinach jak: prasoznawstwo (Sylwester Dziki), bibliotekoznawstwo i edytorstwo (Józef Szocki, Dorota Wilk), dydaktyka (Józef Z. Białek i Edward Homa).

Publikowane materiały z rozlicznych konferencji i spotkań przybliżają problemy aktualne i ważne z punktu widzenia zawodu i prac badawczych związanych z książką i biblioteką. Kilkumiesięcznym programem badawczym poprzedzona została konferencja, zorganizowana w 1996 r. przez Książnicę Cieszyńską: „Historyczne księgozbiory Cieszyna na tle śląskim. Rola kulturowa i przedmiot badań” [2], której pokłosem jest obszerna, piąta już publikacja

Książnicy. Prace swoje przedstawili również zaproszeni goście zagraniczni z Czech i Niemiec, z krajów, których piśmiennictwo jest w bibliotekach Cieszyna reprezentowane, co uwidacznia wielokulturowość Śląska Cieszyńskiego. Strona polska wystąpiła z następującymi opracowaniami: Kazimiera Maleczyńska, Krzysztof Migoń, Anna Tokarska: *Stan polskich badań nad śląskimi księgozbiorami historycznymi*; Krzysztof Szelaż: *Stan badań nad księgozbiorami historycznymi z terenu Śląska Cieszyńskiego*; Barbara Bieńkowska: *Wartość zbiorów cieszyńskich dla kultury i nauki*. Ekspertyza; Józef Szczepaniec: *Księgozbiory historyczne w Cieszynie — ich wartość i potrzeby badawcze*. Ekspertyza. Hanna Łaskarzewska przedstawiła propozycje prac badawczych i edytorskich zgłoszone w ekspertyzach i dyskusji *.

Owocem międzynarodowej konferencji nt. edukacji bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej, zorganizowanej przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UJ w dn. 20-21.05.1997 r. jest publikacja: *Światowa strategia edukacji bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej* [3]. Wypowiedzi uczestników konferencji obrazują najnowsze poglądy idące w kierunku łączenia idei humanisty z wielostronnymi kwalifikacjami w zakresie najnowszych technik — pisze w konkluzji redaktor tomu Maria Kocójowa. W publikacji zamieszczono też informacje o zjazdach i konferencjach, na których również poruszano problem nowych kierunków w edukacji bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej. Dokumentację tej konferencji zamieszczono w serii wydawniczej *Materiały Edukacyjne Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*.

W tej samej serii opublikowano materiały z konferencji naukowej, zorganizowanej również przez Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UJ w dn. 18-20.03.1997 r., na której polem badawczym była biblioteka i książka w literaturze [4]. Publikację otwiera praca Krystyny Bednarskiej-Ruszajowej: *Światowe badania nad opisami bibliotek w utworach literackich*. W aneksach znajdują się zestawienia bibliograficzne: *Światowe badania nad opisami bibliotek w utworach literackich* (123 poz.) oraz *Biblioteki w zagranicznych utworach literackich XIX i XX w.* (556 poz.).

Z inicjatywy Rady Krajowej Regionalnych Towarzystw Kultury oraz WiMBP w Rzeszowie odbyły się w dn. 26-28.09.1996 r. XV Spotkania Regionalne poświęcone tematowi: „Biblioteki w służbie regionu” [5]. W referatach podkreślano rolę działalności bibliotek publicznych dla regionu; osiągnięcia swoje prezentowały biblioteki Rzeszowa, Bydgoszczy, Radomia, Krosna, Wrocławia, Siedlec i Ciechanowa.

Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy unowocześnia programy nauczania. W dniach 8-9.12.1997 r. zorganizowano w Gdańsku ogólnopolskie seminarium, którego celem było upowszechnienie aktualnych problemów z zakresu organizacji i zarządzania biblioteką. W materiałach, które ukazały się w 1998 r. [6] znajdujemy następujące teksty wystąpień: Lucjan Biliński — Organizacja i zarządzanie bibliotekami w świetle *Ustawy z dn. 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*; Elżbieta B. Zybert — *Nowe tendencje w zakresie organizacji i zarządzania bibliotekami*; Bob Miller (USA) — *Zarządzanie bibliotekami w USA*. Rozwój i zagadnienia; Jan Wołosz — *Amatorstwo i profesjonalizm w zarządzaniu bibliotekami*; Jerzy Maj — *Organizacja bibliotek publicznych w warunkach demokracji i technologicznych ułatwień w dostępie do informacji*; Małgorzata Cichy — *Rozwój nowych mediów i technik informacyjnych*. Zmiany w organizacji i zarządzaniu; Aleksander Żubrys — *Marketing i promocja w bibliotece*; Wiesław Gliński — *Biblioteka w Internecie, czyli o zarządzaniu informacją w Internecie*; Załącznik do tej publikacji stanowi *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*.

* Przebieg konferencji przedstawiła w wyczerpującym sprawozdaniu Ewa Mrowiec („Prz. Bibl.” 1997 z. 2/3 s. 269-274).

Następna ogólnopolska konferencja poświęcona bibliotekom publicznym w okresie transformacji odbyła się w dn. 10-12.09.1997. Relację z tego spotkania kadry kierowniczej bibliotek publicznych znajdziemy w wydawnictwie seryjnym SBP *Propozycje i Materiały* [7].

Przybliżeniem wiedzy o języku haseł przedmiotowych KABA była konferencja w Sopocie (9-11.09.1997 r.). Materiały wydało również SBP w nowo utworzonej serii: *Formaty. Kartoteki* (oznaczonej skrótem FO-KA i wizerunkiem tego zwierza), która wydzieliła się z wydawnictwa *Propozycje i Materiały* [8]. Opracowania tam zawarte dotyczą koncepcji języka haseł przedmiotowych KABA jako języka kompatybilnego z językiem RAMEAU i LCSH, relacji między kartoteką wzorcową haseł formalnych a kartoteką haseł przedmiotowych, zasad doboru słownictwa, a także konieczności porządkowania terminologii.

O stosowaniu w katalogu przedmiotowym kartoteki wzorcowej języka KABA pisała wcześniej Teresa Głowacka [9]. Książka adresowana jest przede wszystkim do osób, które w toku opracowania przedmiotowego wykorzystują tę kartotekę.

Charakter poradnika w pracy nad komputerowym opracowaniem czasopism ma publikacja Biblioteki Głównej Uniwersytetu Gdańskiego: *Wydawnictwa ciągłe w formatach USMARC* [10]. Trzy autorki (Małgorzata Fengler, Magdalena Ruszkowska i Maria Skopek-Ziemiańska) przygotowały ów poradnik jako pomoc metodyczną we właściwej interpretacji formatów USMARC dla użytkowników oprogramowania VTLS.

Pierwszą instrukcją stosowania formatu USMARC dla dokumentów specjalnych jest opracowanie Marii Burchard: *Format USMARC rekordu bibliograficznego dla druku muzycznego* [11]. Praca jest przeznaczona przede wszystkim dla bibliotek polskich wykorzystujących oprogramowanie VTLS.

Warto zasygnalizować, iż wydanie 2. *Bibliotekarstwa* [12] zostało rozszerzone o 10 nowych rozdziałów, z których większość dotyczy komputeryzacji; oto ich tytuły: *Katalogi komputerowe, Zautomatyzowane systemy informacji bibliograficznej, Języki informacyjno-wyszukiwawcze w systemach zautomatyzowanych, Sieci informatyczne w działalności bibliotek, Środki techniczne w zautomatyzowanych procesach informacji, Elektroniczne dostarczanie tekstów, Edytorstwo elektroniczne.*

W *Zagadnieniach Informacji Naukowej* (1997 nr 2) [13] znajdziemy, jak zwykle, pokazną dawkę wiedzy o tym co dzieje się na świecie w tej dziedzinie, np. Jadwiga Woźniak pisze o kognitywizmie w informacji a Barbara Wereszczyńska-Cisło o hipertekście. Zeszyt kończy wyczerpujące sprawozdanie z działalności Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW w r. ak. 1996/1997, opracowane przez Mikołaja Ochmańskiego.

O reprezentacji wiedzy w systemie informacyjno-wyszukiwawczym pisze Elżbieta Artowicz [14]. Praca składa się z 4 rozdziałów: 1. *Cechy dystynktywne systemu informacyjno-wyszukiwawczego*; 2. *Teorie i interpretacje relewancji*; 3. *Reprezentacja wiedzy w systemie informacyjno-wyszukiwawczym*; 4. *Dostęp do wiedzy w systemie informacyjno-wyszukiwawczym*. Celem książki — jak pisze Autorka — „jest przedstawienie językowych (lingwistycznych) sposobów reprezentacji wiedzy szeroko rozumianej, poczynając od tej gromadzonej i przetwarzanej w tradycyjnych systemach bibliotecznych, kończąc na inteligentnych systemach eksperckich”.

Od problematyki na wskroś nowoczesnej przejdźmy do czasów, kiedy to biblioteki warszawskie, po zakończeniu II wojny światowej, odbudowywały swe zdewastowane księgozbiory, by po długiej okupacyjnej przerwie rozpocząć właściwą im działalność. Publikacją traktującą o tych odległych już czasach jest obszerne opracowanie: *Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie w latach 1945-1980*, wydana w serii *Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie* [15]. „Książka — pisze we wstępie dyrektor Biblioteki Henryk Hollender — będąc chronologiczną kontynuacją *Dziejów Biblioteki Uniwersyteckiej w War-*

szawie 1939—1945 Wandy Sokołowskiej (Warszawa 1959), jest dowodem na to, jak ze zniszczonej wojną ksiąźnicy o wyraźnie dziewiętnastowiecznych rysach organizacyjnych, wyłania się wielofunkcyjna i wieloodziałowa instytucja usługowa, koordynująca działalność systemu biblioteczno-informacyjnego wielkiego uniwersytetu”. Książkę rozpoczyna opracowanie Anny Romańskiej, inicjatorce tego wydawnictwa: *Rok 1945; Sprawy lokalowe. Starania o budowę nowego gmachu, Organizacja i pracownicy Biblioteki, Kształtowanie zbiorów Biblioteki, Opracowanie zbiorów*. A oto następne rozdziały: *Opracowanie rzeczowe książek* (Jadwiga Ćwiekowa); *Przechowywanie i konserwacja zbiorów* (Zdzisław Piszczek); *Działalność Biblioteki w zakresie udostępniania zbiorów, Działalność informacyjna, Działalność dydaktyczna* (Hanna Zasadowa); *Działalność Biblioteki głównej w zakresie organizacji sieci bibliotecznej Uniwersytetu Warszawskiego* (A. Romańska); *Gabinet Rycin* (Elżbieta Budzińska); *Oddział Starych Druków 1949-1980* (Elżbieta Bylina, Halina Mieczkowska); *Z historii Oddziału Rękopisów* (Maria Tyszkowa); *Oddział Kartografii w latach 1949-1980* (Mieczysław Kret); *Oddział Zbiorów Muzycznych 1954-1980* (Adam Mrygoń); *Materiały Bibliograficzne (Wybór)* (Olena Błażejowicz, Anna Bednarz); *Biblioteka w latach 1945-1980 — ważne daty, osiągnięcia, ograniczenia* (Andrzej Mężyński).

Ukazał się t. 1 bibliografii Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy, która w 1997 r. obchodziła swoje 90-lecie [16]. Materiał dotyczący l. 1875-1943 został podzielony na 2 części, cz. 1. obejmuje książki i publikacje prasowe dotyczące Biblioteki i Towarzystwa Biblioteki Publicznej, cz. 2. dotyczy druków zwartych i ciągłych opublikowanych przez Bibliotekę. Kolejny tom, jak dowiadujemy się z przedmowy, ukaże się niebawem.

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu w latach 1955-1995 to tytuł pracy Juliusza Bernarda [17], będącej kontynuacją opracowania z 1985 r. dotyczącego działalności Biblioteki w l. 1945-1954. Na uwagę zasługują krótkie biogramy dyrektorów i kierowników działów oraz indeks osobowy pracowników.

Pozostały jeszcze do zasygnalizowania cenne wydawnictwa, wymagające olbrzymiego nakładu pracy — katalogi zbiorów specjalnych, opracowywane przez coraz większą liczbę bibliotek, zarówno przez wielkie uniwersalne ksiąźnice, jak i mniejsze ośrodki.

Biblioteka Jagiellońska wydała inwentarz swoich rękopisów o nr nr 10 001-11 000 (cz. 1 10 001-10 500) [18], opracowany przez Zbigniewa Kozińskiego, Ewę Malicką i Zdzisława Pietrzyka pod red. Jadwigi Grzybowskiej.

W ramach serii *Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie* ukazał się t. 7 *Katalogu rękopisów BUW* opracowany przez Marię Tyszkową [19]. *Katalog* obejmuje materiały dotyczące II wojny światowej. Dzieje tych materiałów i ich drogę do zbiorów rękopiśmienniczych BUW szczegółowo opisuje Autorka w przedmowie.

Pamiętniki i relacje w zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Narodowej to obszerna publikacja opracowana przez Danutę Kamolową przy współpracy Teresy Sieniackiej [20]. Zarejestrowano 976 pamiętników polskich i Polski dotyczących, a w aneksie ok. 30 pamiętników obcych.

Włodzimierz Pięła zajął się rękopisami Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. Część 6. *Katalogu rękopisów* obejmuje spuściznę Aleksandra Bryka, nauczyciela muzyki i śpiewu, kompozytora i działacza ruchu muzycznego [21].

Ukazał się *Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Polonika wieku XVII*. Tom 9: *Indeksy*, opracowany przez Grażynę Rolak i Wiesława Tyszkowskiego [22], zawiera 11 indeksów i wykazów: osób, instytucji i nazw geograficznych występujących w tytułach, drukarzy, nakładców i księgarzy, autorów dedykacji, adresatów dedykacji; osób podpisujących aprobaty, ilustracji, proweniencji, autorów wierszy pod herbami, wykaz egzemplarzy z notami rękopiśmiennymi i z notami o cenie; wreszcie wykaz przywilejów królewskich na druki.

Katalog inkunabułów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie opracowała Jolanta Marszalska [23]. Kolekcja ta liczy 146 pozycji w 127 wol. Najliczniej reprezentowana jest proveniencja tyniecka (ongiś własność Biblioteki Opactwa Benedyktynów w Tyńcu). Najstarsze inkunabuły w większości zachowały oryginalną oprawę z pierwszej połowy XVI w.

Bibliografią — ale jednocześnie katalogiem centralnym — jest praca Ireny Dziok-Strelnik: *Bibliografia starych druków lubelskich 1630-1800* [24]. Zrąb główny bibliografii, liczący 1143 poz., poprzedza opracowanie dotyczące oficyn lubelskich w XVII i XVIII w.: *Drukarnia konradska* (1630-1667), *Drukarnia jezuicka* (1683-1773), *Drukarnia KEN* (1774-1781) oraz *Drukarnia Trynitarzy* (1781-1816).

W ramach *Katalogu polskich druków muzycznych 1801-1875* w bibliotekach polskich ukazał się *Katalog polskich druków muzycznych w zbiorach Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy*, opracowany przez Elżbietę Raczkiewicz [25].

W Zakładzie Zbiorów Ikonograficznych Biblioteki Narodowej powstał katalog rysunków bezcennej kolekcji wilanowskiej, którego autorką jest Krystyna Gutowska-Dudek. Dotychczas wydano t. 1-2 katalogu (litery A-P), całość będzie liczyła 4 tomy [26]. Z kolei Zakład Zbiorów Kartograficznych BN przygotował katalog map Królestwa Polskiego wydanych w l. 1815-1915, opracowany przez Lucynę Szaniawską [27].

Cennym warsztatem badawczym, zwłaszcza dla historyków wychowania, będzie z pewnością kolekcja sprawozdań szkolnych z l. 1843-1995, znajdująca się w zbiorach Biblioteki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie. Andrzej Jagusztyn przygotował w formie katalogu informację o tych materiałach [28]. Zgromadzono opisy 2413 sprawozdań z 213 szkół średnich, seminariów nauczycielskich, szkół zawodowych i ludowych oraz ze szkół wyższych: Uniwersytetu Lwowskiego, Politechniki Lwowskiej i Akademii Rolniczej w Dublanach.

Na koniec chciałabym zasygnalizować zakończenie prac nad informatorem *Biblioteki w Polsce*, wydanym przez SBP. Ukazał się ostatni tom poświęcony bibliotekom Warszawy i województwa warszawskiego [29]. Jak na koniec XX wieku przystało, SBP uruchomiło elektroniczną bazę danych: Biblioteki w Polsce.

WYKAZ OMÓWIONYCH PUBLIKACJI

1. *Literatura. Prasa. Biblioteka*. Studia i szkice ofiarowane profesorowi Jerzemu Jarowieckiemu w 65-lecie urodzin i 40-lecie pracy naukowej. Pod red. Józefa S z o c k i e g o i Krzysztofa W ó z n i a k o w s k i e g o. Kraków: Wydaw. Naukowe WSP 1997, 471 s.

2. *Historyczne księgozbiory Cieszyna na tle śląskim*. Rola kulturowa i przedmiot badań. Pod red. Ryszarda G ł a d k i e w i c z a. Cieszyn: Książnica Cieszyńska 1997, 194 s.

3. *Światowa strategia edukacji bibliotekarzy i specjalistów informacji naukowej*. Red. naukowy Maria K o c ó j o w a. Kraków: Wydaw. UJ 1988, 251 s. Materiały Edukacyjne Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, 7.

4. *Biblioteki i książki w literaturze*. Red. nauk. Krystyna B e d n a r s k a - R u s z a j o w a. Kraków: Wydaw. UJ 1998, 166 s. Materiały Edukacyjne Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, 8.

5. *Biblioteki w służbie regionu*. Materiały z XV Spotkań Regionalnych, Rzeszów-Boguchwała 26-28 września 1996. Red. Aleksander K o c i s z e w s k i i in. Ciechanów: Krajowy Ośrodek Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury 1997, 150 s. Prace Krajowego Ośrodka Dokumentacji Regionalnych Towarzystw Kultury, 22.

6. *Organizacja i zarządzanie biblioteką w aspekcie automatyzacji*. Problemy i perspektywy. Materiały z ogólnopolskiego seminarium, Gdańsk, 8-9 grudnia 1997. Red. Jadwiga Chruścińska i Ewa Kubisz. Warszawa: Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy 1998, 134 s.
7. *Biblioteki publiczne w okresie transformacji*. Ogólnopolska konferencja kadry kierowniczej, Arłamów-Przemyśl, 10-12 września 1997. Red. Mieczysław Szyszko. Warszawa: Wydaw. SBP 1998, 122 s. Propozycje i Materiały, 20.
8. *Materiały z Konferencji nt. Język hasel przedmiotowych KABA*. Stan obecny i perspektywy rozwoju, Sopot, 9-11.09.1997. Red. Maria Burchard, Maria Lenartowicz. Warszawa: Wydaw. SBP 1998, 105 s. Formaty. Kartoteki, 1.
9. Teresa Głowaćka: *Kartoteka wzorcowa języka KABA*. Stosowanie w katalogu przedmiotowym. Warszawa: Wydaw. SBP 1997, 53 s. Propozycje i Materiały, 17.
10. Małgorzata Fenger, Magdalena Ruszkowska, Maria Skopek-Ziemlańska: *Wydawnictwa ciągłe w formatach USMARC: rekordu bibliograficznego i rekordu zasobu*. Poradnik dla użytkowników oprogramowania VTLs. Sopot: Bibl. Gł. Uniw. Gdańskiego 1997, 140 s.
11. Maria Burchard: *Format USMARC rekordu bibliograficznego dla druku muzycznego*. Warszawa: Wydaw. SBP 1997, 202 s. Propozycje i Materiały, 15.
12. *Bibliotekarstwo*. Wyd. 2, uzup. i rozsz. Pod red. Zbigniewa Żmigrodzkiego. Warszawa: Wydaw. SBP 1998, 457 s. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 29.
13. *Zagadnienia Informacji Naukowej* 1997 nr 2 (70).
14. Elżbieta Artowicz: *Reprezentacja wiedzy w systemie informacyjno-wyszukiwawczym*. Warszawa: Wydaw. SBP 1997, 264 s. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 26.
15. *Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie w latach 1945-1980*. Pod red. naukową Andrzeja Mężyńskiego przy współpr. Anny Bednarz. Warszawa: Wydaw. UW 1998, 360 s., il. Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, 29.
16. *Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy*. Bibliografia. T. 1. Na podstawie wydawnictw z lat 1875-1943. Oprac.: Elżbieta Kowalska, Grażyna M. Lewandowska, Elżbieta Tomczak, pod kierunkiem Janiny Jagielskiej. Warszawa: Bibl. Publ. m.st. Warszawy 1998, 167 s., tabl. 81 s. Prace Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy, nr 17.
17. Juliusz Bernard: *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu w latach 1955-1995*. Wrocław: WMBP 1998, 84 s.
18. *Inwentarz rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej*. Nr 10001-11000. Cz. 1: nr 10001-10500. Oprac. Zbigniew Koziański, Ewa Malicka, Zdzisław Pietrzyk. Pod red. Jadwigi Grzybowskiej. Kraków: Wydaw. UJ 1997, 467 s.
19. Maria Tysszkowa: *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*. T. 7: nr 2053-2295. Warszawa: Wydaw. UW 1998, 156 s. Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, 27.
20. Danuta Kamolowa: *Pamiętniki i relacje w zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Narodowej*. Przy współpracy Teresy Sieniatckiej. Warszawa: BN 1998, 575 s., il.
21. Włodzimierz Pięła: *Katalog rękopisów Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie*, Cz. 6: sygn. 2389-2810. Lublin: WBN im. H. Łopacińskiego 1997, 248 s., il.
22. Grażyna Rola, Wiesław Tysszkowski: *Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich*. Polonika wieku XVII. T. 9: Indeksy. Wrocław: Tow. Przyjaciół Ossolineum 1997, 201 s.
23. Jolanta Marszałska: *Katalog inkunabułów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie*. Tarnów: Wyższe Seminarium Duchowne 1997, 154 s., il.

24. Irena Dziok-Strelnik: *Bibliografia starych druków lubelskich 1630-1800*. Lublin: WBN im. H. Łopacińskiego w Lublinie 1997, 605 s., tabl. 58 s.
25. Elżbieta Raczkiewicz: *Katalog polskich druków muzycznych 1801-1875 w zbiorach Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy*. Warszawa: Bibl. Publ. m.st. Warszawy 1997, 192 s. Prace Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy, 16.
26. Krystyna Gutowska-Dudek: *Rysunki z wilanowskiej kolekcji Potockich w zbiorach Biblioteki Narodowej*. Katalog. T. 1-2. Warszawa: BN 1997-1998, 178 s., 203 s., il. Katalogi Zakładu Zbiorów Ikonograficznych Biblioteki Narodowej.
27. Lucyna Szaniawska: *Mapy Królestwa Polskiego wydane w latach 1815-1915 w zbiorach Biblioteki Narodowej*. Warszawa: BN 1997, 163 s., il. Studia i Materiały z Historii Kartografii, 16.
28. Andrzej Jagusztyń: *Katalog sprawozdań szkolnych 1843-1995*. Cz. 1: Polonica. Rzeszów: Wydaw. WSP 1997, 173 s.
29. *Biblioteki w Polsce*. Informator. Warszawa województwo. Warszawa: Wydaw. SBP 1997, 348 s.

Hanna Zasadowa

Maszynopis wpłynął do redakcji 16 kwietnia 1998 r.

Z LEKTUR ZAGRANICZNYCH

Piśmiennictwo bibliotekoznawcze stopniowo zanurza się w niebycie i tracę wiary w sens niniejszej rubryki. Albo w ramach tej dyscypliny publikuje się jakieś głupoty, albo są to kolejne odcinki serialu „Mały internecista”. Teksty, warte refleksji, pojawiają się rzadziej niż rzadko. Wychodzi na to, że nam się dyscyplina omsknęła, paradygmat jest w proszku i nawet niektórzy wstydzą się nazwy. Bibliotekoznawstwo? A fe! jakież to nieprzyzwoite.

Jeżeli już trafi się coś do przeczytania, to głównie z obrzeżnych pól bibliotekoznawstwa. Tak też trafiłem na trzecie wydanie amerykańskiego podręcznika dla młodych dyrektorów bibliotek [1] — książkę napisaną kompetentnie, a zarazem ku praktycznemu pożytkowi. Zredagowała ją prof. dr Joan Giesecke z uniwersytetu stanowego w Nebrasce — znana z szeregu ciekawych publikacji na temat zarządzania w bibliotekach — narzucając sobie i licznym autorom jednorodny sposób wypowiedzi. Produktywny, nawet jeżeli odrobinę monotony.

Tom inauguruje tekst samej J. Giesecke, nastawiony na wprowadzenie młodego kierownika/dyrektora w jego obowiązki. Wśród różnych sugestii zwraca uwagę na zalecenie nawiązania na początek dobrej współpracy ze wszystkim oraz powstrzymania się od wprowadzania zmian przed pełnym rozpoznaniem sytuacji. Otóż powszechna praktyka jest, niestety, inna.

Z kolei dwa teksty, jeden autorstwa Thyry Russel, drugi Katherine Branch, roztrząsają wszelkie okoliczności przyjmowania nowych osób do pracy w bibliotece. Generalnie sugeruje

się całe zestawy pytań, celem rozpoznania kandydatów — zresztą celem lepszego porównania: dla wszystkich podobne — z wyłączeniem jednak kwestii np. zdrowotnych lub zbyt osobistych. A już wybranym do pracy kandydatom najlepiej przydzielić opiekuna i pozostawić na wprowadzenie dwa tygodnie. Tak jak wielu innych autorów, K. Branch zwraca uwagę na szczególną ważność pierwszego dnia pracy, który często rozstrzyga o całym późniejszym stosunku do pracodawcy a nawet do wykonywanego zawodu.

Joan Giesecke raz jeszcze bezpośrednio zabiera głos, tym razem w sprawie motywacji i optymalizacji wykonawstwa zadań. Propozycje nie odbiegają od standardowych sugestii, jakie formułują zwykle wszyscy znawcy przedmiotu. Ciekawostką jest zalecenie dokumentowania wszelkich form pracowniczej niesubordynacji, jak też nałożonych kar — pod tym względem amerykańskie prawo pracy nie różni się widocznie od naszego — oraz pomysł stałego, corocznego przeglądu pracy personelu. To ostatnie wydaje mi się nierealne i wyabstrahowane z bibliotecznej praktyki.

Irene Padilla i Thomas Patterson analizują możliwości motywacji pozamaterialnej, przyjmując (więc w Stanach Zjednoczonych też), że motywacyjne funkcje płacy są w bibliotekach żadne. Rejestr proponowanych możliwości jest jednak mizerny i sprowadza się głównie do werbalnych pochwał. Autorzy proponują elastyczny czas pracy dla osób szczególnie aktywnych oraz delegowanie na atrakcyjne wyjazdy lub spotkania pracowników najbardziej produktywnych. Oczywiście: chętnie delegowałbym najlepszych do Paryża zamiast do Wieliczki, ale istnieją określone trudności.

Ten sam T. Patterson, ale tym razem wraz z Mymą McCallister, stara się wyspecyfikować reguły prowadzenia narad — z sugestią, że mogą zajmować nawet do połowy czasu pracy dyrektora. No nie, to już byłoby zaproszenie do czczego gadulstwa! Jak i opinia, że produktywne narady powinny trwać 1-2 godziny; dlaczego? Często wystarczy kwadrans lub dwa, w myśl zasady: załatw sprawę i żegnaj.

Oprócz standardowych zaleceń, jakich pełno w każdym podręczniku, autorzy doradzają prowadzącym narady konkretność, dyscyplinę czasową i tematyczną oraz... poczucie humoru (słusznie, ale to jest wszak wrodzone). Ich zdaniem, nie trzeba zwoływać zebrań bez określonej potrzeby — osobiście jestem zwolennikiem cyklicznych operatywek w dużych bibliotekach, zawsze bowiem jest coś do przekazania — a każde musi być wcześniej przemyślane. No i konkluzje należy wprowadzać w życie. A cele narad zostały sprowadzone do pięciu zakresów: powiadomienie, inspiracja, weryfikacja pomysłów, rozwiązywanie problemów i rozwikływanie konfliktów. I chyba tak to rzeczywiście jest.

Marylin Okrent (nie trzeba żartować z nazwisk) stara się doradzić, w jaki sposób zarządzać wielozakresową działalnością biblioteki, ale nie wykracza poza sprawdzoną ideę delegowania uprawnień kierowniczych. Zaś Karen Jette przestrzega przed lekceważeniem sytuacji konfliktogennych — oraz przed ich następstwami — a tych w bibliotekach trochę jest. Generalnie sugeruje dyrektorom podjęcie działań negocjacyjnych albo mediacyjnych w odpowiedniej chwili, chociaż nikt na świecie nie zdoła ustalić, jaka chwila jest akurat na to „odpowiednia”.

Obok słusznej opinii, że dyrektor nie może być w konflikcie stroną, pojawia się w tekście dość naiwny rejestr przyczyn sytuacji konfliktowych. Autorka sprowadza je do charakterologicznych cech pracowników, ale wtedy wystarczyłoby pozbyć się osób kontrowersyjnych, tymczasem takie łatwe rozwiązania nie istnieją. W rzeczywistości bowiem większość konfliktów ma swoje źródła w procesie pracy i w specyfice bibliotekarstwa, ale o tym nie ma w tekście słowa.

A poza tym są jeszcze w tym tomie rozważania o regułach porozumiewania się personelu i z personelem oraz o właściwym rozplanowaniu obowiązków kierowniczych, ale mizerne,

sztampowe i bez jakiegokolwiek związku z bibliotekarstwem. W sumie książka jest umiarkowanie interesująca, jakkolwiek fakt aż trzykrotnej edycji nieco zaskakuje.

Co zaś przy tym charakterystyczne: to nie jest „produkt” czysto bibliotekoznawczy lecz adaptowany, transmitujący ustalenia innej nauki na potrzeby biblioteczne. Podobnie — inna publikacja [2], którą wyłowilem spośród tekstów nijakich, traktująca o bibliotecznej promocji.

Autorka, Lisa A. Wolfe, jest doświadczoną organizatorką akcji promocyjnych, także realizowanych przez biblioteki i biblioteczne stowarzyszenia. Książkę wydano w serii praktycznych podręczników (to już 75 tom!), co nie przeszkadza, że oprócz konkretnych zaleceń realizacyjnych, mieszczą się w niej ogólniejsze refleksje oraz jest rzetelny aparat naukowy.

Zgodnie z charakterem serii, podręcznik serwuje kompletną wiedzę na temat promowania bibliotek oraz tworzenia dobrych stosunków z otoczeniem, nie unikając detali ani przykładów, chociaż dość naiwnych. Natomiast jak zawsze, kiedy mowa o public relations w bibliotekarstwie, irytuje milczące, ale oczywiste założenie, że jest to w tej profesji kompletna nowizna, przejęta dopiero co z ekonomicznych teorii marketingowych.

No bo to nieprawda. Wszak biblioteki szkolne powołano do obsługi publiczności szkolnych, akademickie — uczelnianych, a publiczne — lokalnych! To znaczy, że u genezy bibliotek — setki lat temu — funkcjonowały intencje marketingowe i konkretnie promocyjne. Tyle tylko, że dopiero teraz my to wszystko w tej perspektywie charakteryzujemy oraz używamy nowoczesnej nazwy.

Potrzebę promocji bibliotecznej L.A. Wolfe uzasadnia koniecznością rywalizacji (np. z policją lub ze szkołami) o publiczne pieniądze — które łatwiej uzyskać, jeżeli potoczny wizerunek biblioteki jest odpowiednio korzystny. Żeby zaś to było realne, przynajmniej jedna osoba w bibliotece musi nad tworzeniem takiego wizerunku czuwać.

Autorka radzi, żeby zacząć od zadania sobie kilku pytań. Co mianowicie z bibliotecznych cech i działań chciałoby się wypromować, wobec kogo, kiedy, a także co konkretnie miałyby z tego wynikać? Zawsze konieczny jest jakiś wybór, na coś trzeba się zdecydować, a potem już postępować konsekwentnie, żeby kreowany wizerunek odpowiadał rzeczywistości. W czym konieczny jest rozumny udział całego zespołu pracowniczego.

Przeгляд form promocyjnych L.A. Wolfe zaczyna od znaków firmowych i firmowych druków, sugerując znaczny pożytek z wizerunkowych skojarzeń. Także ze wszystkich materiałów publikowanych, więc ulotek, broszur, zestawień informacyjnych, przewodników po bibliotece, ewentualnie własnych czasopism, a nawet rocznych sprawozdań. Wszystko dobre, co wywołuje korzystne skojarzenia i utrwala wizerunek. W tekście są szczegółowe dyspozycje, jak to przygotować. Autorka charakteryzuje też korzyści z własnej strony w Internecie.

Dłuższy i rozsądny wywód odnosi się do współpracy z prasą oraz mediami. Jest propozycja, żeby oprzeć ją na obopólnych, praktycznych korzyściach, co jednak wymaga przygotowania i hierarchizacji uprawnień do udzielania informacji. Wśród różnych dyrektyw szczegółowych autorka przestrzega przed udzielaniem dziennikarzom wiadomości „nie do kolportowania”. Tak bywa, ale to naiwność, ponieważ wszystko o czym mowa w takich kontaktach, może być publicznie wykorzystane.

Część promocyjnych sugestii odnosi się do praktyki mało u nas znanej. Lisa A. Wolfe mianowicie zwraca uwagę na rozpowszechniony w niektórych krajach obyczaj wolontaryjnego wspierania bibliotek, jak też na ruch przyjaciół bibliotek. Otóż ludzie, którzy się w to angażują — a bywa, że licznie — są doskonałymi transmiterami przyjaznego wizerunku biblioteki w środowisku. U nas na razie nie ma o czym mówić; swoim czasie wszystkie te formy tak dalece zostały zbiurokratyzowane, że w końcu przestały istnieć.

Jest oczywiste, że wizerunek biblioteki zależy jednak przede wszystkim od jakości pracy, od standardu usług i od programu pracy z czytelnikiem, a także od stworzonej atmosfery oraz od wyglądu. Wszystko to razem składa się na skojarzeniowy ekwiwalent biblioteki, funkcjonujący w potocznej świadomości użytkowników oraz otoczenia.

Biblioteka zyskuje też na wizerunku, jeśli jej personel uczestniczy w życiu środowiska — uczelnianego, szkolnego lub komunalnego. W ten sposób bowiem dostrzega się nie tylko ludzi, ale również instytucje, w których pracują. Na rodzimym podwórku pojawia się w związku z tym minorowa refleksja: mianowicie ustawa o samorządzie terytorialnym zabrania m.in. dyrektorom i kierownikom bibliotek miejskich lub gminnych pełnienia funkcji radnych. Wychodzi więc na to, że przepis jest antymarketingowy.

Autorka sugeruje także inicjatywy promocyjne ze strony całych zespołów bibliotek, więc sieci oraz bibliotecznych stowarzyszeń, które teoretycznie mają w tym zakresie znacznie większe możliwości. W praktyce jednak, przynajmniej u nas, takich szerokok zakresowych inicjatyw nie ma.

Nie bez racji Autorka uważa, że promocyjne pomysły muszą być dostosowane do specyfiki, a więc do rodzaju biblioteki — inne w bibliotekach szkolnych, inne w uniwersyteckich i jeszcze inne w publicznych. Kiedy jednak próbuje te idee rozpisać na dyrektywy praktyczne, niewiele z tego wychodzi. Widać, że praktyczną działalność tak różnych bibliotek zna głównie ze słyszenia. Ale jest to właściwie jedyna poważniejsza słabość tej pożytecznej książki.

KSIĄŻKI OMÓWIONE

1. *Practical help for new supervisors*. Ed. Joan Giesecke. Ed. 3. Chicago, London: American Library Association 1997, 119 s.

2. Lisa A. Wolfe: *Library public relations, promotions and communications*. A how-to-do-it manual. New York, London: Neal-Schuman Publ. Inc. 1997, XIV, 209 s.

Jacek Wojciechowski

Maszynopis wpłynął do redakcji 16 kwietnia 1998 r.

BIBLIOTEKA POLSKIEJ AKADEMII NAUK W WARSZAWIE W 1997 R.

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEKI

Biblioteka jest członkiem konsorcjum bibliotek PAN środowiska warszawskiego, które dzięki środkom uzyskanym z KBN zakupiło w poprzednim roku zintegrowany system komputerowy HORIZON w celu jego wspólnego użytkowania oraz utworzenia ogólnodostępnej bazy katalogowej dla tych bibliotek. W 1997 r. Biblioteka przystąpiła do wdrażania systemu. Zakupiono wysokiej klasy komputer z drukarką, wyposażony w kartę sieciową i zlecono firmie Home Space Net podłączenie go do serwera HSN zlokalizowanego na V piętrze PKiN oraz do sieci Internet, co jest warunkiem uzyskania łączności komputera systemowego Biblioteki z serwerem systemu HORIZON zlokalizowanym w Centrum Informatycznym Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie posadowiona będzie baza.

Pracownicy Biblioteki zostali przeszkoleni w zakresie obsługi modułu katalogowego i rozpoczęli wprowadzanie próbnych rekordów do bazy treningowej. Moduły dotyczące gromadzenia i udostępniania będą również systematycznie wdrażane.

Był to kolejny rok niewielkiego wzrostu w zakresie gromadzenia i udostępniania zbiorów. Księgozbiór powiększył się o 1057 wol. książek, 627 wol. wydawnictw ciągłych i 305 wol. rezerwy wieczystej PAN. Biblioteka prenumerowała 414 czasopism (w tym 151 zagranicznych i 263 polskie) i 6 baz danych. Gromadzono zgodnie z profilem Biblioteki wydawnictwa z zakresu naukoznawstwa, technoznawstwa, studiów nad przyszłością, prakseologii, bibliologii, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz informatory z różnych dziedzin wiedzy. Nowe nabytki zostały opracowane formalnie i rzeczowo i przekazane do magazynów bibliotecznych.

Odnotowano również znaczny wzrost liczby odwiedzin oraz liczby udostępnionych wydawnictw. Ogółem udostępniono 37 746 wol. (w 1996 r. — 37 201 wol.). Wzrosła też liczba stałych czytelników Biblioteki: w 1996 r. zarejestrowanych było 1554 czytelników, w 1997 r. — 1809.

Biblioteka podpisała umowę ze Szkołą Wyższą Psychologii Społecznej (afiliowaną przy Instytucie Psychologii PAN), na mocy której to umowy Biblioteka zobowiązuje się wypożyczać swoje zbiory studentom tej szkoły także na zewnątrz.

Kontynuowano prace badawcze i dokumentacyjne nad t. 2 *Słownika polskich towarzystw naukowych*, poświęconym polskiemu towarzystwom naukowym i upowszechniającym naukę działającym w przeszłości na ziemiach polskich, a w szczególności nad cz. 3 zamykającą t. 2; zbierano także materiały do suplementów do t. 1 i 3, opublikowanych wcześniej, oraz do t. 4 poświęconego towarzystwom polonijnym.

Opublikowano kolejne 3 zeszyty *Przeglądu Bibliotecznego*.

Opublikowano również pracę naukową *Z problematyki bibliotek i informacji naukowej* (o objętości 17 ark. wyd.) autorstwa doc. dr hab. Barbary Sordylowej.

Trwały prace redakcyjne nad t. 11 *Polskiej Bibliografii Naukoznawstwa i Technoznawstwa* za l. 1989-1994 oraz gromadzono materiały do tomu za l. 1995-1997.

Aktualizowano i uzupełniano bazę o tematyce prognostycznej oraz kartotekę wycinków z prasy codziennej o Polskiej Akademii Nauk i nauce.

Zakończono prace nad porządkowaniem bazy komputerowej centralnego katalogu zagranicznych wydawnictw ciągłych zgromadzonych w bibliotekach sieci PAN w l. 1986-1991. Konytunowano prace nad selekcją rezerwy wieczystej wydawnictw PAN; wyselekcjonowane egzemplarze przeznaczono do nieodpłatnego przekazania zainteresowanym placówkom.

Z okazji przypadającego w 1997 r. 70-lecia *Przeglądu Bibliotecznego* zorganizowano naradę nt. współpracy redakcji czasopism bibliotekarskich i pokrewnych.

Współpracowano z Polską Fundacją Upowszechniania Nauki oraz Biblioteką Główną Politechniki Warszawskiej przy opracowaniu *Wykazu czasopism naukowych i innych nośników informacji naukowej importowanych do Polski w 1997 r.*

Biblioteka realizowała swoje zadania w ramach przyznanego na 1997 r. budżetu, który po zmianach zamknął się kwotą 1 167 052,71 zł. Ponadto Biblioteka otrzymała środki z DOT-u w kwocie 40 000 zł z przeznaczeniem na działalność wydawniczą, działalność biblioteczną, prenumeratę czasopism krajowych oraz upowszechnianie osiągnięć nauki, a także 96 200 zł na prenumeratę czasopism zagranicznych z funduszu wyodrębnionego przez Komitet Badań Naukowych. Wszystkie środki zostały wydane zgodnie z przeznaczeniem.

II. ORGANY KOLEGIALNE I OPINIODAWCZE BIBLIOTEKI

Biblioteka w dalszym ciągu działała zgodnie ze statutem z 1975 r., który w związku z nową ustawą z dn. 25.04.1997 r. o Polskiej Akademii Nauk oraz nowym statutem PAN zostanie również zmieniony w 1998 r.

Kolegium stanowiące ciało doradcze dyrektora odbyło 13 posiedzeń, na których dominowały sprawy finansowe, personalne i płacowe, dotyczące automatyzacji zbiorów oraz zakupu literatury naukowej. Odbyło się też posiedzenie poświęcone omówieniu nowej ustawy o PAN i nowej ustawy o bibliotekach.

Rada Naukowa w składzie powołanym w 1996 r. odbyła w dn. 24.04.1997 r. posiedzenie, na którym omawiano m.in. działalność Biblioteki w 1996 r., jej sytuację finansową w 1997 r. oraz plan prac naukowo-badawczych na ten rok. Sprawozdanie z działalności Biblioteki przyjęto z aprobatą, a w dyskusji podniesiono starania o utrzymanie nie tylko wysokiego poziomu naukowego Biblioteki, ale także o uczynienie jej instytucją użyteczną dla szerszego kręgu odbiorców.

W porozumieniu z SBP powołano Radę Redakcyjną i Redakcję *Przeglądu Bibliotecznego* na l. 1997-1999. W skład Rady weszli: przewodnicząca prof. dr hab. Barbara Bieńkowska, członkowie: mgr Krystyna Belkowska, dr Stanisław Czajka, dr hab. Marta Grabowska, mgr Janina Jagielska, mgr Mirosława Kocięcka, mgr Halina Kozicka-Boguniowska, mgr Maria Lenartowicz, mgr Hanna Łaskarzewska, dr Jadwiga Łuszczzyńska, mgr Alina Nowińska, doc. dr hab. Barbara Sordylowa, mgr Ewa Stachowska-Musiał, dr Kordula Szczechura, mgr Hanna Zasadowa, dr hab. Elżbieta Zybort, prof. dr hab. Zbigniew Żmigrodzki. Rada odbyła w dn. 28.11.1997 r. swoje pierwsze posiedzenie, na którym omówiono zawartość z. 4 za 1997 r., poświęconego naradzie nt. współpracy redakcji czasopism bibliotekarskich i pokrewnych

zorganizowanej 23.05.1997 r. przez Bibliotekę PAN w Warszawie i SBP. Omawiano również plany wydawnicze *Przeglądu* na 1998 r., m.in. tematykę zeszytów specjalnych dotyczących zagadnień gromadzenia zbiorów bibliotecznych w obecnych warunkach oraz normalizacji zbiorów bibliotekarstwa i informacji naukowej.

Rada Naukowa Biblioteki PAN oraz Zarząd Główny SBP ponownie powierzyły doc. dr hab. Barbarze Sordylowej funkcję redaktora naczelnego *Przeglądu Bibliotecznego* na l. 1997-1999. Na członków redakcji ponownie powołano: mgr Marię Lenartowicz — zastępcę redaktora naczelnego, mgr Krystynę Bełkowską — sekretarza redakcji, mgr Halinę Kozicką-Boguniowską i mgr Hanę Zasadową — członków redakcji. Redakcja odbyła 4 posiedzenia poświęcone omówieniu zawartości kolejnych przygotowywanych do druku zeszytów czasopisma.

III. SPRAWY PERSONALNE I FINANSOWE BIBLIOTEKI

Średnioroczne zatrudnienie w Bibliotece obejmowało 28 etatów, w tym: na pełnych etatach pracowało 25 osób, a niepełnozatrudnione były 3 osoby (1/2 etatu - 1 osoba, 1/4 — 2 osoby, w tym magazynier w Archiwum Rezerwy Wieczystej PAN w Tyborach-Kamiance).

W 1997 r. Biblioteka zatrudniała 1 docenta doktora habilitowanego, 3 starszych kustoszy dyplomowanych, 12 starszych kustoszy bibliotecznych, 6 starszych bibliotekarzy, 3 młodszych bibliotekarzy, 3 magazynierów bibliotecznych (w tym 1 w niepełnym wymiarze czasu pracy), 1 osobę na 1/4 etatu ds. obronności kraju. W 1997 r. 1 osoba przeszła na emeryturę, 3 osoby odeszły z Biblioteki w drodze porozumienia stron. Przyjęto natomiast 2 osoby — jedną z wykształceniem wyższym i jedną z wykształceniem średnim uczącą się.

Pracownicy Biblioteki otrzymali podwyżkę płac (z dn. 1.04.1997 r.) w ramach przyjętych zasad rewaloryzacyjnych. Ogółem na podwyżki wydatkowano 36 793 zł. Średnio podwyżki w uposażeniu zasadniczym i dodatku funkcyjnym wyniosły 124,62 zł, a średnia płaca brutto w stosunku rocznym łącznie z premią ok. 900 zł. Cztery osoby otrzymały gratyfikacje z tytułu wysługi lat i 1 osoba odprawę emerytalną. Na nagrody jubileuszowe oraz odprawy emerytalne wydano 10 206 zł, co miało wpływ na wielkość podwyżek płac, bowiem odprawy i gratyfikacje obciążły fundusz i limit płac. Częściowo koszty gratyfikacji zostały zrefundowane. Pracownicy otrzymali premie w wysokości 8% (II kw.) i 30% (IV kw.), co razem stanowiło 24 567 zł.

Biblioteka jest jednostką budżetową finansowaną z działu „Działalność różna” bezpośrednio przez władze Akademii z części zarezerwowanej w ustawie budżetowej dla Polskiej Akademii Nauk.

Budżet Biblioteki po zmianach kształtował się w wysokości 1 167 052,71 zł (w 1996 — 1 018 593,84 zł, a więc wzrósł o 148 458,87 zł) i został wykonany we wszystkich paragrafach.

Ważniejsze wydatki:

par. 11	Osobowy fundusz płac (w 1996 r. — 273 443,03 zł)	324 135,86 zł
par. 35-38	Czynsz + świadczenia, opłaty pocztowe, za telefony, utrzymanie czystości, naprawy, konserwacja zbiorów, a także wydatki związane z zakupem wydawnictw (w 1996 r. — 377 837,27 zł)	633 457,46 zł

Pozostałe środki przyznane w budżecie to składki na ubezpieczenie społeczne, odpisy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych, zakładowy fundusz nagród.

Biblioteka otrzymała z PAN na działalność ogólnotechniczną w 1997 r. ogółem 40 000 zł z rozbiciem na:

działalność wydawnicza	— 21 125 zł
działalność bibliotek naukowych	— 11 875 zł
prenumeratę czasopism krajowych	— 5 000 zł
upowszechnianie i promocję osiągnięć nauki	— 2 000 zł

Z otrzymanych środków na działalność wydawniczą Biblioteka pokryła koszt druku zeszytów *Przeglądu Bibliotecznego* oraz opublikowania książki Barbary Sordyłowej *Z problematyki bibliotek i informacji naukowej*. Ponadto opłacono wprowadzenie do komputera bibliografii zawartości *Przeglądu Bibliotecznego* za l. 1977—1996.

Ze środków na działalność bibliotek zakupiono wydawnictwa zwarte zgodnie z profilem gromadzenia zbiorów oraz zaprenumerowano czasopisma krajowe. Pokryto też koszty związane z organizacją narady nt. współpracy redakcji czasopism bibliotekarskich i pokrewnych.

Ponadto Biblioteka otrzymała 96 200 zł (poza budżetem) na prenumeratę czasopism zagranicznych z puli wydzielonej przez KBN, którą rozdysponowuje Polska Fundacja Upowszechniania Nauki. Za środki te zaprenumerowano 70 czasopism, w tym 6 baz danych na CD-ROM. Zaprenumerowano także czasopisma i bazy danych dla Biblioteki Archiwum PAN (6 wydawnictw) i dla Centrum Upowszechniania Nauki (4 bazy).

W związku ze wzrostem opłat za czynsz, czego nie przewidziano w planie wydatków budżetowych na 1997 r., oraz wysokim kosztem wypłat gratyfikacji jubileuszowych Dyrektor Biblioteki wystąpiła z wnioskiem do Biura Finansowego PAN o zwiększenie budżetu Biblioteki w par. 11 oraz w paragrafach wydatków rzeczowych (35-38). W odpowiedzi Biblioteka otrzymała 7 349 zł na wypłaty wynagrodzeń o charakterze jednorazowym (nagrody jubileuszowe) oraz 32 630 zł na sfinansowanie skutków podwyższenia czynszu.

Obsługę administracyjną Biblioteki w sprawach personalnych, finansowych i zaopatrzeniowo-transportowych sprawował, jak poprzednio, Zarząd Administracyjny Placówek PAN.

IV. STAN LICZBOWY ZBIORÓW NA DZIEŃ 31.12.1997 R.

Stan ten przedstawiał się następująco:

1) książki BPAN	128 102 wol.
książki OIN	14 188 wol.
2) czasopisma BPAN	91 534 wol.
czasopisma OIN	8 563 wol.
3) zbiory specjalne BPAN (dysertacje, materiały audiowizualne)	2 739 jedn. ewid.
4) rezerwa wieczysta PAN	166 605 wol.
	411 731 wol. i jedn. ewid.

Biblioteka posiadała na koniec roku sprawozdawczego 6199 czasopism, w tym 2063 polskie i 4136 zagranicznych.

Dublety i druki zbędne liczyły 486 wol. książek i 11 296 jedn. ewid. czasopism (920 jedn. ewid. przekazano do 14 bibliotek).

V. DZIAŁALNOŚĆ STATUTOWA BIBLIOTEKI

Gromadzenie i opracowanie zbiorów

W 1997 r. wpływ wydawnictw zwartych wyniósł 1076 wol., w tym: z zakupu 949 wol., z darów 127 wol. Na zakup wydawnictw zwartych wydano łącznie 29 064 zł.

Biblioteka przyjmowała i realizowała dezyderaty Stacji Naukowych PAN w Rzymie, Paryżu i Wiedniu. Zakupiono i wysłano za pośrednictwem ORWN PAN 45 wol. druków zwartych o wartości 1430 zł. Zaprenumerowano też dla tych Stacji 232 czasopisma polskie na 1998 r. Ponadto zaprenumerowano 112 polskich czasopism dla stałego przedstawiciela PAN w Moskwie. Koszty gromadzenia wydawnictw dla Stacji Naukowych ponosi Biuro Współpracy z Zagranicą PAN.

Kontynuowano prace nad selekcją rezerwy wieczystej wydawnictw PAN w Tyborach-Kamiance. Uczestniczyli w nich pracownicy wszystkich działów Biblioteki. Wyselekcjonowano dalsze zbędne egzemplarze z zasobu rezerwy wieczystej i przeznaczono je, zgodnie z Zarządzeniem Ministra Kultury i Sztuki z dn. 15.02.1973 r., do nieodpłatnego przekazywania zainteresowanym placówkom. Zrealizowano zamówienia Miejskiej Biblioteki Publicznej im. E. Raczyńskiego w Poznaniu, Centralnej Biblioteki Wojskowej, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, Instytutu Sztuki PAN, Archiwum PAN w Krakowie, Biblioteki Narodowej.

Czasopism bieżących w 1997 r. wpłynęło 414 (w 1996 r. — 376), w tym 151 zagranicznych i 263 polskie. Kontynuowano prenumeratę baz na CD-ROM.

Podstawowym źródłem wpływu była prenumerata i kupno — 266 czasopism, dary i wymiana zagraniczna — 148 czasopism. Odnotowano 38 nowych czasopism. Prenumerowano 17 dzienników i tygodników wykładanych w czytelnii.

Łącznie na prenumeratę w 1997 r. wydano 118 024 zł.

Opracowano i wprowadzono do zbiorów wszystkie nowe nabytki.

Sklasyfikowano 940 wol. książek i 55 nowych wydawnictw ciągłych. Włączono ok. 2300 kart do katalogu systematycznego. Prowadzono meliorację katalogu systematycznego.

Do bazy komputerowej bieżących nabytków Biblioteki wprowadzono opisy wszystkich nowych nabytków.

Udostępnianie zbiorów

Zbiory Biblioteki udostępniano prezencyjnie w czytelnii i pracowniach oraz wypożyczano do domu. Ogółem udostępniono 37 746 wol. (w 1996 r. — 37 201 wol.), odnotowano 16 942 odwiedzin (w 1996 r. — 14 282). Zarejestrowano 1809 stałych czytelników indywidualnych i 84 biblioteki i instytucje.

Na miejscu w czytelnii udostępniono 29 202 wol., wypożyczono na zewnątrz 8544 wol. (w tym: wydawnictw zwartych 7961 wol., czasopism — 583 wol.). W czytelnii zarejestrowano 8655 odwiedzin, a w wypożyczalni — 8287.

Drogą wypożyczeń międzybibliotecznych sprowadzono z innych bibliotek krajowych 17 wol., do innych bibliotek i instytucji wypożyczono 177 wol.

Jak wynika z powyższych danych, odnotowano w stosunku do roku poprzedniego wzrost liczby odwiedzin i wydawnictw wypożyczonych na zewnątrz. Wydano z magazynów bibliotecznych do czytelnii i wypożyczalni ogółem 23 780 wol., zwrócono do magazynów ogółem 23 410 wol.

Niepokojącym zjawiskiem jest rosnąca liczba nie zrealizowanych zamówień. W 1995 r. było ich 2840, w 1996 — 4122, w 1997 — 5420. Ok. 80% zbiorów Biblioteka gromadzi w jednym egzemplarzu, natomiast nasi czytelnicy to głównie studenci poszukujący podręczników akademickich. Liczba studentów korzystających ze zbiorów Biblioteki zwiększyła się znacznie, gdyż w 1997 r. Biblioteka podpisała umowę ze Szkołą Wyższą Psychologii Społecznej, na mocy której to umowy Biblioteka zobowiązała się wypożyczać swoje zbiory studentom stacjonarnym i zaocznym na zewnątrz. Zgodnie z regulaminem udostępniania studenci innych uczelni mogą korzystać ze zbiorów na miejscu w czytelnii.

Aby ograniczyć przetrzymywanie książek przez czytelników, wprowadzono z dn. 1.11.1997 r. kary w wysokości 0,50 zł za każdy dzień zwłoki. Dało to pozytywne rezultaty.

Magazyn przyjął 3446 jednostek nowych nabytków, które opracowano technicznie i ustawiono na półkach.

Na zlecenie czytelników oraz potrzeby Biblioteki wykonano 19 359 s. odbitek kserograficznych, głównie z czasopism i książek znajdujących się w zbiorach Biblioteki.

Po dłuższym okresie przerwy — spowodowanym brakiem pieniędzy — przekazano do oprawy introligatorskiej 189 wol. najbardziej zniszczonych wydawnictw na sumę 5000 zł. Dalszych ponad 100 wol. czeka na konserwację.

Informacja

W różnych agendach Biblioteki udzielono w sumie 2118 informacji bibliotecznych, bibliograficznych oraz rzeczowych i faktograficznych. Liczba odbiorców informacji spoza PAN wyniosła 1578, a ze środowiska PAN — 540.

Przygotowano 5 wystaw popularyzujących zbiory Biblioteki. Opracowano 36 kwerend bibliograficznych na określone tematy.

Bibliografie oraz kartoteki tematyczne prowadzone są w komputerach z wykorzystaniem pakietu Mikro CDSISIS.

Utrzymywano następujące bazy danych:

— „Prognostyka” — sporządzono 503 opisy na podstawie czasopism polskich i zagranicznych, opatrzone je hasłem przedmiotowym i wprowadzono do komputera. Ogółem na koniec roku baza zawierała 1253 rekordy. Wydruki komputerowe zgromadzonych opisów bibliograficznych przekazano do Komitetu Badań i Prognoz Polska XXI wieku;

— artykuły nt. naukoznawstwa i technoznawstwa z czasopism zagranicznych wpływających do Biblioteki — sporządzono 217 opisów, sklasyfikowano i wprowadzono do komputera. Stan bazy na dzień 31.12.1997 r.: 412 rekordów;

— kartoteka wycinków z prasy codziennej o PAN i o nauce powiększyła się o 20 artykułów;

— centralny katalog zagranicznych wydawnictw ciągłych sieci PAN — zakończono prace nad porządkiem bazy komputerowej z l. 1986-1991. Dokonano korekty opisów bibliograficznych, haseł przedmiotowych i symboli UKD. Łącznie zweryfikowano 9574 dokumenty.

Prace badawcze, naukowo-dokumentacyjne i redakcyjne

— *Słownik polskich towarzystw naukowych*

Prowadzono prace badawcze i dokumentacyjne dotyczące: t. 2, poświęconego polskim towarzystwom naukowym i upowszechniającym naukę działającym w przeszłości na ziemiach polskich; t. 4, obejmującego towarzystwa polonijne; suplementów do wydanych wcześniej t. 1 i 3. Dokonano weryfikacji wykazu towarzystw do cz. 3 t. 2 *Słownika*; na koniec 1997 r. wykaz towarzystw zakwalifikowanych do zamieszczenia w tej części liczył 428 towarzystw, a aneks — 244 poz.

W okresie sprawozdawczym zespół Pracowni *Słownika* opracował autorsko hasła o 47 towarzystwach. Na koniec 1997 r. opracowano i przygotowano maszynopisy haseł dotyczących 115 towarzystw.

Wykaz towarzystw do zamieszczenia w suplementcie do t. 1 *Słownika* (wyd. 1978 r.) liczy 80 poz. (towarzystwa naukowe utworzone po 1976 r.), a kartoteka bibliograficzna — 180

opisów. Materiał zebrany do suplementu do t. 3 (wyd. 1982) obejmuje ponad 60 towarzystw regionalnych utworzonych w l. 1980-1997, a piśmiennictwo im poświęcone — ponad 150 opisów.

Rozprowadzono w dalszym ciągu wszystkie wydane tomy *Słownika*; do końca 1997 r. sprzedano 668 egz. cz. 2 t. 2.

— *Polska Bibliografia Naukoznawstwa i Technoznawstwa za lata 1989-1994*.

Trwały prace redakcyjne nad t. 11 bibliografii. Uzupełniano kartotekę, wykorzystując *Bibliografię Zawartości Czasopism i Przewodnik Bibliograficzny*. Uporządkowano rzeczowo materiał bibliograficzny, opracowano „ślepy” indeks alfabetyczny i rozpoczęto opracowywać przedmiotowy. Równocześnie zbierano materiały do następnego tomu za l. 1995-1997. Sporządzono i sklasyfikowano oraz wprowadzono do bazy komputerowej 168 opisów. Ogółem na koniec roku baza zawierała 448 rekordów.

— *Przegląd Biblioteczny*.

Wydaje Biblioteka PAN w Warszawie i Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. W 1997 r. ukazały się i zostały rozkolportowane: z. 4 za 1996 r., poświęcony retrokonwersji katalogów bibliotecznych, oraz z. 1 i 2/3 za 1997 r. Przygotowano do druku z. 4 za 1997 r. obejmujący materiały z narady nt. współpracy redakcji czasopism bibliotekarskich i pokrewnych zorganizowanej z okazji 70-lecia ukazywania się *Przeglądu Bibliotecznego*.

— Dokumentacja do *Wykazu czasopism naukowych i innych nośników informacji naukowej importowanych do Polski w 1997 r.* T. 1-3. Warszawa 1997 r. Opracował zespół pracowników Biblioteki pod kierownictwem H. Kozickiej-Boguniowskiej w składzie: A. Anuszevska, K. Bełkowska, M. Kmita, B. Krajewska-Tartakowska, M. Kraszewska, T. Księżyk, J. Kurjata, Z. Pietrzak, A. Rogula, A. Stawska, J. Zielińska. Konsultacja merytoryczna: doc. dr hab. B. Sordylowa.

Działalność dydaktyczna i szkoleniowa. Udział w konferencjach

Z okazji 70-lecia ukazywania się *Przeglądu Bibliotecznego* Biblioteka — wspólnie ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich — zorganizowała w dn. 23.05.1997 r. naradę nt. współpracy redakcji czasopism bibliotekarskich i pokrewnych. Wzięli w niej udział redaktorzy i przedstawiciele redakcji 20 czasopism bibliotekarskich i o tematyce pokrewnej, prezentując swoje periodyki, a ponadto wielu wybitnych reprezentantów środowiska bibliotekoznawców, pracowników książki i informacji naukowej. Wygłoszono także 3 referaty: prof. dr hab. Marii Dembowskiej dotyczący *Przeglądu Bibliotecznego* w 25-leciu 1972-1996, prof. dr hab. Janusza Dunina oraz dr Barbary Góry dotyczące czasopism bibliotekarskich wydawanych w Polsce w ostatnich latach. Narada wzbudziła spore zainteresowanie, została dobrze przyjęta w środowisku, a nawet zaproponowano kontynuację tego rodzaju spotkań już bez specjalnych ku temu okazji. Materiały z narady będą opublikowane w z. 4 za 1997 r. *Przeglądu Bibliotecznego*.

W związku z wdrażaniem systemu HORIZON pracownicy zainteresowanych działów uczestniczyli w szkoleniach zorganizowanych przez firmę DYNIX w zakresie działania modułu katalogowania oraz wprowadzania danych do bazy komputerowej.

Doc. dr hab. Barbara Sordylowa brała udział w następujących konferencjach: konferencji Komitetu Badań Naukowych nt. „Nauka '97” (4-5.06); z okazji jubileuszu 90-lecia Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy (12-13.05); sesji naukowej w Bibliotece Gdańskiej z okazji jubileuszu 70-lecia prof. Zbigniewa Nowaka (28.10); plenarnym posiedzeniu Komitetu Naukoznawstwa PAN (drugie posiedzenie połączone było z konferencją nt. Nauka i szkolnictwo wyższe w Polsce w warunkach integracji europejskiej (11.06 i 11.12); wygłosiła

w Instytucie Psychologii PAN referat nt. Współczesne problemy informacji i komunikacji naukowej (23.10.1997 r.).

Na życzenie Wydziału I Nauk Społecznych PAN przygotowano opinie nt. aktów wykonawczych do Ustawy z dn. 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (przekazane Prezesowi PAN w ramach uzgodnień międzyresortowych).

Krystyna Bełkowska i Anna Anuszewska wzięły udział w konferencji zorganizowanej (5-6.11) przez Bibliotekę Publiczną m. st. Warszawy, a poświęconej Unii Europejskiej.

Maria Lenartowicz wzięła udział w konferencji zorganizowanej z okazji 80-lecia SBP i w Krajowym Zjeździe Delegatów SBP (13-15.06). Sprawowała funkcję członka (w charakterze eksperta) w Normalizacyjnej Komisji Problemowej nr 242 ds. Informacji i Dokumentacji oraz uczestniczyła w Komisji ds. Opracowania Rzeczonego przy ZG SBP.

Barbara Krajewska-Tartakowska uczestniczyła w Forum Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego nt. Z problematyki ochrony europejskiego i narodowego dziedzictwa piśmiennictwa (Warszawa, 2.12).

Halina Kozicka-Boguniowska

Maszynopis wpłynął do redakcji 15 kwietnia 1998 r.

PROGRAM KRAJOWEGO ZJAZDU DELEGATÓW
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
(Warszawa-Miedzeszyn, 14-15 czerwca 1997 r.)

14 czerwca

- Rozpoczęcie Zjazdu (godz. 15.00)
Powołanie Prezydium Zjazdu
Przyjęcie regulaminu Zjazdu i porządku obrad
Wybór komisji zjazdowych i przyjęcie ich regulaminu
Przyznanie godności Członka Honorowego SBP
Uczczenie członków SBP zmarłych w latach 1993-1997
Komunikat o laureatach Nagrody Naukowej im. A. Łysakowskiego
Odznaczenia przyznane przez Komisję ds. Odznaczeń i Wyróżnień
Komunikat o odznaczeniach państwowych
Uroczyste otwarcie Zjazdu
Wystąpienie przewodniczącego ZG SBP
Odczytanie listu wojewody warszawskiego Bohdana Jastrzębskiego
Sprawozdania
— z działalności Zarządu Głównego
— z działalności sekcji, komisji i zespołów ZG SBP
— z działalności zarządów okręgów SBP
— Głównej Komisji Rewizyjnej
— skarbnika ZG SBP
— Głównego Sądu Koleżeńskiego
Wystąpienia przewodniczących Komisji Programowej, Komisji Statutowej i Komisji Mandatowej
Wybór przewodniczącego ZG SBP

15 czerwca

- Dyskusja
Uchwalenie zmian w Statucie SBP
Wybór pozostałych władz Stowarzyszenia
Ciąg dalszy dyskusji
Ogłoszenie wyników wyborów

Przyjęcie programu działania, ustaw i wniosków
Zamknięcie Zjazdu

Prezydium Krajowego Zjazdu Delegatów SBP

przewodniczący — kol. Bolesław Howorka (Poznań); współprzewodniczący — kol. kol.: Stanisław Krzywicki (Szczecin), Henryk Hollender (Warszawa), Józef Zając (Kraków), Franciszek Łozowski (Poznań); członkowie kol. kol.: Stanisław Czajka (Warszawa), Janina Jagielska (Warszawa).

Komisje Zjazdowe

Komisja Mandatowa: przewodniczący — kol. Lech Hejman (Konin); członkowie kol. kol.: Janusz Patysiak (Kalisz), Bożena Jacob (Gdańsk).

Komisja Wyborcza: przewodnicząca — kol. Zofia Płatkiewicz (Poznań), zastępca przewodniczącej — kol. Lucyna Sułkowska (Łódź), sekretarz — kol. Maria Bochan (Piła); członkowie kol. kol.: Marianna Borawska (Słupsk), Krystyna Greczycho (Elbląg).

Komisja Uchwał i Wniosków: przewodnicząca — kol. Ewa Krysiak (Warszawa), zastępca przewodniczącej — kol. Jan Burakowski (Płock), sekretarz — kol. Andrzej Kempa (Łódź); członkowie kol. kol.: Mirosława Joško (Jelenia Góra), Krystyna Wołoch (Katowice), Władysław Michnał (Szczecin), Janusz Ambroży (Poznań), Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska (Warszawa); głos doradczy — Bożena Bartoszewicz-Fabiańska (Białystok).

Komisja Skrutacyjna: przewodnicząca — kol. Wiesława Szluchta (Katowice), zastępca przewodniczącej — kol. Ewa Derda (Częstochowa), sekretarz — kol. Gwidona Kępińska (Poznań); członkowie kol. kol.: Eulalia Ryszkowska (Bydgoszcz), Eugenia Korocińska (Elbląg), Jerzy Gajewski (Lublin), Andrzej Jagusztyn (Rzeszów).

Komisja Statutowa: przewodnicząca — kol. Ewa Stachowska-Musiał (Warszawa); członkowie kol. kol.: Dariusz Kuźmiński (Warszawa), Józef Lewicki (Warszawa).

WYSTĄPIENIE PRZEWODNICZĄCEGO STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH DRA STANISŁAWA CZAJKI (Warszawa-Miedzeszyn, 14 czerwca 1997 r.)

Szanowne Koleżanki! Szanowni Koledzy!

Minęły cztery lata pracy Zarządu Głównego SBP, wybranego na Krajowym Zjeździe Delegatów w maju 1993 r. Każdy z nas, członków Zarządu i Prezydium Stowarzyszenia, ma dziś — po upływie tej kadencji — prawo i obowiązek dokonać oceny zarówno własnej, indywidualnej, jak i zespołowej działalności. Jest oczywiste, że takiej rzetelnej i obiektywnej oceny oczekujemy też od całej naszej organizacji, dzisiaj — od Zjazdu.

Szczegółowe sprawozdania ZG, skarbnika, a także członków Prezydium, omawiających współpracę z okręgami oraz komisjami i zespołami ZG, zostaną zgodnie ze Statutem zaprezentowane Zjazdowi. Teraz zaś pragnąłbym zwrócić uwagę Szanownych Delegatów na niektóre sprawy, warte — jak sądzę — przypomnienia.

Nie będzie przesady w stwierdzeniu, że o funkcjonowaniu Stowarzyszenia decydowała w dużej mierze jego sprawność organizacyjna, inaczej — jego możliwość realizacji wielu zadań podejmowanych w wyniku naszych wspólnych ustaleń. Większość z tych zadań wymagała koordynacji pracy ZG z zarządami okręgów, zwłaszcza w toku przygotowań do okręgowych zjazdów sprawozdawczo-wyborczych oraz obecnego Zjazdu Krajowego.

Wydaje się, iż efekty tej pracy są zadawalające, a samo współdziałanie okręgów z centralą z roku na rok ulegało zacieśnieniu. Miarą tych zmian są nie tylko formalne dowody w postaci rocznych sprawozdań, lecz głównie to, jak poszczególne okręgi bądź koła realizowały swoje statutowe zadania. Warto podkreślić, że nie mamy dziś województwa bez swojej stowarzyszeniowej reprezentacji. I — dodam — nie jest to reprezentacja statystyczna, zbudowana dla pozorów. W ciągu ostatnich czterech lat zwiększaliśmy częstotliwość spotkań kolegów przewodniczących z władzami SBP. Nowe formy tych kontaktów związaliśmy z rocznymi seminariami.

Trzykrotnie zwoływane było ogólnopolskie Forum. Te formy sprawdziły się, choć nadal trzeba je usprawniać i uatrakcyjniać. Ich wartość polega na tym, że są dobrą okazją do integrowania środowiska drogą bezpośrednich spotkań jego najbardziej inicjatywnych przedstawicieli. Sądzę, iż oni właśnie decydowali głównie o organizacyjnej sprawności SBP.

Jesteśmy nadal ponad dziewięciotysięczną organizacją. Bez zbędnego zadufania możemy powiedzieć, że najważniejsze sprawy bibliotekarskie reprezentowaliśmy na miarę potrzeb środowiska. Zabierając głos w sprawach tego środowiska, nie rościmy sobie pretensji do monopolu bądź wyłączności, aczkolwiek nasz głos w wielu kwestiach miał określoną wagę. Nie oznacza to bynajmniej, że „wzięliśmy wszystkie przeszkody”. Pozostało ich nadal dużo. Być może nasze siły i możliwości są zbyt małe. Tymczasem wiadomo: społeczno-ekonomiczne realia są takie, jakie są. W bibliotekach jest wiele biedy. Bibliotekarze nie są rozpieszczani jako kategoria pracownicza.

Zjazd odbywamy w 80-lecie Stowarzyszenia. Siłą rzeczy trudno uniknąć przy tej okazji porównań. Chciałbym jednak, byśmy ustrzegli się taniej licytacji, chwając to, co nasze, ganiąc zaś cudze. Na lata działalności obecnych władz przypadła cenzura ustrojowego przełomu w Polsce. Możemy sobie powiedzieć, że przeprowadziliśmy Stowarzyszenie przez ten trudny okres bez nadmiernych strat. A nie wszystkim — podobnym nam — to się udało.

Działalność SBP jako organizacji ustabilizowała się na tyle w latach 1991—1993, iż można było myśleć o jej poprawie w latach następnych, w okresie 1993-1997. Mam tu na uwadze działalność statutową: organizacyjno-programową, szkoleniowo-edukacyjną, jak też działalność gospodarczą.

W środowisku bibliotekarskim znane są nie tylko systematycznie publikowane czasopisma SBP, jest także coraz więcej tytułów fachowych książek. Publikacje te, biorąc pod uwagę wskaźniki ilościowe i liczbę tytułów, w ostatniej kadencji niemal potroiliśmy.

Dzięki inicjatywności własnej i współpracy z organami państwowymi, zwłaszcza z Ministerstwem Kultury i Sztuki, przystąpiliśmy do opracowania globalnej informacji o polskich bibliotekach. Program, który znajduje się w końcowej fazie realizacji, nie miał i nie ma swojego odpowiednika na gruncie krajowym. Prace te wymagały zabezpieczenia finansowego i organizacyjnego. Nie były też możliwe bez wcześniejszych pomysłów czy koncepcji, a zwłaszcza bez zabezpieczenia możliwości ich realizacji. Za tym organizacyjno-programowym i wykonawczym „szyldelem” stoją konkretni ludzie.

Z uporem podejmowaliśmy kluczową dla bibliotekarzy sprawę ustawy o bibliotekach. Nie jest przypadkiem, że inicjatywa, jaką wykazało w tej kwestii Stowarzyszenie, spowodowała przyspieszenie prac legislacyjnych. Jest oczywiste, iż ustawa, bez względu na takie czy inne jej niedoskonałości, nie może być traktowana wyłącznie jako pozaśrodowiskowy twór administratorów. Szerzej o sprawie tej mówiłem na poprzedzającej Zjazd konferencji.

Szanowne Koleżanki i Koledzy!

W różny sposób usiłowaliśmy zaznaczyć swoją obecność w tzw. społecznym otoczeniu. Sięgaliśmy po różne formy. Tu wspomnę tylko, że dobrze przyjęły się obchody Dnia Bibliotekarza i Bibliotek.

W wielu sprawach dotyczących bibliotekarstwa, zwłaszcza samorządowego, kształcenia bibliotekarzy, czytelnictwa na wsi, czy komputeryzacji bibliotek, Stowarzyszenie i jego Zarząd Główny wykazały wiele uporu i konsekwencji. Dążyliśmy do tego, by problemom tym nadać nie tylko środowiskowe znaczenie. Czy tak rzeczywiście było, możecie Państwo ocenić sami. Wielu z Was uczestniczyło przecież w niejednym ogólnokrajowym spotkaniu poświęconym tym sprawom. Macie w nich organizacyjny, programowy i towarzyski udział.

Cenimy sobie szczególnie odtworzone na nowo kontakty ze środowiskiem naukowym. Mamy nadzieję, iż liczne grono koleżanek i kolegów reprezentujących instytucje i biblioteki naukowe znalazło dobre oparcie w naszej organizacji i zaznaczyło w niej swoją obecność.

Sądzę, iż nie tylko ta grupa kolegów bibliotekarzy odnajdywała w Stowarzyszeniu swoje miejsce. Dobrze czują się w nim bardzo licznie reprezentowani bibliotekarze bibliotekarstwa publicznego, dziś nie tyle państwowego, ile samorządowego. I jeśli tak rzeczywiście jest, to znaczy, iż jesteśmy środowisku potrzebni. Ale żeby w nim zaistnieć, być dostrzegani jako organizacja i — nie obawiamy się tego stwierdzenia — na swój sposób honorowani, musimy mieć swoją bazę członkowską, sympatyków i sojuszników. Tylko wtedy możemy w jakimś stopniu zaspokajać potrzeby bibliotekarzy. Najpoważniejsze zaś z nich jest chyba integrowanie nadal rozproszonego organizacyjnie i przestrzennie środowiska. Tu roboty starczy i przyszłym władzom SBP i obecnym władzom zarządów okręgowych. Ideału pewnie nie osiągniemy, ale trudnościami też nie powinniśmy się zrażać.

Jesteśmy przekonani, że kierunki działalności SBP, wynikające z dotychczasowych potrzeb środowiskowych, mimo pewnej zmiany akcentów, powinny być kontynuowane.

Musimy więc i w przyszłości uwzględniać:

- zagrożenia i ograniczenia wynikające z sytuacji ekonomiczno-finansowej państwa;
- zmianę polityki organów założycielskich wobec bibliotek;
- badania i prognozowania skutków tych zmian poprzez opracowanie dokumentów planistycznych, ekspertyz, opinii;
- wspieranie i upowszechnienie postępu bibliotecznego, zwłaszcza w zakresie automatyzacji i komputeryzacji bibliotek.

Musimy dbać o to, by utrzymać:

- pomoc instrukcyjno-metodyczną dla bibliotek samorządowych, dla placówek służącym czytelnikom niepełnosprawnym;
- zróżnicowane formy szkolenia bibliotekarzy (różne bowiem są tu potrzeby);
- międzyresortowe, międzybiblioteczne kontakty, wzmacniając w ten sposób łączące nas więzi i pozycję społeczną całego środowiska.

Bardziej niż dotychczas winniśmy zadbać o nasz własny obraz w środkach masowego przekazu. Skuteczniej pokazywać rolę Stowarzyszenia w życiu kulturalnym i naukowym kraju. To obowiązek nie tylko ZG. Stać nas na to. Dysponujemy dostatecznie dużym potencjałem intelektualnym i organizacyjnym. Możemy zatem promować swoją działalność nie tylko we własnym kręgu.

Życzę tego nam wszystkim z myślą o lepszej kondycji SBP i całego bibliotekarstwa w nadchodzących latach trzeciego tysiąclecia.

Serdecznie dziękuję Koleżankom i Kolegom za dotychczasową pracę w Stowarzyszeniu.

dr Stanisław Czajka

SPRAWOZDANIE GŁÓWNEJ KOMISJI REWIZYJNEJ SBP
za okres od 16 maja 1993 r. do 14 czerwca 1997 r.

Główna Komisja Rewizyjna (GKR) została wybrana na Krajowym Zjeździe Delegatów SBP, który odbył się w Chorzowie w dniach 16-18.05.1993 r. W skład jej weszli: Maria Bochan (87 głosów), Barbara Drewniewska-Idziak (97 głosów), Janina Kuśmierczyk (85 głosów), Franciszek Łozowski (93 głosy), Tadeusz Matyjaszek (98 głosów), Janina Patysiak (85 głosów), Elżbieta Skibińska (94 głosy).

Główna Komisja Rewizyjna ukonstytuowała się następująco: przewodnicząca — Barbara Drewniewska-Idziak, zastępca przewodniczącej — Maria Bochan, sekretarz — Elżbieta Skibińska, członkowie: Janina Kuśmierczyk, Franciszek Łozowski, Tadeusz Matyjaszek, Janina Patysiak.

GKR pracowała przez cały okres kadencji w tym samym składzie w trzech zespołach problemowych: zespole ds. merytorycznych, zespole ds. wydawniczych, zespole ds. finansowych.

W okresie kadencji odbyło się ogółem 18 posiedzeń. Zebrania plenarne odbyły się 7-8.06.1994 r., 27-28.02.1995 r., 18-20.04.1996 r. oraz 7-9.05.1997 r., natomiast zebrania poszczególnych zespołów odbyły się 22-23.03.1994 r., 1.03 i 3.04.1995 r., 6 i 27.03.1996 r. oraz 2 i 23.04.1997 r. Przewodnicząca GKR była zapraszana na plenarne posiedzenia Zarządu Głównego i posiedzenia Prezydium ZG SBP.

Główna Komisja Rewizyjna działała zgodnie z regulaminem działania GKR SBP, zatwierdzonym na Krajowym Zjeździe Delegatów w Toruniu. Zalecenie zawarte w § 14 tego regulaminu, dotyczące spotkania GKR z przewodniczącymi okręgowych komisji rewizyjnych przynajmniej raz w ciągu kadencji, nie zostało zrealizowane z przyczyn finansowych. Wydaje się, że w przyszłej kadencji wskazane by było zorganizowanie takiego spotkania. Analiza sprawozdań okręgowych komisji rewizyjnych doprowadziła nas do konkluzji że w większości wypadków dotyczyły one polityki finansowej zarządu okręgu, a nie były oceną ich działalności.

Podstawą do oceny działalności Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przez GKR były następujące dokumenty:

- program działania Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na l. 1993-1997;
- roczne plany pracy ZG SBP, łącznie z planami wydawniczymi;
- protokoły z posiedzeń plenarnych ZG SBP;
- protokoły z posiedzeń Prezydium ZG SBP;
- sprawozdania roczne z działalności ZG SBP;
- roczne sprawozdania finansowe skarbnika ZG SBP;
- sprawozdania roczne z działalności okręgów i okręgowych komisji rewizyjnych;
- protokoły zjazdów okręgowych;
- dokumentacja finansowo-księgową i finansowo-wydawniczą;
- sprawozdanie z działalności ZG SBP za okres od 16.05.1993 r. do 14.06.1997 r.;
- sprawozdanie skarbnika ZG SBP z kadencji 1993-1997;
- sprawozdanie z działalności zarządów okręgów SBP i okręgowych komisji rewizyjnych SBP w kadencji 1993-1997 r.;
- sprawozdanie z działalności sekcji, komisji i zespołów problemowych ZG SBP w kadencji 1993-1997 r.

W obecnej kadencji ZG nastąpił niewielki spadek liczby członków. SBP zrzeszało w dniu 31.12.1996 r. 9034 członków w 49 okręgach. W stosunku do roku 1993 liczba członków

zmaląa o 179 osób. W poszczególnych latach wyglądało to następująco: stan liczbowy członków na 31.12.1993 r. — 8879 (bez Skierniewic); na 31.12.1994 r. — 9031 (bez Skierniewic); na 31.12.1995 r. — 9057; na 31.12.1996 r. — 9034. W porównaniu z poprzednią kadencją świadczy to o pewnej stabilizacji stanu liczbowego Stowarzyszenia, choć cechuje go nadal fluktuacja i zróżnicowanie stopnia zorganizowania bibliotekarzy w poszczególnych okręgach. Nadal przeważającą liczbę członków stanowią pracownicy bibliotek publicznych, natomiast pracownicy bibliotek naukowych, szkolnych i fachowych stanowią niewielki i stale zmniejszający się procent.

Podstawowym celem działalności Zarządu Głównego SBP powinna być realizacja zatwierdzonego na Krajowym Zjeździe Delegatów w Chorzowie „Programu działania SBP na lata 1993-1997” oraz wniosków przyjętych podczas dyskusji zjazdowej. Zdaniem GKR sprawozdanie ZG SBP za okres kadencji 1993-1997 obiektywnie przedstawia realizację planów, które udało się doprowadzić do końca.

W okresie kadencji Zarząd Główny SBP odbywał corocznie zgodnie z planem po dwa zebrania plenarne i przeciętnie po sześć posiedzeń Prezydium w składzie krajowym oraz w składzie warszawskim, a także organizował doroczne Forum SBP. Komisja stwierdziła, że problematyka zebrań plenarnych ZG i posiedzeń Prezydium koncentrowała się na sprawach ważnych dla bibliotek i bibliotekarzy, w tym na promowaniu i ulepszaniu projektu ustawy o bibliotekach.

Przyjęta na Zjeździe chorzowskim zasada organizowania Dorocznego Forum SBP i towarzyszącej mu konferencji problemowej zdała egzamin i zaowocowała wzbogaceniem działalności merytorycznej Stowarzyszenia. Przypomnijmy, że ta forma działalności pozwoliła zmierzyć się SBP z tak zasadniczymi zagadnieniami, jak komputeryzacja bibliotek, kształcenie bibliotekarzy dla przyszłości oraz czytelnictwo i biblioteki na wsi. Łącznie w okresie sprawozdawczym ZG zorganizował 26 konferencji, sympozjów bądź seminariów, w tym 2 o charakterze międzynarodowym. Czternaście konferencji było dotowanych przez MKiS, Bibliotekę Narodową lub Fundację Batorego.

O ile satysfakcjonująca była w minionej kadencji działalność ZG w płaszczyźnie transformacji ustrojowej bibliotek i zadań szkoleniowych, o tyle mniej sprawna była na polu funkcjonowania sekcji i komisji. Przede wszystkim rzuca się w oczy znaczne zmniejszenie liczby tych ogniw ZG w stosunku do kadencji poprzedniej (z 21 do 14, z których tylko 11 wytrzymało do końca kadencji). Na uwagę zasługuje przede wszystkim działalność Sekcji Bibliotek Naukowych, Sekcji Bibliotek Muzycznych, Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych oraz Komisji Automatyzacji, które organizowały konferencje, warsztaty, pokazy i prelekcje specjalistów zagranicznych. Niepokój natomiast budzi fakt, że jedna z najważniejszych, Sekcja Bibliotek Publicznych i Zakładowych, nie zrealizowała wielu zamierzeń. Ukazując słabość działania Zarządu Głównego w powyższej materii, GKR dostrzega jednocześnie dobre przykłady tej działalności, jak np. reaktywowanie w 1977 r. Komisji Ochrony i Konserwacji Zbiorów.

GKR podkreśla wagę działalności naszych agend merytorycznych, a więc komisji i sekcji oraz zespołów problemowych. Zgodnie ze statutem (§ 18) mogą one pełnić rolę kół, a więc mogą wybierać swoich delegatów na Krajowy Zjazd. Wskazane byłoby przesunięcie zaangażowania intelektualnego i organizacyjnego na zarządy komisji i sekcji podczas organizowania konferencji, szkoleń i seminariów. To tam powinna kształtować się pożądana przez środowisko tematyka konferencji i z tego zespołu powinni pojawiać się prelegenci. Z ramienia ZG SBP mogłaby być oddelegowana jedna osoba do współpracy podczas organizowania imprezy, oczywiście zgodnie z kompetencjami zawodowymi. Tym bardziej należy podkreślić możliwości merytoryczne sekcji i komisji w sytuacji, gdy nawet Doroczne

Forum nie obejmowało działalności tych agend. Również na wiosenne spotkania z przewodniczącymi okręgów nie byli zapraszani przewodniczący sekcji i komisji. W tej sytuacji wydaje się nam możliwe zmniejszenie liczebności Zarządu Głównego.

W minionej kadencji wyraźnie poprawiła się współpraca ZG z zarządami okręgów. Na wyróżnienie zasługują zwłaszcza doroczne spotkania przewodniczącego ZO SBP z przewodniczącymi i członkami ZG SBP. Pożyteczne też okazały się wyjazdy członków ZG do okręgów i ich udział w ważnych wydarzeniach w tych ostatnich, w tym w obchodach Dnia Bibliotekarza i Bibliotek. Częstsza obecność władz naczelnych Stowarzyszenia w terenie sprzyjała aktywności okręgów, co potwierdziła praktyka minionej kadencji.

Istotną ważną sferą działania SBP była działalność wydawnicza. W stosunku do poprzedniej kadencji wzrosła liczba tytułów czasopism i pozycji książkowych (tych ostatnich trzykrotnie). Poza publikowanymi od lat *Przeglądem Bibliotecznym* (pokrywamy częściowo koszty redakcyjne), wydawanym przez Bibliotekę PAN w Warszawie, *Bibliotekarzem* (wydawanym wspólnie z Biblioteką Publiczną m. st. Warszawy — Bibliotekę Główną) i *Poradnikiem Bibliotekarza*, rozpoczęliśmy wydawanie wspólnie z Instytutem Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych UW *Zagadnień Informacji Naukowej*. Nakłady poszczególnych tytułów kształtowały się następująco: r. 1993: *Bibliotekarz* — 4000 egz., *Poradnik Bibliotekarza* — 12 400 egz.; r. 1994: *Bibliotekarz* — 3400 egz., *Poradnik Bibliotekarza* — 10 000; *ZIN* — 350 egz.; r. 1995: *Bibliotekarz* — 3400 egz., *Poradnik Bibliotekarza* — 10 300 egz., *ZIN* — 450 egz.; r. 1996: *Bibliotekarz* — 3200 egz., *Poradnik Bibliotekarza* — 10 000 egz., *ZIN* — 450 egz.; r. 1997: *Bibliotekarz* — 3300 egz., *Poradnik Bibliotekarza* — 10 100 egz., *ZIN* — 450 egz. Przez cały okres kadencji wydawany był też *Biuletyn Informacyjny* w nakładzie ok. 500 egz.

Analizując nakłady naszych czasopism, należałoby się zastanowić nad przyczynami zmniejszenia nakładów i dołożyć wszelkich starań w ich promowaniu, ponieważ na ogólną kwotę 596 617,80 zł uzyskaną ze sprzedaży wydawnictw i druków akcydensowych w 1996 r. czasopisma stanowią kwotę 370 923, 61 zł. GKR podtrzymuje wniosek poprzedniej Komisji, by „przynajmniej raz w ciągu kadencji dokonana została ocena zawartości czasopism, a wyniki jej podane do wiadomości środowiska bibliotekarskiego”. Dla przykładu wydaje nam się, że mało pojawia się informacji na temat udziału w obradach kongresu IFLA i kongresów innych zagranicznych organizacji bibliotekarskich. Jest to niezwykle ważne w sytuacji, gdy tak zmalała liczba wyjazdów zagranicznych (9 w tej kadencji w porównaniu z 50 wyjazdami w poprzedniej).

Analizując politykę finansową, GKR stwierdza, że bilans po stronie aktywów i pasywów wykazał następujące kwoty: r. 1993 — 101 939,00 zł (zysk), r. 1994 — 134 227,60 zł (zysk), r. 1995 — 23 881,00 zł (strata), r. 1996 — 176 161,00 zł (zysk). W czasie tej kadencji otrzymaliśmy z MKiS dotację w kwocie 128 340 zł na organizację trzynastu konferencji. Nie udało się zamierzenie ZG dotyczące usamodzielnienia się finansowego SBP.

W tym miejscu chcemy zaznaczyć, że wszystkie dane finansowe otrzymaliśmy bezpośrednio z działu księgowości Biura ZG SBP, za co serdecznie dziękujemy.

Główna Komisja Rewizyjna stwierdza, że gospodarowanie posiadanymi środkami finansowymi było zgodne z przepisami i postanowieniami statutu.

Główna Komisja Rewizyjna składa wyrazy szczerego podziękowania wszystkim członkom Zarządu Głównego SBP za aktywność i duże zaangażowanie w pełnieniu swoich funkcji i przedkłada Krajowemu Zjazdowi Delegatów wniosek o udzielenie absolutorium ustępującemu Zarządowi Głównemu.

Podpisano: Barbara Drewniewska-Idziak — przewodnicząca GKR SBP, Maria Bochan — wiceprzewodnicząca, Elżbieta Skibińska — sekretarz; Janina Kuśmierczyk, Franciszek Łozowski, Tadeusz Matyjaszek, Janina Patysiak — członkowie.

UCHWAŁY KZD SBP 1997 R.

UCHWAŁA W SPRAWIE ZMIAN W STATUCIE

Krajowy Zjazd Delegatów SBP zapoznał się z uwagami i wnioskami zgłoszonymi przez członków SBP w trakcie kampanii zjazdowej i przedłożonymi przez Komisję Statutową KZD pod obrady Zjazdu. Zjazd zaakceptował propozycje zmian i zalecił ich wprowadzenie do statutu SBP. Jednocześnie Krajowy Zjazd Delegatów SBP zobowiązał nowe władze SBP do przedłożenia zmodyfikowanego statutu Sądowi Rejestracyjnemu według właściwości.

Krajowy Zjazd Delegatów
Miedzeszyn, 15 czerwca 1997 r.

UCHWAŁA W SPRAWIE NADANIA GODNOŚCI CZŁONKA HONOROWEGO SBP

Krajowy Zjazd Delegatów SBP, po rozpoznaniu wniosków przedstawionych przez Komisję Odznaczeń i Wyróżnień ZG SBP i przyjętych przez Zarząd Główny SBP, postanowił nadać godność Członka Honorowego SBP następującym Koleżankom i Kolegom: kol. Jadwiga Andrzejewska (Wrocław); kol. Jadwiga Czarnicka (Warszawa); kol. Maria Czarnowska (Warszawa); kol. Zbigniew Nowak (Gdańsk); kol. Danuta Tomczyk (Radom); kol. Józef Zajac (Kraków).

Krajowy Zjazd Delegatów
Miedzeszyn, 15 czerwca 1997 r.

UCHWAŁA W SPRAWIE PRZYJĘCIA „PROGRAMU DZIAŁANIA SBP NA LATA 1997-2001”

Krajowy Zjazd Delegatów SBP, po dyskusji nad projektem „Programu działania SBP na l. 1997-2001”, przyjmuje wersję zaproponowaną przez Zarząd Główny SBP wraz z wnioskami zgłoszonymi przez Komisję Uchwał i Wniosków Krajowego Zjazdu Delegatów, które stanowią załącznik do niniejszej uchwały.

Krajowy Zjazd Delegatów
Miedzeszyn, 15 czerwca 1997 r.

PROGRAM DZIAŁANIA STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH NA LATA 1997-2001

I. ZAŁOŻENIA OGÓLNE

1. SBP jest organizacją zawodową i naukową bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej, biorącą aktywny udział w upowszechnianiu nowoczesnego bibliotekarstwa, wspierającą zmiany społeczne i ekonomiczne, które dokonują się w kraju.

2. SBP, realizując swe statutowe cele dążyć będzie do rozwoju organizacji i umocnienia jej znaczenia wśród bibliotekarzy i środowisk mających wpływ na rozwój bibliotekarstwa polskiego.

3. Działalność Stowarzyszenia prowadzona będzie na zasadach współpracy i współdziałania z innymi organizacjami i instytucjami bibliotecznymi w kraju i za granicą oraz z administracją państwową i samorządową.

4. Najważniejsze kierunki działania Stowarzyszenia w latach 1997-2001 to:

- a) wzmocnienie roli organizacji i dalsze doskonalenie metod jej działania;
- b) współdziałanie w kształtowaniu polityki bibliotecznej i informacyjnej państwa;
- c) działania na rzecz współpracy bibliotek krajowych podległych różnym resortom oraz integracji środowisk bibliotecznych i pracowników informacji naukowej wokół spraw najważniejszych dla rozwoju bibliotek;
- d) wspieranie rozwoju bibliotekarstwa poprzez wprowadzenie do praktyki bibliotek nowoczesnych technologii informacyjnych, nowych metod zarządzania i organizacji pracy bibliotecznej oraz nowych form upowszechniania książki i czytelnictwa;
- e) podnoszenie kwalifikacji zawodowych kadr bibliotecznych;
- f) ochrona zawodu bibliotekarza i interesów środowisk bibliotecznych;
- g) rozwój współpracy międzynarodowej, zwłaszcza poprzez upowszechnianie wiedzy o kierunkach rozwoju bibliotekarstwa światowego;
- h) prezentowanie wobec organów władzy opinii w sprawach dotyczących działań integracyjnych z Unią Europejską w zakresie bibliotek i informacji naukowej oraz udział w ustalaniu zasad współpracy z bibliotekami europejskimi w tym zakresie;
- i) zintensyfikowanie działań na rzecz upowszechniania czytelnictwa i równego dostępu obywateli do książki;
- j) upowszechnianie wiedzy o nowych technologiach informacyjnych i działanie na rzecz powszechnego i równego dostępu bibliotek i ich czytelników do nowoczesnych narzędzi upowszechniania wiedzy.

5. W kadencji 1997-2001 będą zintensyfikowane działania na rzecz systematycznej prezentacji Stowarzyszenia oraz problemów bibliotek i bibliotekarzy w środkach masowego przekazu na terenie regionu i w skali całego kraju. Zostaną podjęte nowe formy upowszechniania wiedzy o bibliotekarstwie i działalności Stowarzyszenia.

II. ROZWÓJ STOWARZYSZENIA I DOSKONALENIE METOD JEGO DZIAŁANIA

1. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich jest obecnie największą organizacją biblioteczną w kraju. W najbliższych latach należy dążyć do wzmocnienia SBP oraz przystosowywać struktury organizacji do zmieniających się warunków społecznych i technologicznych funkcjonowania bibliotek.

2. Należy zintensyfikować działania na rzecz wzmocnienia roli Stowarzyszenia jako reprezentanta interesów polskiego bibliotekarstwa i środowiska bibliotecznych, który współdziała na zasadach partnerskich z innymi organizacjami bibliotecznymi. Należy pozyskiwać do aktywnego uczestniczenia w działalności organizacji bibliotekarzy o dużym autorytecie zawodowym, reprezentujących wszystkie typy bibliotek, ośrodków informacji naukowej i pracowników nauki.

3. SBP dążyć będzie do dalszego usprawnienia metod działania Stowarzyszenia. Służyć temu będzie m.in. postulowane wielokrotnie wzmocnienie profesjonalne Biura SBP poprzez zatrudnienie na etacie członka wybieralnych władz Stowarzyszenia.

4. Należy dążyć do wzmocnienia roli członków Zarządu Głównego — opiekunów okręgów, wspierających inicjatywy regionalnych władz Stowarzyszenia.

5. Ważnym zadaniem SBP będzie dalsze doskonalenie obiegu informacji pomiędzy Zarządem Głównym, okręgami oraz sekcjami i komisjami. Oprócz dotychczas stosowanych form — aktualne informacje o aktywności SBP powinny być dostępne w sieci Internet.

6. SBP będzie zabiegać o pozyskiwanie bibliotek jako członków wspierających Stowarzyszenie.

7. SBP będzie dążyć do utworzenia porozumienia stowarzyszeń bibliotekarskich działających na terenie kraju. Porozumienie służyć będzie zwłaszcza integracji środowiska i usprawnieniu metod konsultacji i formułowania wspólnego stanowiska w sprawach istotnych dla rozwoju bibliotekarstwa i sytuacji zawodowej bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej.

8. Aby zapewnić podstawy finansowe do realizacji swych statutowych celów, SBP rozwijać będzie działalność gospodarczą, przede wszystkim poprzez publikowanie wydawnictw w postaci tradycyjnej oraz w postaci elektronicznych baz danych.

9. Władze SBP zintensyfikują starania o pozyskiwanie środków finansowych w postaci dotacji celowych lub darów, które wspierać będą realizację statutowych celów Stowarzyszenia.

III. UDZIAŁ SBP W ROZWOJU BIBLIOTEKARSTWA I DOSKONAŁENIU ZAWODOWYM CZŁONKÓW STOWARZYSZENIA

1. Do najważniejszych zadań SBP należeć będą działania na rzecz integracji środowiska bibliotekarzy wokół spraw najistotniejszych dla bibliotekarstwa polskiego. Organizacja będzie płaszczyzną wymiany doświadczeń i opinii, kształtowania nowych idei, a także form uzgadniania wspólnego stanowiska wobec spraw dotyczących bibliotek i czytelnictwa.

2. SBP zintensyfikuje wszelkie formy aktywności na rzecz ściślejszej współpracy bibliotek. Inspirować i wspierać będzie wspólne inicjatywy podejmowane na poziomie lokalnym i w skali kraju, zwłaszcza w dziedzinie komputeryzacji bibliotek, ochrony i konserwacji zbiorów, tworzenia wspólnych baz danych, rozwoju usług bibliotecznych.

3. SBP będzie dążyć do wzmocnienia roli komisji, sekcji i zespołów problemowych w działalności Stowarzyszenia poprzez m.in. ściślejszą współpracę przewodniczących komisji z Zarządem Głównym SBP i zarządami okręgów. Działalność i osiągnięcia komisji powinny być szerzej popularyzowane wśród członków Stowarzyszenia. Należy dążyć do obecności w zespołach problemowych uznanych specjalistów i praktyków z poszczególnych dziedzin, gdyż tylko wówczas można zwiększyć opiniotwórczą i integracyjną rolę komisji i zespołów problemowych.

4. Podobnie jak w ubiegłych kadencjach, w programie działania SBP ważne miejsce zajmują problemy kształcenia i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy. Organizacja uczestniczyć będzie w opiniowaniu programów kształcenia i inicjowania nowych form doskonalenia zawodowego. Władze Stowarzyszenia dążyć będą do wzmocnienia opiniotwórczej roli SBP poprzez okresowe oceny ośrodków kształcenia, zwłaszcza z punktu widzenia przygotowania absolwentów do pracy w bibliotece.

5. Rozwijana będzie i doskonalona działalność wydawnicza w zakresie literatury fachowej i naukowej. Należy dążyć do szerszej popularyzacji wydawnictw SBP wśród bibliotekarzy.

6. SBP będzie wspierać wszelkie działania, których celem jest modernizacja bibliotek publicznych i wzmocnienie ich prestiżu w środowisku lokalnym.

IV. OCHRONA ZAWODU BIBLIOTEKARZA

1. Władze Stowarzyszenia zintensyfikują działania na rzecz ochrony zawodu bibliotekarza poprzez opiniowanie wymogów kwalifikacyjnych na stanowiska biblioteczne, opiniowanie wspólnie ze związkami zawodowymi projektów płacowych i umów zbiorowych, występowanie z inicjatywami i interwencjami do administracji państwowej i samorządowej w tym zakresie.

2. SBP upowszechniać będzie wiedzę o problemach prawnych i organizacyjnych funkcjonowania bibliotek i sytuacji zawodowej bibliotekarzy.

V. DZIAŁALNOŚĆ W ŚRODOWISKU LOKALNYM

1. Podstawową formą organizacyjną SBP pozostaje koło. Należy dążyć do większej integracji środowisk bibliotekarzy na poziomie okręgu poprzez rozwijanie atrakcyjnych programów społeczno-kulturalnych, organizowanie wycieczek turystyczno-szkoleniowych oraz spotkań o tematyce zawodowej.

2. SBP kontynuować będzie organizowanie w regionach imprez środowiskowych z okazji Dnia Bibliotekarza i Bibliotek. W wielu okręgach stały się one ważnym wydarzeniem kulturalnym. Należy dążyć do dalszej popularyzacji tego święta i wspierania różnorodnych inicjatyw związanych z popularyzacją bibliotek i czytelnictwa.

Program działania SBP na lata 1997-2001 opracowała Komisja Programowa Krajowego Zjazdu Bibliotekarzy w składzie: Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska (przewodnicząca), Wojciech Szymanowski, Jan Wołosz, Bożena Bartoszewicz-Fabiańska, Ewa Krysiak.

NOWI CZŁONKOWIE HONOROWI SBP

Krajowy Zjazd Delegatów SBP, na wniosek Komisji ds. Odznaczeń i Wyróżnień ZG SBP, przyznał sześciu osobom godność Członka Honorowego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich:

Kol. Jadwiga Andrzejewska — nauczyciel akademicki Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Wrocławskiego. Członek SBP od 1957 r., przez dwie kadencje przewodniczyła Sekcji Bibliotek Szkolnych przy ZO SBP we Wrocławiu, organizując różne formy kształcenia i pogłębiania więzi środowiskowych. Jest członkiem komitetu redakcyjnego miesięcznika: *Poradnik Bibliotekarza*.

Kol. Jadwiga Czarnecka — związana z zawodem bibliotekarskim przez ponad 60 lat. Od początku swej pracy zawodowej była członkiem Związku Bibliotekarzy Polskich, obecnie SBP. W latach 1963-1965 była wiceprzewodniczącą Zarządu Głównego, jak też czynnym członkiem różnych komisji. Wiele energii poświęciła działalności redakcyjnej i autorskiej, zwłaszcza w wydawnictwach stowarzyszeniowych. Jest autorką ponad 20 skryptów, podręczników, prac naukowych oraz kilkudziesięciu artykułów. Wniosła ogromny wkład w rozwój bibliotekarstwa polskiego.

Kol. Maria Czarnowska — od 1955 r. przez prawie 25 lat związana z Biblioteką Narodową, w której zorganizowała i kierowała Pracownią Statystyki Wydawnictw. Od początku swej pracy w bibliotekarstwie związana również z SBP. Była organizatorką Komisji Statystycznej Zarządu Głównego. Od 1970 r. aktywnie włączyła się do prac Zespołu Historyczno-Pamiętnikarskiego, szczególnie przy opracowywaniu koncepcji i redagowaniu serii *Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych*, przygotowaniu biogramów do *Słownika pracowników książki polskiej* oraz wydawnictw z zakresu statystyki bibliotekarskiej.

Kol. Zbigniew Nowak — pracuje w bibliotekarstwie i SBP nieprzerwanie od 1954 r. Od ponad 20 lat kieruje Biblioteką Gdańską PAN. Jest autorem wielu prac naukowych, wykładowcą na Uniwersytecie Gdańskim w zakresie nauki o książce. W 1990 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. Delegat na Krajowy Zjazd Delegatów w l. 1985 i 1989, reprezentuje także SBP w konkursach na dyrektorów bibliotek.

Kol. Danuta Tomczyk — emerytowany wieloletni dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Radomiu, przewodnicząca ZO SBP w Kielcach i Radomiu (7 kadencji). W 1985 r. podczas Krajowego Zjazdu Delegatów SBP w Toruniu wybrana została sekretarzem Zjazdu oraz weszła w skład Głównej Komisji Rewizyjnej SBP. Jej działalność na rzecz rozwoju bibliotekarstwa i kultury w mieście i regionie zyskała uznanie w województwie radomskim.

Kol. Józef Zajac — emerytowany dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie. Od 35 lat aktywny członek SBP, dwukrotnie pełnił funkcję przewodniczącego

Krakowskiego ZO SBP (w l. 1972-1975 i 1985-1989). W latach 1991-1993 był sekretarzem Komisji Nagród i Odznaczeń przy Zarządzie Głównym SBP, członek Komisji ds. Nagród im. Adama Łysakowskiego. Upowszechnia wiedzę bibliotekarską na łamach licznych czasopism zawodowych.

**NOWE WŁADZE STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
WYBRANE NA KRAJOWYM ZJEŹDZIE DELEGATÓW SBP
(Warszawa-Miedzeszyn 14-15 czerwca 1997 r.)**

Na Zjeździe w Warszawie-Miedzeszynie wybrano przewodniczącego SBP, członków Zarządu Głównego, Głównej Komisji Rewizyjnej i Głównego Sądu Koleżeńskiego.

Nowo wybrany Zarząd Główny SBP ukonstytuował się na pierwszym posiedzeniu członków Zarządu Głównego w dn. 27.06.1997 r. w Warszawie.

Zarząd Główny SBP, Prezydium ZG SBP: przewodniczący — Stanisław Czajka (Biblioteka Narodowa), wiceprzewodniczący: Janusz Ambroży (Biblioteka Publiczna m. Gniezna), Stanisław Krzywicki (Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica, Szczecin), sekretarz generalny — Janina Jagielska (Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy), skarbnik — Andrzej Jopkiewicz (Główny Urząd Statystyczny — Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca, Warszawa); członkowie Prezydium ZG SBP: Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska (Biblioteka Narodowa), Andrzej Kempa (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Łódź-Polesie); członkowie Zarządu Głównego SBP: Bożena Bartoszewicz-Fabiańska (Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Łukasza Górnickiego, Białystok), Sylwia Błaszczuk (Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Katowice), Mirosława Joško (Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Jelenia Góra), Ewa Krysiak (Biblioteka Narodowa — Ośrodek Katalogów Centralnych i Informacji Elektronicznej), Anna Lipiec (Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego, Lublin), Włodzimierz Sebastiański (Biblioteka Główna Akademii Rolniczo-Technicznej im. Michała Oczapowskiego, Olsztyn), Karola Skowrońska (Biblioteka Miejska im. Wiktora Kulerskiego, Grudziądz), Ewa Stachowska-Musiał (Oddział Zabezpieczenia i Konserwacji Zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej UW).

Główna Komisja Rewizyjna SBP: przewodnicząca — Maria Bochan (Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Pantelona Szumana, Piła), wiceprzewodniczący — Tadeusz Matyjaszek (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej, Słupsk), sekretarz — Lech Hejman (Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Konin); członkowie: Janina Małgorzata Halec (Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka, Leszno), Bożena Jacob (Biblioteka Główna Wyższej Szkoły Morskiej, Gdynia), Janina Małachowska (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Kamila Norwida, Zielona Góra), Janina Patysiak (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Adama Asnyka, Kalisz); zastępcy członków: Franciszek Łozowski (Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Poznań), Krystyna Sobocińska (Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Łomża).

Główny Sąd Koleżeński SBP: przewodnicząca — Janina Cygańska (Warszawa), wiceprzewodniczący — Bolesław Howorka (Biblioteka Główna Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego, Poznań), sekretarz — Józef Zajac (Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Kraków).

ODZNACZENIA PAŃSTWOWE Z OKAZJI 80-LECIA SBP

Z inicjatywy władz SBP minister kultury i sztuki Zdzisław Podkański wystąpił do prezydenta RP Aleksandra Kwaśniewskiego o wyróżnienie aktywnych członków Stowarzyszenia. Odznaczenia otrzymali:

Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski: Jan Burakowski (Sierpc), Stanisław Czajka (Warszawa), Zofia Płatkiewicz (Poznań);

Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski: Wiesława Dziechciowska (Szczecin), Lidia Garbielewicz (Szczecin), Magdalena Śliwaka (Szczecin);

Złoty Krzyż Zasługi: Zofia Eckert (Szczecin), Sabina Malinowska (Ostrołęka), Gabriela Radomska (Rzeszów);

Srebrny Krzyż Zasługi: Stanisława Mazur (Tarnobrzeg), Barbara Sosińska-Kalata (Warszawa), Elżbieta Zybert (Warszawa).

LAUREACI NAGRODY NAUKOWEJ IM. ADAMA ŁYSAKOWSKIEGO ZA LATA 1994-1995

Komisja Nagrody zaproponowała Prezydium ZG SBP przyznawanie za każdy rok dwóch nagród: jednej za prace o charakterze teoretyczno-metodologicznym, drugiej zaś za prace o charakterze dokumentacyjno-źródłowym. Dopiero wtedy jest możliwość dokonywania porównań, gdyż trudno jest na jednej szali ważyć np. rozprawę teoretyczną z katalogiem zbiorów bibliotecznych czy bibliografią.

Komisja postanowiła nagrodzić:

Za pracę o charakterze teoretyczno-metodologicznym za 1994 r. — Jerzego Ratajews-kiego (Uniwersytet Śląski w Katowicach), autora monografii pt. *Wybrane problemy metodologiczne informologii nauki (informacji naukowej)* (Katowice 1994). Praca porusza istotną problematykę związków informacji naukowej z naukoznawstwem, prezentuje metody i techniki badawcze informacji naukowej jako dyscypliny.

W zakresie prac dokumentacyjno-źródłowych za 1994 r. — Krystynę Bednarską-Ruszajową (Uniwersytet Jagielloński) za publikację pt. *Das polnische Buchwesen: bibliographische Einführung* (FrankfurtM 1994). Publikacja obejmuje m.in. głęboko rozbudowaną klasyfikację bibliologii oraz wybór ponad 4100 pozycji z polskiego dorobku naukowego z zakresu bibliologii, bibliotekoznawstwa i bibliotekarstwa z ostatnich dwóch stuleci.

W dziedzinie prac metodologiczno-teoretycznych na 1995 r. — Bogumiła Karkowskiego (Uniwersytet Łódzki), autora monografii *Dzieje bibliotek Joachima Lelewela: studium bibliologiczne* (Łódź 1995), pierwszej od wielu lat pracy teoretycznej poświęconej wybitnemu historykowi i bibliotekarzowi, prezentującej nieznaną i nie opracowaną jego dzieło — Historię bibliotek.

W dziedzinie prac dokumentacyjno-źródłowych za 1995 r. — Barbarę Górską i Wiesława Tyszkowskiego (Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu), współautorów 8-tomowego dzieła pt. *Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Ossolińskich: polonika wieku XVII* (Wrocław 1991-1996). Katalog rejestruje ok. 8,5 tys. dzieł w ok. 14 tys. woluminów. Oprócz podstawowych elementów identyfikacyjnych oraz indeksów zawiera — po raz pierwszy w Polsce — dane dotyczące ilustracji, nakładców, adresatów i autorów dedykacji oraz szereg innych informacji o charakterze bibliologicznym.

REGULAMIN NADAWANIA MEDALU STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH „W DOWÓD UZNANIA”

I. Postanowienia ogólne.

1. Na podstawie uchwały Krajowego Zjazdu Delegatów SBP z dn. 15 czerwca 1997 r., Prezydium Zarządu Głównego SBP ustanowi w dn. 3 czerwca 1998 r. Medal „W Dowód Uznania”.

2. Medal nadaje się osobom oraz instytucjom, stowarzyszeniom, i in. za szczególne zasługi na rzecz bibliotekarstwa polskiego i SBP.

3. Przyznaniu Medalu towarzyszy akt nadania.

II. Tryb nadawania Medalu „W Dowód Uznania”.

1. Organem uprawnionym do nadawania Medalu jest Prezydium ZG SBP, tworzące Kapitułę Medalu. W skład Kapituły wchodzi, jako jej sekretarz, przewodniczący Komisji Odznaczeń i Wyróżnień.

2. Uprawnionymi do zgłaszania wniosków o przyznanie Medalu są następujące organy SBP: ZG SBP, Prezydium Okręgów, Prezydium Komisji i Sekcji działających przy ZG SBP.

3. Wnioski sporządza się na odpowiednich formularzach, a następnie przesyła do Przewodniczącego Komisji Odznaczeń i Wyróżnień.

4. Przewodniczący Komisji Odznaczeń i Wyróżnień przedstawia wniosek na posiedzeniu Kapituły Medalu. Po uzyskaniu akceptacji, decyzja Kapituły zostaje wpisana do Księgi nadań (rejstru) przechowywanej w Biurze ZG SBP.

5. Nadawanie Medalu odbywa się co najmniej raz w roku, z okazji Dnia Bibliotekarza i Bibliotek lub w innych stosownych okolicznościach jak: ogólnopolskie Forum SBP, Krajowy Zjazd Delegatów, uroczystości jubileuszowe, rocznice itp.

III. Tryb wręczenia Medalu „W Dowód Uznania”.

1. Wręczenia Medalu dokonują: Przewodniczący SBP, jego zastępcy, Sekretarz Generalny SBP, zaś na szczeblu okręgowym Przewodniczący ZO SBP.

2. Wręczenie Medalu winno mieć miejsce w okolicznościach towarzyszących ważnym zdarzeniom o charakterze publicznym, związanym z bibliotekarstwem lub działalnością SBP.

3. Wręczenie Medalu może odbyć się w innych okolicznościach, jeśli są one spowodowane czynnikami losowymi (np. choroba osoby odznaczonej).

4. Nadanie Medalu winno być ogłoszone w czasopiśmie sygnowanych przez SBP.

„W DOWÓD UZNANIA”

Medal Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich został wykonany zgodnie z Uchwałą Krajowego Zjazdu Delegatów SBP w Miedzeszynie, z dn. 15 czerwca 1997 r.

Medal ten, w sposób skrótowy symbolizuje ogólnopolski charakter SBP, nawiązując do motywu bibliotek i książki. Przypomina też o powstaniu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w 1917 r. Eksponuje noblistów — literatów zwracając uwagę na ogólnokulturową funkcję organizacji.

Wybity został przez Mennicę Państwową w Warszawie, według projektu artysty plastyka Zbigniewa Jarockiego.

Postanowieniem Prezydium Zarządu Głównego SBP z dn. 3 czerwca 1998 r. przyjęty został Regulamin i tryb wręczenia Medalu, którego zadaniem jest honorować szczególne zasługi na rzecz bibliotekarstwa, czytelnictwa, jak i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Nadaje się w dowód uznania osobom i instytucjom. Wraz z Medalem wręczany jest dyplom, potwierdzony podpisem Przewodniczącego SBP i Sekretarza Generalnego.

ZG SBP

SPRAWOZDANIA Z DZIAŁALNOŚCI STOWARZYSZENIA W 1997 R.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ZARZĄDU GŁÓWNEGO SBP ZA OKRES 15 CZERWCA — 31 GRUDNIA 1997 R.

W dniach 13-15.06.1997 r. w Miedzeszynie k. Warszawy obradował Krajowy Zjazd Delegatów SBP. Zjazd wybrał przewodniczącego SBP, członków Zarządu Głównego, Głównej Komisji Rewizyjnej oraz Głównego Sądu Koleżeńskiego, uchwalił też nowy Statut

SBP. Postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Warszawie, VII Wydział Cywilny i Rejestrowy wpisał ponownie SBP do rejestru stowarzyszeń, pod sygnaturą akt VII NS REJ ST 1185, 118697.

Na pierwszym pozjazdowym posiedzeniu w dn. 27.06.1997 r. Zarząd Główny SBP ukonstytuował się (zob. s. 242).

SPRAWY ORGANIZACYJNE

Zarząd Główny obradował 27.06, 13-14.10, 18.12.1997 r.

W dniu 27.06. przyjęto zasady pracy Prezydium i Zarządu Głównego, dokonano oceny przebiegu, rezultatów i kosztów Zjazdu Krajowego oraz towarzyszącej Zjazdowi konferencji z okazji 80-lecia SBP „Społeczno-kulturalna i zawodowa kreatywność bibliotekarzy”. Przyjęto też plan pracy ZG SBP do końca roku.

Robocze posiedzenie, które odbyło się w dn. 13-14.10. w Miedzeszynie, poświęcono głównie omówieniu sposobów realizacji wniosków zgłoszonych na Krajowym Zjeździe Delegatów. Przyjęto regulaminy działania Prezydium i Zarządu Głównego w kadencji 1997-2001, uściślono zakres obowiązków członków ZG oraz Prezydium. Kol. Ewie Stachowskiej-Musiał, po dokooptowaniu jej do składu Prezydium ZG SBP, powierzono koordynację pracy sekcji, komisji i zespołów problemowych. Podjęto decyzję o zakończeniu głównego etapu prac nad elektroniczną bazą danych „Biblioteki w Polsce” oraz publikacji wojewódzkich informatorów o bibliotekach. W posiedzeniu uczestniczyli, poza członkami władz, redaktorzy czasopism *Bibliotekarz* i *Poradnik Bibliotekarza*, a także przewodnicząca Głównego Sądu Koleżeńskiego i wiceprzewodniczący Głównej Komisji Rewizyjnej.

W dniu 18.12. oceniono główne kierunki działalności ZG SBP w 1997 r., przyjęto informację o pracy sekcji, komisji i zespołów problemowych, zaakceptowano wstępne sprawozdanie finansowe, dotyczące działalności Biura ZG SBP, omówiono też dorobek wydawniczy SBP w 1997 r.

Częstotliwość posiedzeń odpowiadała wymogom statutowym, a ich problematyka była w zasadniczych punktach zgodna z planem pracy ZG SBP, przyjętym na początku 1997 r.

Posiedzenia Prezydium ZG SBP odbywały się w dn.: 26.06, 13.10, 28.11, 18.12, a ich przedmiotem były przede wszystkim sprawy organizacyjne m.in. omówienie przebiegu organizowanych przez SBP konferencji, zamierzeń wydawniczych, sytuacji finansowej Stowarzyszenia. Posiedzenia w dn. 26.06, 13.10 oraz 18.12 poprzedzające obrady poświęcono przygotowaniu tych obrad.

Na posiedzeniu w dn. 28.11 podjęto decyzję o rozpoczęciu przygotowań do Forum SBP '98 „Konserwacja i ochrona zbiorów bibliotecznych”. Postanowiono też sfinalizować prace edytorskie związane ze statutem SBP oraz upowszechnić bazę danych *Materiały do bibliografii SBP za l. 1987-1997*.

KONTAKTY Z OKRĘGAMI SBP

Członkowie ZG SBP nawiązali bezpośrednią współpracę z wybranymi okręgami. Utrzymywali kontakty telefoniczne, uczestniczyli też w zebraniach w miejscu swego zamieszkania, przekazując na bieżąco informacje o planach i przedsięwzięciach ZG SBP.

Członkowie Prezydium ZG brali udział w licznych uroczystościach o charakterze rocznicowym z okazji: 50-lecia WBP w Koninie (kol. kol. J. Ambroży, S. Czajka), 90-lecia WiMBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie (kol. J. Jagielska), 80-lecia WiMBP im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi (kol. kol. S. Czajka, J. Jagielska, S. Krzywicki), 50-lecia WiMBP im.

C. K. Norwida w Zielonej Górze (kol. kol. J. Ambroży, S. Czajka, S. Krzywicki), 90-lecia MBP w Sandomierzu (kol. S. Czajka), spotkania kończącego obchody 90-lecia Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy (kol. S. Czajka).

W uroczystych spotkaniach z okazji 80-lecia SBP zorganizowanych przez ZO SBP uczestniczyli: w Gdańsku — kol. S. Krzywicki, w Krakowie — kol. S. Czajka. Kol. kol. J. Jagielska i S. Czajka wzięli udział w uroczystości otwarcia WBP im. Marii Konopnickiej w Suwałkach, przeniesionej do nowego budynku. Ponadto kol. J. Ambroży uczestniczył w naradzie rejonowej bibliotekarzy we Wrześni, podczas której przedstawił wnioski z Krajowego Zjazdu SBP oraz w spotkaniu ZO SBP w Poznaniu.

Z okazji jubileuszy bibliotek, jak też innych ważnych rocznic, kierowano na ręce dyrektorów bibliotek stosowne adresy, sygnowane przez przewodniczącego SBP. Przy każdej okazji odznaczano zasłużonych członków SBP Honorową Odznaką SBP. Medalem „Bibliotheca Magna Perennisque” uhonorowano WBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie z okazji jubileuszu 90-lecia oraz WBP im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi z okazji jej 80-lecia.

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA

W okresie sprawozdawczym zorganizowano dwie konferencje oraz jedno warsztaty szkoleniowe. Ich problematyka dotyczyła zagadnień ważnych dla rozwoju bibliotek.

1. „Biblioteki publiczne w niestabilnym okresie transformacji”. Konferencja dla kadry kierowniczej wbp, zorganizowana w dn. 10-12.09 w Arłamowie przy współudziale WBP w Przemyślu. Uczestniczyło 60 osób, wygłoszono 10 referatów, w których omówiono m.in.: problemy dotyczące zawodu bibliotekarskiego wobec zmian społeczno-technicznych, uwarunkowań organizacyjnych działalności bibliotek publicznych, współdziałania wbp z organizacjami samorządu terytorialnego. Niektórzy prelegenci stawiali pytania dotyczące znaczenia biblioteki publicznej dziś oraz jej struktury organizacyjnej w przyszłości. Konferencji towarzyszyła prezentacja firmy komputerowej „DANTEK — Systemy informacyjne”.

2. „Współpraca bibliotek publicznych z zagranicą” Konferencja dyrektorów wbp, zorganizowana w dn. 30.09-1.10 w Zielonej Górze przez WBP i ZG SBP. Uczestniczyło ok. 50 osób, w wygłoszonych 9 referatach skoncentrowano się na zagadnieniach związanych ze współpracą bibliotek przygranicza woj. zielonogórskiego, Euroregionu Karpackiego, Książnicy Pomorskiej i WBP w Jeleniej Górze. Wiele miejsca poświęcono problematyce wykorzystania łączności internetowej we współpracy bibliotek. Konferencja towarzyszyła uroczystościom jubileuszowym z okazji 50-lecia WBP w Zielonej Górze.

3. „Profilaktyka i działania podejmowane z myślą o likwidacji skutków katastrof”. W warsztatach konserwatorskich, zorganizowanych w dn. 15.12 w Warszawie przez Komisję Ochrony i Konserwacji Zbiorów ZG SBP i Bibliotekę Narodową, uczestniczyło 50 osób, wygłoszono 7 referatów i 2 komunikaty. Dotyczyły one profilaktyki i zabezpieczania zbiorów bibliotecznych. Szkoleniu towarzyszyła ekspozycja przedstawiająca typowe szkody, którym mogą ulegać zbiory w wyniku zaniedbań, katastrof, złych warunków przechowywania itp.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Opublikowano następujące prace:

W serii *Nauka — Dydaktyka — Praktyka*:

1. Paulina Buchwald-Pelcowa: *Cenzura w dawnej Polsce*. Między prasą drukarską a stosem.

2. Elżbieta Artowicz: *Reprezentacja wiedzy w systemie informacyjno-wyszukiwawczym. Zagadnienia relewancji.*

3. Jacek Puchalski: *Polonica z obszaru niemieckojęzycznego poza granicami Rzeczypospolitej w XVI w.*

W serii *Propozycje i Materiały*:

1. *Kreatywność bibliotekarzy*. Materiały z ogólnopolskiej konferencji nt. „Społeczno-kulturalna i zawodowa kreatywność bibliotekarzy”, Miedzeszyn, 13-14 VI 1997 r. Red. Janusz Nowicki.

2. *Samorządy i biblioteki*. Materiały z konferencji „Samorządowe biblioteki publiczne w Polsce”. Milanówek k. Płocka 24-26 IV. Red. Mieczysław Szyszko.

3. *Książka w działalności terapeutycznej*. Praca zbiorowa. Red. merytoryczna Elżbieta Zybert.

W podserii „FO-KA”:

1. Maria Burchard: *Format USMARC rekordu bibliograficznego dla druku muzycznego*.

2. Teresa Głowacka: *Kartoteka wzorcowa języka KABA*. Stosowanie w katalogu przedmiotowym.

W serii *Biblioteki w Polsce — Informator*.

Od października do grudnia 1997 r. wydano 14 informatorów, obejmujących województwa: bielskie, gorzowskie, jeleniogórskie, kieleckie, koszalińskie, łódzkie, opolskie, rzeszowskie, szczecińskie, tarnowskie, toruńskie, wałbrzyskie, warszawskie, wrocławskie. Tym samym prace nad tą serią wydawniczą zostały zakończone; w sumie ukazało się 49 informatorów wojewódzkich.

Elektroniczna baza danych „Biblioteki w Polsce”

Zakończono prace nad aktualizacją tej bazy. Zawiera ona 14 366 rekordów, obejmujących wszystkie (poza szkolnymi) typy bibliotek. Baza ogólnokrajowa wraz z programem mieści się na 3 dyskietkach. Z myślą o promocji opracowano i wydrukowano ulotki, również w języku angielskim, które kolportowano w środowisku bibliotekarskim. Zamieszczono także informację o bazie danych w *Gazecie Wyborczej* w dn. 14.10 w dodatku *Książki*. W efekcie tych działań do Biura ZG SBP wpływają coraz liczniej zamówienia zarówno na bazę ogólnokrajową, jak i na bazy poszczególnych województw.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że prawie wszystkie książki wydane w drugim półroczu były sponsorowane. Wyjątek stanowi publikacja *Kreatywność bibliotekarzy*.

Czasopisma bibliotekarskie

W drugim półroczu 1997 r. ukazało się 5 zeszytów *Bibliotekarza*, 5 zeszytów *Poradnika Bibliotekarza* oraz 2 zeszyty czasopisma *Zagadnienia Informacji Naukowej*. Niestety, nie udało się wydać ani jednego zeszytu *Biuletynu Informacyjnego ZG SBP*, z uwagi m.in. na pilne prace nad zakończeniem serii wojewódzkich informatorów o bibliotekach. Nakłady utrzymały się prawie na tym samym poziomie: *Bibliotekarz* — 3255 egz. (45 mniej niż w czerwcu).

Poradnik Bibliotekarza — 10 100 egz. (mniej o 100 egz.) *ZIN* — stały nakład 450 egz. Zarząd Główny SBP wspiera również finansowo wydawanie kwartalnika *Przegląd Biblioteczny*, opłacając prace redaktorskie. W kosztach wydania *Bibliotekarza* ma swój udział Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy.

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

W 63 Generalnej Konferencji IFLA, która obradowała w Kopenhadze w dn. 31.08 — 5.09.1997 r. uczestniczyli przewodniczący SBP S. Czajka oraz kol. kol. J. Jagielska, J. Pasztaleniec-Jarzyńska, S. Krzywicki. Kol. Sylwia Błaszczuk uczestniczyła w międzynarodowym seminarium „Biblioteki krajów nadbałtyckich”, które odbyło się w Helsinkach w dn. 17-19.11.1997 r. Przedstawiła zarys struktury organizacyjnej bibliotek w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek publicznych, omówiła też działalność SBP, prezentując jednocześnie folder o Stowarzyszeniu w jęz. angielskim.

Pomoc bibliotekom i bibliotekarzom dotkniętym powodzią

W wyniku lipcowej powodzi biblioteki poniosły duże straty w zbiorach, sprzęcie i wyposażeniu. Zarząd Główny włączył się do akcji niesienia pomocy. Powołany zespół (kol. kol. J. Jagielska, E. Stachowska-Musiał i J. Andrzejewski) podjął współpracę z utworzonym w tym samym celu zespołem w Bibliotece Narodowej i pod przewodnictwem zastępcy dyrektora BN, kol. Jana Wołosza i kol. Barbary Drewniewskiej-Idziak, kierownika Działu Ochrony i Konserwacji Zbiorów Bibliotecznych przy BN, pełniącej równocześnie funkcję przewodniczącej Komisji Ochrony i Konserwacji Zbiorów Bibliotecznych przy ZG SBP, utworzono jeden ośrodek, rejestrujący straty w budynkach, urządzeniach i zbiorach bibliotecznych. Zespół zbierał też oferty pomocy dla poszkodowanych bibliotek i koordynował działania. Zainicjowano również gromadzenie środków finansowych dla dotkniętych skutkami powodzi bibliotekarzy. Do połowy grudnia 1997 r. na koncie ZG SBP zebrano kwotę 15 300 zł. Rozdysponowano ją komisyjnie w dn. 16.12.1997 r., przeznaczając odpowiednie sumy dla 36 osób według następującego podziału: ZO SBP Opole — 7225 zł dla 17 osób, ZO SBP Wrocław — 3400 zł dla 8 osób, ZO SBP Wałbrzych — 3400 zł dla 8 osób, ZO SBP Katowice — 1275 dla 3 osób. Z doniesień okręgów, do których kierowano wymienione kwoty, wynika, że pomoc finansowa, mimo jej ograniczonego charakteru, została oceniona bardzo pozytywnie. Do Biura ZG SBP wpłynęły podziękowania od powodziarzy.

BIURO ZG SBP

W okresie sprawozdawczym trwały prace nad skompletowaniem dokumentacji Krajowego Zjazdu Delegatów SBP, przygotowaniem do druku nowego statutu SBP i wpisem do rejestru stowarzyszeń.

Biuro ZG SBP wykonywało wszystkie niezbędne prace wynikające z regulaminowych zadań, zabezpieczało organizacyjnie i finansowo działalność statutową SBP, zajmowało się dystrybucją wydawanych publikacji, systematycznie wydawało i rozprowadzało odpłatnie bibliotekarskie druki akcydensowe dla potrzeb bibliotek w całym kraju.

W drugim półroczu zakupiono do pracowni komputerowej, na potrzeby Wydawnictwa SBP, skaner płaski, drukarkę laserową i drukarkę atramentową, usprawniające pracę fotoskładu. Zakupiono też modem Robotics do obsługi bazy danych *Biblioteki w Polsce* i poczty elektronicznej. Dla potrzeb działu księgowości i kolportażu zakupiono dwa

komputery wraz z oprogramowaniem. W czasie powodzi sekretariat Biura utrzymywał kontakty telefoniczne z okręgami SBP oraz WBP, zbierał informacje dotyczące poniesionych strat i oczekiwanej pomocy.

UWAGI KOŃCOWE

Podsumowując działalność ZG SBP w II półroczu 1997 r., stwierdzić należy, że zdecydowana większość planowanych zadań została zrealizowana. Szczególnie ważne dla SBP było zakończenie prac nad bazą danych *Biblioteki w Polsce*, zarówno w postaci drukowanej, jak i elektronicznej. Jest to największe dotychczas przedsięwzięcie wydawnicze Stowarzyszenia: po raz pierwszy udało się opracować w skali kraju tak potrzebne źródło informacji.

Janina Jagielska
Sekretarz Generalny ZG SBP

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI SEKCJI, KOMISJI I ZESPOŁÓW PROBLEMOWYCH ZG SBP W 1997 R.

W okresie sprawozdawczym przy ZG SBP działały: 1. Sekcja Bibliotek Muzycznych, 2. Sekcja Bibliotek Naukowych, 3. Sekcja Bibliotek Publicznych i Samorządowych, 4. Sekcja Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych, 5. Komisja ds. Automatyzacji, 6. Komisja ds. Rzeczowego Opracowania Zbiorów, 7. Komisja ds. Statystyki Bibliotecznej, 8. Komisja Legislacyjna, 9. Komisja Odznaczeń i Wyróżnień, 10. Komisja Ochrony i Konserwacji Zabytków, 11. Komisja Wydawnicza, 12. Zespół ds. Bibliografii Regionalnej.

Zakres ich prac był zróżnicowany, a ponadto zdominowany został przez wybory władz na nową kadencję. Tej sprawie poświęcono ok. 40% spotkań, a mimo to nie wszystkie wybory zostały przeprowadzone.

Do najbardziej aktywnych należała z pewnością Sekcja Bibliotek Muzycznych. W 1997 r. zakończyła ona trwające od 1992 r. prace redakcyjne nad drugim, rozszerzonym wydaniem *Przewodnika po bibliotekach i zbiorach muzycznych w Polsce*. Jednocześnie, w ramach międzynarodowej współpracy bibliotek muzycznych, 30-31.05.1997 r. sekcja ta zorganizowała w Poznaniu polsko-niemieckie seminarium „Współczesna biblioteka muzyczna — jej zbiory i problemy”. Współorganizatorami były Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu i Biblioteka Narodowa. Wygłoszono 15 referatów, w tym 6 w jęz. niemieckim, a 9 w jęz. polskim.

Sekcja Bibliotek Naukowych pracowała nieco mniej intensywnie, niż w poprzednich latach. Odbyły się tylko 2 spotkania wyłonionego w 1996 r. zespołu ds. zводу bibliotekarskiego który, pracując nad pragmatyką zawodową, zanalizował (po wcześniejszym ich zebraniu) opinie środowiska i w grudniu przyjął wstępne ustalenia. Nie zorganizowano zebrania wszystkich członków i nie przeprowadzono wyborów.

Dokonała tego natomiast Sekcja Bibliotek Publicznych. Po okresie stagnacji, w listopadzie 1997 r., w Bibliotece Publicznej w Wałbrzychu dokonano wyboru nowych władz sekcji oraz nakreślono plan działania. Nie udało się to zaś Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych, która w 1997 r. nie podjęła żadnych działań.

Natomiast wśród komisji kilka może pochwalić się znacznym dorobkiem. Komisja Nagród i Wyróżnień odbyła 11 spotkań i pozytywnie zaopiniowała 191 wniosków na

Honorową Odznakę SBP, 282 wnioski na Medal 70-lecia SBP, 13 wniosków na medal „Bibliotheca Magna Perennisque”. Na ostatnim posiedzeniu wybrano też nowe władze.

Aż dwukrotnie wybory władz przeprowadziła w 1997 r. Komisja Ochrony i Konserwacji Zbiorów. Raz w styczniu, kiedy wznowiła swoją działalność i drugi raz w grudniu, w ramach akcji wyborczej. Do najważniejszych osiągnięć Komisji zaliczyć trzeba aktywne włączenie się członków jej Prezydium w akcję niesienia pomocy bibliotekom poszkodowanym w powodzi i ścisłą współpracę z powołanym w tym celu zespołem BN. W jej ramach zorganizowano w grudniu 1997 r. wspólnie z BN warsztaty konserwatorskie poświęcone likwidacji bądź zapobieganiu skutkom powodzi. Wzięło w nich udział 50 osób. Uczestnicy otrzymali materiały opracowane przez IFLA i biblioteki amerykańskie, a dotyczące działań na wypadek kataklizmów. Po tej konferencji liczba członków Komisji wzrosła o 5 przedstawicieli bibliotek.

Efektom działań Komisji Wydawniczej w 1997 r. było wydanie 30 książek zainicjowanie nowej serii FO-KA, poświęconej problemom formatów i kartotek wzorcowych oraz systematyczne wydawanie *Bibliotekarza*, *Poradnika Bibliotekarza* i *Zeszytów Informacji Naukowej*. Dużą pracę wykonała też Komisja ds. Rzeczowego Opracowania Zbiorów. W związku z postępującą komputeryzacją i dokonującymi się zmianami w rzeczowym opracowaniu zbiorów, głównie w bibliotekach naukowych, stanął przed nim problem wypracowania wspólnej płaszczyzny porozumienia się w tym zakresie między bibliotekami naukowymi i publicznymi. Służyć temu miały przeprowadzone jesienią 1997 r. badania ankietowe, sondujące oczekiwania środowiska bibliotekarskiego wobec Komisji. Dały one bardzo ciekawy materiał i wytyczyły nowe kierunki działania. Po opracowaniu wyników ankiety nawiązano kontakt z osobami chętnymi do bliższej współpracy z Prezydium. Na jedynym zebraniu, jakie miało miejsce, dokonano podsumowania akcji, wybory przeprowadzając na 1998 r.

Komisja ds. Automatyzacji, która w 1997 r. założyła konto internetowe na serwerze BN i umieściła tam informacje o SBP i jego działalności, postąpiła podobnie: wybory nowych władz dokonała na początku 1998 r.

Kontakty członków Komisji ds. Statystyki Bibliotecznej sprowadzały się w 1997 r. do spotkań Prezydium i rozmów telefonicznych. Dotyczyły głównie sprawozdawczości bibliotecznej i konsultacji z przedstawicielami bibliotek różnego typu. Wyborów nie przeprowadzono.

Jednoosobowo działała nadal Komisja Legislacyjna. Kol. B. Howorka, który reprezentuje, publikował artykuły w prasie fachowej oraz udzielał porad. Między innymi opracował dwa krytyczne artykuły o nowej ustawie bibliotecznej, przygotował artykuł dotyczący ustawy o informacji naukowej, występował też na rzecz powstania krajowego Systemu Biblioteczno-Informacyjnego. Obecnie zwrócił się z propozycją zastąpienia Komisji Legislacyjnej stanowiskiem Pełnomocnika ZG ds. Legislacyjnych i usankcjonowania tym samym istniejącego stanu rzeczy.

Zespół ds. Bibliografii Regionalnej odbył w 1997 r. trzy spotkania poświęcone opracowaniu dla potrzeb bibliografii regionalnej jednolitej struktury opisu różnych typów publikacji. Powołano w tym celu grupę roboczą, która ponadto ma opracować zasady wydruku bibliografii regionalnej w formacie MARC BN i przygotować instrukcję dla bibliotek. Zakończenie prac przewidywane jest na I półrocze 1998 r. Wyboru powierzające pełnienie funkcji na następną kadencję dotychczasowemu Zarządowi, odbyły się w I kw. 1998 r.

Podsumowując należy stwierdzić, że rok 1997 przyniósł sporo ciekawych inicjatyw a zdecydowanej większości sekcji i komisji można pogratulować aktywnej postawy.

Oprac. Ewa Stachowska-Musi

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI OKRĘGÓW SBP W 1997 R.

SPRAWY ORGANIZACYJNE

Podstawę sprawozdania stanowiły materiały nadesłane do połowy marca 1998 r. przez 49 okręgów SBP. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w dn. 31.12.1997 r. zrzeszało 9158 członków w 49 okręgach. Liczba członków zwiększyła się w stosunku do 1996 r. o 124 osoby. Przybyło łącznie 436 osób w 30 okręgach, ubyło 253 w 15 okręgach.

Najliczniejsze okręgi:

stan na 31.12.1996		stan na 31.12.1997	
1. Warszawa	615	1. Warszawa	650
2. Szczecin	422	2. Szczecin	421
3. Katowice	380	3. Katowice	387
4. Olsztyn	332	4. Gdańsk	341
5. Poznań	316	5. Poznań	332
6. Gdańsk	311	6. Olsztyn	320
7. Kielce	288	7. Łódź	265
8. Łódź	262	8. Rzeszów	253
9. Rzeszów	252	9. Tarnobrzeg	242
10. Tarnobrzeg	251	10. Płock	241

W 1997 r. zwiększyła się liczba członków SBP w następujących okręgach: Warszawa (35), Zamość (34), Gdańsk (30), Bielsko-Biała, Skierniewice, Wrocław (po 26), Biała Podlaska (24), Poznań (16), Zielona Góra, Koszalin (po 15); Kraków, Legnica, Nowy Sącz (po 14); Piotrków Trybunalski (13); Chełm, Ciechanów (po 11); od 1 do 7 członków przybyło w Częstochowie, Gorzowie Wielkopolskim, Katowicach, Koninie, Lesznie, Lublinie, Łodzi, Płocku, Przemyślu, Rzeszowie, Sieradzu, Suwałkach, Wałbrzychu i Włocławku. Zmalała liczba członków w Kielcach (132), Krośnie (33), Bydgoszczy (17), Białymstoku i Olsztynie (po 12), Tarnowie (10); od 1 do 9 członków straciły okręgi w Elblągu, Ostrołęce, Radomiu, Siedlcach, Słupsku, Szczecinie, Tarnobrzegu, Toruniu i Zielonej Górze.

DZIAŁALNOŚĆ STATUTOWA

Zarządy okręgów

W działalności zarządów okręgów dominowała kampania sprawozdawczo-wyborcza. Wybory do władz okręgowych odbyły się w większości okręgów w I kwart. 1997 r., często z udziałem przedstawicieli ZG SBP i władz samorządowych. Podczas zjazdów okręgowych dokonano wyboru delegatów na Krajowy Zjazd Delegatów.

Osiemdziesięciolecie SBP sprzyjało popularyzacji dokonań organizacji w środowisku bibliotekarskim, na łamach prasy, w radiu i telewizji. W Białej Podlaskiej przewodnicząca ZO kol. E. Kożuchowska, przedstawiła bibliotekarzom sprawy SBP, zachęcając ich do współpracy z ZO. W Białymstoku reklamowano wydawnictwa SBP, wśród bibliotekarzy i studentów podyplomowych studiów bibliotekarskich oraz słuchaczy pomaturalnych szkół bibliotekarskich. ZO w Bydgoszczy wystosował apel do bibliotek bydgoskich wyższych uczelni o zakładanie w nich kół SBP. Przewodnicząca ZO kol. E. Ryszkowska dwukrotnie wygłosiła prelekcję na temat historii, celów i zasad działania SBP.

Wystawy publikacji SBP zorganizowały okręgi w Elblągu, Kielcach i Tarnobrzegu, promowano lub prezentowano wydawnictwa SBP w Bydgoszczy, Koszalinie i Nowym Sączu. Koło w Kościanie (woj. leszczyńskie) zorganizowało wystawę „80 lat Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich”, zaś okręg w Zamości wystawę „Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich — 80 lat w służbie książki”. Kol. Walachniewicz-Jasińska, przewodnicząca ZO w Częstochowie, wygłosiła referat „80-lecie SBP. Cele i zadania”, referaty „80-lecie SBP” i „Rola SBP we współtworzeniu bibliotecznych aktów prawnych” zostały przygotowane z inicjatywy ZO w Koszalinie. Członkowie ZO uczestniczyli w 40-minutowej audycji radia Koszalin poświęconej 80-leciu SBP. W Kaliszu na 15 seminariach rejonowych członkowie organizacji dokonywali przeglądu prasy fachowej i wydawnictw SBP. W Gdańsku w TV, radiu i w WBP odbyła się promocja *Informatora o bibliotekach województwa gdańskiego*; zakupiono 100 egz. z przeznaczeniem dla bibliotek. W Katowicach w *Kwartalniku Metodycznym WBP* ukazały się poświęcone Stowarzyszeniu artykuły D. Kota, K. Wołoch i S. Błaszczyk. Przewodnicząca ZO rozmawiała na temat SBP z kadrą kierowniczą Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Do folderu o SBP, wydanego przez ZG, dołączono wkładkę o działalności SBP w woj. katowickim. W Ostrołęce popularyzowano działalność SBP w lokalnej prasie, radiu i TV, m.in. w *Ratuszu Ostrołęckim* przewodnicząca ZO opublikowała artykuł o ostrołęckich bibliotekach i bibliotekarzach. Niezwykle uroczystość obchodził 80-lecie SBP okręg gdański. Po uroczystości w kościele św. Trójcy (21.10), z udziałem arcybiskupa gdańskiego, odbyła się część oficjalna w Sali Okrągłej UW, podczas której wręczono ko prof. Z. Nowakowi dyplom członka honorowego SBP. W uroczystości wzięło udział ok. 200 członków SBP oraz przedstawiciele władz i wiceprezes ZG kol. S. Krzywicki. Ciekawą inicjatywą ZO w Gdańsku była też I Pielgrzymka Bibliotekarzy na Jasną Górę, której przewodniczył arcybiskup T. Gochołowski i w której uczestniczyło ok. 400 osób z 10 okręgów.

Cała bibliotekarska Polska spontanicznie udzielała pomocy finansowej i rzeczowej ofiarom powodzi: bibliotekom i bibliotekarzom. Informacje na ten temat przewijają się niemal we wszystkich sprawozdaniach. Koło przy MBP w Lubinie (woj. legnickie) przeprowadziło również zbiórkę podręczników i artykułów szkolnych dla dzieci powodzińców; zbiórka odbywała się pod hasłem „Pomagając innym — pomagasz sobie”.

Zarządy okręgów realizowały swoje zadania statutowe m.in. poprzez umacnianie organizacji, popieranie inicjatyw zawodowych i społecznych bibliotekarzy, przekazywanie wniosków, uwag i spostrzeżeń w sprawach dotyczących bibliotekarstwa (np. w sprawie projektu Ustawy o bibliotekach), opiniowanie i zgłaszanie wniosków o odznaczenia dla bibliotek, propagowanie wiedzy o roli książki i bibliotek, starania o integrację środowisk bibliotekarskiego, podnoszenie kwalifikacji zawodowych bibliotekarzy.

We wszystkich okręgach zarządy prowadziły rutynową działalność: zebrania plenarne ZO lub jego prezydium, często z udziałem przewodniczących kół. Największą liczbę zebrań ZO odnotowano w Krakowie (10), Koszalinie (9), Olsztynie (8), Gdańsku (7+9 posiedzenia prezydium); ZO zrealizowały też, choć niektóre ze znacznym opóźnieniem, swoje obowiązki w zakresie sprawozdawczości, uczestniczyły w jubileuszach bibliotek i pracowników, pamiętały o zmarłych.

ZO w Ciechanowie tradycyjnie już był współorganizatorem wojewódzkiego konkursu plastyczno-literackiego „Moja podróż dookoła świata”, IX Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego „O Laur Opina” i III Ciechanowskiej Jesieni Poezji.

ZO w Elblągu współpracuje z organizacjami pozarządowymi. Przewodnicząca ZO uczestniczyła w II Forum Inicjatyw Pozarządowych Województwa Elbląskiego oraz w spo

kaniach organizowanych przez Elbląską Radę Konsultacyjną Osób Niepełnosprawnych. ZO współorganizował „Elbląskie spotkania z poezją”.

ZO w Gdańsku po raz ósmy przyznał nagrodę i dyplom ZO SBP najlepszej absolwentce PSBZ Filii w Gdańsku Elżbiecie Sawickiej, bibliotekarce z Zespołu Szkół Zawodowych w Gdyni. Nagrodę ex aequo otrzymała Elżbieta Podolska z Biblioteki Wojskowej w Gdyni. ZO uzyskał z Urzędu Miasta dotację na działalność Koła Emerytów.

ZO w Gorzowie Wielkopolskim współdziałał w organizacji obchodów 50-lecia bibliotek publicznych w Gorzowie Wielkopolskim.

ZO w Jeleniej Górze uhonorował medalami 70-lecia SBP przedstawicieli władz samorządowych, w tym prezydenta miasta Jelenia Góra oraz zasłużonych pracowników bibliotek.

ZO w Kaliszu był współorganizatorem promocji regionalnego środowiska twórców, promocji książek, spotkań autorskich i kolekcjonerskich oraz XX Międzynarodowego Listopada Poetyckiego — Dnia Kaliskiego.

ZO w Katowicach przesłał do ZG pismo w sprawie zasad organizacji i działania sieci bibliotek publicznych z prośbą o wydrukowanie w prasie fachowej podstawowych wskaźników zatwierdzonych przez IFLA dla bibliotek publicznych.

Z inicjatywy przewodniczącego ZO w Koninie odbyło się spotkanie z posłem Józefem Nowickim, który przedstawił stan prac legislacyjnych nad Ustawą o bibliotekach. Działalność ZO zdominowały prace związane z jubileuszem 50-lecia działalności bibliotek publicznych w Koninie, uwieńczone m.in. publikacją kol. L. Hejmana *Półwiecze bibliotekarstwa publicznego w Koninie*.

ZO w Krakowie nawiązał stałą współpracę z krakowskim Towarzystwem Przyjaciół Książki, organizując wspólnie niektóre zebrania.

W ZO w Lublinie powołano osoby odpowiedzialne za poszczególne kierunki pracy: ds. kontaktów z wydawnictwami, szkoleń, kontaktów z mediami, kontaktów z władzami samorządowymi, współpracy z kołami terenowymi, sekcje: turystyczną, programową, ds. jubileuszy, nagród i odznaczeń, kronikarza.

ZO w Łodzi wystąpił ze skutkiem pozytywnym o przyznanie Medalu „Bibliotheca Magna Perennisque” dla WiMBP, o odznaczenia państwowe i Honorowe Odznaki SBP dla bibliotekarzy. Ponadto ZO wystąpił do prezydenta miasta w sprawie przyznania bibliotekom publicznym dotacji na zakup nowości i prenumeratę czasopism (sprawa załatwiona pomyślnie).

ZO w Łomży był współorganizatorem sesji literackiej „Łomżyński Czerwiec Literacki”.

ZO w Olsztynie nawiązał współpracę z Towarzystwem Miłośników Wołynia i Polesia na Ukrainie (przekazywanie darów książkowych); zorganizował wysyłkę darów (odzież, słodycze, książki) do Wyższej Szkoły Rolniczej w Białej Wace k. Wilna.

ZO w Opolu z powodu braku funduszy zrezygnował z przyznawania Nagrody im. H. Gąszczyńskiej, a zgromadzone wcześniej środki przekazał na konto bieżące ZO. Nawiązano kontakt z kinem „Odra”, dzięki czemu co miesiąc 20 opolskich członków SBP miało możliwość bezpłatnego obejrzenia wybranego przez siebie filmu.

ZO w Ostrólcę wydał dwie pozytywne opinie w sprawach kadrowych na wniosek Zarządu Gminy w Zatorach.

ZO w Pile podejmował starania w radach gmin o pozyskanie środków na uzupełnienie zbiorów, prenumeratę czasopism i remonty bibliotek.

ZO w Piotrkowie był współorganizatorem IV edycji konkursu plastycznego dla dzieci chorych i niepełnosprawnych pt. „Baśnie Andersena” oraz konkursu dla dzieci

i młodzieży w zakresie wiedzy o regionie pod hasłem „Miejsce, które kocham” (II edycja po hasłem „Ludzie związani z regionem”).

ZO w P ł o c k u organizował cykliczne „Spotkania przy herbatce” dla niepełnosprawnych i niedowidzących z Domu Dziennego Pobytu, dla których też przygotował uroczystą wigilię z programem artystycznym w wykonaniu dzieci ze Spółdzielczego Domu Kultury. N wniosek ZO z funduszu socjalnego WBP przyznano z okazji świąt Bożego Narodzenia zasiłki bezzwrotne i komplety pościeli emerytowanym bibliotekarzom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej.

ZO w P o z n a n i u udzielił pomocy w organizacji uroczystości pogrzebowych zmarłych kolegów: J. Dembskiego i S. Badonia; przyznał nagrody im. A. Wojtkowskiego. Laureater nagrody głównej został prof. J. Sójka, nagrody młodych — A. Wegnerowska. Trwał przygotowania do druku słownika bibliotekarzy woj. poznańskiego. ZO pomagał w organizacji koła w Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu, reaktywowaniu koła w Bibliotece Głównej AM, w Środzie Wielkopolskiej oraz zorganizowaniu koła w Grodzisku Wielkopolskim.

ZO w P r z e m y ś l u współuczestniczył w organizacji jubileuszu 50-lecia WBP, Turniej Wierszy Jednego Poety, comiesięcznych spotkań z mieszkańcami Domu Pomocy Społecznej „Bracia Albertyni”.

ZO w R a d o m i u ufundował nagrodę uczniowi jednej z lokalnych szkół podstawowych za zdobycie III nagrody w konkursie „Plakat reklamujący Twoją ulubioną książkę” ogłoszonym przez WBP.

ZO w R z e s z o w i e analizował zagrożenia bibliotek publicznych na swoim terenie łącznie z innymi instytucjami (Mielec), z bibliotekami szkolnymi (Boguchwała), likwidacją (Trzebowsisko). Organizował kolejne spotkanie z cyklu „Sylwetki pamięcią malowane” poświęcone pamięci zmarłych bibliotekarzy oraz wspólnie z Biblioteką Muzeum Okręgowego i Towarzystwem Literackim im. A. Mickiewicza zorganizował — w ramach cyklu „Rozmowy o nieobecnych” — spotkanie poświęcone pamięci dr. Tadeusza Stanisza, b. dyrektora WiMBP, pierwszego przewodniczącego ZBiAP w Rzeszowie.

ZO w S i e r a d z u zorganizował loterię fantową na zakup książek dla MiGB w Wieluniu.

ZO w S ł u p s k u wystąpił z wnioskiem o przyznanie nagrody prezydenta m. Słupsk dyrektorowi Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej, kol. M. Łukasiuk, za organizację Słupskiej Wiosny Literackiej. Dzięki dotacji z UW zorganizował 23 spotkania z pisarzami i krytykami literackimi w Słupsku i na terenie województwa. Dzięki tejże dotacji ZO ufundował nagrody w Ogólnopolskim Konkursie Twórczości Dziecięcej, zorganizowany przez Szkołę Podstawową nr 4.

Działalność ZO w S u w a ł k a c h to przede wszystkim przygotowania do przeniesienia WBP do nowej siedziby, uroczyste otwarcie Książnicy, przygotowanie wystawy „Dzieje Suwalskiej Książnicy” i wydanie monografii *Biblioteka Wojewódzka w Suwałkach 1941-1996*.

ZO w T a r n o b r z e g u wystąpił do ZG z wnioskiem o złożenie podziękowań dyrektorom bibliotek, w których działają koła SBP, za pomoc w sprzyjaniu inicjatywom koła oraz stwarzanie dobrej atmosfery dla rozwoju ruchu stowarzyszeniowego.

ZO w T a r n o w i e dwukrotnie wspierał finansowo artystów malujących ustatkowanymi nogami, zrzeszonych przy Wydawnictwie „AMUN”. ZO i członkowie SBP współpracują z Biblioteką Obwodową w Żytomierzu, Biblioteką Literatury Obcej we Lwowie oraz Biblioteką w Liège; dla Polaków zamieszkujących na Wileńszczyźnie i Ukrainie przesłano zbiórek 189 książek, w tym 8 kaset książki Jana Pawła II *Przekroczyć próg nadziei*”.

ZO w Wałbrzychu był współorganizatorem kiermaszów taniej książki oraz książki bibliotecznej, zorganizował też spotkania z dr F. Cohensius, założycielką pierwszej polskiej biblioteki w Wałbrzychu. Na wniosek ZO dyrekcja WBP przyznała zapomogi pieniężne bibliotekarzom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej lub zdrowotnej; z okazji świąt członkowie ZO odwiedzali emerytów i rencistów, przekazując im skromne upominki i życzenia.

ZO w Warszawie przeniósł swą siedzibę z Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy do Biblioteki Narodowej, tu też umieszczono bieżącą dokumentację, przekazując materiały archiwalne z l. 1928-1991 do Archiwum ZG SBP.

ZO we Włocławku otrzymał list gratulacyjny od wojewody za upowszechnianie kultury, książki i czytelnictwa w województwie, wspomagał też starania WBP o pozyskanie środków finansowych na wystrój wnętrza biblioteki.

ZO we Wrocławiu wydał pozytywną opinię o kandydacie na stanowisko dyrektora MiGBP w Wołowie.

ZO w Zielonej Górze wystąpił ze skutkiem pozytywnym o przyznanie kol. B. Bobińskiej tytułu członka Lubuskiej Łoży Liderów; nie udało się natomiast uzyskać Nagrody Kulturalnej Miasta Zielonej Góry dla WiMBP za 50-letnią działalność na rzecz popularyzacji książki i czytelnictwa.

Działalność interwencyjna zarządów okręgów

ZO w Bielsku-Białej wystąpił z prośbą do posła o interwencję w sprawie dofinansowania instytucji niedochodowych w woj. bielskim.

ZO w Krakowie interweniował w sprawie odwołania z funkcji dyrektora MGBP w Wieliczce.

ZO w Łodzi wystąpił do władz miasta w sprawie podpisania zbiorowego układu pracy z samorządowymi placówkami kultury (podobne działania podjęły ZO w Sieradzu i Szczecinie) oraz wystosował pismo do okręgów SBP w sprawie zaopiniowania wniosku łódzkich bibliotekarzy pracujących w szpitalach o przyznanie im uprawnień do dodatku za szkodliwe warunki pracy (na pismo to odpowiedziało wiele okręgów).

ZO w Piotrkowie popierał pismo zarządu koła w Bełchatowie do Zarządu Miasta w sprawie zaniżonej podwyżki płac bibliotekarzy oraz starania koła o pozyskanie odpowiedniego lokalu dla MBP.

ZO w Radomiu wystosował pismo do przewodniczącego SBP z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie otrzymania świadectw rekompensacyjnych przez bibliotekarzy placówek samorządowych (ustawa z 6.03.1997 r. pozbawiła ich tego prawa).

ZO w Rzeszowie interweniował w sprawie połączenia MBP w Mielcu z Muzeum Regionalnym i Ośrodkiem Kultury, jednakże Rada Miasta włączyła Bibliotekę do Samorządowego Centrum Kultury złożonego z tych trzech placówek. Interweniowano u wójta gminy Kamień w sprawie likwidacji filii bibliotecznej w Prusinie, starano się nie dopuścić do połączenia biblioteki publicznej ze szkolną, negocjując tę sprawę z władzami samorządowymi gmin Boguchwała i Grodzisko.

ZO w Sieradzu czynił starania o poprawę wynagrodzeń pracowników WBP oraz MiGBP w Błaszczach.

ZO w Zamosciu popierał, choć bezskutecznie, starania koła w Biłgoraju w Urzędzie Gminy w Turobinie o utrzymanie filii bibliotecznej w Grodkach.

Działalność środowiskowa okręgów

Najbardziej popularną formą działania na rzecz integracji środowiska były seminaria wyjazdowe i wycieczki szkoleniowo-krajoznawcze; podejmowano również inne formy działalności na rzecz środowiska bibliotekarskiego, głównie w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Członkowie SBP włączali się w organizowanie imprez bibliotecznych na terenie własnych instytucji, współdziałali też przy organizacji konferencji, sympozjów, sesji naukowych, konkursów, wystaw itp.

ZO w Białymstoku współorganizował seminaria nt. „Bibliotekarz dziecięcy na rynku książki”, „Dzieci a komputery”, prowadził konserwatorium bibliotekarskie przy ZC pod kierunkiem prof. A. Sitarskiej przy współudziale B. Bartoszewicz-Fabiańskiej (trzy spotkania). ZO przyjął grupę 40 bibliotekarzy z woj. zielonogórskiego (zwiedzanie Białostockiego Muzeum Wsi, zwiedzanie Tykocina, ognisko).

ZO w Bielsku - Białej zorganizował wycieczkę do Zakopanego.

ZO w Ciechanowie zorganizował wycieczkę do Teatru „Roma” w Warszawie na spektakl „Księżniczka czardasza”.

ZO w Częstochowie gościł grupy uczestników I Pielgrzymki Bibliotekarzy organizując zwiedzanie bibliotek różnych sieci. Zorganizował też wycieczkę do Kotliny Kłodzkiej oraz noworoczne spotkanie z bibliotekarzami emerytami.

ZO w Elblągu współorganizował międzywojewódzką konferencję „Czytelnictwo i biblioteki na wsi”, z której wnioski referował kol. M. Skomro na Krajowym Zjeździe Delegatów. Zorganizował też kolejne spotkanie z okazji jubileuszu pracy 13 bibliotekarzy z woj. elbląskiego pod nazwą „Biesiada jubilatów”.

ZO w Gdańsku zorganizował seminaria wyjazdowe dla 58 osób (zwiedzanie bibliotek publicznych w Tczewie i kościelnych w Pelplinie), dla 40 emerytów (na trasie WBP w Elblągu i Święty Gaj), dla 46 osób (MBP w Redzie, GBP w Krokowej, biblioteka klaszorna w Żarnowcu), dla 72 osób do bibliotek częstochowskich, oraz do Warszawy (BN i Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy).

ZO w Gorzowie zorganizował seminarium wyjazdowe do bibliotek w Słubicach i Frankfurcie nad Odrą.

ZO w Jeleniej Górze współorganizował Konferencję Szkoleniową Bibliotekarzy Dziecięcych Bibliotek Samorządowych Euroregionu „NYSA” (Szkłarska Poręba), w której brali udział bibliotekarze czescy, niemieccy i polscy oraz Forum Bibliotekarzy Jeleniogórskich pod patronatem prezydenta miasta. W jeleniogórskim ratuszu odbyła się sesja popularnonaukowa „Biblioteka — książka — czytelnik. Dziś — jutro” z referatem prof. R. Cybulskiego „Marketing w bibliotece — sposób nowoczesnego myślenia i działania”. Z inicjatywy WBF i ZO odbyło się seminarium dla bibliotekarzy „Książka się rozwija”, podczas którego uczestnicy zapoznali się z systemami informacyjnymi koncernu Bertelsmanna. Goszczono grupę bibliotekarzy z WBP w Olsztynie. Zorganizowano opłatek '97 — spotkanie z pracownikami, emerytami i rencistami z WBP.

ZO w Kaliszu był współorganizatorem dwóch narad kadry kierowniczej bibliotek publicznych woj. kaliskiego oraz dwóch seminariów specjalistycznych, gościł też grupę bibliotekarzy z DBP Łódź-Górna.

Członek ZO w Kielcach, kol. W. Szymanowski, wygłosił referaty: „Problemy prawne bibliotek publicznych” (Sosnówka woj. legnickie), „Czy bibliotekarz powinien znać prawo?” (Radom), „Status prawny bibliotek samorządowych w Polsce” na ogólnopolskiej konferencji w Płocku.

ZO i WBP w K o s z a l i n i e zorganizowały wycieczkę szkoleniową 35 bibliotekarzy do MBP w Nowogardzie i Książnicy Pomorskiej w Szczecinie.

ZO w K r a k o w i e zorganizował m.in. zebranie naukowe z referatem E. Czarny „Regulacje prawne egzemplarza obowiązkowego”, spotkanie noworoczne, autokarową wycieczkę szkoleniowo-rekreacyjną „Piastrskim szlakiem” (Gniezno, Trzemeszno, Mogilno, Strzelno, Kruszwica, Rogalin, Kórnik), wycieczkę do Pragi, spotkanie z okazji 80-lecia SBP, wieczór wspomnień o zmarłych bibliotekarzach.

ZO w L e g n i c y zorganizował wycieczkę turystyczno-szkoleniową do Drezna, podczas której zapoznano się z organizacją, osiągnięciami i problemami bibliotek niemieckich.

ZO w L e s z n i e współorganizował konferencję „250 lat bibliotekarstwa publicznego w Polsce oraz 50-lecia tegoż w Lesznie”, a także wyjazd szkoleniowy 40 bibliotekarzy bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych na trasie: Leszno, Brodnica, Manieczki, Śrem, Środa, Winna Góra.

ZO w L u b l i n i e współorganizował program „Promocja gminy” (dla bibliotek samorządowych), konkurs „Mój Lublin” (dla filii miejskich), wystawy: „Lubartów w prasie 1990-1997”, „Teatr Wandy Jagienki Śliwiny”, uczestniczył w otwarciu kącika pamięci byłej bibliotekarki gminy Trzcinec, Michaliny Horonowej.

ZO w O p o l u zorganizował trzy wycieczki na wystawy malarstwa do muzeów krakowskich i warszawskich.

ZO w O s t r o ł ę c e zorganizował sześciodniowy wyjazd szkoleniowy 42 osób do Pragi.

ZO w P i l e zorganizował wyjazd szkoleniowo-turystyczny do Wiednia.

ZO w P ł o c k u współorganizował ogólnokrajową konferencję „Samorządowe biblioteki publiczne w Polsce” oraz sesję naukową poświęconą W. Broniewskiemu „Wierszem Kocham i wierszem cierpię”.

ZO w P r z e m y ś l u współorganizował ogólnopolską konferencję „Biblioteki publiczne w okresie transformacji” w Arłamowie.

ZO w R a d o m i u zorganizował wyjazd szkoleniowy do WBP w Tarnobrzegu i MBP w Sandomierzu.

ZO w R z e s z o w i e zorganizował wyjazd do Biblioteki Narodowej.

ZO i zarząd koła przy WBP w S i e d l c a c h współorganizowały wojewódzkie seminaria specjalistyczne: „Rola czasopism dla dzieci i młodzieży w bibliotece publicznej”, „Biblioterapia jako jedna z metod pracy z czytelnikiem niepełnosprawnym”, „Działalność bibliotek na rzecz regionu”.

ZO w S i e r a d z u zorganizował ośmiodniową wycieczkę 42 osób do Włoch oraz dla członków SBP i osób zainteresowanych z Łasku wycieczkę do muzeów w Zduńskiej Woli, Sieradzu i Tubądzinie.

ZO w S z c z e c i n i e współorganizował polsko-niemieckie sympozjum na temat konserwacji zbiorów w bibliotekach naukowych (Szczecin-Berlin). Na XXII sesji Sejmiku Samorządowego Województwa Szczecińskiego kol. W. Michnał wygłosił komunikat „Biblioteki publiczne na wsi szczecińskiej — czy mają szansę rozwoju?”. B. Winiarska podczas konferencji „Dzień Biblioteki” w ramach Dni Europejskich w Nantes wygłosiła komunikat „Książnica Pomorska i jej rola jako opiekuna bibliotek samorządowych”. ZO zorganizował, z okazji piątej podróży Ojca Świętego do Polski pielgrzymkę do Gorzowa Wielkopolskiego, w której uczestniczyło 14 osób.

ZO w T a r n o w i e zorganizował grupowy wyjazd bibliotekarzy woj. tarnowskiego na wystawę dzieł Marca Chagalla do Muzeum Narodowego w Krakowie.

ZO w T o r u n i u przy współudziale Wydziału Kultury i dyrekcji WBP i Książnicy Miejskiej zorganizował seminarium „Prawo biblioteczne i wokół prawa” oraz seminarium

poświęcone komputeryzacji i doświadczeniom w tym zakresie na terenie województwa.

ZO w W a ł b r z y c h u zorganizował wyjazd szkoleniowy 45 bibliotekarzy do Biblioteki Głównej i Ośrodka Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej.

ZO we W ł o c ł a w k u zorganizował wycieczkę 40 osób do Kórnika i Poznania.

ZO we W r o c ł a w i u zorganizował I Regionalną Konferencję „Biblioteka w systemie informacji o regionie — wydawcy na rzecz regionu”, której celem było określenie zasad i zakresów wspólnych działań podejmowanych na rzecz promocji książki oraz omówienie ustawy o egzemplarzu obowiązkowym.

ZO w Z i e l o n e j G ó r z e był współorganizatorem konferencji „Współpraca bibliotek publicznych z zagranicą”, towarzyszącej jubileuszowi 50-lecia działalności WiMEP.

Dzień Bibliotekarza i Bibliotek

ZO w B i a ł e j P o d l a s k i e j zorganizował wyjazd do Kazimierza i Nałęczowa.

W B i e l s k u - B i a ł e j otwarto z udziałem władz miasta Klub Bibliotekarza; członkowie koła w Cieszynie zorganizowali wycieczkę do Ołomuńca i Teplic.

ZO w B y d g o s z c z y zorganizował wycieczkę szkoleniowo-turystyczną na trasie: Żnin — Wenecja — Biskupin.

W o k r ę g u c i e c h a n o w s k i m odbyła się impreza w MGBP w Lidzbarku Welskim, w której oprócz bibliotekarzy brali udział zaprzyjaźnieni nauczyciele.

W o k r ę g u e l b ł a s k i m obchody zorganizowały koła w Pasłęku i Braniewie; ZO zorganizował spotkanie plenerowe dla bibliotekarzy i emerytów.

W G o r z o w i e W i e l k o p o l s k i m zorganizowano imprezę plenerową w Karpaczu wspólnie z kołem w Słubicach. Koło w Dębnie Lubuskim urządziło okolicznościową wystawę „Książka cenniejsza niż złoto”.

Dzień Bibliotekarza i Bibliotek w J e l e n i e j G ó r z e obchodzony jest tradycyjnie we wrześniu. W ramach V Jeleniogórskich Dni Książki i Bibliotek wręczona została doroczna nagroda Prezydenta Miasta bibliotekarzowi z WBP oraz nagroda Burmistrza Gminy.

Z okazji Dnia Bibliotekarza reprezentacja ZO w K a l i s z u złożyła kwiaty pod pomnikiem Książki Kaliskiej.

W o k r ę g u k a t o w i c k i m obchody zorganizowały koła z Piekar, Sosnowca, Świętochłowic, Tarnowskich Gór i Zabrze; Wojewódzki Dzień Bibliotekarza i Bibliotek odbył się w Toszku pod hasłem „Praca jeszcze nikomu nie zaszkodziła, ale odpoczynek też nie” (Alexandre Breffort). Zwiedzano zamek, spotkano się z Białą Damą, pieczono kiełbaski. Do wszystkich bibliotekarzy wysłano życzenia z okazji ich święta.

W K i e l c a c h ZO zorganizował spotkanie przy ognisku w Cedzynie.

W K o n i n i e ZO zorganizował obchody w dwóch rejonach: słupecko-konińskim (w MGBP w Pyzdrach) i kolsko-turkowskim (zwiedzanie kolegiaty i zamku w Uniejowie) oraz dla pracowników WBP na szlaku piastowskim (Strzelno, Mogilno, Mysia Wieża w Kruszwicy, przejażdżka po Gople).

W K r o ś n i e odbyło się spotkanie w kawiarni „Olimp” dla wszystkich pracowników bibliotek.

W Ł o d z i ZO zorganizował wycieczkę szkoleniowo-turystyczną do Łowicza i okolic. Wydano okolicznościowy druczek bibliofilski.

W u r o c z y s t o ś c i w o j e w ó d z k i e j zorganizowanej przez ZO w N o w y m S ą c z u uczestniczyło 52 bibliotekarzy.

W okręgu o l s z t y ń s k i m odbyło się spotkanie środowiskowe, dotowane przez UW i sponsorów, w Zielonowie k. Gryźlin (przekazanie odzieży, słodyczy i zabawek tamtejszemu Domowi Dziecka). Wykłady wygłosili dwaj naukowcy olsztyńscy, zaś poseł J. Budkiewicz zapoznał zebranych z pracami nad ustawą o bibliotekach.

W okręgu o s t r o ł ę c k i m odbyło się Wojewódzkie Spotkanie Bibliotekarzy w Rzekuniu, połączone z konferencją „Biblioteka w służbie lokalnego środowiska”.

W okręgu p i o t r k o w s k i m odbyło się spotkanie w Miedznej Murowanej; koło w Opocznie zorganizowało wycieczkę do Krakowa i Zakopanego.

W P ł o c k u odbyło się spotkanie bibliotekarzy z rejonu gostynińskiego, płockiego i sierpeckiego, w Krośniewicach — z rejonu kutnowskiego i łęczyckiego. MBP w Kutnie wspólnie z Domem Kultury zorganizowała Święto Animatorów Kultury, podczas którego wręczono bibliotekarzom nagrody książkowe.

W P o z n a n i u odbyła się uroczystość na terenie Muzeum Pierwszych Piastów w Legnicy dla 40 osób: dyrektorów bibliotek, członków ZO i przewodniczących kół.

W okręgu p r z e m y s k i m obchody odbyły się w ciągu tygodnia w czterech kołach, które starannie przygotowały oprawę uroczystości.

W R a d o m i u święto obchodzono w Klubie Środowisk Twórczych „Łaźnia”, z udziałem wojewody radomskiego, marszałka Sejmiku Samorządowego, przedstawicieli MKiS oraz przewodniczącego SBP. Referat „Teraźniejszość i przyszłość bibliotek” wygłosiła prof. J. Kołodziejska.

W okręgu r z e s z o w s k i m obchody odbywały się prawie we wszystkich bibliotekach województwa.

W S i e d l c a c h z inicjatywy ZO wojewoda wystosował na ręce władz samorządowych życzenia dla wszystkich bibliotekarzy z okazji ich święta.

W okręgu s i e r a d z k i m odbyła się impreza plenerowa przy ognisku w Krzeczowie.

W okręgu s z c z e c i ń s k i m uroczystość wojewódzka odbyła się w ogrodach dawnego pałacu Flemingów w Buku Kamieńskim. Uczestniczyło 128 bibliotekarzy.

W okręgu t a r n o b r z e s k i m koło w Janowie Lubelskim zorganizowało spotkanie bibliotekarzy z władzami miasta i gminy, członkowie koła w Tarnobrzegu uczestniczyli w wycieczce na szlaku: Chęciny — Jaskinia „Raj” — Święty Krzyż.

W W a ł b r z y c h u obchody zorganizowano w Sali Witrażowej UM z udziałem prezydentów miasta, dyrektorów wydziałów i radnych. Radio Wałbrzych przygotowało koncert życzeń dla bibliotekarzy. Szczególnie sympatyczna była przygotowana przez koło w Ząbkowicach Śląskich impreza plenerowa w Kamieńcu Ząbkowickim.

We W r o c ł a w i u na uroczystości w WiMBP im. T. Mikulskiego przewodnicząca ZO kol. D. Jędrówiak mówiła na temat rangi bibliotek i roli bibliotekarzy, B. Bednarek z Uniwersytetu Wrocławskiego wygłosił wykład „W kręgu księgi i książki. Bibliotekarze i kuriozalne przypadki”.

W okręgu z i e l o n o g ó r s k i m zorganizowano Wojskową Majówkę Bibliotekarzy w Lubuskim Muzeum w Drzonowie k. Zielonej Góry przy ognisku i wojskowej grochówce.

Działalność wydawnicza i popularyzatorska okręgów

B y d g o s z c z — współudział w redakcji półrocznika *Bibliotekarz Bydgoski*, wydawanego przez WiMBP; członek ZO kol. M. Berent jest współautorem bibliografii regionalnej zamieszczonej w *Rocznikach Kulturalnych Kujaw i Pomorza*; z koła w Szubinie kol. M. Rzeszowski bierze udział w redakcji dwutygodnika *Szubiński Pelikan*, a kol. G. Szafraniak i S. Ciesielska zamieszczają artykuły o tematyce bibliotecznej i kulturalnej w periodyku *Pogłos Barcina*.

Chełm — ZO uzyskał od wojewody chełmskiego dotację na wydanie t. 3 *Rocznika Chełmskiego*, t. 2 *Medali Chełmskich i Dziejów Ziemi Chełmskiej*.

Częstochowa — sprawozdanie z działalności okręgu w l. 1991-1997 zostało zamieszczone w *Kwartalniku Metodycznym* (1997 nr 2); wiceprzewodnicząca ZO kol. B. Szymańska opublikowała artykuł *W stronę wrażliwości* o problemach osób chorych, starszych i niedowidzących na łamach *Gazety Częstochowskiej*.

Elbląg — przygotowanie materiałów do kolejnego numeru *Bibliotekarza Elbląskiego* (nie ukazał się z powodu braku funduszy).

Gorzów — wydawanie środowiskowego biuletynu *Teraz My*; popularyzowanie bibliotek na łamach prasy lokalnej i fachowej.

Jelenia Góra — wydawanie biuletynu informacyjnego ZO *Postaniec*.

Kalisz — współudział w wydaniu *Poradnika Metodyczno-Bibliograficznego*, zredagowaniu pytań i odpowiedzi do X edycji konkursu „Co wiesz o Kaliszu i jego okolicach” oraz opracowaniu katalogu wystawy *Jan Paweł II w ekslibrisie*, współpraca z lokalną prasą: *Kalisia Nova*, *Ziemia Kaliska*, *Głos Wielkopolski*, *Gazeta Poznańska*, *Wiadomości Dnia* oraz z *Poradnikiem Bibliotekarza*.

Kielce — ZO — dzięki finansowemu wsparciu Wydziału Kultury UW — wydał publikację jubileuszową *Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Końskie 1922-1997*.

Koszalin — kwartalne opracowywanie informacji do *Kroniki działalności bibliotek i SBP województwa koszalińskiego*, zamieszczanej w *Bibliotekarzu Zachodniopomorskim*.

Krosno — udział w redagowaniu *Krośnieńskich Zeszytów Bibliotecznych*.

Leszno — uczestnictwo w przygotowaniu do druku indeksu nazwisk do książki *Ilustrowany opis Leszna i ziemi leszczyńskiej* B. Świdorskiego oraz bibliografii *Legendy, podania i baśnie województwa leszczyńskiego* (publikacje te wydały biblioteki w Gostyniu i Lesznie); członkowie koła w Gostyniu włączyli się do prac nad wydaniem *Bibliografii historii miasta Gostynia w zarysie*, która ukazała się z okazji 50-lecia biblioteki w Gostyniu.

Łódź — *Poczet członków Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Łodzi*, komunikat ZO *Fiszka* (5 zeszytów, nakład łączny 700 egz.) *O książkach i bibliotece w Kronice Miasta Łowicza* — druk wydany z okazji Dnia Bibliotekarza, opracowany przez J. Andrzejewskiego i B. Czajkę (100 egz.) *Bibliografia publikacji pracowników bibliotek rejonowych i dzielnicowych Łodzi w l. 1946-1997* w opracowaniu I. Nagórskiej (200 egz.).

Ostrołęka — współwydawanie 4 *Zeszytów Bibliotecznych* oraz — wspólnie z WBP — tomiku wierszy nagrodzonych w Konkursie Poetyckim *Kurpie Zielone w literaturze*.

Piła — współpraca członków SBP z periodykami regionalnymi: *Rocznik Nadnotecki*, *Tygodnik Piłski*, *Wronieckie Sprawy*, *Echa Nadnoteckie*, *Pojezierze Wałeckie*, *Ratusz Piłski*, *Informator Bibliograficzno-Metodyczny*; reklama usług bibliotecznych w prasie, TV i radiu.

Piotrków — stała współpraca z periodykami regionalnymi: *Piotrkowski Informator Kulturalny*, 7 *provincja*.

Płock — współredagowanie kwartalnika informacyjno-metodycznego *Bibliotekarz Płocki*.

Poznań — wydanie dwóch numerów *Bibliotekarza Poznańskiego*.

Przemysł — uczestnictwo w wydawaniu *Przemyskiego Informatora Kulturalnego*.

Radom — dla uczczenia 80 rocznicy SBP, D. Tomczyk i T. Majdak opracowały i wydały informator *Z historii zjazdów okręgowych SBP*, w którym zamieszczono dane dotyczące zjazdów na Ziemi Radomskiej od 1975 r. oraz wykaz osób wyróżnionych Odznaką Honorową SBP i medalem 70-lecia SBP.

Słupsk — dzięki dotacji Wydziału Kultury UW wydano dwie pozycje z cyklu bibliografii pisarzy słupskich oraz tomik poezji J. Fryckowskiego *Zaufać ślepcowi*.

S u w a ł k i — *Komunikat ZO SBP*, skierowany do bibliotekarzy z terenu województwa.

S z c z e c i n — ZO wznowił wydawanie *Komunikatów*, redagowanych przez kol. W. Michnała, przeznaczonych dla kół.

T a r n ó w — współwydanie eseju Waldemara Smaszcz *Tarnów — domowa ojczyzna Romana Brandstaettera*.

W a r s z a w a — *Komunikat* informacyjny o pracach ZO, wycieczkach, wykładach, sesjach naukowych i ważnych wydarzeniach z życia bibliotek. Jako nowy dział włączono informacje o nowościach wydawniczych z zakresu literatury fachowej. Wprowadzono wymianę materiałów informacyjnych z innymi okręgami.

W r o c ł a w — artykuł T. Kołacza *50-lecie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich we Wrocławiu (Książka i Czytelnik 1996 nr 2), Z życia SBP Okręg Wrocław od 1 stycznia do 31 grudnia 1996 (tamże)*.

Z a m o ś ć — koło w Biłgoraju wydaje własny *Biuletyn Informacyjny*, rozprawdzając go wśród swoich członków.

K o ł a

W okręgu bielsko-bialskim, koło w Żywcu zorganizowało dwa spotkania dotyczące m.in. bibliotek samorządowych, działalności bibliotek Żywiecczyny oraz przy sposobieniu czytelniczego dzieci i młodzieży; udzieliło też pomocy w zorganizowaniu obchodów jubileuszowych bibliotekom gminnym w Świnnej, Koszarowie i Łodygowicach; zorganizowało wycieczkę do Zakopanego.

W okręgu bydgoskim rozwiązano koła w Nakle, Świeciu i w WSP w Bydgoszczy; utworzono koło w Tucholi. Koło przy MBP w Szubinie uczestniczyło w XXXIV Dniach Kultury Pałuckiej w Szubinie.

W okręgu gdańskim Koło Trójmiejskie współorganizowało z Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką wystawę „Ekslibris gdański”, włączając się tym samym w obchody milenium Gdańska. Szczególną aktywność wykazywało Koło Emerytów pod przewodnictwem kol. I. Sterczewskiej. Zorganizowało ono 22 spotkania, w których uczestniczyło przeciętnie ok. 30 osób. Spotkania odbywają się w urzędzonej specjalnie dzięki sponsorom Czytelni Seniora, działającej przy Filii nr 9 WBP w Gdańsku. Na każde spotkanie składała się impreza kulturalna i poczęstunek.

W okręgu jeleniogórskim koło lwóweckie zorganizowało 2 szkolenia z wykładami I. Wandałowskiej „Etyka zawodu bibliotekarskiego” i K. Wilk „Rola wydawnictw regionalnych w bibliotekach publicznych”.

W okręgu kaliskim koło w Pleszewie współorganizowało spotkanie władz samorządowych z dyrektorami szkół, polonistami, historykami i bibliotekarzami szkolnymi na temat „Regionalizm w szkołach i placówkach kulturalnych”.

W okręgu legnickim przewodnicząca koła w oddziale Chojnów uczestniczyła w pracach nad Kartą Kultury Polskiej w Kancelarii prezydenta RP; koła uczestniczyły w akcji „Dar dla Biblioteki”, której celem było pozyskanie książek i środków na ich zakup poprzez rozprawdzanie tzw. cegiełek.

W okręgu lubelskim koło lubartowskie było współorganizatorem dwóch wystaw, spotkania autorskiego i promocji książki. Koło Akademickie SBP w Lublinie zorganizowało 5 wykładów z cyklu „Wykłady otwarte dla środowiska bibliotekarskiego”.

W okręgu łódzkim odbyło się w kołach 6 spotkań o charakterze towarzysko-zawodowym oraz 6 dotyczących spraw organizacyjnych, a także 3 wycieczki, w tym jedna do Pragi, zorganizowana przez koło przy Politechnice Łódzkiej. W kołach przy bibliotekach

publicznych kontynuowano akcję „Z książką do ludzi”, polegającą na noszeniu książek do domów ludziom niepełnosprawnym (Ozorków, Pabianice). W bibliotekach, gdzie nie ma organizacji związkowych, przewodniczące kół są zapraszane do przedstawicielstw reprezentujących ogół pracowników.

W okręgu o s t r o ł ę c k i m do najaktywniejszych należały koła w Myszyńcu, Wyszku i Makowie Mazowieckim; koło rzekuńskie współorganizowało z ZO Wojewódzki Dzień Bibliotekarza; koło w Wyszku współorganizowało z instruktorem wojewódzkim seminarium „Automatyzacja bibliotek samorządowych”; łącznie odbyło się 17 zebrań kół terenowych SBP.

W okręgu p i o t r k o w s k i m koło w Tomaszowie Mazowieckim współorganizowało 12 wystaw plastyków amatorów z terenu tomaszowskiego w ramach akcji „Ocalić od zapomnienia”.

W okręgu s i e r a d z k i m współorganizowano Muzeum Historii Łasku.

W okręgu s ł u p s k i m uaktywniło się koło przy Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej; Koło Bibliotekarzy Naukowych zorganizowało wycieczkę pieszą do Kępy, zakończoną ogniskiem, oraz dwudniowy wyjazd do Obłęzy, połączony z jubileuszem pracy jednej z koleżanek i grzybobranie. Koło Bibliotekarzy Wojskowych zorganizowało dwa konkursy międzygarnizonowe, mające na celu integrację rozproszonego środowiska bibliotekarzy wojskowych. Koło w Miastku zorganizowało spotkanie bibliotekarzy z przedstawicielami władz samorządowych, z okazji 80-lecia SBP spotkanie dla bibliotekarzy i członków Koła Miłośników Książki, na którym przedstawiono historię i obecną działalność organizacji.

W okręgu s z c z e c i ń s k i m koło przy Książnicy Pomorskiej powiększało środki finansowe poprzez sprzedaż makulatury; koło w Gryficach zorganizowało spotkanie przy ognisku i konkurs z nagrodami książkowymi dla dzieci powodzian przebywających w Gryficach; koło w Łobozie współorganizowało wystawę tamtejszej artystki; koło w Policach sprzedawało tanią książkę po 1 zł, a wpływ z tej akcji zasilił konto koła; koło w Stargardzie Szczecińskim organizowało akcję socjalną, zaopatrując pracowników i emerytów w artykuły żywnościowe; koło w Świnoujściu przekazało 60 książek do nauki języka polskiego dla dzieci Polonii w Kazachstanie. Zarząd Koła Bibliotekarzy Wojskowych zorganizował „Giełdę pomysłów”, podczas której oceniano m.in. wzorzec osobowy bibliotekarza.

W okręgu t a r n o b r z e s k i m członkowie koła w Stalowej Woli współpracowali z Towarzystwem Przyjaciół Regionu Lasowickiego; koło w Staszowie uczestniczyło w promocji staszowskiego almanachu literackiego *Nad Czarną* oraz w przygotowaniu programu poetyckiego „Bieg wiatru” według wierszy A. Frajlich.

W okręgu t o r u ń s k i m koło w Chełmnie uczestniczyło w wyjeździe szkoleniowym do Golubia-Dobrzynia, Szafarni i Płonego (wyjazd dofinansowany przez ZO), w wydaniu informatora bibliograficznego *Zasłużeni dla Chełmna*; w Grudziądzu przyjmowano bibliotekarki z zaprzyjaźnionego z Grudziądem miasta Gutersloh z Niemiec; koło w Golubiu-Dobrzyniu zorganizowało wyjazd szkoleniowy do WBP we Włocławku.

W okręgu w a ł b r z y s k i m koło w Nowej Rudzie zorganizowało spotkanie bibliotekarzy polskich i czeskich z miast partnerskich; na zaproszenie czeskich kolegów gościły w Czechach dwie członkinie koła; koło w Kłodzku wymieniło doświadczenia z Czechami, co zaowocowało opublikowaniem w Pradze informacji *O spolku polskich knihovniki v Kladsku* (Biuletyn SKiP 1997).

SEKCJE I KOMISJE

W 1997 r. sekcje i komisje wykazane zostały w sprawozdaniach tylko czterech okręgów. W L e g n i c y istnieje Sekcja Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych. W Ł o d z i

systematycznie i zgodnie z planem pracowała Sekcja Historyczno-Pamiętnikarska, której działania koncentrowały się wokół jubileuszu 80-lecia WiMBP. Kol. I. Nagórska i M. Ziomek przygotowały publikacje dokumentujące dokonania łódzkiego bibliotekarstwa publicznego. Działała też Komisja Wydawnicza, zaś jej przewodniczący, kol. J. Andrzejewski, opiniował i nadzorował wszystkie publikacje okręgu. W Poznaniu działają: Sekcja Bibliotek Publicznych, Sekcja Bibliotek Naukowych, Komisja Automatyzacji i Komputeryzacji Bibliotek, Komisja ds. Organizacyjnych, Komisja Historyczna. W okręgu stołecznym działał Zespół Historyczno-Pamiętnikarski, który doprowadził do wydania piątej pozycji serii *Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych* pt. *Organizatorzy i inspiratorzy*. Podjęta została praca nad kolejnym tomem poświęconym bibliotekarzom zasłużonym w pracy bibliotek dziecięcych i młodzieżowych. Sekcja Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych współpracuje z kołem przy Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej, popularyzując imprezy organizowane przez ZOS SBP. Sekcja Bibliotek Publicznych skupia 6 kół działających przy 4 bibliotekach warszawskich i dwóch w województwie stołecznym.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA OKRĘGÓW

Z satysfakcją można stwierdzić, że w okresie sprawozdawczym aż w 30 okręgach zwiększyła się liczba członków naszej organizacji. Budzi niepokój okręg kielecki, gdzie liczebność uległa znacznemu zmniejszeniu. Natomiast sytuacja w okręgu skierniewickim napawa optymizmem, podobnie jak w okręgu krośnieńskim, gdzie uwiarygodniono stan liczbowy.

Uczestnicy VII Zjazdu Okręgowego SBP w Radomiu wyrazili aprobatę dla inicjatyw ZG SBP, szczególnie podkreślając działalność wydawniczą i szkoleniową Stowarzyszenia i złożyli podziękowania na ręce sekretarza generalnego SBP kol. J. Jagielskiej.

Andrzej Kempa

Stan liczbowy SBP na dzień 31.12.1997 r.

Lp.	Okręg	Liczba członków w okręgach	W tym w bibliotekach						Liczba	
			publicznych	naukowych	zakładowych	szkolnych i pedagogicznych	wojskowych	innych	kół	sekcji i komisji
	Ogółem	9158	7082	597	75	200	183	146	298	7
1	Biała Podlaska	101	101						-	
2	Białystok	126	126						-	
3	Bielsko-Biała	179	179						4	
4	Bydgoszcz	100	84				16		7	
5	Chełm	76	76						4	
6	Ciechanów	114	113		1				-	
7	Częstochowa	132	122	8		2			3	
8	Elbląg	212	212						4	
9	Gdańsk	341	196	74	7	24	12	28	7	1
10	Gorzów Wlkp.	87	87						4	
11	Jelenia Góra	115	115						5	
12	Kalisz	164	152			12			8	
13	Katowice	387	384	3					16	
14	Kielce	156	156						6	
15	Konin	156	156						5	
16	Koszalin	93	93						3	
17	Kraków	64							-	
18	Krosno	107	107						3	
19	Legnica	202	202						9	1
20	Leszno	178	133		1	8		36	5	
21	Lublin	201	165	35		1			7	
22	Łomża	87	87						-	
23	Łódź	265	201	64					9	2
24	Nowy Sącz	107	107						3	
25	Olsztyn	320	170	52		60		38	11	
26	Opole	129	129						4	
27	Ostrołęka	205	185			3		17	10	
28	Piła	210	210						8	
29	Piotrków Tryb.	131	131						4	
30	Płock	241							4	
31	Poznań	332	216	116					14	
32	Przemyśl	169	169						4	
33	Radom	196	196						9	
34	Rzeszów	253	232	19		1		1	9	
35	Siedlce	184	184						6	
36	Sieradz	123	108		2	3		10	5	
37	Skierniewice	70	70						1	
38	Słupsk	215	161	27		22	5		10	
39	Suwałki	66	66						-	
40	Szczecin	421	387	24			10		15	
41	Tarnobrzeg	242	242						7	
42	Tarnów	225	225						6	
43	Toruń	192							8	
44	Wałbrzych	221							7	
45	Warszawa	650	190	175	64	65	139	16	17	3
46	Włocławek	85	85						1	
47	Wrocław	156							10	
48	Zamość	142	142						4	
49	Zielona Góra	230	230						12	

HELENA JARECKA
(1924-1998)

Helena Jarecka, dla przyjaciół Luśka, a dla kolegów w Bibliotece Głównej AGH Pani Lusia, starszy kustosz dyplomowany, urodzona w Rzeszowie 24.03.1924 r., zmarła również w Rzeszowie w dn. 4.02.1998 r. Odeszła, będąc jeszcze w pełni sił, choć przebywała na emeryturze od 1984 r.

Helena Jarecka, magister filozofii, ukończyła filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim, a następnie podjęła pracę w dn. 1.09.1949 r. w Publicznej Bibliotece miasta Krakowa, gdzie zapoznała się z pracą bibliotekarską we wszystkich oddziałach, pracując tam do 31.07.1951 r.

Z dniem 1.09.1951 r. została asystentem bibliotecznym w Bibliotece Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, z którą związała resztę swego zawodowego życia. Doksztalała się zawodowo, biorąc udział w l. 1947-1950 w wykładach Wydziału Biblioteczno-Oświatowego Wyższej Szkoły Nauk Społecznych, w 1950 r. ukończyła kurs dla bibliotek

oświatowych w Zakopanem, odbyła też praktyki międzybiblioteczne I-go i II-go stopnia, zakończone egzaminami, a następnie roczny, zaoczny kurs w zakresie informacji naukowo-technicznej zorganizowany przez Centralny Instytut Informacji Naukowo-Technicznej w Warszawie, również zakończony egzaminem. Brała także udział w seminariach doktorskich prowadzonych w Uniwersytecie Łódzkim pod opieką prof. dr hab. Heleny Więckowskiej. Pracy doktorskiej wprowadzić nie ukończyła, ale z części opracowanych materiałów opublikowała bardzo ważne dla historii informacji naukowej 2 artykuły: *Technicy polscy w międzynarodowym ruchu dokumentacyjnym 1929-1939*¹ oraz *Z historii światowego ruchu dokumentacyjnego*². Prowadziła bowiem badania nad historią ruchu dokumentacyjnego w Polsce i na świecie. Śledziła na bieżąco literaturę z zakresu informacji naukowej zarówno polską, jak i obcą. Oprócz wymienionych artykułów opublikowała jeszcze kilkanaście innych opracowań, m.in. 9 biogramów w *Słowniku pracowników książki polskiej*³.

Jej zawodowa kariera była związana z informacją naukową. Pracowała wprawdzie w różnych oddziałach Biblioteki Głównej AGH, ale w 1960 r. powierzono jej zorganizowanie Oddziału Informacji Naukowej, w którym pełniła potem funkcję kierownika aż do przejścia na emeryturę, a następnie jeszcze do 1992 r. pracowała na pół etatu.

Otrzymała wiele nagród i wyróżnień, m.in. w 1973 r. Złoty Krzyż Zasługi, a w 1979 r. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski i w tym samym roku nagrodę jako „przodujący nauczyciel”, a odznakę „Zasłużony Nauczyciel PRL” w 1983 r.

Była bowiem H. Jarecka rzeczywiście świetnym nauczycielem. Zorganizowała zajęcia i opracowała program z zakresu informacji naukowej dla studentów AGH, prowadziła zajęcia w międzywydziałowym Studium Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej na Uniwersytecie Jagiellońskim, a następnie w Zakładzie (później Katedrze) Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP w Krakowie, była odpowiedzialna merytorycznie za program ogólnopolskiego kursu zorganizowanego pod auspicjami Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego dla pracowników oddziałów informacji naukowej w Krakowie w 1965 r. Opracowała również program kształcenia użytkowników informacji przeznaczony dla młodych pracowników naukowych AGH i szkoliła przez 2 lata, szczególnie doktorantów.

Opracowała wspólnie z Wandą Pindlową jeden z pierwszych w Polsce skryptów dla użytkowników informacji naukowej przeznaczony dla zaocznych studentów AGH pt. *Biblioteka. Jak korzystać z biblioteki i informacji naukowej*⁴.

Dużo inicjatywy i zaangażowania wykazała w zakresie „humanizacji techników” poprzez organizowanie wystaw tematycznych w Bibliotece Głównej AGH. Znalazły one uznanie nie tylko wśród pracowników i studentów tej uczelni, ale także w krakowskim środowisku uczelnianym.

Pracowała także zarówno w Związku Nauczycielstwa Polskiego, jak i w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich, gdzie pełniła funkcję członka Zarządu Krakowskiego Okręgu SBP i prowadziła sekcję naukowo-odczytową. W październiku 1980 r. wstąpiła do „Solidarności”.

Jako kierowniczkę Oddziału Informacji Naukowej cechowała ją przede wszystkim wielka dbałość o użytkowników informacji, a także troska o dobór kadr i wielka otwartość na zmiany. Zawsze patrzyła na Bibliotekę jako na całość, nie wysuwała więc partykularnych interesów Oddziału, jeśli miałyby na tym ucierpieć jakieś inne zadania Biblioteki pełnione dla studentów, nie liczyła swojego czasu prywatnego, gdy trzeba było przychodzić w niedzielę, aby uczyć studentów zaocznych, co nie było dodatkowo wynagradzane.

Zawsze starała się pomagać pracownikom swego Oddziału także w ich kłopotach prywatnych, ale przede wszystkim pobudzała ich inicjatywę w zakresie kształcenia i samo-

¹ „Rocz. Bibl.” 1979 z. 1 s. 219-235.

² (Od końca XIX w. do Światowego Kongresu Dokumentacji w Paryżu). *Tamże*, 1980 z. 2 s. 197-217.

³ Warszawa, Łódź 1972.

⁴ *Wskazówki dla studentów studiów dla pracujących*. Kraków 1967.

kształcenia. Wysyłała ich na konferencje, kursy i studia podyplomowe. Zachęcała stale do śledzenia literatury i do wykonywania tłumaczeń z literatury obcej, aby dzielić się potem zdobytą wiedzą na spotkaniach naukowych.

Była powszechnie ceniona przez pracowników naukowych Akademii Górniczo-Hutniczej za swoją solidność i wiedzę, a przez kolegów za przyjazny stosunek do wszystkich. Utrzymywała stałe kontakty z Biblioteką, nawet wówczas gdy tylko wpadała na kilka chwil z Rzeszowa, gdzie opiekowała się matką.

Odeszła nagle; zaskoczeni Jej śmiercią nie potrafiliśmy uwierzyć, że nie ma Jej już między nami. Została pochowana na cmentarzu Salwatorskim w Krakowie.

Wanda Pindlowa

Maszynopis wpłynął do redakcji 3 lipca 1998 r.

IRENA KOMASARA
(1939-1998)



Doktor Irena Komasara — długoletnia i zasłużona dyrektorka Biblioteki Głównej warszawskiej Akademii Medycznej — urodziła się 19.09.1939 r. w Komorowie (pow. Busko-Zdrój) w rodzinie rolnika, jako córka Jana i Marianny z domu Adamczyk. Przyszła na świat jako trzecia w rodzinie; miała sześcioro rodzeństwa (w tym dwóch braci). Nad młodszą z siostr osobiście sprawowała opiekę. Od dzieciństwa uwielbiała muzykę. Wyróżniała się subtelną urodą.

Po ukończeniu szkoły podstawowej rozpoczęła naukę w Państwowym Liceum Technik Plastycznych w Tarnowie, uzyskując świadectwo dojrzałości w 1958 r. W tymże samym roku podjęła studia wyższe na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Warszawskiego z zakresu bibliotekoznawstwa. Uczelnię ukończyła w 1963 r., otrzymując w dn. 26 listopada dyplom

magistra bibliotekoznawstwa na podstawie pracy „Biblioteka króla Jana III Sobieskiego”, napisanej pod kierunkiem doc. Ksawerego Świerkowskiego.

Jako studentka ostatniego roku studiów podjęła pracę w Bibliotece Instytutu Gruźlicy, gdzie była zatrudniona do 15.08.1966 r. Następnie została zaangażowana jako kierowniczka Biblioteki Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa, gdzie przepracowała niecały rok (16.08.1966-31.05.1967), skąd odeszła na podobne stanowisko do Instytutu Leków, w którym spędziła ponad 6 lat życia (1.05.1967-31.12.1973).

Ostatnim Jej posterunkiem pracy była Biblioteka Główna warszawskiej Akademii Medycznej, w której rozpoczęła pracę z dn. 1.01.1974 r. jako kierowniczka Oddziału Bibliotek Instytutowych i Zakładowych, dając się poznać jako wyróżniający się pracownik służby bibliotecznej, co niebawem zaowocowało powierzeniem Jej stanowiska zastępcy dyrektora Biblioteki, które piastowała w okresie 1.05.1975-30.09.1981 r. W tym czasie uwagę swą skoncentrowała na zreformowaniu uczelnianej sieci bibliotek zakładowych i przeprowadzeniu pierwszego w dziejach Biblioteki Głównej i jej sieci skontrum.

Po przeniesieniu służbowym dotychczasowego dyrektora Biblioteki Głównej AM w Warszawie na stanowisko dyrektora Głównej Biblioteki Lekarskiej, rektor powierzył mgr I. Komasarze pełnienie obowiązków dyrektora w okresie 1.10.1981-31.08.1984 r., a następnie z dn. 1 września tegoż roku została powołana na stanowisko dyrektora, które piastowała do ostatnich chwil swego życia.

Pracując w Bibliotece Instytutu Leków, 29.05.1973 r. uzyskiwała uprawnienia do pracy na staowisku bibliotekarza dyplomowanego, po zdaniu egzaminu przed Komisją Egzaminacyjną dla Bibliotekarzy Dyplomowanych przy Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki pod przewodnictwem prof. dr hab. Jana Baumgarta. Przechodząc do pracy w warszawskiej Akademii Medycznej, mgr I. Komasara uzyskała stanowisko kustosa dyplomowanego, a z chwilą powierzenia Jej obowiązków dyrektora awansowała na etat starszego kustosa dyplomowanego.

Zainteresowania badawcze I. Komasary koncentrowały się wokół historii książki, a zwłaszcza zbiorów królewskich. Już na ławie uniwersyteckiej zainteresowała się biblioteką króla Jana III Sobieskiego, która — jak już powiedziano — stała się tematem Jej pracy magisterskiej. Praca ta po latach została opublikowana w zmienionej i poszerzonej wersji pt. *Jan III Sobieski — miłośnik książek* (Wrocław 1982) w prestiżowej serii wydawniczej Ossolineum *Książki o Książce*. Mimo pewnych zastrzeżeń, z jakimi spotkała się ta książka, należy stwierdzić, że jest to do dnia dzisiejszego najpoważniejsze opracowanie tematu. Do problematyki tej Autorka wracała jeszcze dwukrotnie, wydając w Bibliotece Narodowej z okazji trzechsetnej rocznicy odsieczy wiedeńskiej druczek bibliofilski pt. *Jana III Sobieskiego umiłowanie książek* (Warszawa 1983) oraz pisząc o nim hasło do *Słownika pracowników książki polskiej* (Suplement. Warszawa 1986 s. 77).

W 1981 r. przebywała na stypendium w Papieskim Instytucie Studiów Kościelnych w Rzymie, opracowując materiały z Archiwum Watykańskiego i Biblioteki Watykańskiej.

W 1988 r. była członkiem — założycielem Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego. Aby podnieść swoje kwalifikacje zawodowe, uczęszczała na seminarium doktoranckie w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW, które prowadziła prof. dr hab. Barbara Bieńkowska. To pod Jej kierunkiem napisała pracę doktorską pt. „Książka na dworach Wazów w Polsce”. Materiały do niej zbierała w bibliotekach krajowych i zagranicznych (Włochy, Szwecja, Niemcy). Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie historii nadano Jej uchwałą Rady Wydziału Historycznego UW z dnia 28.06.1989 r. W kilka lat później doktorat pod nie zmienionym tytułem — podobnie jak i poprzednia książka dr I. Komasary — ukazał się w serii Ossolineum *Książki o Książce* (Wrocław 1994). Udowodniła,

że Wazowie „zgrupowali obok kolekcji obrazów, rzeźb, arrasów i wyrobów rzemiosła artystycznego wielokierunkowy księgozbiór. Gromadzenie książek było jedną z odmian ich kolekcjonerstwa, miało także inny aspekt — użytkowy i intelektualny. Interesowali się zarówno treścią książek, jak i ich stroną typograficzną oraz piękną szatą zewnętrzną” (s. 6-7). Z tą tematyką wiąże się także Jej artykuł pt. *Zachowane egzemplarze z bibliotek polskich Wazów* (W: *Zbiory rozproszone*. Warszawa 1993 s. 85-119).

Nie uchylała się od żmudnych prac bibliograficznych, będąc współautorką *Bibliografii publikacji pracowników AM*. Prowadząc działalność naukową, nie unikała prac redakcyjnych. Przez wiele lat kierowała działem w kwartalniku warszawskiej Akademii Medycznej *Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie*. W 1991 r. była współzałożycielką, a następnie redaktorką biuletynu informacyjnego *Z życia Akademii Medycznej w Warszawie*. Z urzędu była wieloletnim członkiem Senatu Uczelni. Udzielała się w Senackiej Komisji ds. Informacji i Wydawnictw oraz Radzie Bibliotecznej. Nie stroniła od dydaktyki, prowadząc zajęcia z przysposobienia bibliotecznego i informacji naukowej dla studentów I roku AM.

Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Warszawie zlokalizowana jest wyjątkowo niekorzystnie, dzieli bowiem budynek z Zakładem Medycyny Sądowej. Stąd starania poprzedników i I. Komasary o rozpoczęcie budowy nowego gmachu. Gdy powstał więc Społeczny Komitet Budowy Biblioteki AM, całym sercem zaangażowała się w jego działalność.

Szacunek i autorytet zwierzchników i podwładnego personelu jednała sobie wysokimi kwalifikacjami zawodowymi i naukowymi, doskonałą znajomością języków obcych (niemiecki, hiszpański, angielski i rosyjski) oraz kulturą osobistą i prawością charakteru. Należała do tej nielicznej kadry kierowniczej bibliotekarstwa polskiego, która umie godzić obowiązki organizacyjno-zawodowe z pracą naukową. Władze Uczelni wielokrotnie przyznawały Jej nagrody organizacyjne i dydaktyczne. Odznaczona była Medalem „Za Zasługi dla Akademii Medycznej w Warszawie” i Odznaką honorową „Za Zasługi dla Ochrony Zdrowia”.

Gdy nieubłagana choroba coraz bardziej dawała znać o sobie i kolejne operacje odsuwały ją, toczyła heroiczną walkę z chorobą, aby wrócić na umiłowane „Oczki”. Znalazła się znów w szpitalu przy ul. Banacha pod opieką wybitnego lekarza-humanisty — prof. dr. hab. Bruno Szczygła, dzięki któremu kilka razy wydarto Ją śmierci; tym razem jednak los zrzucił inaczej.

Zmarła 15.02.1998 r. w wieku 58 lat. Nabożeństwo żałobne zostało odprawione w dn. 20.02.1998 r. w Kościele Dzieciątka Jezus przy ul. Lindleya, po czym nastąpiło wyprowadzenie zwłok do grobu na Cmentarzu Bródnowskim. W głębokim żalu i smutku licznie zgromadzeni przedstawiciele społeczności akademickiej i świata bibliotekarskiego żegnali wieloletniego nauczyciela akademickiego i czołowego reprezentanta bibliotekarstwa naukowego.

Janusz Kapuścik

Maszynopis wpłynął do redakcji 4 czerwca 1998 r.

KRONIKA KRAJOWA

NOWY STATUT BIBLIOTEKI NARODOWEJ

Dnia 1.06.1998 r. minister kultury i sztuki Joanna Wnuk-Nazarowa wydała zarządzenie nr 15 nadające nowy statut narodowej ksiąźnicy. Wprowadza on m.in. 4-letnią kadencję stanowiska dyrektora BN i nowo utworzonego stanowiska dyrektora do spraw naukowych; reaktywuje Radę Naukową BN na 6-letnią kadencję. W skład Rady wchodzi 20 członków powoływanych przez ministra kultury i sztuki na wniosek dyrektora BN.

POWOŁANIE NOWEJ DYREKCJI BIBLIOTEKI NARODOWEJ

Z dniem 1.06.1998 r. na stanowisko dyrektora BN na 4-letnią kadencję powołany został przez ministra kultury i sztuki Michał Jagiełło, a na stanowisko dyrektora do spraw naukowych — Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska.

PROGRAM RATOWANIA ZBIORÓW BIBLIOTECZNYCH PO POWODZI

W dniu 7.05.1998 r. w BN odbyło się spotkanie zorganizowane przez Bibliotekę wspólnie z Ogólnopolską Radą dla Ratowania Zbiorów Bibliotecznych po Powodzi poświęcone programowi ratowania zbiorów bibliotecznych i archiwalnych po kataklizmach powodziowych w 1997 r. W naradzie wzięli udział przedstawiciele bibliotek poszkodowanych i pomagających oraz urzędów centralnych: MKiS, MEN, Generalnego Konserwatora Zabytków, Ośrodka Ochrony i Konserwacji Zabytków, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Wałbrzychu. Podczas spotkania zapoznano uczestników z: „Programem konserwacji druków uratowanych po powodzi” — Barbara Drewniewska-Idziak (BN); „Informacjami o utworzeniu Ogólnopolskiej Rady dla Ratowania Zbiorów Bibliotecznych po Powodzi” — Alicja Strzelczyk (UMK, Toruń); „Informacjami o organizowanych sekcjach wraz z programem ich działania” — a) sekcja konserwatorska: Halina Rosa (UMK, Toruń), b) sekcja profilaktyki: Władysław Sobueki (BN). Konserwatorzy z Poznania, działający pod

kierunkiem Jana Dondajewskiego, przedstawili „Komunikat nt. ratowania zabytkowego księgozbioru Biblioteki Seminarium Duchownego Śląska Opolskiego”. Ogólnie liczba zbiorów osuszonych różnymi technikami bądź zamrożonych wynosi 14 600 wol.

RATOWANIE DZIEDZICTWA KULTURY POLSKIEJ

Z inicjatywy Stowarzyszenia na Rzecz Ochrony Zasobów Archiwalnych i Bibliotecznych opracowano memoriał „O potrzebie ratowania dziedzictwa kultury polskiej w zbiorach bibliotecznych i archiwalnych XIX i XX wieku”. Na jego podstawie MKiS przygotowało „Założenia strategicznego programu rządowego ratowania dziedzictwa kultury polskiej w zbiorach bibliotecznych i archiwalnych”. Dokument ten został przedłożony do zaopiniowania Komitetowi Społecznemu Rady Ministrów. Jest on także upowszechniany w placówkach przechowujących polskie dobra kultury oraz mających obowiązek ich dokumentowania, rejestrowania i zabezpieczania.

W dniu 8.06.1998 r. odbyło się spotkanie ekspertów dotyczące programu rządowego. Dyskutowano o sposobach zabezpieczania szczególnie zbiorów XIX- i XX-wiecznych, wytwarzanych na nietrwałym papierze o dużej kwasowości.

NARODOWY UNIWERSALNY CENTRALNY KATALOG (NUCK)

W kolejnym spotkaniu w BN dn. 17.04.1998 r. zespół bibliotekarzy z krajowych bibliotek naukowych i BN ustalał harmonogram i zakres prac nad NUCK oraz omawiał zadania grup roboczych i ich składy. Ustalono m.in., iż prace grup roboczych będą przebiegały za pośrednictwem założonych w serwerze BUMK w Toruniu list dyskusyjnych i na okresowych spotkaniach roboczych. Dokument końcowy projektu NUCK ma być gotowy jesienią 1998 r. Powołano 5 podzespołów i ich kierowników, zespołowi koordynacyjnemu przewodniczy J. Pasztaleniec-Jarzyńska z BN.

ZASADY SPECJALIZACJI ZBIORÓW MATERIAŁÓW BIBLIOGRAFICZNYCH

Ministerstwo Kultury i Sztuki przygotowuje wstępną wersję projektu rozporządzenia w sprawie zasad specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych i ustalenie zadań w tym zakresie dla bibliotek naukowych gromadzących materiały biblioteczne z określonej dziedziny wiedzy. W tym celu zorganizowano w dn. 10.07.1998 r. spotkanie z przedstawicielami 22 wytypowanych bibliotek naukowych (głównie wyższych uczelni i centralnych dla konkretnych dziedzin wiedzy). Podczas spotkania dyskutowano o projekcie rozporządzenia, proponowanych zmianach i uzupełnieniach.

UTWORZENIE W BN DZIAŁU KATALOGÓW CENTRALNYCH I DOKUMENTÓW ELEKTRONICZNYCH

Zgodnie z zapisem par. 20 i 31 nowego statutu BN zlikwidowano z dn. 1.06.1998 r. Ośrodek Katalogów Centralnych i Informacji Elektronicznej, a na jego miejsce powołano Dział Katalogów Centralnych i Dokumentów Elektronicznych. W skład Działu wchodzi 5 Pracowni: Centralnego Katalogu Książek Zagranicznych, Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych, Centralnego Katalogu Czasopism Polskich, Dokumentów Elektronicznych, Obsługi Informacyjnej.

NOWE TABLICE UKD

W dniu 4.06.1998 r. w BN odbyło się spotkanie prawie 80 przedstawicieli bibliotek naukowych i publicznych z autorami kolejnego wydania nowych tablic UKD z 1997 r. Zmiany wprowadzone w nowych tablicach przedstawiła Teresa Turowska z IKiCz BN. Spotkanie zorganizowała Komisja Opracowania Rzeczowego przy ZG SBP.

V FORUM CZYTELNICZE

W dniach 24-27.05.1998 r. w Cedzynie k. Kielc odbyło się V Forum Czytelnicze pod hasłem „Biblioteka: tu i teraz”. Organizatorzy zgrupowali wystąpienia w dwóch blokach tematycznych: 1) „Dla kogo biblioteki?”, 2) „Czas reform”. Na pierwsze pytanie odpowiadali referenci: Marek Ziółkowski (UAM, Poznań) — „Kształtowanie się nowych interesów i wartości”; Katarzyna Wolff (IKiCz BN) — „Przemiany środowisk społecznych — przemiany środowisk czytelniczych”; Jadwiga Kołodziejska (IKiCz BN) — „Profesjonalizacja bibliotekarstwa — szansa przy przegrana”; Bohdan Cywiński (Warszawa) — „Inteligencja - książka - biblioteka”. O „czasie reform” mówili: Jan Rutkiewicz (Warszawa) - „Z doświadczeń samorządowca”; Janusz Majcherek (Kraków) - „W stronę państwa samorządowego”; Bohdan Marciniak (Dep. Administracji Publicznej w MSWiA) — „Reforma administracji publicznej a instytucje kultury”; Adam Rusek (IKiCz BN) - „Siedem lat doświadczeń bibliotek samorządowych”; Stanisław Czajka (BN) — „Nowy podział administracyjny — biblioteczne zyski i straty”. Forum towarzyszyło spotkanie z wydawcami, które prowadził Marek Tobera.

500 LAT DRUKARSTWA GDAŃSKIEGO

W dniu 29.05.1998 r. w Gdańsku zorganizowano sesję naukową pn. „500 lat sztuki drukarskiej w Gdańsku”. Organizatorami sesji były: Rada i Zarząd Miasta Gdańska, Biblioteka Gdańska PAN, Muzeum Historii Miasta Gdańska, Komitet Organizacyjny Obchodów 500-lecia Sztuki Drukarskiej w Gdańsku. W bogatym programie sesji znalazły się m.in. wystąpienia: „Gdańsk jako ośrodek drukarski i wydawniczy do końca XVIII w.”, „W poszukiwaniu początków drukarstwa gdańskiego” (Zbigniew Nowak, Gdańsk); „Druki gdańskie w XVIII-wiecznych bibliografiach książek rzadkich” (Anna Żbikowska-Migoń, Wrocław); ponadto mówiono o oprawach gdańskich, drukarstwie miast kaszubskich, ruchu wydawniczym w Gdańsku do II wojny światowej, drukarstwie gdańskim w czasie zaboru pruskiego, drukarstwie polskim w Wolnym Mieście Gdańsku, drukach arabskich XVII-wiecznego Gdańska. Z okazji sesji otwarto okolicznościową wystawę.

ZMIANY W PRAWIE BIBLIOTECZNYM

W dniach 15-17.06.1998 r. odbyła się w Radomiu ogólnopolska konferencja dyrektorów wbp poświęcona „Zmianom w prawie bibliotecznym”. O podstawach prawnych warunkujących działania bibliotek w krajach Unii Europejskiej i w Polsce mówili: Jan Wołosz (BN), Stanisław Krzywicki (Książnica Pomorska, Szczecin), Grażyna Lewandowicz (BN), Lucjan Biliński (MKiS), S. Czajka, Andrzej Tyws (WBP, Wałbrzych), Wojciech Szymanowski (WBP, Kielce), Bolesław Howorka (Poznań), Jerzy Sekulski (WBP, Radom).

REFORMA ADMINISTRACYJNA KRAJU I JEJ SKUTKI DLA BIBLIOTEK

W dniu 19.06.1998 r. dyrektorzy wbp dyskutowali w BN o problemach związanych ze skutkami planowanych reform administracyjnych kraju dla bibliotek. Naradę zorganizowało MKiS.

PAMIĘĆ ŚWIATA

W dniu 29.05.1998 r. polscy bibliotekarze i archiwiści spotkali się w AGAD-zie z Abdulem Abidem Azizem, który koordynuje realizację programu UNESCO „Pamięć Świata”. Spotkanie, które prowadziła dyrektor Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych Daria Nałęcz, dotyczyło wpisania na światową listę najcenniejszych zabytków piśmienicznych, obiektów bibliotecznych i archiwalnych zgłoszonych przez stronę polską.

NOWA RADA PROGRAMOWA KSIĄŻNICY CIESZYŃSKIEJ

W dniach 4-5.06. 1998 r. odbyło się w Cieszynie posiedzenie nowej Rady Programowej Książnicy Cieszyńskiej w kolejnej kadencji. Do Prezydium weszli: przewodniczący — profesor Jan Pirożyński (UJ), wiceprzewodniczący — Hanna Łaskarzewska (BN) i Leon Miękina (Macierz Ziemi Cieszyńskiej). Przed nową Radą stoją trudne zadania, m.in. pomocy merytorycznej Książnicy w przyspieszeniu porządkowania i opracowania zabytkowych zbiorów, przygotowanie jej funkcjonowania w — będącej jeszcze w budowie — nowej siedzibie.

WARSZAWSKIE AUKCJE KSIĘGARSKIE

W dniu 25.05.1998 r. Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy — Biblioteka Główna, ZG Towarzystwa Przyjaciół Książki i ZG Stowarzyszenia Księgarzy Polskich zorganizowały kolejną, doroczną sesję warszawianistyczną poświęconą warszawskim aukcjom księgarskim. Liczne grono bibliotekarzy, bibliofilów, warszawianistów wysłuchało referatów: Konrada Zawadzkiego — „Warszawskie aukcje książek w XVIII w.”; Michała Hilchena — „Prywatne aukcje księgarskie w powojennej Warszawie”; Andrzeja Skrzypczaka — „Aukcje księgarskie P.P. «Dom Książki» w latach 1958-1989”. Głos w dyskusji, który przerodził się — jak zwykle — w barwną, erudycyjną gawędę, zabrał Juliusz Wiktor Gomulicki.

WYSTAWY

W dniu 11.05.1998 r. w BN otwarto wystawę ze zbiorów Litewskiej Biblioteki Narodowej w Wilnie pn. „*Katechizm* Martynasa Mažvydasa — pierwsza książka litewska”. Wystawę otwierał ambasador Republiki Litewskiej w Polsce. Ekspozycja była jedną z imprez promujących kulturę litewską podczas Międzynarodowych Targów Książki w Warszawie, gdzie Litwa miała status gościa honorowego.

W dniu 18.05.1998 r. w BN Prymas Polski kardynał Józef Glemp otworzył wystawę zatytułowaną „Jezuici w służbie książki”. Wystawa towarzyszyła sesji naukowej pn. „400 lat jezuitów w Warszawie: 1598-1998”.

W dniu 20.07.1998 r. w Cieszynie otwarto wystawę z bogatych zbiorów biblioteki miejscowej parafii ewangelickiej pt. „Dzieła wybitnych drukarzy XVI i XVII w. w zbiorach Biblioteki im. Tschammera”. Ekspozycję zorganizowały Książnica Cieszyńska i Biblioteka im. Tschammera.

WIZYTA BIBLIOTEKARZY AMERYKAŃSKICH

W dniu 28.04.1998 r. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich gościło 20-osobową grupę bibliotekarzy ze Stanów Zjednoczonych, zrzeszonych w Amerykańskim Stowarzyszeniu Bibliotekarzy. W większości były to osoby obsługujące działy czytelnictwa dziecięcego i młodzieżowego. To już kolejna wizyta kolegów amerykańskich w Polsce, i tak jak poprzednie, dała zarówno gospodarzom, jak i gościom okazję do wymiany informacji o działalności ich organizacji.

Spotkanie kierownictwa SBP z kolegami zza oceanu odbyło się w eleganckiej i nowoczesnej scenerii Biblioteki Narodowej, co nie pozostało bez wrażenia na ludziach, jakby nie było, oglądających częściej niż my szeroki świat.

O tym, iż nie jesteśmy bibliotekarskim zaściankiem świadczyły rzeczowe objaśnienia sekretarza generalnego SBP Janiny Jagielskiej oraz członka Prezydium ZG SBP i zarazem zastępcy dyrektora BN Joanny Pasztaleniec-Jarzyńskiej. O naszych sprawach mówiła przewodnicząca Stołecznego okręgu SBP Ewa Krysiak, zaś o codziennej pracy, planach i gospodarce Stowarzyszenia poinformował zebranych dyrektor Biura ZG SBP, Mieczysław Szyszko.

Szczególne zainteresowanie gości budziły motywacje wstępowania do organizacji, źródła ich finansowania, sponsoring, prawa i obowiązki członkowskie, ranga stowarzyszeń w całości kształcie działalności organizacji pozarządowych itp. Sprawy te wyjaśniła strona polska i Susan Roman, dyrektor ALA ds. czytelnictwa dziecięcego.

Spotkanie zakończyła krótka przechadzka, w trakcie której zaprezentowano amerykańskim kolegom Bibliotekę Narodową.

Maszynopis wpłynął do redakcji 7 października 1998 r.

KRONIKA ZAGRANICZNA

POLITYKA BIBLIOTECZNA W PLANACH RADY EUROPY

Rada Europy od dawna zajmuje się problemami tworzenia w państwach członkowskich jednolitych praktycznych i prawnych zasad działania ruchu wydawniczego, bibliotekarstwa i archiwistyki. Podczas spotkania jej członków w Strasburgu w dn. 11-12.10.1997 r. zaakceptowała trzy strategiczne projekty: oświata dla społeczeństwa demokratycznego, ochrona dziedzictwa europejskiego i nowe technologie informacyjne.

Kontynuując program Electronic Publishing, prowadzi również działania, których celem jest tworzenie podstaw do rozwoju swobody przekonań i różnorodności kultur. Przywiązuje przy tym duże znaczenie do roli bibliotek jako pośrednika w dostępie obywateli do kultury i w zakresie ułatwiania akceptacji nowych technologii. Realizacji tych zamierzeń służy organizowanie międzynarodowych konferencji, jak np.: „Prawodawstwo dla świata książki” (Warszawa, listopad 1996), „Społeczeństwo informacyjne 21. w.” (Budapeszt, 11-13.05.1998), „Cenzura, demokracja i biblioteki” (Ryga, 15-17.10.1998), „Biblioteki i demokracja” (Strasburg, 23-25.11.1998).

Bibliotheksdienst 1998 Jg. 32 H. 8 s. 1411-1412

ZALECENIA UNII EUROPEJSKIEJ DLA BIBLIOTEK

Propozycje zaleceń, jakie Unia Europejska przygotowała w związku z jej programem Zastosowanie telematyki w bibliotekach (Telematics for Libraries) wywołały krytyczne uwagi Europejskiego Biura Stowarzyszeń Bibliotecznych, Informacyjnych i Dokumentacyjnych (European Bureau of Library, Information and Documentation — Associations — EBLIDA). Zwraca ono uwagę na ograniczenia związane z przestrzeganiem praw autorskich oraz na wysokie koszty korzystania z sieci informatycznych, na które biblioteki będą narażone po wprowadzeniu tych zaleceń. W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się biblioteki korzystające z sieci licencjonowanych oraz w środowiskach, gdzie dostęp do informacji jest zmonopolizowany.

EBLIDA zwraca się więc do instytucji Unii Europejskiej o zmianę proponowanych zaleceń w taki sposób, aby obywatele mogli w pełni korzystać z praw społeczeństwa informacyjnego i w swoich bibliotekach i instytucjach archiwalnych mieli tak swobodny dostęp do materiałów elektronicznych, jak do książek.

Information Europe 1998 iss. 2 s. 2-3

PROJEKT POMOCY BIBLIOTEKOM W KORZYSTANIU Z PROGRAMÓW INFORMATYCZNYCH

Programy biblioteczne Unii Europejskiej, które stanowią część programów Zastosowania telematyki w bibliotekach, w krajach Unii są mało znane, a ich wyniki niedostatecznie wykorzystywane. W związku z tym Komisja UE postanowiła powołać program nazwany EXPLOIT (Pan-European Exploitation of the Results of the Libraries Programme). Jego koordynatorem jest Niemiecki Instytut Biblioteczny (Deutsches Bibliotheksinstitut) w Berlinie, partnerami British Council w Niemczech i w Polsce oraz UKOLN (UK Office for Library and Information Networking) na Uniwersytecie w Bath (Wielka Brytania). W celu zainteresowania bibliotek programami Unii w całej Europie będą odbywały się jedno- lub dwudniowe warsztaty (Exploitation Workshops), podczas których zostaną przedstawione możliwości wykorzystania poszczególnych programów. Sprawozdania z warsztatów i prezentacja programów będą publikowane w wydawanym przez UKOLN *European Web Magazine*.

Powstanie również bank danych, w którym znajdą się informacje o programach. EXPLOIT, zaplanowany na dwa lata, uwzględni zwłaszcza państwa Europy Środkowej. Ogółem w jego realizacji będzie uczestniczyło 11 instytucji z 9 państw (Francji, Hiszpanii, Włoch., Grecji, Polski, Węgier, Niemiec i dwóch państw skandynawskich). Inauguracja EXPLOIT odbędzie się 6.10.1998 r. podczas Międzynarodowych Targów Książki we Frankfurcie n. Menem.

Bibliotheksdienst 1998 Jg. 32, H. 8 s. 1406-1407

Z PRAC OCLC

Online Computer Library Center (OCLC — Stany Zjednoczone) od ponad 18 miesięcy przygotowuje się do 2000 r., wprowadzając zmiany niezbędne do bezkolizyjnego przejścia jego baz w trzecie tysiąclecie. Ogółem zmodyfikuje, przetestuje i ponownie wprowadzi ok. 7,2 mln wierszy tekstu i zmieni wszystkie dane niezgodne z formatem USMARC, aby dostosować je do ISO Standard 8601.

Biblioteki powinny upewnić się, czy ich systemy są zgodne z wymaganiami programu Year 2000 i kompatybilne ze wszystkimi systemami, z którymi prowadzą wymianę danych elektronicznych. OCLC będzie informować użytkowników i sieci informatyczne o postępach programu Year 2000 za pośrednictwem *OCLC Newsletter*, OCLC Web Site <<http://www.oclc.org/>> oraz innych publikacji.

OCLC Newsletter 1998 March/April s. 31-33

Jedną z form rozszerzania usług OCLC jest zakładanie Światowego Katalogu (WorldCat), do którego wprowadzane są rekordy z bibliografii narodowych. Od wielu lat współpracuje w tym zakresie z Biblioteką Brytyjską i Biblioteką Narodową Kanady, od 1993 r. włącza opisy sporządzone przez Bibliotekę Narodową Australii, a od 1997 r. przez Bibliotekę Państwową Czech. Obecnie do dostarczania rekordów do WorldCat przygotowują się biblioteki narodowe Słowacji i Słowenii.

OCLC Newsletter 1998 Maj/June s. 37

ŚWIATOWY WYKAZ NARODOWYCH KATALOGÓW CENTRALNYCH

Program Powszechnej Dostępności Publikacji IFLA (IFLA Programme for the Universal Availability of Publications) zapowiada poprawę poziomu i aktualności Światowego Wykazu Narodowych Katalogów Centralnych (World Directory of National Union Catalogues). Znajdą się w nim pełne informacje o wszystkich prowadzonych obecnie narodowych i międzynarodowych centralnych katalogach, zarówno uniwersalnych, jak i dotyczących poszczególnych dziedzin. Będzie także zawierał m.in. dane o uczestniczących w nim bibliotekach, tematykę każdego katalogu oraz informacje o możliwościach dostępu do niego i planach na przyszłość. Wykaz będzie prawdopodobnie dostępny w IFLANET, na Internetowej stronie

IFLA oraz w formie drukowanej. Podczas Konferencji Generalnej IFLA w Amsterdamie 15-21.08.1998 r. odbyły się warsztaty na temat centralnych katalogów.

UAP Newsletter 1998 nr 25 s. 1-2

PIERWSZE KONSORCJUM BIBLIOTEK ROSYJSKICH

W czerwcu 1998 r. największe biblioteki i instytucje rosyjskie zawarły porozumienie, którego celem jest wspólne korzystanie z czasopism elektronicznych. Pierwszą umowę podpisano z formą Springer Verlag (Berlin/Heidelberg) oraz agencją Lange i Springer. Dzięki temu porozumieniu 400 instytucji będzie miało wspólne połączenie z Internetem.

Bibliotheksdienst 1998 Jg. 32. H. 8 s. 1443-1444

TWORZENIE WSPÓLNEGO SYSTEMU BIBLIOGRAFICZNEGO BIBLIOTEKI BRYTYJSKIEJ

Pomimo ograniczeń budżetowych Biblioteka Brytyjska kontynuuje prace nad realizacją Wspólnego Programu Bibliograficznego (Corporate Bibliographic Programme — CBP), który zastąpi przestarzałe systemy bibliograficzne. Dzięki wprowadzonym zmianom użytkownicy będą mogli korzystać z centralnego, bardziej efektywnego, elastycznego systemu integralnego. Jego główny trzon będzie gotowy na początku 1999 r., systemy towarzyszące (wśród nich przygotowujący dane do druku w *Brytyjskiej Bibliografii Narodowej*) — nieco później. Wspólny system będzie nosił nazwę Corporate Bibliographic System (CBS) i zastąpi Blaise Line, Blaise Web oraz Blaise Record.

Select: The Newsletter of the National Bibliographic Service. British Library 1998 iss. 22 s. 1, 3

27. MIĘDZYKRAJOWA KONFERENCJA ABDOS

W dniach 18-21.05.1998 r. odbyła się w Niedersächsischen Staats-und Universitätsbibliothek w Getyndze kolejna, doroczna konferencja ABDOS (Arbeitsgemeinschaft der Bibliotheken und Dokumentationsstellen der Ost-, Ostmittel- und Südosteuropaforschung). Wzięli w niej udział i wygłosili referaty zaproszeni przedstawiciele polskich bibliotek i instytucji naukowo-dydaktycznych: Julian Fercz (BUWr.) — Księgozbiory polskie jako przedmiot badań bibliologiczno-historycznych; Zdzisław Gębołyś (IBIN UŚ) — Niemieckie biblioteki w Katowicach w latach 1922-1939; Hanna Łaskarzewska (BN) — Informator o polskich księgozbiorach historycznych powstałych na ziemiach polskich do 1950 r. — prace dokumentacyjne i edytorskie; Zbigniew Żmigrodzki (IBIN UŚ) — Biblioteka Majoratu Schaffgotschów w Cieplicach (1716-1952). Ponadto dużo informacji o polskich księgo-

zbiorach historycznych znalazło się w wystąpieniach: Avrydasa Palevičiusa (Uniw. w Wilnie) — Kultura książki i biblioteki klasztorne w Litwie (w pierwszej połowie XIX w.) oraz Tatiany Roščiny (BN Białorusi w Mińsku) — Białoruskie księgozbiory historyczne w zbiorach Biblioteki Narodowej Białorusi. Problemy badawcze. W 1999 r. gospodarzem konferencji ABDOS będzie Zagrzeb, a patronat nad nią objął minister kultury Chorwacji.

Maszynopis wpłynął do redakcji 20 września 1998 r.

WYDAWNICTWA OTRZYMANE

Wydawnictwa zwarte

- Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie w latach 1945-1980.* Pod red. Andrzeja Mężyńskiego przy współpr. Anny Bednarz. Warszawa: Wydaw. UW 1999. Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, 29.
- Bibliotekarstwo.* Wyd. 2 uzup. i rozsz. Pod red. Zbigniewa Żmigrodzkiego. Warszawa: Wydaw. SBP 1998. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 29.
- Irena Dzioł-Szrelnik: *Bibliografia starych druków lubelskich 1630-1800.* Lublin: Woj. Bibl. Publ. im. H. Łopacińskiego 1997.
- Materiały z Konferencji nt.: Język haseł przedmiotowych KABA.* Stan obecny i perspektywy rozwoju. Sopot, 9-11.09.1997. Warszawa: Wydaw. SBP 1998. Formaty, Kartoteki, 1.
- Maria Prokopowicz, Andrzej Spółz, Włodzimierz Pięła: *Biblioteki i zbiory muzyczne w Polsce.* Przewodnik. Warszawa: Wydaw. SBP 1998. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 30.
- Witold Przybyśzewski, Adam Russek: *Na wirażu.* Biblioteki publiczne wobec zmian ustroju i systemu administracji państwa. Warszawa: Bibl. Nar. 1998. Materiały Informacyjne Instytutu Książki i Czytelnictwa, 32.
- Jadwiga Szmidt: *Biblioteki polskie we współczesnym Londynie.* Warszawa: Wydaw. SBP 1998. Nauka, Dydaktyka, Praktyka, 28.
- Krzysztof Walczak: *Biblioteki Kalisza i ich miejsce w życiu kulturalnym miasta 1793-1945.* Kalisz: Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk 1998.
- Hanna Widacka: *Historia Amora i Psyche w rzymskim cyklu graficznym z XVI wieku.* Warszawa: Bibl. Nar. 1998.

Wydawnictwa ciągłe

- Bibliotekarz* 1998 nr 5-9.
- Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej* 1997 R. 47 nr 1/2.
- Biuletyn Informacyjny.* Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich — Zarząd Główny 1997 nr 3/4, 1998 nr 1.
- Folia Bibliologica* 1994/1995 R. 42/43.
- Komunikaty.* Biblioteka Narodowa 1998 nr 3-6.
- Książnice a Informacje* 1998 R. 30 č. 6-8/9.
- Notes Biblioteczny.* Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie 1998 nr 1 (189).
- Nowiny Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego* 1998 nr 14.
- Poradnik Bibliotekarza* 1998 nr 5-7/8.
- Zagadnienia Informacji Naukowej* 1998 nr 1 (71).

AUTORZY

- Marianna BANACKA, dr — Uniwersytet Warszawski. Instytut Informatyki i Studiów Bibliologicznych
- Barbara BIENKOWSKA, prof. dr hab. — Warszawa
- Halina GANIŃSKA, mgr — Biblioteka Główna Politechniki Poznańskiej
- Anna GRUCA, dr — Uniwersytet Jagielloński. Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
- Andrzej GWIŹDŹ, prof. dr hab. — Uniwersytet Warszawski. Instytut Nauk o Państwie i Prawie
- Janina JAGIELSKA, mgr — Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy
- Janusz KAPUŚCIK, prof. dr hab. — Główna Biblioteka Lekarska
- Andrzej KEMPA, mgr — Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Łodzi
- Halina KOZICKA-BOGUNIOWSKA, mgr — Biblioteka PAN w Warszawie
- Barbara LEYTNER-ZEMÁNEK, mgr — Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
- Anna OGONOWSKA, mgr — Uniwersytet Warszawski. Centrum Europejskie
- Wanda PINDLOWA, dr hab., prof. UJ — Uniwersytet Jagielloński. Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
- Barbara SORDYŁOWA, doc. dr hab. — Biblioteka PAN w Warszawie
- Ewa STACHOWSKA-MUSIAŁ, mgr — Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
- Anna SZABAT, mgr — Biblioteka Gimnazjum Językowego w Łodzi
- Jacek WOJCIECHOWSKI, prof. dr hab. — Uniwersytet Jagielloński. Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
- Maria WROCŁAWSKA, mgr — Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Łodzi
- Hanna ZASADOWA, mgr — Warszawa
- Kronikę krajową oprac.
Hanna ŁASKARZEWSKA, mgr — Biblioteka Narodowa
- Kronikę zagraniczną oprac.
Mirosława KOCIĘCKA, mgr — Biblioteka Narodowa
- Tł. na jęz. ang.
Krzysztof NOWIŃSKI, dr — Uniwersytet Warszawski

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

Redakcja *Przeglądu Bibliotecznego* uprzejmie prosi autorów o przestrzeganie następujących zasad przy nadsyłaniu materiałów do publikacji:

- artykuł nie powinien przekraczać 15 stron, a recenzja, sprawozdanie itp. — 7 stron maszynopisu formatu A4 wraz z przypisami i ewentualnymi tablicami;
- tekst maszynopisu powinien być napisany z podwójnym odstępem między wierszami (ok. 30 wierszy na stronie, margines 5 cm);
- materiały ilustracyjne (np. tablice, wykresy) powinny być umieszczone na osobnych ponumerowanych stronach z zaznaczeniem ich miejsca w tekście;
- przypisy należy umieszczać na końcu tekstu na osobnych stronach. Opis w przypisie winien składać się z imienia i nazwiska autora, tytułu publikacji, miejsca wydania, nazwy wydawnictwa i roku wydania oraz stron, na których znajduje się cytowany fragment. W przypadku powoływania się na artykuł opis powinien zawierać imię i nazwisko autora, tytuł artykułu, nazwę czasopisma, rok, tom, numer i strony (od — do) lub stron cytowanego fragmentu;
- do każdego artykułu powinno być dołączone streszczenie autorskie o objętości ok. 1/3 strony maszynopisu;
- autorzy proszeni są o podawanie (oprócz imienia i nazwiska) również tytułu naukowego, nazwy i adresu instytucji, w której pracują, prywatnego adresu oraz numeru telefonu, a także danych koniecznych do wypełnienia deklaracji podatkowej: daty i miejsca urodzenia, imion rodziców, numeru ewidencyjnego PESEL, adresu rejonowego urzędu skarbowego oraz formy płatności;
- materiały należy dostarczać w 2 egzemplarzach.

Przegląd Biblioteczny drukuje materiały oryginalne, tylko takie, których autor nie zamierza publikować w innych czasopismach. Redakcja zamawia materiały na podstawie wcześniejszego zgłoszenia tematu lub konspektu. Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania tekstów oraz wprowadzania zmian w uzgodnieniu z autorem.

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

Warunki prenumeraty

Zamówienia na „Przegląd Biblioteczny” prosimy kierować na adres:

Biblioteka PAN w Warszawie
Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego”
Pałac Kultury i Nauki, VI p.
00-901 Warszawa
tel. 656-66-00, fax 656-66-39
NIP 525-10-48-053

Konto: BPAN PBK XIII O/Warszawa, nr 11101053-118936-3050-5-56

„Przegląd Biblioteczny” można otrzymywać:

- składając zamówienie na piśmie na dowolny okres lub na poszczególne zeszyty zarówno archiwalne, jak i bieżące. Odbiorca wnosi wówczas opłatę po otrzymaniu przesyłki (zeszyt(y) wraz z rachunkiem);
- wysyłając zamówienie i opłacając roczną prenumeratę na wyżej podane konto do końca lutego roku objętego prenumeratą; po tym terminie opłacenie rocznej prenumeraty nie będzie możliwe;
- bezpośrednio w redakcji płacąc gotówką;
- ponadto sprzedaż zeszytów bieżących prowadzi: Księgarnia ORPAN (00-901 Warszawa, PKiN).

Za 1998 r. ukaze się jeszcze zeszyt 4 — 16,00 zł.

Cena prenumeraty na 1999 r.: 52,00 zł.

Cena 17,00 zł

W pierwszym kwartale 1999 r. ukaże się:

**BIBLIOGRAFIA ZAWARTOŚCI
„PRZEGLĄDU BIBLIOTECZNEGO”
1977-1996 (R. 45-64)**

Jest to kontynuacja wydanej w 1978 r. bibliografii
za lata 1927–1976

Zamówienia prosimy składać na piśmie lub telefonicznie
w redakcji (informacja na 3 stronie okładki)

Cena zapowiadanej publikacji: 9,00 zł